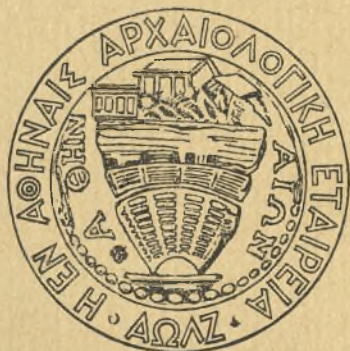

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1933

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1934

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ
1933

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1934

αδ. ειλ 53495 Ιηαη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Εἰςεργέται	Υ΄
2. Διοικητικὸν Συμβούλιον	ε΄
3. Ἐπίτιμοι ἑταῖροι	ζ΄— θ΄
4. Τακτικοὶ ἑταῖροι	ια΄— ιε΄
5. Γενικὴ ἔκθεσις τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων . . .	1— 29
6. Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος ὑπὸ Γέωρ. Σωτηριάδου	31— 46
7. Ἀνασκαφὴ Ν. Ἀγχιάλου ὑπὸ Γεωργ. Σωτηρίου	46— 57
8. Ἐρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ Δ. Μακεδονίᾳ ὑπὸ Ἄντ. Κερα- μοπούλλου	58— 69
9. Ἀνασκαφὴ ἐν Φλωρίνῃ τῆς ἄνω Μακεδονίας ὑπὸ Γ. Μπακαλάκι	70— 81
10. Ἀνασκαφὴ Σικυῶνος ὑπὸ Ἀναστ. Κ. Ὀρλάνδου	81— 90
11. Ἀνασκαφὴ Μυκηναϊκῶν Νεκροταφείων ἀρχαίας Ἀχαΐας ὑπὸ Νικολάου Κυπαρίσση	90— 93
12. Ἀνασκαφὴ Ἀμνισοῦ Κρήτης ὑπὸ Σπυρ. Μαρινάτου	93—100
13. Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1933	101—109
14. Συνελεύσεις τῶν Ἑταίρων	110—111
15. Ἐκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς	112—115
16. Ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ 1933	116—117
17. Κίνησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας	118—120
18. Κίνησις φωτογραφιῶν καὶ φωτογρ. δελταρίων τῆς Ἑταιρείας	121—123
19. Δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	124—127

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENTEAU
Α. Ε. Η. ΓΟΕΚΟΟΡ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1933-1935

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΧΑΡ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

(ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ † 28/7/33)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

(ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ † 27/6/33)

ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.
 Ἡ Α.Β.Υ. ὁ πρίγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.
 Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig, C I, Davidstrasse 1.
Robert de Billy—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl William Blegen.—Cincinnati, Ohio, U.S.A.—Ἀθῆναι, Πλουτάρχου 9.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Alnwich, Northumberland.
Alfred Brueckner. Berlin - Friedenau, Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt, Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München, Universität.
Edward Capps.—Princeton, University Ἡ. Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Bryn Mawr, Penna U. S. A.
J. Chamonard.—Paris, 3, square du Croisic, XVe.
 Ἰωσήφ Χατζιδάκης.—Ἡράκλειον (Κρήτης) — Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Paris 26 Vavin, VIe.
Ludwig Curtius.—Roma 25, Via Sardegna 79.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασιλ. Σοφίας 55.
Charles Diehl.—Paris, 72 aven. Wagram XVIIe.
 Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος. († Δεκέμβριον 1933).
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin - Lichterfelde I. Hortensienstr. 49.
 Ἀθῆναι - Φειδίον 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—Ἀθῆναι, Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Universität. Freiburg i. Br. Johann; v.-
 Weerth - Str. 4.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität. St. Anna-
 straat 149.
Sam Eitrem.—Oslo. Gimle Terrasse 3.
Adolf Erman.—Berlin - Dahlem, Peter Lennéstrasse 22.
Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford. England.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br., Goethestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - U. S. America.
Ernest Gardner.—London, University College.
Percy Gardner.—Oxford, Canterbury Road 12.

- Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.**
Earl Granville. — England.
Rudolf Heberdey. — Graz, Mandellstrasse 26.
Edouard Herriot. — Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Herrmann. — Dresden - A, Franklinstr. 21.
B. Hodge Hill. — Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen. — Berlin - Westend, Ebereschentallee 11
André Joubin. — Paris, 11 Berryer, VIIIe.
Walter Judeich. — Jena, Breethovenstr. 30.
Georg Karo. — Halle a. S. Universität. — Ἀθῆναι - Φειδίου 1.
Paul Koschaker. — Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon. — London. British Museum.
Otto Kern. — Halle a. d. Saale, Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner. — Berlin - Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss. — München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης. — Ἀθῆναι, Ὀδὸς Ἡρώδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand. — Lyon, 15 r. de la Chappe, Bourges.
Emanuel Loewy. — Wien II/I, Untere Donastr. 29.
G. A. Macmillan. — London. W. - C. St Martin's Street.
Lucien Magne. — Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy. — Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
G. Mendel. — Paris. av. de l'Observatoire 11.
William Miller. — Ἀθῆναι. Ὀδὸς Βησσαρίωνος 10.
Gabriel Millet. — Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
John Myres. — Oxford, New College.
Charles Nizet. — Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Théodore Ouspensky. — Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Biagio Pace. — Roma. Camera dei Deputati.
Ettore Pais. — Roma. 5 Via delle Guattro Fontane 41.
R. Paribeni. — Roma. Via dei prefetti 22.
Paul Perdrizet. — Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier. — Florenz. Via Cinque Giornate 6.
Axel Persson. — Uppsala. Universität.
Giulio de Petra. — Napoli — Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl. — Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson. — Bonn, Königstrasse 1.
Charles Picard. — Paris, Sorbonne.
Νικόλαος Πολίτης. — Παρίσι, 17, rue Aug. Vacquerie XVIe

- Edmond Pottier.** — Paris. VIIe 10bis Rue du Pré - aux - Clercs.
Camillo Praschniker. — Wien I, Universität.
A. von Premerstein. — Marburg a. d. Lahn, Deutschhausstr. 28.
Karl Purgold. — Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet. — Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay. — Edimburgh, Greenhill Terrace 13.
E. Reisch. — Wien XVIII. Weimarer Str. 46. († 13 Δεκεμβρίου 1933).
C. Ricci. — Roma. I Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt. — Ἀθήναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.
Giulio Rizzo. — Roma. 6, Via Ludovisi 46.
David Moore Robinson. — Baltimore. Ἡν. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt. — Berlin W 8, Wilhelmst. 92/93.
Al. Rostowitz-bey. — Le Caire.
Pierre Roussel. — Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Gaetano de Sanctis. — Università, Roma, Via Santa Chiara 61.
Rev. A. H. Sayce. — Edinburgh 8, Chalmers Crescent.
Hans Schrader. — Frankfurt a. M. Taunusplatz 18 1.
Alessandro Della Seta. — Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Sir Cecil Smith. — London.
Antonio Sogliano. — Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola. — Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong. — Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski. — Wien. XIII 10, Würzburggasse 29.
Hidenaka Tanaka. — Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch. — Göttingen, Merckelstr. 9/0.
Albert Trapman. — England.
Percy Ure. — Reading England. University.
A. I. B. Wace. — London. S. W. 7, Victoria and Albert Museum.
Otto Walter. — Oesterr. Archäolog. Institut. Athen. Α. Ἀλεξάνδρας 18.
Carl Watzinger. — Tübingen, Melanchthonstr. 26.
Th. Wiegand. — Berlin - Dahlem, Peter-Lennésstr. 30.
Wilhelm Wilberg. — Wien. IV Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken. — Berlin. - Westend, Leistikowstr. 2.
Adolph Wilhelm. — Wien IX. Wasagasse 8.
A. Willems. — Bruxelles. Université.
Paul Wolters. — München 13-Teng-Strasse 20/0 links.
Arthur Woodward. — Sheffield, 395 Fulwood Road.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οί δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.
2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος.
3. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.
4. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.
5. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.
6. † Ἀθηναγόρας Παραμυθίας.
7. * Αἰγινήτης Βασίλειος.
8. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.
9. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλλας.
10. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.
11. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.
12. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.
13. Ἀξελὸς Ἰωάννης.
14. * Ἀποστολάκη Ἄννα.
15. Ἀποστολάκης Δημήτριος.
16. Ἀποστολίδης Χρήστος.
17. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.
18. Ἀσημακόπουλος Σαράντος.
19. Βαλάσης Θωμᾶς.
20. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.
21. Βέλτσος Γεώργιος Νικόλ.
22. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.
23. * Βιζουνίδης Περικλῆς.
24. Βλαστός Μιχαήλ.
25. * Βολονάκης Μιχαήλ.
26. * Βορέας Θεόφιλος.
27. Βουγιούκας Γεώργιος.
28. Γαλανὸς Σπυρίδων.
29. * Γαρδίκας Γεώργιος.
30. Γεδεῶν Μανουήλ.
31. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.
32. Γεωργόπουλος Μελέτιος.
33. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
34. * Γκίζης Βαρθολομαῖος.
35. Γουδῆς Δημήτριος.
36. Γούσιος Κωνσταντῖνος.
37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος.
39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
40. Δέφνερ Μιχαήλ.
41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
42. Δημητριάδης Δημήτριος.
43. * Δημητριάδης Χρῖστος.
44. Διαμαντοπούλου Ἄγνη.
45. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
46. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
47. Διαμαντόπουλος Ἡρακλῆς.
48. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
49. * Dörpfeld Wilhelm.
50. Δουκάκη Εὐανθία.
51. Δραγάτης Ἀθανάσιος Ἰ.
52. * Δραγάτης Ἰάκωβος Χ.
53. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
54. Δρόσος Ἰωάννης.
55. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
56. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
57. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
58. * Ἐμπειρῆκος Μιχαήλ.

59. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
60. Ἐξαρχος Νικόλαος.
61. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
62. Εὐαγγελίδης Τρύφων.
63. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
64. Ζαρίφης Γεώργιος.
65. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
66. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
67. Ζωγράφος Γεώργιος.
68. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
69. Ἡλιόπουλος Βασίλειος.
70. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης.
71. * Ἡλιόπουλος Χρῖστος.
72. Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα.
73. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
74. † Θεόκλητος Καλαβρ.-Αἰγιαλείας.
75. Θεοφανείδης Βασίλειος.
76. Θρεψιάδης Ἰωάννης.
77. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
78. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ'.
79. * Καβαλλιεράτος Ἀννινος Μιλτ.
80. * Καζάκης Νεοκλῆς.
81. Καλαποθάκης Δημήτριος.
82. Καλιτσουνάκης Δημήτριος.
83. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
84. Καλογερίκου Μαρία.
85. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
86. Καμπάνης Νικόλαος.
87. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
88. Καντᾶς Ἡλίας.
89. Καντιάνης Νικόλαος.
90. Καπερώνης Νικόλαος.
91. Καπρουλάς Γεώργιος.
92. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
93. Καραθανάσης Δημήτριος.
94. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
95. Καρακάλος Νικόλαος.
96. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
97. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς,
98. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
99. Καρόλου Νικόλαος.
100. Καροῦζος Χρῖστος.
101. * Καστόρχης Δημήτριος.
102. Κάτσανος Νικόλαος.
103. Καψάλης Ἰωάννης.
104. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
105. Κοκόλης Σπυρίδων.
106. Κολλινιάτης Ἡλίας.
107. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
108. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
109. Κοσμόπουλος Δημήτριος.
110. Κοτζιάς Νικόλαος
111. Κουγέας Σωκράτης.
112. Κούζης Ἀριστοτέλης.
113. Κουκουλῆς Φαίδων.
114. * Κουμανούδης Πέτρος.
115. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
116. Κρασιώτης Ἰωάννης.
117. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
118. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
119. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
120. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
121. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
122. Κριμπᾶς Βασίλειος.
123. Κριμπᾶς Ἡλίας.
124. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
125. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
126. * Κύρης Μιχαήλ.
127. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
128. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
129. Κωττάκης Λεωνίδα.
130. Λαμπίκης Βασίλειος.
131. Λάμπας Γεώργιος.
132. Λιβαδάς Νικόλαος.
133. Λιβερᾶτος Σπυρίδων.
134. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
135. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
136. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.

137. Μαγιάσης Σωτήριος.	176. Νομικὸς Δημήτριος.
138. Μακαρόνας Χαράλαμπος.	177. Νομικὸς Μᾶρκος.
139. Μαικᾶ Ἐανθίπη Π.	178. Ξυγγόπουλος Ἄνδρέας.
140. * Μακκᾶς Δημήτριος.	179. Οἰκονόμος Ἄλέξανδρος.
141. * Μακκᾶς Νικόλαος.	180. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
142. Μακρῆς Γεράσιμος.	181. Οἰκονόμου Ἄγγελος.
143. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.	182. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
144. * Μαντζούφας Ἄνδρέας.	183. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
145. Μαντζούφας Γεώργιος.	184. Ὅρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
146. Μαντούδης Μιχαήλ.	185. * Παγανέλης Σπυρίδ. (+ 27/6/33).
147. * Μανωλίδης Σωκράτης.	186. * Παλαμᾶς Κωστής.
148. Μαργαρίτης Σπυρίδων.	187. Πάλλας Δημήτριος.
149. Μαριδάκης Γεώργιος.	188. Παμπούκας Ἀπόστολος.
150. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.	189. * Παναγιωτόπουλος. Ἄνδρέας.
151. * Μαρκόπουλος Βασίλειος.	190. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
152. Μαυρούλιας Ἰωάννης.	191. Παναγιωτόπουλος Μιχαήλ.
153. Μενάρδος Σῆμος. (+ 28/7/1933).	192. Πανταζῆς Παναγιώτης.
154. Μέγας Γεώργιος.	193. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
155. * Μερκούρης Σπυρίδων.	194. Παντελίδης Χρῖστος.
156. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.	195. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
157. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.	196. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
158. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.	197. * Παπαδάκης Νικόλαος.
159. Μηλιάδης Ἰωάννης.	198. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
160. * Μητσόπουλος Χρῖστος.	199. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
161. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.	200. Παπάζογλου Γεώργιος.
162. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.	201. Παπαηλιού Χαράλαμπος.
163. Μπαλᾶνος Νικόλαος.	202. Παπαθανασίου Πάνος.
164. * Μπάρτ Γουλιέλμος.	203. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
165. Μπαχαρίας Στυλιανός.	204. Παπαϊωάννου Ἰωάννης.
166. * Μπενάκης Ἀντώνιος.	205. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
167. Μπένσης Βλαδίμηρος.	206. Παπαϊωάννου Πάνος.
168. Μπέρτος Νικόλαος.	207. Παπαμιχαήλ Γρηγόριος.
169. Μπουρνιάς Ἀντώνιος.	208. * Παπαναστασίου Ἄλέξανδρος.
170. Μυλωνᾶς Γεώργιος	209. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
171. * Μυστακίδης Βασίλ. (+16/2/1933).	210. Παπανδρέου Γεώργιος.
172. Νατσούλης Βασίλειος.	211. Παπανδρέου Πάνος.
173. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.	212. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
174. Νικητόπουλος Ἄνδρέας.	213. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
175. * Νικολαΐδης Λουδοβίκος.	214. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.

215. * Παπαστράτιος Ἐπαμεινώνδας. 254. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
 216. * Παπαστράτιος Ἰωάννης. 255. Ροῦφος Κανακάρης Λουκάς.
 217. * Παπαστράτιος Σωτήριος. 256. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
 218. Παπαφλέσσας Γρηγόριος. 257. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
 219. Παπαφλέσσας Ἰωάννης. 258. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
 220. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος. 259. * Ρώσσης Ζῆκος. († 17.9/1933).
 221. * Παπαφράγκος Στάμος. 260. Σαδούκας Χρῖστος.
 222. Παράσχος Γεώργιος. 261. Σακελλαρίου Γεώργιος.
 223. Πατσουράκος Ἰωάννης. 262. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
 224. Παχνὸς Ἀλέξανδρος. 263. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
 225. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ. 264. Σάρρου Αἰμιλία.
 226. Πελεκίδης Εὐστράτιος. 265. Σκάσσης Ἐρρίκος.
 227. Πεσματζόγλου Γεώργιος. 266. Σκάσσης Θωμᾶς.
 228. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος. 267. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
 229. Πετρακόπουλος Θεόδωρος. 268. Σκοτιδᾶς Εὐάγγελος.
 230. Πετροκόκκινος Δημήτριος. 269. * Σκουζῆς Ἀλέξανδρος.
 231. Πετρόπουλος Γεώργιος. 270. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
 232. Πίππας Δημοσθένης. († 1/11/33). 271. Σούλης Γεώργιος.
 233. Πίστης Νικόλαος. 272. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
 234. Πιτίδης Μιχαήλ. 273. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
 235. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος. 274. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
 236. * Πολίτης Νικόλαος. 275. Σταθαῦτος Ἀντώνιος.
 237. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος. 276. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
 238. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος. 277. Στάμος Ἰωάννης.
 239. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος. 278. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
 240. Πουλίσσας Παναγιώτης. 279. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
 241. Πουλόπουλος Ἀπόστολος. 280. Σταυρόπουλος Κωνσταντῖνος.
 242. * Πουρῆς Μιλτιάδης. 281. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
 243. Πρινάρης Κίμων. 282. Σταυρόπουλος Φοῖβος.
 244. * Πῶπ Γεώργιος. 283. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
 245. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος. 284. Στεργιόπουλος Παναγιώτης.
 246. * Ρακτιβᾶν Κωνσταντῖνος. 285. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
 247. * Ράλλης Γεώργιος. 286. * Στρέϊτ Γεώργιος.
 248. * Ράλλης Κωνσταντῖνος. 287. Συκουτρῆς Ἰωάννης.
 249. * Ρεδιάδης Περικλῆς. 288. Σφήκας Δημήτριος.
 250. Ρίζος Σταμάτιος. 289. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
 251. Ρινόπουλος Μιχαήλ. 290. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
 252. Ροζάκης Σταμάτιος. 291. Τεγόπουλος Στυλιανός.
 253. Ρουμπάνης Γεώργιος 292. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.

-
293.	Τραυλὸς Ἰωάννης.	309.	Φουρίκης Πέτρος.
294.	* Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.	310.	Φωτόπουλος Δημήτριος.
295.	* Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.	311.	* Χαβιαρᾶς Νικήτας.
296.	Τρικούπης Σπυρίδων.	312.	Χαριτάκης Γεώργιος.
297.	Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.	313.	Χαρίτος Ἰωάννης.
298.	Τσακαλῶτος Πολύβιος.	314.	* Χατζάκος Ματθαῖος.
299.	Τσιπούρας Δημήτριος.	315.	Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
300.	Τσουκλείδης Σπυρίδων.	316.	* Χατζιδάκης Γεώργιος.
301.	* Τσουντας Χρῖστος.	317.	Χόνδρος Δημήτριος.
302.	Τσόχας Γεώργιος.	318.	Χοστεβας Δημόφιλος.
303.	* Fabricius Ernst.	319.	Χουδαβεροδόγλου Σοφοκλῆς.
304.	* Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.	320.	Χριστίδης Δημήτριος.
305.	Φιλιππίδης Λεωνίδα.	321.	Χριστόπουλος Μιχαήλ.
306.	* Φίλων Ἀλέξανδρος.	322.	Χριστόπουλος Σπυρίδων.
307.	Φίξ Ἰωάννης Καρόλου.	323.	Χρυσούλης Γκίκας.
308.	Φουντούλης Δημήτριος.		
-

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1933

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ: 4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1934

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Προτάσσοντες πάντοτε κατὰ καθῆκον εὐλαβείας τοὺς μεταστάντας ἀφ' ἡμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἑταίρους καὶ συναγωνιστάς, καὶ τὴν τήρησιν τῆς συνηθείας ταύτης θεωροῦντες ὡς ἐλαχίστην ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς ἐκείνους ἐκ μέρους τῶν ἐπιζώντων ὀφειλομένης εὐγνώμονος ἀναμνήσεως καὶ ὡς μέτρον εὐγενείας πραγματικῆς, ἀρχόμεθα καὶ ἐφέτος τῆς λογοδοσίας τοῦ Συμβουλίου διὰ τῆς ἱεροπραξίας ταύτης.

Ἐκ τῶν ἐπιτίμων ἡμῶν ἑταίρων ἐξέλιπεν ὁ Αἰμύλιος Reisch, Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ Διευθυντῆς τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος, μέλος δὲ τακτικὸν τῆς ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Reisch καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ, τῆς ὁποίας τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα μόλις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἑώρασε, τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ οἱ καρποὶ τῶν ἐργασιῶν του ἀναμφισβητήτως προήγαγον καὶ διεφώτισαν πολλὰ σημεῖα τῆς ἀρχαίας μνημειακῆς ἱστορίας. Ἀνήκων καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὴν σχολήν, τὴν ὁποίαν κατηύθυνεν ἡ ἐξέχουσα φυσιογνωμία τοῦ Ὁθωνοῦ Benndorf, καὶ ἐλάμπρυναν πλὴν αὐτοῦ τοῦ διδασκά-

λου τὰ ὀνόματα πολλῶν ἐκείνου πνευματικῶν ἀπογόνων καὶ ἐπιγόνων, διέτριψε περὶ τὴν μελέτην τῶν μουσικῶν ἀγῶνων τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἑλληνικῶν ἀναθημάτων, τῶν φιλολογικῶν πηγῶν περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Doerpfeld ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου κοινοῦ συγγράμματος καὶ ἡσχολήθη καθ' ὅλου περὶ ζητήματα τῆς ἱστορίας τῶν τεχνιτῶν, ἔχων ὡς ἀφειρητὴν τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ φιλολογικὴν μόρφωσιν καὶ κριτικὴν ὀξύτητα, ἐφόδια, ἅτινα ἔθηκαν ἐδραίας βάσεις εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ, ἔδωκαν δὲ καὶ τὴν ὀριστικὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων τῶν μελετῶν αὐτοῦ. Χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ ὅλως ἀπὸ τῶν καθαρῶς μορφολογικῶν ἐρευνῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης — διότι καὶ ἡ περὶ τοῦ Καλάμιδος ἐργασία καὶ ἡ περὶ τῆς κλειδούχου τοῦ Νικομάχου ἔρευνα εἶναι ὠφελιμώτατα ἔργα — ἐτρέπη κυρίως πρὸς τὴν ἱστορικωτέραν καὶ φιλολογικωτέραν μορφὴν τῆς μελέτης. Καρπὸς δὲ τῆς κλίσεώς του ταύτης εἶναι καὶ ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τῶν εἰκόνων τοῦ νεωτέρου Φιλοστράτου (μετὰ τοῦ K. Schenkl).

Ἀπὸ τοῦ 1909 Διευθυντὴς τοῦ ἐν Βιέννῃ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, ἤδη δὲ πρὸ πολλοῦ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας — κατανήλωσε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ διὰ τοῦ Bennsdorf δοξασθέντος ἀρχαιολογικοῦ καθιδρύματος τῆς Αὐστρίας καὶ ὠφέλησε οὐχὶ μόνον τὴν ἐπιστήμην τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πολὺ εὐρυτέραν καὶ διεθνῆ, ἀναπτύξας καὶ ἐξαιρετον προσήθειαν καὶ ψυχῆς ἡμερότητα σπανίαν, τῆς ὁποίας πάντες διατηροῦμεν ἀγαθωτάτην ἀνάμνησιν.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἰσοβίων καὶ τακτικῶν ἐταίρων ἐξέλιπον:

Ὁ γνωστὸς Κωνσταντινουπολίτης ἱστορικὸς Βασίλειος Μυστακίδης (16 - 2 - 33) χρηματίσας ἐπὶ μακρὸν καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ διευθύνας ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ αὐτοκρατορικὸν τότε Μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὀργάνωσιν παρὰ πολὺ συνετέλεσεν, ἰδιαίτερος τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀναβιβασθεὶς εἰς τὴν

θέσιν τοῦ ἔθνικοῦ συμβούλου τῶν Πατριαρχείων, ὅπου φιλογενέστατα ἔδρασε.

Ἐν βαθεῖ γήρατι ἀπέθανεν ὁ ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν Ζῆκος Ῥώσης (17. 9. 33), διαπρεπέστατος θεολόγος καὶ ἔθνικώτατος ἀνὴρ, σφόδρα τιμηθεὶς καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ξένῃ διὰ τε τὴν ἐπιστήμην καὶ διὰ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ.

Ὁ Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Κυκλάδων Δημοσθένης Πίππας ἐξέλιπε μετὰ μακρὰν νόσον (1. 11. 33) καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ ἀκόμῃ τῆς ἡλικίας του, μὴ προφθάσας νὰ ἀφήσῃ περισσότερα δείγματα τῆς ἐπιστημονικῆς του ἰκανότητος, ἢ ὅποια θὰ ἠδύνατο πολὺ νὰ ὠφελήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ συνθετικὴ του ἐργασία περὶ τῆς Δήλου καὶ τῶν μνημείων αὐτῆς καὶ ἡ ἄλλη εὐσυνειδήτος καὶ ἀφωσιωμένη ὑπηρεσιακὴ του δρασις.

Μετὰ μακρὰν νόσον καὶ ἐν νεαροῦ σχετικῶς ἡλικίᾳ ἀπέθανε καὶ ὁ λογιστὴς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Παναγιώτης Στριγόπουλος ἐπὶ τριάκοντα πέντε περίπου ἔτη μετὰ παραδειγματικῆς ἐντιμότητος καὶ ἀφοσιώσεως ὑπηρετήσας τὰ συμφέροντα τῆς Ἑταιρείας καὶ ἀγαπήσας τὸ ἴδρυμα ὡς ἴδιον ἑαυτοῦ οἶκον.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον ἔπληξεν ἀμέσως ὁ σκληρὸς θάνατος, ἀφαρπάσας δύο πολυτίμους ἡμῶν φίλους καὶ συνεργάτας τὸν Σπυρίδωνα Παγανέλην (27. 6. 33) καὶ τὸν Σίμον Μενάρδον (28. 7. 33).

Ὁ Σπυρίδων Παγανέλης ἐπὶ μακρὸν συνεργασθεὶς ἐν τῷ συμβουλίῳ μᾶς παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἀδαμάντινον αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ τὴν εὐγενεστάτην του ψυχὴν, συνηνωμένα πρὸς ποιητικὴν διάνοιαν, τῆς ὁποίας τὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα διέθρεψαν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τοὺς θαυμαστάς τῶν ἀρχαίων τόπων καὶ τῆς γραφικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκέρδησαν νέους φίλους. Ἡ πρὸς τὸ ὠραῖον εὐαισθησία καὶ ἡ ἀβρότης τῆς ἐκφράσεως, ἀντικατοπιρῶσα τὴν λεπτότητα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας τὴν

εὐστροφίαν καὶ ἐνισχυομένη ὑπὸ μιᾶς ἀπεριορίστου ἀγάπης πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, κατέστησαν τὸν Σπυρίδωνα Παγανέλην ἔθνικὸν λογοτέχνην, ὁ ὁποῖος ἤντιλσε τὰς ἐμπνεύσεις του ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπηθύνθη πρὸς Ἕλληνας, ζῶντας καὶ τρεφομένους μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἑλλάδος τῶν χιλιετηρίδων τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν χιλιετηρίδων τοῦ μέλλοντος.

Παρὰ τὸ βῆρος τῶν ἐτῶν καὶ τὸν κάματον τοῦ σώματος αἰ θαυμασταὶ ἀρεταὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ ἄδολος εἰλικρίνεια καὶ ἡ φυσικὴ καὶ ἀνεπιτήδευτος ὑπερηφάνεια καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ χαρακτῆρος διετήρησαν μέχρι τέλους ἀκμαίαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς προσωπικότητος τοῦ Σπυρίδωνος Παγανέλη καὶ καθιστῶσι ἀνεξάλειπτον τὴν ἀνάμνησιν τῆς μετ' αὐτοῦ συνεργασίας.

Ἄλλὰ τοῦ Σίμου Μενάρδου ὁ θάνατος δὲν ἔχει οὐδὲ τοῦ βαθέος γήρατος τὴν παρηγορίαν. Εἶναι βαθεῖα πληγὴ, τῆς ὁποίας ὅλοι αἰσθανόμεθα ἀκόμη τὸν πόνον, ποθοῦντες ζωηρῶς τὸν θαυμάσιον συνεργάτην.

Ὡπλισμένος διὰ βαθείας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ διὰ τῆς πείρας μακρᾶς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας, διδάκτωρ ἤδη τῆς τε Νομικῆς καὶ τῆς Φιλολογίας, ἐπίτιμος πτυχιούχος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ὅπου καὶ κληθεὶς ἐδίδαξε σειρὰν μαθημάτων περὶ τῆς μέσης καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἔχων δὲ τὴν ἐπίσης ὑπερήφανον ἀνάμνησιν ὅτι ὑπηρέτησεν ὡς ἐπόπτης τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τῆς καὶ εἰς αὐτὸν φιλτάτης πατρίδος καὶ εἰς ἡμᾶς προσφιλεστάτης μεγαλονήσου Κύπρου, συγγραφεὺς ἤδη πολλῶν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν κατέχει θέσιν ἢ περὶ τὰς τοπωνυμίας τῆς Κύπρου θαυμαστὴ ἐργασία, ἢ μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων παρέχουσα ἀδρότατα δείγματα τῆς φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐρευνητικότητος καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, — ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα κοσμούμενος καὶ ἐξαιρόμενος ὑπὲρ τοὺς συνήθεις ἀνθρώπους διὰ τοῦ υπερόχου αὐτοῦ ἤθους, ἀποτόκου εὐγενεστάτης ψυχῆς καὶ λεπτοτάτης οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπι-

δράση ἀγαθῶς ὁ Σίμος Μενάρδος ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ καὶ νὰ συντελέσῃ διὰ τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ χρηστότητος καὶ εὐθύτητος ὡς καὶ διὰ τῆς ὄντως ἀριστοκρατικῆς ἀβρότητας τῶν τρόπων καὶ τῆς χαριτολόγου διαθέσεως τῆς διανοίας εἰς τὸν σχηματισμὸν θαυμαστῆς ἠρέμου ἀτμοσφαιρᾶς ἀλληλεγγύης καὶ εἰλικρινοῦς συνεργασίας ὑπὲρ μεγάλων οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶν σκοπῶν, οἷοι τίθενται καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ. Ἐπάλλετο δὲ ὄντως ἡ ψυχὴ τοῦ Μενάρδου διὰ πᾶσαν ἐθνικὴν πρόοδον καὶ διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀντανακλῶσαν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους καὶ προθυμώτατα πάντοτε ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐθνικῆς ιδέας, ὅπου-δήποτε ἐπαρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπερμαχήσῃ ταύτης.

Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ σύμβολον τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἠγετῶν τοῦ λαοῦ ὁ δικέφαλος ἀετὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας καὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων.

Διὰ τοῦτο ἐξαίρομεν πρὸς μίμησιν τὸ παράδειγμα τοῦ Σίμου Μενάρδου καὶ θεωροῦμεν αὐτὸ χρησιμώτατον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς συχνὰ τελευταῖον κλυδωνιζομένης ἀνερματίστου καὶ ἀσυναρτήτου ἐθνικῆς ἀγωγῆς, διότι ὁ Μενάρδος δὲν ἐδίδαξεν ἀπλῶς τὰ ἀνθρωπιστικὰ γράμματα, ἀλλ' ὑπῆρξεν ὁ ἴδιος ἐνσάρκωσις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἤσκησεν αὐτὸν ὡς ἀνάγκη τῆς ψυχῆς του.

Κλείοντες τὴν πένθιμον σειρὰν στρέφομεν μετ' ἐξαιρέτου χαρᾶς τὴν σκέψιν ἡμῶν πρὸς τοὺς ζῶντας καὶ χαιρετίζομεν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸν πολυσέβαστον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος τῇ 26^η Δεκεμβρίου 1933 συνειληφέν τὸ ὄγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ὡς σημαντικὸν σταθμὸν ἐνδόξου ἐπιστημονικοῦ βίου.

Ὁ Γουλιέλμος Dœrpfeld ἐορτάζων τὴν ὄγδοηκοστὴν ταύτην ἐπέτειον ἐπὶ Ἑλληνικῆς νήσου, ἡ ὁποία ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀποτελεῖ στόχον ἐπιμόνου αὐτοῦ μελέτης, ἠθέλησε νὰ τονίσῃ ἅπαξ ἔτι τοὺς ἀρρήκτους δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν του μετὰ τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἡ Ἑλληνικὴ γῆ εἶναι ὑπερή-

φανος, διότι ἐξέθρεψε τὸ ἀρχιτεκτονικὸν δαιμόνιον τοῦ κορυφαίου ἀνδρὸς καὶ ἐξεμαίευσε τὰ πολύτιμα διδάγματα, δι' ὧν ἐφωτίσθη διεθνῶς ἡ ἱστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὠργανώθη ἐδραίως ἡ ἀνασκαφικὴ μεθοδολογία.

Οἱ διασημότατοι τόποι τῆς τε κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μικρασίας ὀφείλουσι τὴν εὐκρίνειαν τῆς μνημειακῆς αὐτῶν ἱστορίας εἰς τὴν ἰδιοφυίαν καὶ τὴν διαύγειαν τῆς διανοίας τοῦ Γουλιέλμου Dœrpfeld, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ χάους συμμικτων καὶ ἀδιαγνώστων ἐρειπίων ἠδύνατο ἐκάστοτε νὰ διεξάγῃ μετὰ σπανίας εὐστοχίας τὸ ἔργον τοῦ ἀναδημιουργοῦ τῶν περιόδων τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων, οὕτω δὲ ἐσχημάτισε σχολὴν ἐκθρέψασαν πλείονας τῆς μιᾶς γενεᾶς καὶ προήγαγε τὴν ἐπιστημονικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀνασκαφῶν. Ἰδρύσας δὲ καὶ ἀσκήσας τὸ καινουργὸν τοῦτο σύστημα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτοι εἰς τόπον, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει ὡς σημαντικώτατος διεθνῆς ἀρχαιολογικὸς στίβος, ἦτο ἐπόμενον νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ μετέχοντα τῆς εὐγενεστάτης ταύτης ἀμίλλης καὶ ὑπερηφάνως φέροντα τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας ταύτης. Μέγιστος δὲ παράγων τῆς διαδόσεως τῶν ἐπιστημονικῶν διδαγμάτων τοῦ Dœrpfeld ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ ἐξαιρετικὴ διαύγεια τοῦ ὕφους καὶ τὸ πειστικὸν τῆς ἐκθέσεως, ὥστε λέγεται ὅτι Ἕλληνας ἐπιφανῆς ἀρχαιολόγος χαριτολογῶν ποτε εἶπεν ὅτι «ὁ λόγος τοῦ Dœrpfeld ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄσμα τῶν Σειρήνων, ὁ δὲ θέλων νὰ μὴ ὑποστῇ τὴν γοητείαν αὐτοῦ πρέπει, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, νὰ προσδέσῃ ἑαυτὸν πρὸς ἰστὸν καὶ νὰ φράξῃ τὰ ὦτά του διὰ κηροῦ». Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα καὶ ἄλλως εὐγνώμονες πρὸς τὸν ἐπιφανῆ ἄνδρα, διότι μετασχὼν ὡς ἀρχιτέκτων εἰς πλείονας Ἑλληνικὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς συνετέλεσε πλείστον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχιτεκτονικῶν εὐρημάτων καὶ συνέδεσεν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του καὶ μετὰ τῆς Ἐλευσίνος καὶ μετὰ τοῦ Σουνίου καὶ μετὰ τῆς Ἐπιδάουρου καὶ μετὰ τοῦ Ἀμφιαρείου τοῦ Ὠρωποῦ καὶ μετ' ἄλλων τόπων.

Ὁ Γουλιέλμος Dœrpfeld ἀνήκει εἰς τὴν σεπτὴν χορείαν τῶν μεγάλων δαδούχων τῆς ἀρχαιολογίας, πᾶσα δὲ παράτασις τῆς ζωῆς

του ἀποτελεῖ θεορμὴν καὶ εἰλικρινῆ εὐχὴν πάντων τῶν ἐν πάσῃ γωνίᾳ τῆς γῆς ἀφωσιωμένων εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην συναγωνιστῶν.

Τὸν λόγον στρέφοντες νῦν πρὸς τὰ ἔργα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1933 προτάσσομεν τὴν περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἔκθεσιν.

1. Ἐν Μαραθῶνι ἀνέσκαψεν ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Σωτηριάδης, ἐξακολουθήσας παλαιὰς του ἐρεῦνας ἀρξαμένας ἤδη τῷ 1926.

Σκοπὸς τῆς τελευταίας ταύτης ἐργασίας ἦτο ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου, τὸ κατὰ Πίνδαρον ἐν μυχῶ Μαραθῶνος.

Ἡ ἀναζήτησις ἐγένετο παρὰ τὸ Μετόχι τοῦ Βρανᾶ, πολὺ πλησιέστερον ὅμως εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Μαραθῶνα παρὰ εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα τὴν ἀκόμη καὶ σήμερον καλουμένην Αὐλῶνα, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ἐκ Μαραθῶνος πρὸς τὴν Οἰνόνην (σήμερον Νοινόνην) ὁδὸς οὐχὶ μακρὰν τῆς πύλης τοῦ ἀγροκτήματος τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τῆς Ῥηγίλλης περὶ τὴν νῦν Μάνδραν τῆς Γρηᾶς.

Τὸ Ἡράκλειον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τῆς πόλεως Μαραθῶνος, ὡς ὑποδεικνύουσιν αἱ φιλολογικαὶ μαρτυρίαι.

Ἄφοῦ ἐξερευνήθη πᾶσα ἡ βορεία ὑπώρεια τοῦ βουνοῦ Ἀγριελίκι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου Μαραθῶνος μέχρι τοῦ μετοχίου τοῦ Βρανᾶ καὶ τῆς χαράδρας τῆς Ῥαπετόζας, ὁ κ. Σωτηριάδης πιστεύει ὅτι ἡ θέσις τοῦ τεμένους τοῦ Ἡρακλέους εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' ἧς ἐγείρεται τὸ ἐκκλησίδιον Ἅγιος Δημήτριος. Ἐκεῖ ὑπάρχει φρέαρ καὶ ἀληθῆς πηγὴ ἀρίστου ποσίμου ὕδατος, ἐκ τῆς ὁποίας ἐτροφοδοτεῖτο καὶ ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον εὐρεθὲν εἰς πολλὰ κατὰ τόπους λείψανα καὶ κατερχόμενον μέχρι τῶν κτισμάτων τοῦ Ἡρώδου εἰς τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν θέσιν Νησί ἢ Βορός. Ἄλλως ἡ περιοχὴ ὅλη εἶναι ξηρὰ καὶ ἄνυδρος.

Ἄλλο σημεῖον ἐρευνῶν ἐν Μαραθῶνι εἶναι ἡ ἀνασκαφὴ θολωτοῦ Μυκηναϊκοῦ τάφου, ἡ ὁποία ἐν μέρει μόνον ἐξετελέσθη

τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ μηχανικοῦ κ. Fernand Ghiol, ἔφερε δὲ εἰς φῶς μέγα μέρος τοῦ δρόμου καὶ τὸ ἀνοιγμα τὸ ἀντὶ θύρας φέρον εἰς τὴν κυψέλην τοῦ τάφου. Ἡ κυψέλη εἶχεν ἐπίχωσιν ὕψους μέχρις ἕξ μέτρων. Ἡ δοκιμαστικὴ τάφρος ἀνεκάλυψε παχὺ στρωμα τέφρας καλύπτον τὸ ἀρχικὸν ἔδαφος τῆς κυψέλης, ἀνάμικτον δὲ μετὰ πολλῶν ὀστέων βοῶν, αἰγοπραβάτων καὶ πτηνῶν, λειψάνων θυσιῶν ἐπὶ βωμοῦ παρὰ τὸν τάφον ὑπάρχοντος, ἕξ οὗ προέρχονται καὶ μεγάλοι λίθοι τοῦ χειμάρρου καὶ τεμάχια ἀνθρώκων ἐκ ξύλων δρυὸς ὡς καὶ τεμάχια ἀγγείων ἀγανώτων καὶ τινα καλλιτέρων ἐγγυρῶμων Μυκηναϊκῶν. Μεταξὺ τῶν λίθων ἀνευρέθη καὶ ἡ παχεῖα στρογγύλη κλείς τῆς κορυφῆς τῆς θόλου τῆς κυψέλης, ὡσαύτως δὲ καὶ τεμάχια λίθων προερχόμενα ἐκ τοῦ συληθέντος ἤδη εἰς παλαιούς χρόνους τάφου. Ἡ ἐντελής ἐκσκαφὴ τοῦ τάφου, ἡ ὁποία ὑπολείπεται ἀκόμη νὰ γίνῃ, παρουσιάζει βεβαίως λόγῳ τῆς ἐρειπώσεως μεγάλης δυσκολίας, ἀλλ' ἡ κατάλληλος ὑποστήριξις τῶν παρειῶν τῆς κυψέλης, ἀρξαμένη ἤδη, θέλει ἐξασφαλίσαι τὴν πλήρη κάθαρσιν τοῦ μνημείου. Ὁ δρόμος τοῦ θολωτοῦ τάφου ἔχει πλάτος δύο μέτρων καὶ ὕψος 2 μ. 80.

Ὀλίγον πέραν τοῦ πρὸς τὸ βουνὸν Κοτρῶνι ἐστραμμένου μετώπου τοῦ τετειχισμένου τεμένους τοῦ Ἡρακλέους εὐρέθησαν τὰ λείψανα μικροῦ ναοῦ διαστάσεων μ. 11×6 καὶ πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων τοῦ 4^{ου} καὶ τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Περαιτέρω κατ' ἄλλον τόπον εὐρέθη κατὰ τμήματα τὸ πῆλινον ὑδραγωγεῖον, ἀσφαλῶς, τοῦ Ἡρώδου, τὸ ἐξυπηρετοῦν τὰ παρὰ τὴν θάλασσαν μνημεῖα τοῦ ἀνδρός, τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια ἀποτελοῦσι σήμερον καὶ μακρόθεν δρατοὺς λοφίσκους.

Παρὰ τὰ Ἡρώδεια ταῦτα κτίσματα εὐρίσκονται καὶ τὰ λείψανα μνημείου τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἔχοντος τὰ θεμέλια ἐκ λίθου ἀρουραίου, ἀδιαγνώστου δὲ ἀκόμη προορισμοῦ.

Ἄξιον ὅμως ἰδίας προσοχῆς καθίσταται τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ Ἡρώδου οὐχὶ μόνον καθ' ἑαυτὸ ὡς τεχνικὸν ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐμμέ-

σως, διότι δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ, κατὰ τὸν κ. Γ. Σωτηριάδην, ὡς τοπογραφικὴ ἔνδειξις περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἡρακλείου.

Ἡ περὶ τὸ μετόχιον τοῦ Βρανᾶ καὶ τὴν Αὐλῶνα χώρα, ἡ μεταξὺ τῶν λόφων Ἀγριελίκι καὶ Κοτρῶνι κειμένη, στερεῖται ὕδατος. Ἐνδεχομένη πηγὴ πρὸς τροφοδότησιν τοῦ Ἡρωδείου ὕδραγωγείου εἶναι ἡ χαράδρα τοῦ Διονύσου - Βρανᾶ. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου τὸ ὕδωρ τοῦτο θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀνύδρου χώρας.

Σήμερον ἐκ τῆς χαράδρας τῆς Ῥαπετόζας δὲν λαμβάνεται ὕδωρ κατὰ τὸ θέρος καὶ φθινόπωρον.

Παραμένει ἄρα ἡ μόνη ἀστεῖρευτος πηγὴ ἡ παρὰ τὸν πλάτανον καὶ τὸ φρέαρ τοῦ περιτετειχισμένου τεμένου, τοῦ κατὰ τὸν κ. Σωτηριάδην Ἡρακλείου, διότι σπουδαῖον τῆς εἰκασίας στήριγμα φαίνεται ἡ ὑπαρξίς ἐκεῖ ὕδατος, ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις οἰουδήποτε ἄλλου καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν περιτειχίστου χώρου δυναμένου νὰ εἶναι Ἡράκλειον.

Πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ εἰκαζομένου Ἡρακλείου, ἐντὸς δὲ τῶν ἀμπελώνων εὐρέθη ἀρχαϊκὴ καλῶς σφριζομένη ἐπιγραφὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ 5^{ου} αἰῶνος π. Χ.: ΗΟΡΟΣ/ΤΕΜΕΝΟΣ/ΑΘΕΝΑΑΣ, ἡ ὁποία ἐπιβάλλει, ἐκεῖ που, τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἄλλου τεμένου.

Ἐκ τῶν πλησιοχώρων τόπων περισυνελέγησαν καὶ ἀπετέθησαν εἰς τὸ δημοτ. σχολεῖον Μαραθῶνος καὶ ἄλλαι τινες ἐπιγραφαί, ὧν μία, τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος, λέγει: Θεαγένης Γύλητος Προβαλίσιος ἀνέθηκεν, Ὀνητορίδης ἐπόησεν. Οὔτε ὁ Θεαγένης οὔτε ὁ Γύλης οὔτε ὁ γλύπτης Ὀνητορίδης εἶναι ἄλλοθεν γνωστός.

Ἄλλη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ λέγει: Δημοκράτεια Δημοφάνους.

Ἐκ τῆς θέσεως Μάρμαρα ἀνεσύρθη βᾶθρον ἀγάλματος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: Ἀθηναῖς Τελεσιουργοῦ.

Ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας ἐν Μαραθῶνι εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον

εὐκταία, καθ' ὅσον ἡ ὀσημέραι ἐντεινομένη καλλιέργεια ἐνδέχεται νὰ βλάψῃ ἀνεπανορθώτως τὸν κρυπτόμενον ἀρχαιολογικὸν πλοῦτον.

2. Ἐν Ν. Ἀγγιᾶλφ ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας τῶν χριστιανικῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Σωτηρίου. Σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1933 ἦτο ἡ περαιτέρω ἀποκάλυψις τῆς τρίτης μεγάλῃς βασιλικῆς ἐντὸς δύο ἄλλων γηπέδων (Ζορμπᾶ καὶ Εὐλογημένου).

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἀνευρέθη τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιῦ κλίτους τῆς βασιλικῆς, μήκους 20 μ. καὶ πλάτους 5 μ, συνισταμένου δὲ ἐκ γεωμετρικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον σχημάτων ἐν συνδυασμῶ μετὰ πλοχμῶν καὶ ἐλίκων. Ἡ διάκρισις τῶν διακοσμητικῶν θεμάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις καθίσταται ἀκόμη δυσχερῆς ἔνεκα τοῦ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας ἐπικαθημένου ἀκόμη ἐπιπάγου ἐξ ἀσβέστου. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ στρώματος τούτου θέλει διευκολύνει οὐχὶ μόνον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ὅλου διακοσμητικοῦ συνόλου, ἀλλὰ καὶ τὴν συγκριτικὴν αὐτοῦ μελέτην πρὸς τὰ βαθύτερον εὑρεθέντα παλαιότερα ψηφιδωτὰ δάπεδα οὕτως, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν πληρεστέραν εἰκόνα τῆς ἐξελιξέως τῆς τέχνης τῶν ψηφιδωτῶν ἀπὸ τοῦ 5^{ου} μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7^{ου} αἰῶνος, ὅτε κατεστράφησαν αἱ Θεσσαλικάι Θῆβαι.

Πρὸς τὴν τοιαύτην κατεύθυνσιν τῆς μελέτης συντελεῖ καὶ ἡ ἀνεύρεσις ἄλλου ψηφιδωτοῦ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ καὶ βαθύτερον τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ δεξιῦ κλίτους, ἀρχαιότερου δὲ προφανῶς τούτου, καθ' ὅσον ὁ τοῖχος τοῦ δεξιῦ κλίτους ἔχει θεμελιωθῆ ἔπ' αὐτοῦ.

Τὸ ἔξω τοῦ ναοῦ ἀνευρεθὲν ψηφιδωτὸν τοῦτο ἔχει γεωμετρικὰς διακοσμήσεις (σπειρομαϊάνδρους μετὰ συνεχομένων ἀγκυλωτῶν σταυρῶν) καὶ ἐκτείνεται εἰς ἰκανὸν διάστημα δεξιὰ τοῦ ναοῦ. Ἄτυχῶς διὰ τὸ βάθος τῆς ἐπιχώσεως ἢ διευκρίνησις τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου ἐν τῷ συνόλῳ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀναβληθῆ εἰς προσεχῆ ἔρευναν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ κατώτερον τοῦτο ψηφιδωτὸν ἀνήκει εἰς προγενέστερον κτίσμα τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, ὅτι δὲ βραδύτερον — ἴσως πολὺ

μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ— νέον κτίσμα ἀντικατέστησε τὸ παλαιόν.

Δεύτερον σημεῖον ἐρεῦνης κατὰ τὸ 1933 ἦτο ὁ ἀπὸ τοῦ τριβήλου ἐσωτερικὸς χώρος τοῦ μέσου κλίτους τῆς βασιλικῆς. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψεν ἐνταῦθα μαρμαρόστρωτα μέρη τοῦ δαπέδου καὶ πλεῖστα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ διακοσμητικὰ γλυπτά, ἐν τεμαχίοις ἀτυχῶς, ἀλλὰ παρέχοντα σαφῆ εἰκόνα τῶν δύο περιόδων τοῦ ἀνασκαπτομένου μνημείου.

Ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κεντρικοῦ κλίτους κιονοστοιχιῶν μόνον τῆς ἀριστερᾶς σφίζεται ὀπωσδήποτε καλῶς ὁ ὑψηλὸς στυλοβάτης, ἀποτελούμενος ἐκ τραχυτῶν ἐρυθρωπῶν, κειμένων ἐπὶ χθαμαλῆς ἀργολίθου ὑποθεμελιώσεως καὶ φερόντων ἰωνικὰς βάσεις. Τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας εὐρέθησαν μόνον μέρη τῶν βάσεων, ἐλάχιστοι δὲ τραχύται τοῦ στυλοβάτου σφίζονται κατὰ χώραν, ἀλλ' ἀνευρέθησαν πλεῖστα τεμάχια τῶν κορμῶν τῶν κίωνων ἐκ μαρμάρου τῆς Προκονήσου ὡς καὶ δύο κιονόκρανα ἀναδιπλούμενα μετὰ διατρήτων φύλλων ἀκάνθου (ὡς τὰ τῆς Ἀγ. Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως) καὶ ἔχοντα ἀπλᾶ ἐπιθήματα φέροντα ἐν τῷ μέσῳ τῶν στενῶν πλευρῶν μόνον Λατινικὸν σταυρόν.

Ὡσαύτως ἀνευρέθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀρχιτεκτονικὰ μέλη μεταγενεστέρως περιόδου, προερχόμενα προφανῶς ἐκ νεωτέρας διασκευῆς τοῦ δευτέρου τούτου ναοῦ.

Τρίτον σημεῖον τῆς ἐρεῦνης ὑπῆρξεν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ μέσου καὶ δεξιοῦ μέρους τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος ὡς καὶ τοῦ αἰθρίου τῆς βασιλικῆς.

Τὸ δάπεδον τοῦ ἐσωτερ. νάρθηκος ἀποτελεῖται ἐκ μαρμαροθετημάτων, τὸ δὲ δάπεδον τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος ὡς καὶ τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἰθρίου εἶναι ψηφιδωτόν.

Καὶ τὸ μὲν ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ ἐξωτ. νάρθηκος εἶναι γεωμετρικῆς συνθέσεως ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλων κύκλων πλαισιουμένων διὰ πλοχμῶν καὶ ἐχόντων ἐγγεγραμμένους ῥόμβους, ἐναλλάξ κυανοῦς καὶ λευκοῦς, περικλειόμενον δὲ ἐν τῷ συνόλῳ ὑπὸ

διπλῆς ζώνης συμπλεκομένων τόξων μετὰ μικρῶν σταυρῶν, ἔξωθεν δὲ τούτων σπειρομαιάνδρων.

Ἀξιολογότερον εἶναι τὸ ἀποκαλυφθὲν μικρὸν τμήμα τοῦ ψηφιδωτοῦ τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἰθρίου, διότι περιέχει καὶ ζωικὰς παραστάσεις ἐλάφων καὶ ταῶν καὶ ἄλλων πτηνῶν, ῥαμφιζόντων ἀνθύλλια ἢ φύλλα κλαδίσκων.

Τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ αἰθρίου εἶναι προφανῶς ἀρχαιότερα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιοῦ κλίτους, διότι εὐρίσκονται χαμηλότερον τοῦ δαπέδου τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τῶν κλιτῶν τοῦ ναοῦ, εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν βάθος, εἰς ὃ καὶ τὸ ὑπὸ τὸ θεμέλιον τοῦ τοίχου μνημονευθὲν ἀνωτέρω ψηφιδωτὸν δάπεδον. Ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη αὐτῶν εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἀρχαιότεραν χρονολογικὴν βαθμίδα. Ἡ ὕψωσις τοῦ δαπέδου τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τῶν κλιτῶν ἐγένετο δι' ἐπιχώσεως ἐκ κονιαμάτων καὶ ἄλλων λειψάνων τοῦ ἐρειπωθέντος ἀρχικοῦ οἰκοδομήματος, ἀνερχομένης εἰς τὰ κατώφλια τῶν διαμέσων θυρῶν τῶν ναρθήκων εἰς 0.30. Κατὰ ταῦτα τὰ ἄθικτα μέρη τοῦ ἀρχικοῦ κτίσματος εἶναι τὸ αἶθριον καὶ ὁ ἐξωτερικὸς νάρθηξ, ἐν ᾧ ἡ μεταγενεστέρα διασκευὴ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος. Τὸ αὐτὸ παρατηρήθη προηγουμένως καὶ εἰς τὰ προσκτίσματα δεξιὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ αἰθρίου.

Κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν γενομένων μέχρι τοῦδε παρατηρήσεων συνάγομεν περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ κτίσματος τὰ ἑξῆς χρονολογικὰ συμπεράσματα:

1) Ὅτι τὰ παρατηρηθέντα λείψανα ἀρχαιότερας περιόδου ἀνάγονται εἰς οἰκοδόμημα, ἀκαθορίστου ἀκόμη προσορισμοῦ, ἀνήκον δὲ εἰς τοὺς ἐσχάτους Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν βαθυτέρων ψηφιδωτῶν δαπέδων τοῦ ἐξωνάρθηκος καὶ τοῦ αἰθρίου καὶ ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν.

2) Ὅτι ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ προγενεστέρου τούτου κτίσματος ἀνηγέρθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 6^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ἡ ἀνασκαπτομένη βασιλική, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι τὰ

κιονόκρανα, τὰ ἐπίκρανα καὶ τὰ ὑψηλότερον κείμενα ψηφιδωτὰ δάπεδα τοῦ δεξιοῦ κλίτους καὶ τῶν δεξιὰ τῶν ναρθήκων συνεχομένων προσκτισμάτων. Μεταξὺ τῶν διακοσμητικῶν ἀρχιτεκτονικῶν γλυπτῶν, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν χωμάτων, ἐξέχουσαν σπουδαιότητα ἐνέχουν ὁκτὼ ὀρθογώνια πλάκες (0.42 - 0.45 × 0.37, πᾶχ. 0.04) μετ' ἀναγλύφων, εὐρεθεῖσαι ἐν τῇ δεξιᾷ στοᾷ τοῦ αἰθρίου. Τὰ κύρια θέματα τῶν ἀναγλύφων εἶναι τέσσαρα: α') δελφῖνες ἐκατέρωθεν ἀνθεμίου ἀπολήγοντος εἰς τρίαιναν, β') ἐκατέρωθεν κανθάρου ἐξέρχονται ἐκ κεράτων αἱ δίδυμοι κεφαλαὶ ἀετῶν, ἐκ τούτων δὲ ἡ μία πίνει ἐκ τοῦ ἀγγείου, γ') ἐρωδιὸς ἢ πέρδιξ ἐν μέσῳ ἐσχηματοποιημένων φυτῶν δάκνει ὄφιν καὶ δ') φύλλα ἀκάνθου καὶ τρίφυλλα ἐντὸς ἐλίκων. Αἱ πλάκες αὗται ἦσαν προωρισμένοι, κατὰ τὸν κ. Σωτηρίου, δι' ἐπίκρανα παραστάδων, ὃ δὲ τρόπος καθ' ὃν εὐρέθησαν, ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι δὲν εἶχον ἀκόμη χρησιμοποιηθῆ, ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ 6^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἄξιόλογα εἶναι ὡσαύτως τὰ ἀρχαιότερα τρία ἐπίκρανα, φέροντα ἐξέχοντα φύλλα ἀκάνθου, τῶν ὁποίων ἡ τεχνοτροπία ἀνήκει εἰς τοὺς ἐσχάτους Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἐνέχει δὲ τὸ πρᾶγμα ἰδίαν σημασίαν διὰ τὴν σύγκρισιν πρὸς τὰ παλαιοχριστιανικά. Φαίνεται ὅτι τὰ ἐπίκρανα ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ εἰς τὸ χριστιανικὸν κτίσμα, ἀποτελεῖ δὲ ὁ δανεισμὸς οὗτος συμβολικὴν, τρόπον τινά, εἰκόνα τῆς ἐν πολλοῖς σημείοις ἐκφαινομένης καταγωγῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμητικῆς τῆς χριστιανικῆς καθ' ὅλου τέχνης, ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, οἷα αὕτη ἐξελισσομένη διεμορφώθη κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

Πρὸς τούτοις ὁ κ. Σωτηρίου ἀναφέρει ὅτι καὶ τετάρτην βασιλικὴν ἐπεσήμανε διὰ μικρᾶς σκαφῆς κατὰ τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς Ν. Ἀγγιᾶλου ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα «Ἅγιος Δημήτριος». Ἐκτὸς τῶν θεμελιῶν τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, ἀνευρέθη ἀριστερὰ τῆς

κινοστοιχίας ἀξιολογώτατον τμήμα μαρμαρίνου ἄμβωνος τοῦ 5^{ου} ἢ 6^{ου} μ. Χ. αἰῶνος φέρον κόγχας, ἀναγλύφους ἀετοὺς μετ' ἀνοικτῶν περυγῶν καὶ φοινικοειδεῖς διακοσμῆσεις.

Παρὰ τὰς ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας ἐγένετο καὶ περισυλλογὴ διεσπαρμένων ἀνὰ τὴν Ν. Ἀγχιάλον ἐπιτυμβίων χριστιαν. ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπετέθησαν εἰς τὴν ἀξιόλογον τοπικὴν συλλογὴν.

Οὕτω τὸ ἐν Ἀγχιάλῳ συντελούμενον ἔργον μέλλει ἀσφαλῶς νὰ ἀποβῆ καὶ ἐν τῇ ὑπολειπομένῃ συνεχείᾳ αὐτοῦ σπουδαιοτάτη συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

3. Ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία τὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἀπὸ τινων ἐτῶν διεξάγει διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κεραμοπούλλου.

Κατὰ τὸ 1933 ὁ κ. Κεραμοπούλλος εἶχεν ὡς βοηθὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀποσταλέντα ἐκεῖ ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Μπακαλάκη, ἀναθέσας δὲ εἰς τοῦτον τὴν συνέχειαν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Φλωρίνης, ἠδυνήθη νὰ ἀφοσιωθῆ ἀπερίσπαστος ὁ ἴδιος εἰς τὰς τοπογραφικὰς σκαφὰς τῆς ὑπολοίπου Δ. Μακεδονίας, τεινούσας πάσας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἀδιακόπου συνεχείας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας, ἄλλως γνωστοῦ μετὰ μεγάλων χασμάτων.

Ἡ Φλώρινα ταυτιζομένη πιθανῶς πρὸς τὴν Ἡράκλειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Λύκου ἢ ἄλλως Λύγκου λεγομένου ποταμοῦ, ἦτοι αὐτοῦ τοῦ διαρρέοντος τὴν σημερινὴν πόλιν, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Κεραμοπούλλου, μετατοπίζει πρὸς ἑαυτὴν τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ἥτις ἄλλως τίθεται παρὰ τὸ Μοναστήριον.

Ἡ κατὰ τὸ 1933 γενομένη διὰ τοῦ κ. Μπακαλάκη ἀνασκαφικὴ ἐργασία ἐν Φλωρίνῃ ἔτυχε τῆς γενναίας ἐπικουρίας τοῦ δήμου Φλωρίνης καὶ τοῦ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐκεῖ Νομάρχου, αὐτὴ δὲ ἡ παρουσία τοῦ κ. Μπακαλάκη μαρτυρεῖ καὶ περὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας διὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐργασίας.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ 1933 ἐσυνέχισαν τὰς τῶν προηγουμένων ἐτῶν 1930 καὶ 1931 πρὸς Α τῆς τότε ὑπὸ τοῦ κ. Κεραμοπούλλου ἀνακαφείσης ζώνης καὶ καθ' ὄλον τὸ μῆκος αὐτῆς, ἀποτέλεσμα δὲ ἦτο ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῶν ἀρχαίων οἰκιῶν καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀποκάλυψις ἀρχαίας ὁδοῦ τῆς ἀνασκαπτομένης πόλεως καθ' ὄλον αὐτῆς τὸ μῆκος 37 μέτρων περιῖπου καὶ πλάτους 1^μ, 75-2^μ. Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ εἶναι ἀπλῆ καὶ ἐστερημένη σκυροστρωσίας ἢ ἄλλου τινὸς ὁδοστρώματος, δὲν ἔχει δὲ καὶ ὑπόνομον. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ὑπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ καὶ εἰς βάθος 1.25 ἐντὸς ἀμμώδους στρώματος εὐρέθησαν πολλὰ ὄστρακα μεγαρικῶν σκύφων καὶ ἓν μικρὸν ἀγαλμάτιον χαλκοῦν ἀνδρὸς κρονοφοροῦντος. Ἐνδιαφέρουσα ἦτο ὡσαύτως ἡ ἀνεύρεσις σειρᾶς τετραγώνων πλίνθων, αἱ ὁποῖαι σκληρυνθεῖσαι διὰ τῆς πυρκαϊᾶς διετηρήθησαν ὡς μάρτυρες τῆς οἰκοδομίας τῆς τότε περιόδου.

Ἄλλα κινητὰ εὐρήματα ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων διαφόρων διαμερισμάτων τῶν οἰκιῶν τῆς ἀρχαίας πολίχνης εἶναι πῆλινά τινα ἀγαλμάτια καὶ ἀγγεῖα ἐφθαρμένα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τινὰ ὅμως καλλίτερον διατηρούμενα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδίαν σημασίαν ἔχει μεγαρικὸς σκύφος εἰς τεμάχια, φέρων ἀνάγλυφον, ὡς συνήθως, παράστασιν τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας μετ' ἐπιγραφῶν ἐρμηνευτικῶν τῶν λεπτομερειῶν τῆς εἰκόνος (Ἴλιον, Ἴλιου κατάληψις, Ὀδυσσεύς, Αἴας, Δούρειος Ἴππος κλπ.).

Ἄλλος μεγαρικὸς σκύφος, ἴσως συγγενοῦς παραστάσεως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς διακρινομένης ἐπιγραφῆς Ἀλέξανδρος, δὲν διεσώθη ὀλόκληρος. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν εὐλόγως μεταξὺ τῶν ἐρειπίων εἰς τεμάχια καὶ πολλὰ λείψανα ἀπλῶν οἰκιακῶν σκευῶν καὶ ἀπηνθρακωμένα βαλανίδια καὶ ξύλα καὶ διάφορα μέταλλα ἐξαρτήματα τῆς οἰκοδομίας καὶ πόρπαι χαλκαῖ ὡς καὶ τεμάχια χαλκῶν σκευῶν μετὰ καλλιτεχνικῆς διακοσμίσεως. Ἐνδιαφέρουσαι δὲ εἶναι καὶ αἱ οἰκοδομικαὶ λεπτομέρειαι τῶν οἰκιῶν ὡς καὶ τὸ ἀπλοῦν αὐτῶν ἄλλως διάγραμμα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς περιγράφονται ἐν τῇ ἐκθέσει.

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων νομισμάτων τὸ ἀρχαιότατον ἀνάγεται

πιθανῶς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐκ δὲ τῶν διαφόρων ὀστράκων ἀγγείων τινά, διὰ τὴν ποιότητα τοῦ γανώματος, δύνανται νὰ ἀναχθῶσι καὶ μέχρι τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ταῦτα εἰκαστικῶς ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς πολίχνης, ὡς πρὸς δὲ τὸ τέλος αὐτῆς δύνανται νὰ θεωρηθῆ βέβαιον ὅτι δὲν ἐπέζησε τῆς πυρκαϊᾶς.

Ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἠσχολήθη περὶ τὰς ἑξῆς τοπογραφικὰς ἐρεῦνας:

α') Παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Κλειναὶ καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς Καλῆς ἐβεβαιώθη ἡ ὑπαρξὶς ἀσβεστοκίστου ὄχυρώματος Βυζαντιακοῦ, ἴσως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ δεξαμενῆ.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸν Καλὸν ἀνάβασιν εἰς θέσιν Μοναστηράκι εὐρέθησαν τὰ λείψανα μικρᾶς κώμης, τῆς ὁποίας διὰ προχείρου σκαφῆς ἐξηκριβώθη ἡ καλὴ ὀπωσδήποτε κατάστασις καὶ ἡ ὑπαρξὶς πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων ἑλληνιστικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

β') Παρὰ τὸ χωρίον Πέτριαι (ἄλλοτε Πέτεροσκο) μετὰ τοπογραφικὴν λεπτομερῆ ἀναγνώρισιν τῆς πέριξ χώρας καὶ ταυτισμὸν τῆς λίμνης τοῦ Ὀστρόβου (νῦν Ἀρνίσσης) πρὸς τὴν ἀρχαίαν Βεγορρῆτιν, καθορίζεται ἡ στρατηγικὴ σημασία τῆς φυσικῆς διόδου μεταξὺ τοῦ λόφου Λίλικ καὶ τῶν βορείως τῆς Βεγορρῆτιδος ὑψωμάτων διὰ τὴν μετὰ τῆς Ἑορδίας συγκοινωνίαν καὶ ἀναζητεῖται εὐλόγως ἡ ὀχύρωσις τῶν πυλῶν τούτων. Ὄντως δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λίλικ ἀνευρέθησαν τὰ λείψανα μεγάλου τείχους ἀπὸ Β πρὸς Ν, ἐκ μεγάλων ἀνωμάτων λίθων, ἄνευ ἀσβέστου συνηροσμένων, ἀνῆκον δὲ πιθανώτατα εἰς παναρχαίους χρόνους. Δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἐκεῖ οὐδὲν ἄξιον λόγου κινητὸν εὑρημα ἀπεκάλυψε, ἡ δὲ σπάνις τοιούτων τεκμηρίων ὀφείλεται ἴσως εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ μακροῦ χρόνου ἐξαφανισμὸν.

Ἄλλο τεῖχος ἀνεῦρεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος παρὰ τὴν Ἀνατολικὴν ἔξοδον τῆς διόδου τῶν Πετρῶν τριγωνικῆς διαμορφώσεως, μετὰ κτιστῶν σκελῶν καὶ ἔχον ὡς τρίτην ὄχυρὰν πλευρὰν αὐτὴν τὴν λίμνην. Κατὰ τὸ μέσον περιπτου ὑπάρχει διατειχίσμα ἐνοῦν τὰ δύο σκέλη. Τὸ κάτωθεν τοῦ διατειχίσματος μέρος τοῦ ὄχυροῦ εἶναι

ἄνευ ἀσβέστου, τὸ δὲ ἄλλο μετ' αὐτοῦ τοῦ διατειχίσματος ἀσβεστόκτιστον. Ἡ παραβολὴ πρὸς τὰ φρούρια τῆς Μακεδονίας, τῆς τε Πέλλας καὶ τῆς Σελίτσης καὶ τῆς Δέβρης, διδάσκει ὅτι ἐν πολλοῖς τόποις ὁ Ἰουστινιανὸς προέβη εἰς ἀνανέωσιν τῆς ὀχυρώσεως χρησιμοποίησας πρὸς νέας οἰκοδομίας τοὺς λίθους τῶν ἀρχαίων Μακεδονικῶν φρουρίων.

Τὸ φρούριον τοῦτο τοῦ ἀνατολ. στομίου τῆς διόδου ἐπιβλέπει ἀσφαλῶς τὴν ἐκ τῆς Ἑγνατίας εἰσβολὴν πρὸς τὴν λίμνην ἤτοι εἰς τὴν Ἑορδίαν.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Πέτραι, εἰς ἀπόστασιν $1\frac{1}{2}$ ὥρας ἀπ' αὐτοῦ, ἐπὶ γηλόφου τινός, τοῦ πρώτου ἀπὸ τῆς Ἑορδαϊκῆς πεδιάδος, εὐρέθησαν τὰ λείψανα κώμης τῆς Ἑορδαίας καλούμενα νῦν διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Γραδίστα. Κατὰ τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου ὑπάρχουσι τὰ λείψανα τείχους ἐκ λίθων μετρῶν πηλοκτίστου ἄνευ ἀσβέστου. Τὸ τεῖχος τοῦτο, ὅμως καὶ τὸ τοῦ Μοναστηρακίου τῶν Κλεινῶν, πιστεύεται ὅτι δὲν εἶναι αὐτοτελῆς ὀχυρωματικὸς περίβολος, ἀλλὰ οἱ συνεχόμενοι ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τῶν ἀκραίων οἰκιῶν τῆς κώμης, ἐνισχυμένοι εἰς πάχος πρὸς σκοπὸν ὀχυρωτικόν. Διὰ προχείρου ἐκεῖ σκαφῆς ἀνευρέθησαν τεμάχια ἀγγείων terra sigillata, φαιῶν μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων κἄ. πραγμάτων τῶν μακεδονικῶν χρόνων, ἐν ᾧ οὐδὲν λείψανον Βυζαντιακὸν παρατηρήθη.

γ') Ἀναρράχη (Δέβρη).

Ἡ Ἀναρράχη κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Πτολεμαΐδος (πρῶην Καϊλάρ), ὑπέρεκειται δὲ τοῦ χωρίου ἢ βραχῶδης κορυφῆ Καστρι καλουμένη ὕψους 1103 μ. Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει μέγα ἀσβεστόκτιστον τεῖχος ἔχον ἓνα πύργον πρὸς Α πιθανῶς δὲ ἀνά ἓνα καὶ πρὸς Β καὶ πρὸς Ν καὶ πρόσκτισμα πρὸς Δ καὶ πύλην πρὸς Ν. Ἐντὸς τοῦ τείχους διατηροῦνται λείψανα κτισμάτων ἄνευ ἀσβέστου, ἐντὸς δὲ τῶν χωμάτων εὐρέθησαν κέραμοι Ἑλληνικῆς μορφῆς. Νόμισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ εὐρεθὲν ἐκεῖ παρέχει τὴν ἡλικίαν τοῦ φρουρίου. Κάτωθεν τοῦ Βυζαντινοῦ τούτου φρουρίου εὐρέθη εὐρύτερος καλὸς περίβολος πολὺ ἀρχαιότερος, ἄνευ ἀσβέστου ἐκτισμένος, ἐκ

μεγάλων δὲ λίθων ἀποτελούμενος, κατεστραμμένος ὅμως κατὰ τὸπους ὑπὸ τῶν οἰκοδομησάντων τὸ Βυζαντινὸν τεῖχος.

Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ἀρχαιότερον τεῖχος κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ἔθος τῶν πολλαπλῶν περιβόλων, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν κ. Κεραμόπουλλον, κατῆλθεν ἀπὸ Βορρᾶ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα.

δ') Καὶ ἐν Ἐμπορίῳ παρὰ τὴν Ἀναρράχην ἐβεβαιώθη ἐπὶ λόφου ἢ ὑπαρξίς πύργου καὶ πολλαπλῶν τειχῶν ἀσβεστοκτίστων νεωτέρων ἴσως χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ε') Ἄλλος σταθμὸς τῶν τοπογραφικῶν τούτων ἐρευνῶν ἦτο τὸ Τσοτύλιον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔφερον ἀξιόλογα τυχαῖα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα γενόμενα ἐν τῇ πέριξ χώρᾳ. Αἱ δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ παρὰ τὴν θέσιν Σιανίστι ἔφερον εἰς φῶς τάφους τινὰς μεταγενεστέρους μετ' εὐτελῶν ἀγγείων καὶ νομίσματος τοῦ Κώνσταντος (333 - 350 μ. Χ.).

Πρὸς Β τοῦ Τσοτυλίου κατὰ τὴν θέσιν Μπουφάρι ὑπεράνω τοῦ χωρίου Λῶπες ὑπῆρχεν ἐκτεταμένη κώμη ἐπὶ δύο λόφον καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν λαιμοῦ μετὰ καλοῦ περιβόλου, ἴσως ποτὲ διπλοῦ, ἐκ λίθων πελεκητῶν. Τὰ διάσπαρτα ἀνὰ τοὺς ἀγρούς τεμάχια ἀγγείων ἑλληνιστικῶν καὶ ἄλλα λείψανα σκευῶν βιοτικῶν κ. ἄ. δεικνύουσι τὴν μακρὰν ζωὴν τῆς κώμης, παρὰ τὴν ὁποίαν συνδέουσι τινες τὴν πόλιν τοῦ Ἡροδότου Λεβαίην πρὸς τὸ τοπωνυμικὸν Λῶπες καὶ τὸν παραπτόταμον τοῦ Ἀλιάκμονος Δεμπίνι.

Ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης προέρχονται ψέλια χαλκᾶ τριγωνικῆς τομῆς μετ' ἐγγαράκτων συγκεντρικῶν κύκλων καὶ ἰχθυακάνθης, εὐρεθέντα, ὡς ἐβεβαιώθη, μετὰ νομίσματος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῆς περὶ τὸ Σιανίστι χώρας προέρχονται καὶ τινὰ ἄλλα ἀρχαῖα καὶ ἀξιόλογα χαλκᾶ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν εἰς τεμάχια, ὡς εὐρέθησαν, ὑπὸ τοῦ Ἡλία Παπανικολάου, συγκολληθέντα δὲ εἰς Ἀθήνας ἀπέδωκαν 1) ἀμφορέα, τοῦ ὁποῖου αἰ λαβαὶ καταλήγουσιν εἰς δελφίνα φέροντα εἰς τὸ στόμα λύραν, 2) χαλκῆν λεκάνην, ἔχουσαν λαβὰς κισσοπλέκτους, 3) κάδον χαλκοῦν ἀπλοῦν.

Παρά ταῦτα ἦσαν καὶ δύο ἑλλιπῆ πῆλινα ἀγαλμάτια Ἀφροδίτης καὶ τεμάχιον ἀργυροῦ κατόπτρου καὶ δύο σιδηροὶ πελέκεις κ.τ.τ. καὶ ἀρύβαλλος Κορινθιακὸς τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, τεκμήριον οὗτος τῆς ἀρχαιοτάτης ζωῆς τῆς κόμης.

Ἄλλὰ καὶ ἐν Βουδουρίνῃ καὶ ἐν Μποχορίνῃ καὶ ἐν Παλαιογουλᾷ ἐπεσήμανεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος λείψανα τειχῶν καὶ κωμῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ συνέχεια τῶν ἐρευνῶν του καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς μέλλον θέλει ἀποβῆ ὡσαύτως πολύτιμος διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἱστορικῆς τοπογραφίας τῆς Μακεδονίας.

4. Ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀχαΐαν ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὰς ἐρέυνας Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Νικ. Κυπαρίσση.

Παρά τὸ θέρετρον Λομποκὰ τῶν χωρίων Μποντιὰ ἐπὶ μακροῦ γηλόφου ἐκ ψαμμίτου λίθου ὑπάρχουσι λαξευτοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι τῶν τελευταίων Μυκηναϊκῶν χρόνων.

Μέρος τῶν τάφων τούτων ἠρεύνησε κατὰ τὸ 1933 ὁ κ. Κυπαρίσσης, ἐκ δὲ τῶν τριῶν, τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψε, δύο μὲν εὐρέθησαν σεσυλημμένοι καὶ κατεστραμμένοι, ἐντὸς δὲ τοῦ τρίτου ἀνευρέθησαν οἱ σκελετοὶ τῶν νεκρῶν καὶ τέσσαρα τυφλόστομα ἀμφορείδια καὶ ἐν κύπελλον καὶ ἡ χαλκῆ λεπίς μαχαιρίου.

Ἡ ἔρευνα τοῦ παρελθόντος ἔτους, εἰ καὶ περιορισμένη, διὰ τὰ γλισχρότατα μέσα, τὰ ὁποῖα κατ' ἀνάγκην ὑπῆρξαν τοιαῦτα, ἦτο ἐν τούτοις ἱκανὴ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἀπομεμακρυσμένον ἐκεῖνο καὶ ὄρεινὸν μέρος τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐξετείνετο ὁ αὐτὸς προϊστορικὸς πολιτισμὸς, οἷος ἀνευρέθη καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐρευνηθείσας Μυκηναϊκὰς νεκροπόλεις τῆς Ἀρχαίας Ἀχαΐας.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ χωρίον Λάλουσι τῆς Τριταίας διεπιστώθη ἡ ὑπαρξις ὁμοίου νεκροταφείου. Ἐξαιρετικὴν δὲ σημασίαν ἔχει τὸ γεγονός ὅτι μέγα Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον ἐπεσημάνθη κατὰ τὰς ἐρέυνας τοῦ παρελθόντος θέρους καὶ πλησίον τῶν Πατρῶν κατὰ τὴν θέσιν Σαμακιάν.

Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ δεύτερον Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται παρὰ τὰς Πάτρας, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1923 παρὰ τὰ ἄνω Σιχαινὰ ἀνεύρεσιν τοῦ πρώτου, παρέχεται δὲ οὕτω σαφῆς ἢ παναρχαία ἱστορία τῶν συνοικισμῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὴν πόλιν Πάτρας τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἤτοι τῆς Ἀρόης, τῆς Μεσάτιδος καὶ τῆς Ἀνθείας. Τὸ παρὰ τὰ Σιχαινὰ νεκροταφεῖον ἐσχετίσθη ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ κ. Κυπαρίσση πρὸς τὴν Ἀρόην. Τὸ νεκροταφεῖον τῆς Σαμακιάς εἰκάζεται νῦν ὡς ἀνήκον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ κ. Θωμοπούλου, ἐκεῖ τιθεμένην Μεσᾶτιν. Ὑπολείπεται ἄρα ὅπως ἐν προσεχεῖ ἐξερευνησῆαι τῆς νεκροπόλεως ταύτης ἀναζητηθῆαι καὶ τῆς τρίτης προϊστορικῆς πόλεως, τῆς Ἀνθείας, τὸ νεκροταφεῖον. Διὰ τῆς ἐξερευνήσεως ταύτης ἐκτὸς τῶν ἐνδεχομένων ἐνδιαφερόντων κινητῶν εὐρημάτων καὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς εἰκόνης τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνά τὴν ἀρχαίαν Ἀχαΐαν, ἐξ ἴσου σπουδαῖος, ἀν μὴ σπουδαιότερος, θὰ εἶναι ὁ καθορισμὸς ὁ τοπογραφικὸς.

5. Ἐν τῇ Σικυωνίᾳ χώρα ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ 1933 αἱ ἐργασίαι τῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ὁρλάνδου.

Παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κιάτου ἀνεσκάφη κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ πρὸ διετίας δοκιμαστικῶς σκαφεῖσα μεγάλη χριστιανικὴ βασιλική.

Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τῶν λεγομένων ἑλληνιστικῶν βασιλικῶν, τῶν ἐπιμήκων δηλ. ὀρθογωνίων κτισμάτων μετ' ἐσωτερικῶν κατὰ μῆκος κιονοστοιχιῶν. Ἡ βασιλικὴ τοῦ Κιάτου ἔχει μῆκος μὲν περὶ τὰ 65 μ., πλάτος δὲ μ. 21. Ὁ κυρίως ναὸς ἔχει μῆκος 40 μ., τὰ δὲ λοιπὰ 25 καταλαμβάνει ὁ νάρθηξ καὶ τὸ ἀσφαλῶς εἰκαζόμενον, ἀλλὰ μὴ ἀνασκαφὲν ἀκόμη αἶθριον. Ὁ ναὸς ἔχει καὶ προσκτίσματα κατὰ μὲν Ν. πλευρὰν παρεκκλήσιον, ἔχον πολύχρωμον μαρμαρόθετον δάπεδον, κυβόσχημον ἀγίαν τράπεζαν καὶ βᾶθρον τοῦ τέμπλου μετὰ ἰωνικῶν γλυφῶν. Ἐκ τοῦ τέμπλου προέρχεται καὶ πλᾶξ θωρακίου μετὰ στεφάνου, ἐφ' ἧς μέρος τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς «καὶ πάντων καλλιερ-

γούντων» ἤτοι πιθανῶς: Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου (δεῖνος...) καὶ πάντων <τῶν> καλλιεργούντων.

Κατὰ δὲ τὴν Β πλευρὰν ὑπάρχει τετράγωνον κτίσμα ἐπικοινωνοῦν διὰ θύρας μετὰ τοῦ Β κλίτους καὶ ἐγκλειῖον δεξαμενὴν ἄνευ ὀπῆς ἐκροῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐβοήθει νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτὴν ὡς κολυμβήθραν.

Δύο ἄλλα ὀρθογώνια διαμερίσματα εὐρίσκονται κατὰ τὰς δύο στενὰς πλευρὰς τοῦ νάρθηκος, ἴσως ἐρμηνευτέα ὡς σκευοφυλάκια.

Ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εἰς τὸν κυρίως ναὸν εἰσῆρχοντο διὰ δύο θυρῶν καὶ ἐνὸς ἐν τῷ μέσῳ εὐρισκομένου τριβήλου. Τῶν κιόνων τοῦ τριβήλου εὐρέθησαν αἱ ὑψηλαὶ βάσεις καὶ ἐν κιονόκρανον συνθέτου κορινθιακοῦ τύπου μετὰ προτομῶν ὀκλαζόντων κριῶν ὑπὸ τὰς γωνίας τοῦ ἄβακος, κατὰ δὲ τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς μετὰ ἀειτῶν πατούντων ἐπὶ ὑπτίων μικρῶν βοῶν. Κριοφόρα κιονόκρανα ἐν Ῥαβέννη, Θεσσαλονίκη κατὰ Ῥωμαϊκὰ κιονόκρανα π. χ. τοῦ ναοῦ τῆς Ὁμοιοῖας ἐν Ῥώμῃ καὶ ταῦτα πάλιν κατὰ Μικρασιατικά.

Ἡ βασιλικὴ εἶναι, ὡς εἶπομεν, τρίκλιτος. Τὸ μεσαῖον κλίτος εἶναι πλατύτερον (10 μ.) τῶν δύο πλαγίων (5.50 μ.).

Τὰ κιονόκρανα εἶναι ἰωνικὰ μετὰ χωριστῶν ἐπιθημάτων φερόντων σταυροὺς καὶ γλυπτὸν διάκοσμον. Οἱ τοῖχοι τοῦ μεσαίου κλίτους ὑψούμενοι ὑπεράνω τῶν στεγῶν τῶν πλαγίων κλιτῶν ἔφερον παράθυρα. Γυναικωνίτης πιθανῶς δὲν ὑπῆρχε.

Ἰδίᾳ ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ πρεσβυτέριον τοῦ ναοῦ, διότι καὶ καλῶς διατηρήθη καὶ εἰς μίαν μόνην περίοδον ἀνήκει, διότι ὁ ναὸς καταστραφεὶς δὲν ἀνεκτίσθη ποτέ.

Τὸ πρεσβυτέριον τοῦτο ἔχει τὸ πλάτος τοῦ μέσου κλίτους, δὲν ἐκτείνεται δὲ καὶ εἰς τὰ πλάγια, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐξῆς. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο μερῶν ἤτοι τῆς ἀψίδος καὶ τοῦ πρὸ αὐτῆς ὀρθογωνίου χώρου (8.35 × 6.50). Τὸ δάπεδον εἶναι πολύχρωμον μαρμαρόθετον, εἰς δὲ τὴν ἀψίδα κατὰ 0.25 ὑψηλότερον. Ἐκατέρωθεν τοῦ ὀρθογωνίου κατὰ μῆκος εἶναι τὰ βάθρα τῶν ἱερέων ἐπὶ δαπέδου ὕψους τοῦ τῆς ἀψίδος. Ἄλλα βάθρα ἐπὶ τοῦ ἡμικυκλίου

τῆς ἀψίδος, ἔχοντα ἐν μέσῳ μεγαλοπρεπέστερον τὸν θρόνον τοῦ ἀρχιερέως.

Ἡ Ἁγία τράπεζα εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὀρθογωνίου καὶ ἦτο μαρμαρίνη, ὅπως συμπεραίνεται ἐκ τῶν λειψάνων αὐτῆς, εἶχε δὲ ὡς κάλυμμα πλάκα μὲ ἀνακεκαμμένα τὰ χεῖλη.

Τεμάχια τοῦ καλύπτοντος τὴν τράπεζαν κιβωρίου δὲν εὑρέθησαν. Τοῦ τέμπλου εὑρέθη ἄριστα διατηρουμένη ἡ παρίνη βάσις φέρουσα ἰωνικὰς γλυφὰς καὶ ἴχνη σαφῆ τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἄνω μέρους τοῦ τέμπλου ἀναπαριστωμένου ὡς ἑξῆς:

Ἐκατέρωθεν τῆς ὥραίας πύλης εἰς κίων ὑψηλὸς καὶ ἑκατέρωθεν τῶν κίωνων χαμηλὰ διάτρητα θωράκια μετὰ πεσσίσκων.

Καὶ ἄλλαι τινὲς λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς τοῦ πρεσβυτερίου τάσσουσι τὸ σύνολον αὐτοῦ εἰς γνωστὸν τύπον παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν.

Ἐκ πασῶν τῶν σχετικῶν ἐνδείξεων ὁ κ. Ὀρλάνδος χρονολογεῖ τὴν βασιλικὴν τῆς Σικυῶνος-Κιάτου εἰς τὸν 5^{ον} μ. Χ. αἰῶνα καὶ συνδυάζων πρὸς πληροφορίαν ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους εὑρισκομένην περὶ Νέας Σικυῶνος ὡς μιᾶς τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τῆς χριστιανικῆς Ἀχαΐας ἀπονέμει τὴν βασιλικὴν εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

6. Ἐν Ἀμνισῷ τῆς Κρήτης τέλος ἐξηκολούθησε τὰς ἀνασκαφὰς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Μαρινάτου, ὅστις εἶχε καὶ τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν ἐκ 10 χιλιάδων δραχ. ἐξ ἐράνων φιλαρχαίων φροντίδι τοῦ κ. Γ. Ζαρίφη συλλεχθέντων.

Συμπληρῶν τὰς ἐργασίας τοῦ 1932 ὁ ἀνασκάπτων καθώρισε τὸν προορισμὸν τοῦ πυργοειδοῦς οἰκοδομήματος ὡς δεξαμενῆς γλυκέος ὕδατος, διαρρυθμισθείσης ἐπὶ τὸ μνημειωδέστερον πρὸς περισυλλογὴν καὶ διαφύλαξιν πολυτίμου φλεβὸς ὕδατος, εὑρισκομένης ἐντὸς τῆς ἄμμου τοῦ αἰγιαλοῦ.

Κατὰ τὰς γενομένας παρατηρήσεις ἡ δεξαμενὴ κατεσκευάσθη κατὰ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην περίοδον τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς (Y M, 2-3), ἡ δὲ ποικιλία τοῦ ὕλικου καὶ τὸ ἀνομοιομερὲς τῆς

οικοδομίας δεικνύουσιν ὅτι ἡ δεξαμενὴ ἐκτίσθη δι' ὑλικοῦ παρακειμένων ἀχρήστων οικοδομημάτων.

Ὡσαύτως ἠρευνήθη ὁ ἀποθέτης τῆς Παλαιοχώρας περαιτέρω, ἀπεκαλύφθη δὲ καὶ τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον τὰ συντρίμματα τῶν ἀγγείων.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἀριθμεῖ πλείστας περιόδους. Τὸ ἀρχικὸν κτίσμα εἶναι ἐκ πελεκητῶν πώρων, τῶν ὁποίων οἱ δόμοι εἰσέχουσι ἀνερχόμενοι, ὥστε σχηματίζεται βαθμιδοειδῆς ἡ πρόσοψις τοῦ τοίχου. Οἱ πλείστοι τῶν λίθων φέρουσιν ἐγγάρακτον τρίαίναν, τοῦτο δὲ καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν χρονολόγησιν εἰς τὴν ΜΜ ἐποχὴν, δι' ἣν συμφωνοῦσι καὶ τὰ ἀφθόνως εὑρεθέντα ὄστρακα μεσομινωϊκῆς κεραμεικῆς.

Ἀβέβαιον εἶναι ἀκόμη πότε ἀκριβῶς τὸ κτίσμα τοῦτο κατεστράφη. Σαφὲς μόνον εἶναι ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνεπτύχθη ἐν τῷ κτίσματι θρησκευτικὴ λατρεία, ἡ ὁποία τουλάχιστον κατὰ τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου ὑπῆρχε. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἢ ὀλίγον πρότερον τὸ ἠρειπωμένον μινωϊκὸν κτίσμα ἀνεσκάφη καὶ ἐκαθάρθη πρὸς ἴδρυσιν ἱεροῦ. Τότε φαίνεται ὅτι τὰ μεσομινωϊκὰ λείψανα, κεραμικά τε καὶ ἄλλα, συνεσωρεύθησαν εἰς τὸν ἀποθέτην. Εἶναι δὲ τοῦτο τεκμήριον ὅτι τὸ μινωϊκὸν ἐκεῖνο κτίσμα ἦτο καὶ ἐθεωρεῖτο ἱερόν. Ἐκ τῶν εὑρημάτων ἐμφαίνεται ὅτι ἡ λατρεία ἐξηκολούθησεν ἄνευ διακοπῆς καὶ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ὅτε καὶ διεκόπη, ἡ δὲ διακοπὴ αὕτη δηλοῦται διὰ στρώματος ἄμμου, ἐπικαθημένου ἐπὶ στρώματος πάχους 0.70 περιέχοντος ποικίλα λείψανα κατεστραμμένων χαλκῶν σκευῶν, ἐργαλείων καὶ εἰδωλίων.

Μετὰ τὴν διακοπὴν ταύτην ἐγένετο ἀνασύστασις τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ πολὺ πενιχρότερου, ἡ δὲ διάρκειά τοῦ νέου τούτου ἱεροῦ φαίνεται ὅτι ἔφθασε μέχρι τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰῶνος.

Τὰ στρώματα δὲν εὑρέθησαν ἐντελῶς ἀδιατάρακτα, ἀλλὰ τὰ κινητὰ εὑρήματα εἶναι ἐπαρκῆ καὶ σαφῆ πρὸς γενικὴν χρονολόγησιν.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὑρημάτων ἀξιολογώτερα εἶναι χαλκᾶ εἰδώ-

λια βοὸς καὶ αἰλουροειδοῦς ὀκλάζοντος καὶ στρέφοντος τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω μετὰ χαίνοντος στόματος. Ἔλλα τεμάχια κεφαλῆς λέοντος ἢ αἰλουροειδοῦς μεγέθους μικροῦ κυνός, σφυρηλάτου. Ἐπίσης ἀνευρέθη σύμπλεγμα θεότητος γυναικείας καθήμενης ἐπὶ ἵππου, ἀναλόγου πρὸς τὰς γνωστὰς παραστάσεις τῆς «Ἑλένης» ἐκ τοῦ τεμένου τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Μενελαίου τῆς Σπάρτης.

Ἐκ φαγεντιανῆς γῆς, αἰγυπτιακῆς δὲ προελεύσεως εἶναι ἀγαλμάτια τοῦ αἰγυπτίου θεοῦ Βησᾶ, ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης αἰσχυνηλῆς καὶ ἀγγεῖά τινα εὐρεθέντα εἰς τεμάχια, ὧν ἓν καὶ συνεκολλήθη.

Ἐκ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν περιόδων εὐρέθησαν ἱκανὰ συντρίμματα καὶ κινητὰ εὐρήματα ὡς καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Ἡ γενικωτέρα σημασία τῆς ἐρεῦνης τοῦ 1933 ἐν Ἀμνισῷ ἔγκειται εἰς τὸ πόρισμα ὅτι παρουσιάζεται κατὰ τρόπον σαφέστατον ἢ ἐπὶ παλαιότερου οἰκοδομήματος τῶν μινωϊκῶν χρόνων ἑξακολούθησις θρησκευτικῆς λατρείας κατὰ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς καὶ τοὺς ἱστορικοὺς Ἑλληνικοὺς χρόνους. Ἀκόμη δὲ μεγαλητέρα θὰ ἦτο ἡ σημασία τοῦ πράγματος, εἰάν ἦτο δυνατόν νὰ δειχθῆ ὅτι καὶ τὸ παλαιότερον μινωϊκὸν οἰκοδόμημα δὲν ἦτο κοινὸν κτίσμα ἀλλὰ ἱερόν, διότι τότε θὰ εἴχομεν καὶ τὸ πρῶτον μινωϊκὸν αὐτοτελὲς ἱερόν. Ἡ συνέχεια τῆς ἀξιολόγου ταύτης ἀνασκαφῆς θὰ διασαφήσῃ καὶ τὴν ἀπορίαν ταύτην εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς.

Παρὰ τὰς διὰ τὰς ἀνασκαφὰς γενομένας δαπάνας, ἡ Ἐταιρεία ἐδαπάνησε καὶ δρ. 62.122.15 πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς, τῆς μόνης Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς βιβλιοθήκης παρὰ τὴν εἰδικὴν νομισματικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου. Ἔσχε δὲ ἐπαύξησιν ἡ βιβλιοθήκη καὶ διὰ δωρεᾶς 269 τόμων καὶ φυλλαδίων καὶ δι' ἀνταλλαγῆς 112 τόμων.

Πρὸς τούτοις ἐδημοσιεύθη δαπάναις τῆς Ἐταιρείας ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς διὰ τὸ ἔτος 1932 ἐκ σελ. 116 ἀντὶ δαπάνης δρ. 26.272.70.

Ἐξετυπώθη ὡσαύτως ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὸ 1931 ἐκ σελ. 182 καὶ 117 εἰκόνων ἀντὶ δαπάνης δρ. 72.815.30, περιέχων πραγματείας ἀρχαιολογικὰς τῶν κ.κ. Οἰκονόμου, Μυλωνᾶ, Ξυγγοπούλου, W. Peek, Μαρίας Σωτηρίου, Σπ. Μαρινάτου Ἀ. Κεραμοπούλλου, Π. Ρεδιάδου, Γιαννοπούλου καὶ Βαμβουδάκη. Ἦρχισε δὲ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἐπομένου τόμου τῆς Ἐφημερίδος, τῆς ὁποίας ὡς γνωστόν, ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη τῷ 1837, ἡ δὲ τρίτη περίοδος ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1883 οὐδεμίαν ὑπέστη ἔκτοτε διακοπὴν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὑπὸ ἐκτύπωσιν τόμου συμπληρώνει τιμητικωτάτην διὰ τὰς ἡμετέρας προσπάθειας πεντηκοστύν.

Κατὰ τὸ 1933 ἐξηκολούθησεν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου 4823, δι' οὗ ἀνετέθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν ἡ ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς χώροις καὶ τοῖς μουσείοις ἀποκλειστικὴ πώλησις δελταρίων εἰκονογραφημένων καὶ φωτογραφιῶν ἀρχαιολογικῶν. Κατὰ τὸ 1932 ἡ μεγάλη δαπάνη πρὸς φωτογράφησιν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ, τῇ Ἀκροπόλει, τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ κ.ά. μόλις ἐκαλύφθη ἐκ τῆς πωλήσεως ἀντιτύπων, ἀνεμένομεν δὲ τὴν χρῆσιν τοῦ 1933, ὅπως ἀποβλέψωμεν εἰς περιθώριον κερδῶν, τὰ ὅποια θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διανείωμεν, ὅπως διαγράφει ὁ εἰρημένος νόμος.

Ὅντως κατὰ τὸ 1933, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐντύπῳ ἰσολογισμῷ ἐμφαίνεται, ἠδυνήθη νὰ διανείμη ἡ Ἐταιρεία εἰς τοὺς φύλακας τῶν οἰκείων μουσείων τὸ κατὰ νόμον ποσοστὸν, ἀνερχόμενον εἰς δρ. 7.741. —, ἔχει δὲ πρὸς διάθεσιν διὰ τὰς βιβλιοθήκας τῶν οἰκείων μουσείων κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου δρ. 38.704.85, ἐγγραφησομένης εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἐκράτησε δὲ τέλος ὑπὲρ ἑαυτῆς δρ. 30.963.85, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέρχεται τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νόμου διαγραφόμενον ὑπὲρ τῆς Ἐταιρείας ποσοστὸν.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δοκιμαστικῶς ἐκτελεσθεῖσα ἐπὶ δύο ἔτη παρέσχεν εἰς ἡμᾶς ἀκριβῆ περίπου γνώμονα καὶ μέτρον τι κατὰ προσέγγισιν περὶ τῆς δυνατῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὥστε

προκειμένου ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐμπορία αὕτη εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, ὀργανομένη βαθμιαίως ἐπὶ τὸ τελειότερον κατὰ τὴν ἐκάστοτε πεῖραν, εἴτε καὶ δι' ἐκχωρήσεως εἰς ἰδιώτας διὰ πλειοδοτικοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας διαγωνισμοῦ, νὰ ἔχωμεν ὀπωσδήποτε ἐσχηματισμένον τὸ μέτρον τῶν ἀπαιτήσεων ἡμῶν.

Εἰς ἀνασκαφὰς ἐδαπανήθησαν δρ. 35.734.50 ἐπεκουρήθησαν δὲ αὐται δι' ἴσου ποσοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ὅποιον κατέβαλε καὶ τὰ ὀδοιπορικὰ καὶ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν μεταβάντων ἀρχαιολόγων.

Παρατηρεῖτε, Κύριοι Ἐταῖροι, διὰ τίνος γλίσχρου ποσοῦ ἐκινήθη ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1933. Ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπῆρξε κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος μικρότερον ἢ κατὰ προηγούμενα ἔτη, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας εἰσοδήματα ἐμειώθησαν λόγῳ ἐλαττώσεως τοῦ τόκου τῶν ἐθνικῶν χρεωγράφων, εἰς ᾧ καὶ ἡ Ἑταιρεία ἔχει ἐπενδεδυμένην τὴν περιουσίαν αὐτῆς. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ ἐκ 40.000 χαρτίνων δραχμῶν ἐτησίᾳ χορηγία τοῦ Δημοσίου διὰ τὸ 1933 πρὸς μεγάλην ἡμῶν ἐκπληξιν δὲν κατεβλήθη, ἠλαττώθησαν δ' οὕτω ἔτι μᾶλλον τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ 1933.

Σημειωτέον ὅτι ἡ χορηγία αὕτη τοῦ Δημοσίου ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν 600 χιλιάδων χρυσῶν δραχμῶν ἐτησίως, ἀποδιδόμενων κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τῶν ἐτησίων εἰσπράξεων τοῦ λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων μετὰ τὴν συγχώνευσιν τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀρχαιοτήτων λαχείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μετὰ τοῦ τότε ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Κράτους Λαχείου τοῦ Στόλου, δὲν εἶναι συνδρομὴ, κυρίως εἰπεῖν, τοῦ Δημοσίου πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, ἀλλὰ μερίδιον ταύτης ἀποδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τῶν κερδῶν τοῦ κοινοῦ λαχείου τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς συγχωνεύσεως. Παρὰ τὸν σαφῆ χαρακτῆρα τῆς χορηγίας ταύτης ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εἶχεν ἐκάστοτε τὴν δυσάρεστον ἐκπληξιν νὰ βλέπῃ ἐλαττούμενον ἀλματικῶς τὸ ἀποδιδόμενον ποσόν, μέχρις οὔ τοῦτο ἔφθασε

τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδας χαρτίνων δραχμῶν, καθ' ὃν χρόνον τοῦναντίον αἱ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ λαχείου εἰσπράξεις ἠϋξάνοντο ἀλματικῶς, ὁ δὲ εἰσφέρων τὸν κερδοφόρον ὄβολόν του πολὺς κόσμος εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἐνισχύει ἐν δικαίᾳ μοίρᾳ ἀμφοτέρους τοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ λαχείου σαφῶς δηλουμένους ἐθνικοὺς σκοποὺς.

Τὴν πικρὰν ταύτην διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν παρεξήγησιν ἐτόνισε καὶ ἄλλοτε τὸ Συμβούλιον ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, εἵχομεν δὲ ἐλπίσει τότε πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ ἤρετο ἡ ἄνισος διανομὴ τῶν ἀπὸ τοῦ λαχείου τοῦ Στόλου, τοῦ λεγομένου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, διαρκῶς αὐξανομένων κερδῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δικαία ἐκείνη ἐλπίς τοῦ Συμβουλίου ἀπεδείχθη ματαία καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐταιρείας κατεδικάσθη καὶ πάλιν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τοὺς περιορισμένους πόρους τῆς μικρᾶς αὐτῆς περιουσίας πρὸς προφανῆ ζημίαν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος νέας ἐλπίδας ἐσχημάτισε τὸ Συμβούλιον οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ εὐμενοῦς ἐνδιαφέροντος τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ καὶ τῆς εὐλόγου προστασίας τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πραγματικῆς στοργῆς τοῦ οὐχὶ φιλαργύρως ἀλλὰ οἰκονομικῶς ἀποβλέποντος πρὸς τὴν πνευματικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἔθνους κ. Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ εὐκαιρία τῆς νέας διαρρυθμίσεως τοῦ λαχείου ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα, ὅτι δὲ οὐδεμία ἄλλη σκέψις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναστείλῃ τὴν πραγμάτων τῆς ἐκδηλωθείσης διαθέσεως, ἥτις δὲν θὰ εἶναι ἀπλῶς ἰκανοποιήσις τοῦ μέχρι τοῦδε παροραθέντος δικαίου, ἀλλὰ καὶ θετικὴ ἐθνικὴ ὑπηρεσία ἀποτελοῦσα τίτλον τιμῆς διὰ πᾶσαν Κυβέρνησιν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἡ ὁποία μετὰ τινα ἔτη συμπληρώνει ἑκατονταετίαν ἀναμφισβητήτου σημασίας, ἐκπροσωπεῖ διὰ τοῦ ἔργου αὐτῆς σπουδαιοτάτην ἐκδήλωσιν τῆς πνευματικῆς κατεύθυνσεως τοῦ Ἔθνους καὶ συνεργάζεται ἐν τούτῳ στενῶς μετὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους καὶ μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολογικῶν ἰδρυμάτων, τὰ ὁποία εἶναι εὐτυχῆς, διότι φιλοξενεῖ ἡ ἡμετέρα χώρα.

Ἄλλ' ἐν τῷ διεθνῇ τούτῳ στίβῳ δὲν συναγωνιζόμεθα τὸν εὐγενέστατον ἀγῶνα ἀπὸ ἴσων ὑποχρεώσεων. Τὰ πρὸς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς ὡς πρὸς πηγὴν ἐξευγενισμοῦ καὶ ἀνυψώσεως φερόμενα ἄλλα ἔθνη προσέρχονται ὡς ξένοι καὶ ἀπέρχονται ὡς ἰσοπολίται μεταφέροντες τὸν πυρσὸν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ὡς δαδούχοι καὶ ἱεροφάνται τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἡ δὲ πρὸς στιγμὴν κλονισθεῖσα ἐκ τῶν ὑλιστικῶν διδασμάτων καὶ τῶν πραγματικῶν δῆθεν κατευθύνσεων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους παγκόσμιος συνειδήσις ἐπανευρίσκει τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς ἀληθοῦς ζωῆς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἐν τῇ ἀφοσιώσει πρὸς τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον κλασσικὸν κόσμον.

Ἄλλ' ὅ,τι διὰ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀποτέλεσμα ἐλευθέρως ἐκλογῆς ὡς μέσου μορφώσεως, διὰ τοὺς κατοικοῦντας τὸ αὐτὸ ἔδαφος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεπήδησεν ὁ αἰώνιος ἐκεῖνος ἠθικὸς κόσμος, ἡ μελέτη αὕτη εἶναι καὶ ὑποχρέωσις καὶ καθήκον ἀπέναντι μιᾶς ἐθνικῆς πλέον ἱστορίας. Αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῶν ἐννοίᾳ περιλαμβάνουσι μέγιστον μέρος τῆς ἐνδόξου ταύτης κληρονομίας ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 1830. Τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ μακροτάτου τούτου πολιτισμοῦ ὑπὸ τὰς ποικίλας φάσεις τῆς διαδρομῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ παρὰ τὰς διακοπὰς καὶ τὰς πτώσεις ἐνιαίου καὶ ὁμοίου πρὸς ἑαυτό, ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἀφετηρία καὶ ὁ κανὼν τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς, ἐὰν θέλωμεν νὰ συντελεσθῇ τι σπουδαῖον καὶ νὰ ἔχωμεν πολιτισμὸν Ἑλληνικόν, ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῶν κατορθωμάτων καὶ διδασκόμενον ὑπὸ παθημάτων τοῦ παρελθόντος.

Διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ καταστῇ γενικώτερον αἰσθητὸν ὅτι αἱ ἀρχαιολογικαὶ σπουδαὶ δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἰδιοτροπῶν τέρψεων μικρᾶς τινος ὁμάδος, ἀλλ' ὅτι εἶναι σύμβολον τῆς πνευματικῆς κατευθύνσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ τῆς στερεᾶς αὐτοῦ προσηλώσεως πρὸς τὴν πάτριον ἱστορίαν. Ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ ἡ στοργὴ τοῦ Κράτους πρὸς τὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα θὰ ἀποτελέσῃ ἐνίσχυσιν τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἔθνους ἐπὶ βάσει ἱστορικῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας κυρίως

στηριζόμενα τὰ ἔθνη ἐμεγαλουργησαν, ἐν ᾧ ἀπομακρυνθέντα ἀπὸ ταύτης πάντοτε συνετριβήσαν. Ἐν τῇ σειρᾷ δὲ ταύτῃ τῶν σκέψεων αἰσθάνεται κανεὶς πόσον βαθεῖαν εἶχεν ἔννοιαν ὁ κόνδυλος ἐκεῖνος τοῦ νεαροῦ Ἀλκιβιάδου κατὰ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν Ὅμηρον. Εἶναι αὐτόχρημα συμβολικὴ ἢ πρᾶξις ἐκεῖνη τοῦ ζωηροῦ Ἀθηναίου εὐπατρίδου καὶ δεικνύει ὅτι ἡ προσήλωσις λαοῦ τινος πρὸς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς εἶναι ἀλάνθαστος γνώμων τῆς εὐγενείας αὐτοῦ.

Τὴν δὲ παιδικὴν ἡλικίαν παραλλάσσω (ὁ Ἀλκιβιάδης) ἐπέστη γραμματοδιδασκάλῳ καὶ βιβλίον ἤτησεν Ὀμηρικόν, εἰπόντος δὲ τοῦ διδασκάλου μηδὲν ἔχειν Ὀμήρου, κονδύλῳ καθιζόμενος αὐτοῦ παρῆλθεν. Ἐτέρου δὲ φήσαντος ἔχειν Ὅμηρον ὑφ' αὐτοῦ διωρθωμένον «εἶτ'» ἔφη «γράμματα διδάσκεις, Ὅμηρον ἐπανορθοῦν ἱκανὸς ὢν; οὐχὶ τοὺς νέους παιδεύεις;»

Πλούταρχος ἐν β. Ἀλκιβιάδου § 7.

The first part of the paper discusses the theoretical aspects of the problem, including the derivation of the governing equations and the boundary conditions. The second part presents the numerical solution of the problem, using a finite difference method. The results are compared with the analytical solution, and the accuracy of the numerical method is discussed. The paper concludes with a discussion of the implications of the results and some suggestions for future work.

The authors would like to thank the anonymous reviewers for their valuable comments and suggestions. This work was supported by the National Science Foundation under Grant No. 1234567.

© 2014 by the author(s). Published by the American Mathematical Society.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1933

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ λήξαντος ἔτους ἐξηκολούθησα τὴν ἐν Μαραθῶνι ἔργασίαν μου, ἣ ὁποία ἀρχίσασα κυρίως τὸ 1926, διακοπεῖσα δὲ κατόπιν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπηρεσίας μου, ἐπανελήφθη τὸ 1931. Καὶ

Εἰκ. 1. Πλάτανος παρὰ τὸ φρέαρ (πηγὴ) εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τοῦ Ἡρακλείου.

φέτος ἐμεσολάβησε βραχεῖα διακοπὴ αὐτῆς κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ Ὀκτωβρίου ἡμέρας, ἀλλ' ἐπανελήφθη τὸν ἐνεστῶτα μῆνα Νοέμβριον. Περὶ τὴν ἀρχὴν Φεβρουαρίου προσεχοῦς ἔτους θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλάβω αὐτὴν αὖθις εἰς τὰ σημεῖα τοῦλάχιστον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεχείρησα αὐτὴν τελευταίως.

Ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης μου φέτος κατὰ πρῶτον λόγον ἦτο ὁ ἀκριβῆς εἰ δυνατὸν προσδιορισμὸς τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἔπρεπε νὰ ζητηθῆ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου (κατὰ Πίνδαρον ἐν μυθῶ Μαραθῶνος)¹. Τὴν θέσιν ταύτην ἀνεζήτησα, καθὼς εἶχα προδηλώσῃ διὰ τῶν Πρακτικῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν σελ. 42,² εἰς τὴν ἐγγυτάτην περιφέρειαν τοῦ Μετοχίου τοῦ Βρανᾶ καὶ ἀρκετὰ πλησιέστερα εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Μαραθῶνα παρὰ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς λεγομένης Αὐλώνας σήμερον (ἢ Αὐλώνα) μικρᾶς κοιλάδος, ἣτις κεῖται εἰς τὸ ἐνδότερον σημεῖον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς πεδιάδος τοῦ Μαραθῶνος καὶ ἀποτελεῖ αὐτὸ τοῦτο «Αὐλώνα» (στενὸν κοίλωμα), σχηματιζόμενον ἐν εἴδει κολοσσαίου σταδίου μεταξὺ τοῦ βουνοῦ Κοτρῶνι καὶ τῆς ὑπαιρείας τοῦ βουνοῦ Ἀφορισμοῦ τῆς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μετοχίου τοῦ Βρανᾶ. Διὰ τοῦ Αὐλώνος τούτου διέρχεται ἡ πλησιέστερα ἐκ Μαραθῶνος ὁδὸς πρὸς τὴν Οἰνίην (σήμερον Νοινὴ) παρὰ τὴν Πύλιν τοῦ ἀγροκλήματος τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ καὶ τῆς Ρηγίλλης, περὶ τὴν νῦν Μάνδραν τῆς Γρηᾶς. Εἰς τὰ λείψανα τῆς Πύλης ταύτης εὗρηκεν ὁ μὲν Fauvel τὸ 1792 τὴν εἰς τὸν Ἡρώδην ἀναφερομένην ἐπιγραφὴν: ΠΥΛΗ. Ἡρώδου ὁ χώρος εἰς ὃν εἰσέρχει, ἐγὼ δὲ τὴν εἰς τὴν Ρηγίλλην: ΠΥΛΗ. Ρηγίλλης ὁ χώρος εἰς ὃν εἰσέρχει, μὲ τὴν ὡς ἐπικεφαλίδα ἀμφοτέρων ὑποθέτω νοουμένην: ΟΜΟΝΟΙΑΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥ³.

Ματαίως δὲ δὲν ἀνεζήτησα τὸ Ἡράκλειον (ἢ Τέμενος Ἡρακλέους) εἰς ἣν προεῖπα θέσιν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπιμελῶς ἠρευνήσα πᾶσαν τὴν βορείαν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ Ἀγριελίκι ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος (κειμένης βεβαίως ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῆς) μέχρι τοῦ Μετοχίου τοῦ Βρανᾶ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ εἰς τὴν πεδιάδα καταληγούσης χαράδρας τοῦ χειμάρρου τοῦ ἐγκαταλειμμένου σήμερον χωρίου Ραπεντόζας ἢ τοῦ Διονύσου.

¹ Ἐν Πυθιον. VIII 78-79: ἐν Μεγάροις δ' ἔχεις γέρας, | μυθῶ τ' ἐν Μαραθῶνος κτλ. Πρβ. σὺν τούτῳ καὶ ἐν Ὀλυμπιον. IX 89-90: οἶον δ' ἐν Μαραθῶνι συλαθεῖς ἀγεναίω | μένεν ἀγῶνα πρεσβυτέρων ἀμφ' ἀργυρίδεσιν. Ἀργυρίδες ἐλέγοντο αἱ ἀργυραὶ φιάλαι (ποτήρια), αἵτινες ἐδίδοντο ὡς γέρας εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἐν τῷ Μαραθωνιακῷ Ἡρακλείῳ τελουμένων ἀγῶνων (ὡς ἐτελοῦντο τοιοῦτοι καὶ ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους: αὐτόθι: Ἡρας τ' ἀγῶν' ἐπιχώριον | νίκαις τρισσαῖς, ὧν μία ἦτο ἢ ἐν Μεγάροις, ἢ δευτέρα ἢ ἐν Μαραθῶνι καὶ τρίτη ἢ ἐν Ἄργει).

² Πρβ. καὶ Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 26 Μαΐου 1932 (ἄρθρον μου: Ἐπιγραφὴ ἐκ Μαραθῶνος) σ. 227.

³ Πρβ. περὶ αὐτῆς Paul Graindor, Un milliardaire Antique, Hérode Atticus, le Caire 1930 ἐν σ. 185: ὡς ἀκριβοῦς ἀντιγράφου ἐπιγραφῆς νομίσματος concordia aeterna συγνάκις ἀπαντώσης ἐπὶ νομισμάτων αὐτοκρατορικῶν, ἀπὸ Καρακάλλα καὶ κατόπιν, κατὰ τὸ Ὀμόνοια Σεβαστή: Concordia Augusta, ἣτις ἀπαντᾷ ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς Αὐτοκρατορίας χρόνων. Ἐν Ἀττικῇ ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἀπαντᾷ: Ἀθάνατον ὁμόνοιαν (τῶν δσίων βασιλέων). IG III 10 = IG II² 1077. Ἡ Πύλη ἐχρησίμευεν ὡς βᾶθρον ἀγαμάτων μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας.

Είχ. 2. Μέρος της ανατολικής πλευράς του περιβόλου του Ήρακλείου.

Τὸ Ἡράκλειον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τῆς πόλεως Μαραθῶνος, καθὼς καὶ ἄλλοτε ἐσημείωσα. Καὶ πραγματικῶς ἀνεύρον αὐτό, ὡς ἀδιστακτικῶς πιστεύω, εἰς ὃ σημεῖον περίπου ἔπρεπε πλέον νὰ ὑποτεθῆ κείμενον—ἀφοῦ οὐδαμοῦ ἄλλοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπώρειαν ἔγνος οἰουδήποτε περιβόλου τεμένους τοιοῦτου ὑπάρχει—ὑπὸ τὴν βραχώδη τοῦ βουνοῦ προεξοχήν, ἐφ' ἧς ἐγείρεται τὸ ἐκκλησιδίων Ἅγιος Δημήτριος καὶ παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει φρέαρ καὶ ἀληθῆς πηγὴ ἐν αὐτῷ ἀρίστου ποσίμου ὕδατος ὑπὸ τοὺς βράχους τοῦ Ἀγριελίκι, παραπλευρῶς πλατάνου εὐμεγέθους. Ἐντὸς εἴκοσι

Εἰκ. 3. Μέρος τῆς ΝΔ πλευρᾶς τοῦ Ἡρακλείου παρὰ τὴν ΝΑ αὐτοῦ γωνίαν.

λεπτῶν τῆς ὥρας φθάνει ἐκ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος πεζοπόρος μέτριος μέχρι τῆς πηγῆς ταύτης, μόνης καθ' ἅπασαν τὴν ξηρὰν καὶ τελειῶς ἄνυδρον ἄλλως περιφέρειαν τοῦ τόπου. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ πηγῆς, ἀφθονωτάτης κατὰ καιρούς, διότι πολλάκις τὸ ὕδωρ ἀνέρχεται μέχρι τῶν χειλέων τοῦ δεκαπέντε μέτρα βαθέος φρέατος, πρέπει νὰ ἐλάμβανε τὸ ὕδωρ του καὶ τὸ ὕδραγωγεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ πολλὰ λείψανα εὗρηκα εἰς διάφορα σημεῖα τῶν ἀμπελώνων καὶ τοῦ Μικροῦ λεγομένου ἔλους (τῆς Μπρεξίζας ἄλλως) κατερχόμενον μέχρι τῶν κτισμάτων τοῦ Ἡρώδου τῶν παρὰ τὴν θάλασσαν κειμένων εἰς τὴν θέσιν Νησι ἢ Βορός, ὑπὸ τοῦ Φωβέλ ἤδη παρατηρηθέντων καὶ θερυνηθέντων (καὶ συληθέντων), ὑπ' ἐμοῦ δὲ τὸ 1926 ἐπανεξ-

ετασθέντων. Πρβ. τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ πραγματεία μου: Ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου, ἤτις τὸ 1928 ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ VI Διεθνὲς τῶν ἱστορικῶν συνέδριον τὸ συνελθὸν κατ' Αὐγουστον τοῦ 1928 ἐν Ὁσλοφ τῆς Νορβηγίας. Πρβ. καὶ Ἀνακοίνωσίν μου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν: Ἐπιγραφή ἐκ Μαραθῶνος ἐν Πρακτικοῖς αὐτῆς τοῦ 1932. Ἔτι δὲ ἐν Ἡμερολογίῳ Μεγάλης Ἑλλάδος ἔτους 1933 ἄρθρον μου: Ὁ δισεκατομμυριοῦχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν Ἡρώδης Ἀττικὸς σελ. 517 ἔ. Ἰδιαιτέρως τὰ περὶ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ Ἡροδότου, ἔνθα οἱ

Εἰκ. 4. Ἐκκλησίδιον Ἅγιος Δημήτριος καὶ ὑπ' αὐτὸ μέρος τῆς ΝΑ πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἡρακλείου.

Ἀθηναῖοι, ἐξεληθόντες ἀπὸ πρωΐας ἐκ τοῦ ἄστεως τὴν 7^{ην} τοῦ μηνὸς Μεταγεινιῶνος καὶ αὐθημερὸν πορευθέντες εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐστρατοπέδευσαν, ἐξέθηκα ἐν Ἀνακοινώσει μου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου παρελθόντος. (Πρβ. Πρακτικὰ αὐτῆς ἐν τεύχει Ἰανουαρίου ἔ. ἔτους 1934. σελ. 14 ἔ. ἄρθρον I, ὅπερ θὰ ἀκολουθήσῃ ἄρθρον II ἐν προσεχεῖ τινι τεύχει. Ἴδὲ καὶ τὴν ἐφημερίδα *Messenger d'Athènes* 11 καὶ 12 Νοεμβρίου 1933).

Καὶ περὶ τῆς ἀνασκαφῆς ἐνὸς Μυκηναϊκοῦ τάφου τοῦ Μαραθῶνος ἐξέθηκα ἱκανὰ ἐν τῇ αὐτῇ Ἀνακοινώσει μου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ἐδῶ ἔξακο-

λουθῶ τὰ περὶ τῆς προσφάτου ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα μῆνα Νοέμβριον ἔργασίας μου.

Τὸν Ὀκτώβριον σκάπτων ἐκ τῆς εἰς τὸν «δρόμον» εἰσόδου πρὸς τὰ ἔνδον αὐτοῦ διὰ νὰ πλησιάσω εἰς τὸν τοῖχον τῆς κυψελοειδοῦς χοάνης τοῦ «θολωτοῦ» τούτου τάφου, ἠναγκάσθην νὰ σταματήσω τὴν ἔργασίαν κατὰ τὴν ἐπαφὴν τοῦ διὰ τριῶν κολοσσιαίων πλακῶν ἔστεγασμένου ὑπογείου δρόμου πρὸς τὴν κυψέλην. Ἐδῶ περιέμενα νὰ εὔρω ἐν τέλει καὶ τὴν πρὸς τὴν κυψέλην φέρουσαν εἴτε θύραν εἴτε ἄνοιγμά τι πρὸς αὐτὴν οἰονδήποτε.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ τοῖχος ἠπειλεῖ κατάρρευσιν, περιορίσθην προσωρινῶς εἰς ἔξασφάλισιν μόνον αὐτοῦ ἔσωθεν, ἐκ τῆς κυψέλης, διὰ στηριγμάτων ξυλίνων ἰσχυρῶν καὶ ξηροτόιχων δευτερευόντων. Ὅτε ὅμως κατόπιν, τὴν 10^{ην} Νοεμβρίου, κατέστη δυνατὸν ν' ἀναλάβω αὖθις τὴν ἔργασίαν, βοηθούμενος ὑπὸ μηχανικοῦ, τοῦ κ. Fernand Ghioi φιλικῶς τὴν πολύτιμον συνεργασίαν ἑαυτοῦ τε καὶ δύο ἐμπείρων ἐργατῶν του προσενεγκόντος, εὐθὺς μὲν εἶδα ἀποκαλυπτόμενον τὸ ἐκ τοῦ δρόμου ἀναμενόμενον ἄνοιγμα ἀντὶ θύρας πρὸς τὴν κυψέλην, ἤρχισα δὲ εὐθὺς ἀνασκάπτων τὰ μέχρις ὕψους πέντε καὶ ἕξ μέτρων πληροῦντα τὴν κυψέλην χώματα¹ καὶ ἀνασύρων αὐτὰ διὰ τριῶν μαγγάνων ἐκ τῶν ἐν χρήσει πρὸς ἀνόρυξιν φρεάτων πρὸς πλήρη εἰ δυνατὸν καθαρισμὸν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ ἐδάφους τῆς, διανοίγων στενὴν μόνον τάφρον δι' αὐτῆς πρῶτον δοκιμαστικῶς.

Ἐν τῇ τάφρῳ ταύτῃ εὗρηκα στρῶμα παχὺ τέφρας καλύπτον τὸ ἀρχικὸν δάπεδον, ἀναμίκτου μὲ πολλὰ ὀστᾶ βοῶν, αἰγοπροβάτων καὶ πτηνῶν ἀκόμη, προερχομένων ὑποθέτω ἐκ τῶν θυμάτων ἢ ἐπὶ βωμοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου παρὰ τὸν τάφον ἐγεθέντος, ἢ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τάφου. Πλείστους δὲ ὡσαύτως μεγαλολίθους προερχομένους ἐκ τοῦ βωμοῦ τούτου ἴσως ἢ τοῦ τάφου², ἀργούς λίθους τοῦ χειμάρρου, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὀστᾶ ἐπίσης ἐκ τῶν θυμάτων καὶ τεμάχια ἀνθρώκων ἐκ ξύλων δρυὸς τῆς ἡμέρου (βαλανιδέας) καὶ τεμάχια μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων κοινῶν χονδροειδῶν ἀγγείων, ἐλάχιστα δὲ ἄλλα καλλιτέρων, λεπτοτέρων ἐγγρώμων, Μυκηναϊκῶν ὡς εἰκὸς πάντων.

Ἄνευρέθη ὅμως σφᾶ μεταξὺ τῶν λίθων τούτων καὶ τῶν μικροτέρων πλακοειδῶν τοῦ καταρρευσαντος ἄνω ἡμίσεος τῆς κυψέλης καὶ ἡ στρογγύλη παχυτάτη πλάξ, τὸ κάλυμμα δηλονότι τῆς κορυφῆς τῆς κυψέλης τοῦ

¹ Ἐρινεὸς ἦτοι ἀγραιοσκη μετ' ἄλλων φυτῶν ἐφύετο εἰς αὐτὰ μέχρι τοῦ 1926. Διὸ καὶ ἡ πέριξ τοῦ ὡς ἀσβεστοκαμίνου ὑπὸ τῶν βοσκῶν καὶ γεωργῶν θεωρουμένου κυψελοειδοῦς τάφου (θολωτοῦ Μυκηναϊκοῦ) θέσις καλεῖται ἔτι Ὀρνιός.

² Ὁ κ. Κάρο διευθυντὴς τοῦ Ἀθῆνησιν Γερμαν. Ἀρχ. Ἰνστιτούτου πιστεύει μᾶλλον ὅτι οἱ ὀγκώδεις οὗτοι λίθοι καθὼς καὶ τὰ πολὺ ὀγκωδέστερα ἐπιμήκη μάρμαρα περὶ ὧν κατωτέρω ὁμιλῶ κείμενα ἐπὶ τῆς παρυφῆς ἢ περὶ τὴν κορυφὴν τῆς κυψέλης κατέπεσαν μετ' αὐτῆς ἐντὸς τῆς κυψέλης.

Εἰκ. 5. Μέρους τῆς ΝΔ πλευρῆς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἡρακλείου.

ψευδοθόλου τούτου. Ἐνευρέθησαν ὡσαύτως καὶ ἐπιμήκη παχύτατα μάρμαρα (ιδεὲ σ. 2) προερχόμενα ἐκ τοῦ βωμοῦ ἢ τάφου, τὸν ὁποῖον ἐλήστευσαν οἱ τυμβωρύχοι κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μυκηναϊκοῦ βέβαια ἔτι αἰῶνος. Ἐν μικρότατον τέλος χαλκοῦ τεμάχιον ἀνήκον εἰς κόσμημά τι ὡς ἐπένδυσιν αὐτοῦ. Ἴσως κατὰ τὴν σύλησιν ἐκείνην τοῦ τάφου ἀνετράπησαν καὶ τὰ μάρμαρα περὶ ὧν ὁμιλῶ πρὸς ἀφαιρέσιν τῶν ἐν αὐτῷ τιμαλφῶν, καὶ τοῦ βωμοῦ ἅμα οἱ μεγαλόλιθοι, ἃν δὲν ἔπесαν ταῦτα πάντα μᾶλλον ἄνωθεν ὡς ὀρθότερον ἴσως φρονεῖ ὁ κ. Κάρο.

Ἄλλ' ἐδῶ ἦτον ἀνάγκη ἐπίσης νὰ σταματήσῃ αὐτίς προσωρινῶς ἡ δαπανηρὰ διὰ τὰ μικρὰ μέσα μου ἐργασία τῆς τελείας ἐκχωματώσεως τῆς κυψέλης, ἥτις ἐλπίζω δὲν θὰ λείψῃ μετ' οὐ πολὺ ἐν δέοντι χρόνῳ νὰ γίνῃ.

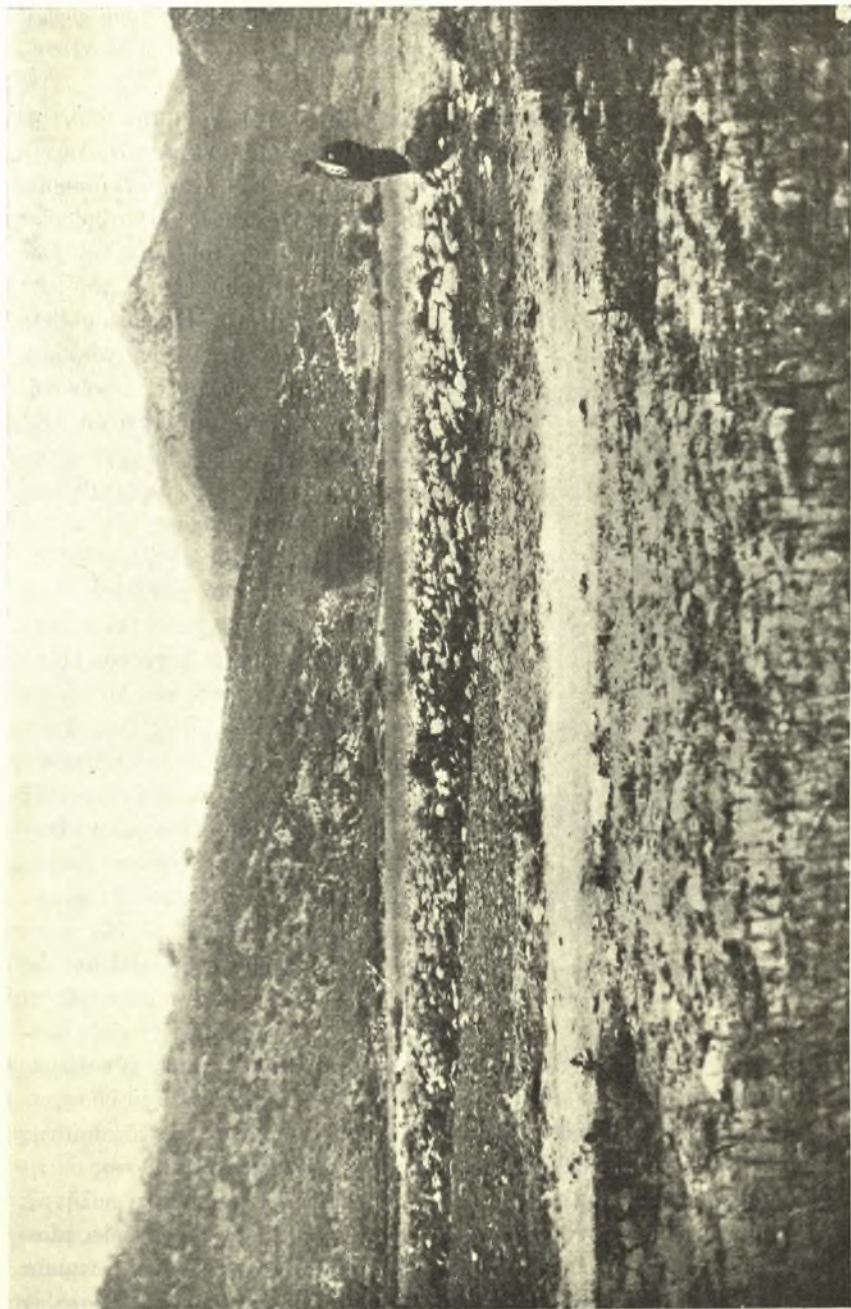
Ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν τῆς ἐντὸς τῆς κυψέλης ἀνασκαφείσης τάφρου ὑψοῦνται ἔτι τὰ εἰς τὴν ἐκ τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου βεβαίως κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τριῶν χιλιετηρίδων εἰσρεύσαντα χῶματα, ἀνάμικτα μετὰ πολλῶν μεγαλολίθων καὶ τῶν πλακοειδῶν ἅμα λίθων τῶν τοιχωμάτων τῆς κυψέλης. Τὰ χῶματα ταῦτα, χρησιμεύοντα ἐν τῷ παρόντι ὡς στήριγμα τοῦ σφισσομένου κατωτέρου τμήματος τῶν παρειῶν τῆς κυψέλης θὰ ἐκκενωθῶσι κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐργασίας. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὁμοίως τῆς πλήρους ἐξασφαλίσεως τῶν τοιχωμάτων προσετέθησαν νῦν καὶ ἄλλα στηρίγματα ξύλινα ἐξ ἰσχυρῶν δοκῶν, ὡς ὑπηγόρευεν ἡ ἀνάγκη.

Δι' ἐπιστεγάσματος ἀμφικλινοῦς ἐκ μεγάλων φύλλων αὐλακωτοῦ ζίγκου ἐλήφθη ἐπίσης πᾶσα πρόνοια ἵνα ἀποχετεύονται τὰ ὄμβρια ὕδατα εἰς περιφερικὸν χάνδακα μακρὰν τοῦ πέντε ἢ ἕξι μέτρα βαθέος φρεατοειδοῦς ὀρύγματος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποῖου εὐρέθη μετὰ δοκιμαστικὴν ζήτησιν ἡ εἴσοδος ὡς εἶπα εἰς τὸν δρόμον. Ὁ δρόμος οὗτος ἔχει πλάτος δύο μέτρων καὶ ὕψος μ. 2.80. Εἶνε προφανές ὅτι εἰς βάθος τοιοῦτον καὶ οἱ κτίσται ποτὲ τοῦ τάφου ὀρύσσοντες, τὸν δρόμον κατεσκεύασαν, οὐχὶ δὲ ἐκ χαμηλοτέρου τινὸς ἐδάφους ἀρξάμενοι καὶ πρὸς τὴν πλαγιὰν τῆς κυψέλης προχωροῦντες, ὡς βλέπομεν τοῦτο εἰς ἄλλους Μυκηναϊκοὺς τάφους. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ τὸν νεκρὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀρύγματος μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ δρόμου καταβιάσαντες, εἰσήγαγον εἰς τὴν κυψέλην. Ἐν τούτοις ταῦτα θὰ μᾶς διδάξῃ καλλίτερα μόνον ἢ μέλλουσα ἀνασκαφὴ καὶ τοῦ πρὸ τοῦ φρεατοειδοῦς ὀρύγματος χώρου.

Χάρις εἰς τὸν φίλον μηχανικὸν ἀρχαιολόγον κ. Ghiol κατηρέσθη καὶ τὸ σχεδιογράφημα τῆς προσόψεως τοῦ δρόμου καὶ τῶν ὑπερκειμένων τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ὀριζοντιῶν τοίχων, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην παρεμβάλλω.

Ὀλίγον πέραν τοῦ πρὸς τὸ βουνὸν Κοτρῶνι ἐστραμμένου μετώπου τοῦ τειχέου τεμένους τοῦ Ἡρακλέους εὐρέθη μικρὸς ναὸς ὡς ὑποθέτω, μ. 11×6, μὲ πλῆθος κατατεμαχισθέντων ὑπὸ τοῦ ἀρότρου θραυσμάτων ἀγγείων

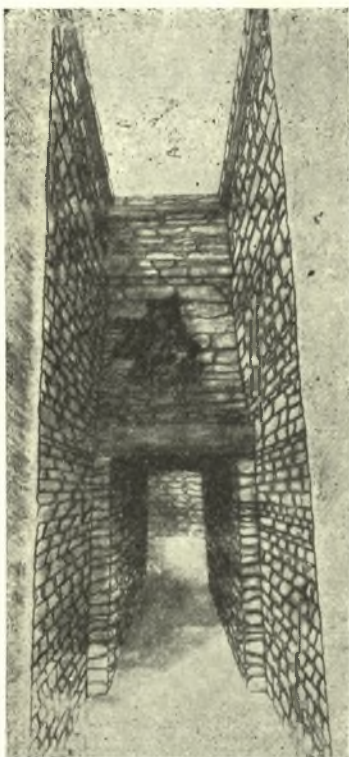

Είχ. 6. Ήρεμία του Μετοχίου του Βρανά κάτωθεν του ἔκκλησιδίου αὐτοῦ Ἁγ. Γεώργιος καὶ ἡ κοίτη τοῦ χειμῶρου Ραπεντόζας.

τοῦ τετάρτου καὶ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος, ἐν οἷς τινα καὶ ἐξ ἐρυθρομόρφων τοιούτων. Καὶ ἐκ τῆς στέγης αὐτοῦ εὐρέθησαν κέραμοι καὶ πληθύν λεοντοκεφαλή ὡς ὑδρορροή.

Ἐκατοντάδας δέ τινας μέτρων κατωτέρω μιᾶς νοητῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ

Εἰκ. 7. Σχεδιογράφημα τῆς προσόψεως τοῦ δρόμου τοῦ Μυκηναϊκοῦ τάφου.

βουνοῦ Ἀγριελίκι περὶ τὸν Ἅγιον Δημήτριον μέχρι τοῦ καταντικρῶ Κοτρῶν διηκούσης, εὐρέθη κατ' ἀποστάσεις ὡς εἶπα διὰ τῶν ἀμπελώνων μέχρι τοῦ ἐσχάτου πρὸς τὴν θάλασσαν ὄριον τοῦ Μικροῦ ἔλους, τοῦ τῆς Μπρεξίτζας, ἡ συνέχεια ἐνὸς Ἡρωδείου ἐξάπαντος, ἐκ πληθύνων σωλήνων ὑδραγωγείου, ὅπερ ἔφερε τὸ πόσιμον ὕδωρ εἰς τὰ ἐν τῷ Νησίῳ ἢ Βορῶ μνημεῖα τοῦ Ἡρώδου. Ἐν τῷ προτέρῳ, ὡς ἐσημείωσα ἀλλαχοῦ, ἀποξηρανθέντι τούτῳ ἔλει, ὅπερ ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ὑπῆρχεν, εὐρέθη τὸ ἐν λόγῳ ὑδραγωγεῖον φέρον τὸ ὕδωρ εἰς ἓν ἐκ τῶν Ἡρωδίων μνημείων, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα μακρόθεν σήμερον γίνονται εὐδιάκριτα ὡς εὐμεγέθεις τεχνητοὶ λοφίσκοι. Πλησίον αὐτοῦ κεῖνται καὶ λείψανα τῶν θεμελίων ἐνὸς ὅχι πλέον Ἡρωδείου, ἤτοι ῥωμαϊκῶν χρόνων μνημείου, ἀλλὰ κλασικῶν ἑλληνικῶν χρόνων. Τὰ θεμέλια ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀρουραίων λίθων — τὰ τῶν Ἡρωδίων εἶναι *opus incertum*, ἅμα δὲ καὶ πλίνθων κοιτάσματα—, λίθων μόνον τῶν λεγομένων ἀμυγδαλωτῶν ἢ κροκκαλοπαγῶν, τὰ ὅποια κατὰ παραδρομὴν εἶχα μνημονεύσει ἄλλοτε ὡς λείψανα ναοῦ. Ἀνήκουν καὶ ταῦτα εἰς τι μνημεῖον μᾶλλον, πάντως ὅμως ἐντελῶς διάφορον τῶν Ἡρωδίων, ὡς πρὸς τὴν θεμελίωσιν τουλάχιστον, ἣτις καὶ μόνη σήμερον σώζεται. Οἱ σωλήνες τοῦ ὑδραγωγείου, διαμέτρου δέκα καὶ δώδεκα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, εἶναι στερεᾶς ἀρίστης κατασκευῆς, περιβάλλονται δὲ ὑπὸ παχέος στρώματος ἀσβεστοχρίσματος σκληροῦ καὶ ὑπὸ λίθων συγκεκολλημένων μετ' αὐτοῦ κύκλῳ περὶ τοὺς σωλήνας.

Ἀξιοσημείωτον ὡς τεχνικὸν ἔργον τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο, μᾶς δίδει μίαν ἰδέαν καὶ πόσον περιποιημένον εἶχε τὸν τόπον ὁ Ἡρόδης περὶ τὰ μνημεῖα τῶν φίλων καὶ ἐταίρων του παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ ἐπινείου τῆς ἀρχαίας

πόλεως Μαραθῶνος, καθὼς τὰ περὶ τούτου εἰς τὰ προηγούμενα δημοσιεύματα μου ἀνέπτυξα.

Ἄλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον μας ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου αὐξάνει, ὅταν σκεφθῶμεν πόθεν ἄρα γε θὰ ἦτο δυνατόν, νὰ λαμβάνη τὸ ὑδραγωγεῖον τὸ ὕδωρ, τοῦ ὁποίου στερεῖται ὅλη ἡ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος ἢ περὶ τὸ Μετόχιον τῆς Βρανᾶ καὶ τὴν Αὐλώνα μεταξὺ Ἀγριελίκι καὶ Κοτρῶνι, ὅπου ἀκριβῶς συναντῶμεν αὐτὸ σήμερον κατευθυνόμενον πρὸς ἀνατολὰς καὶ νοτιανατολὰς μέχρι τοῦ Βοροῦ ὡς εἶπα καὶ τῆς περὶ τὸ Μικρὸν ἔλος ἐπομένως ἀκτῆς. Ἐνταῦθα ἐσημείωσα εἰς τὰ ἄλλα μου δημοσιεύματα καὶ τὰ ἀποστραγγιστικά ἄμα καὶ λιμενικά ἔργα τοῦ Ἡρώδου κατὰ τὸ παράκτιον ἀκριβῶς τοῦ ἔλους.

Καθὼς καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερα, ἡ περιφέρεια αὕτη εἶναι κατάξηρος, δὲν παρέχει δὲ οὐδὲ φρέαρ πρὸς ὕδρευσιν. Ἡ χαράδρα Διονύσου - Βρανᾶ, ἢ τῆς Ραπεντόζας ἄλλως, βεβαίως δύναται νὰ παράσχη ἕνα ποσὸν ὕδατος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ διοχετευθῆ καὶ πρὸς τὴν κατευθύνσιν ἣν ἔχει τὸ ἐν λόγῳ Ἡρώδειον ὑδραγωγεῖον. Ἄλλ' ἐὰν αὕτη ἦτο ἡ πηγὴ του, τότε τὸ ἕξ αὐτῆς ὕδωρ θὰ ἐλαμβάνετο πρωτίτως ἐκεῖ ὅπου καὶ θὰ ἐχρειάζετο ὡς καὶ σήμερον περισσότερον· εἰς τὸν ἀρχαῖον δηλαδὴ συνοικισμὸν τὸν ἐν τῷ νῦν Μετοχίῳ τοῦ Βρανᾶ (ἢ θέσις τὸ ἀπαιτεῖ νὰ εἶχε τοιοῦτόν τινα ἀγροτικὸν καθαρῶς καὶ ποιμενικὸν συνοικισμὸν, οὐχὶ πόλιν) καὶ εἰς τὸ βοσκήσιμον ἄλλο μέρος ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν αἰγοπροβάτων, τὰ ὁποῖα ὡς ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους διδάσκει, μόνον ἐδῶ θὰ ἠδύναντο καὶ ἔκπαλαι νὰ τρέφωνται, ὅπως συμβαίνει τοῦτο καὶ σήμερον, εἰς τὸ δυτικὸν δηλαδὴ τοῦτο μόνον τμήμα τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος καὶ ὄχι εἰς τοὺς πρὸς τὴν θάλασσαν τείνοντας πλουσίους ἀμπελῶνας, ἐλαιῶνας καὶ ὄπωρῶνας. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ τμήμα δύναται νὰ εὐδοκιμῆ πῶς καὶ ὁ σίτος, περισσότερον δὲ ἢ βρύζα σήμερον· ἀλλὰ βοσκήσιμον τόπον δὲν ἠδύναντο νὰ στερηθοῦν ὅλως οἱ ἀγρόται οἱ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος. Πρὸς τοιαύτην δὲ χρῆσιν παρείχοντο εἰς αὐτοὺς μόνον οἱ ξηρότοποι τῆς περὶ τὴν Αὐλώναν καὶ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ περιφερείας.

Ἐκ τῆς χαράδρας ὅμως τῆς Ραπεντόζας δὲν λαμβάνεται σήμερον ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ θέρου καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰ μὴ ὀλίγιστον ὕδωρ. Οὐσιωδῶς δὲ διάφορος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐνταῦθα ἡ κατάστασις οὔτε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἡ μόνη ἐν τούτοις ἀστείρευτος πηγὴ, — καὶ εἶπα ἀνωτέρω πόσον ἄφθονος, — ἦτο ἢ παρὰ τὴν πλάτανον καὶ τὸ φρέαρ πηγῆ τοῦ περιτειχισμένου τεμένους, τοῦ Ἡρακλείου.

Ἄλλὰ τότε ἀπὸ τὸν χῶρον δὲν ἔλειπε τὸ κυριώτατον καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον, τὸ ἄφθονον καὶ ἀγαθὸν ὕδωρ δι' ἕνα τέμενος ἐν αὐτῷ ὡς τὸ Ἡρά-

κλειον, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἠδύναντο νὰ διατρίβωσι συχνὰ καὶ νὰ ἐκγυμνάζωνται οἱ νεοσύλλεκτοι τοῦ Μαραθῶνος ἔφηβοι.

Καὶ ἐπειδὴ οὔτε τέμενος ἄλλο ὅμοιον παρατηρεῖται καθ' ὅλην τὴν ὑπ' ὄψιν μας δυτικωτάτην περιοχὴν τῆς πεδιάδος, δυνάμενον νὰ εἶναι Ἡράκλειον, δηλαδὴ ὡς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον ἓνα «ὠχυρωμένον στρατόπεδον» διὰ τοὺς νεοσύλλεκτους, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλη πηγὴ ποσίμου, ἀρίστου μάλιστα ὕδατος, ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ εἰ μὴ μόνον ἢ παρὰ τὸ τέμενος τοῦτο, ἄρα πᾶς λόγος ὑπάρχει διὰ νὰ ταυτίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ ζητούμενον Ἡράκλειον. Ὅμοζυγον πρὸς αὐτό, ἐγγύτατα τῆς περιφερείας ταύτης καὶ ἑκατοντάδας τινας μόνον μέτρων ἀνατολικώτερα τοῦ Ἡρακλείου, τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἐνεπιγραφου στήλης, κατὰ χώραν ὑπὸ τοῦ Μαραθωνίου ἀγρότου Χρίστου Δημαντώνη εὐρεθείσης ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων. Εὐθύς μετὰ τὸ κλάδευμα τῶν κλημάτων περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου θὰ δυνηθῶ ἐλπίζω νὰ ἐξετάσω τὸ ὑπέδαφος εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ὅπου ἴσως θέλει εὐρεθῆ μέρος τι τοῦ περιτειχίσματος καὶ τούτου τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς τεμένους. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιγραφὴ σχήματος γραμμάτων τῶν περὶ Μιλτιάδην καὶ Θεμιστοκλέα χρόνων ἔχει ὡς ἑξῆς:

Η Ο Ρ Ο Σ
Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ
Α Θ Ε Ν Α Α Σ

Ὁ λίθος ὁ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν εἶναι διόλου ἀποτετριμμένος, τὰ γράμματα εἶνε καθαρῶτατα. Σημεῖον καὶ τοῦτο ὅτι ὁ λίθος ὁ τὸσον ἀνέπαφος διατηρηθεὶς ἐπὶ δύο χιλιετηρίδας καὶ ἡμίσειαν δὲν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν πρώτην του θέσιν. Εἰς αὐτὴν καὶ εὐρέθη κατὰ πάντα τὰ φαινόμενα ὑπὸ τοῦ ἀγρότου, σκάπτοντος λάκκους εἰς τὴν ἀμπελὸν του διὰ καταβολάδας, καὶ καλῶς διαφυλαχθεὶς παρεδόθη εἰς ἐμὲ ἐν ἀρίστη καταστάσει. Ἡ πράξις αὕτη ἐχρησίμευσεν οὕτω ὡς παράδειγμα μιμήσεως ἄξιον καὶ εἰς ἄλλους συντοπίτας του, τοὺς ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας Ἰωάννην Παναγιώτου, Παναγ. Δημητρίου καὶ Γεώργιον Ξενοφ. Ρούσση, οἵτινες τὰς ἀμπέλους των ὡσαύτως καλλιεργοῦντες, εἰς δὲ ὁ Βασίλειος Σπανὸς εἰς θέσιν τινὰ παρὰ τὸν ἀγρόν του πρὸς εὔρεσιν ἀρχαίων ἀνασκάπτων, εὐρῆκαν καὶ οἰκειοθελῶς παρέδωκαν εἰς ἐμὲ τρεῖς ἄλλους ἐνεπιγράφους λίθους, τὴν θέσιν των νῦν εὐρόντες εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Κοινότητος Μαραθῶνος, τέως χωρίου ἢ Μαραθώνα, μετὰ τινων ἀναγλύφων εὐρεθέντων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Γκινάκη ἢ ἐπεμβάσει τῆς ἀστυνομίας ἀνασυρθέντων ἐξ ἔρειπίων τοῦ περιβόλου τοῦ παρὰ τὸ χωρίον «τοῦ Μπέη» παρεκκλησίῳ Ἁγ. Γεώργιος.

Τῶν λίθων τούτων αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Μία ἀρχαϊκὴ ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἐπὶ σκληροῦ

λίθου χαραγμένη μᾶλλον μετὰ δυσκολίας παρὰ ἐγκεκολαμμένη. Πλὴν τῆς πρώτης γραμμῆς, ἐν ἣ ἀναγινώσκεται:

Σῆμα τόδε ἐπι κοι [ἄρα γε Κοίωφ ἢ Κοίω;] ἦτοι σῆμα τόδε ἐπι Κοι—, ἂν καλῶς ἀναγινώσκω, αἱ λοιπαὶ ἐφθάρησαν ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ ἐπ' αὐτῶν πολλακίς διελθόντος ὕνιου τοῦ ἀρότρου.

Ἡ ἄλλη ἐπὶ μαρμάρου στοιχηδὸν ἐγγεγλυμμένη ἔχει ὡς ἐξῆς:

*Θεογένης Γύλητος Πρ-
οβαλίσιος ἀνέθηκεν.
Ὀνητορίδης ἐπόησεν.*

Τὰ γράμματα εἶναι τῶν μετὰ τὰ 400 πρὸ Χρ. χρόνων. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ μαρμάρου δὲν ἔπαθε καμμίαν φθοράν. Οὔτε τὰ καλῶς ἐγκεκολαμμένα γράμματα. Τὸν λίθον ἐνσφηνωμένον βαθέως εἰς τὸ ἔδαφος ἔν τινι ἀγρῷ εἰς τὴν θέσιν Ὀρνιὸς παρὰ τὸν Μυκηναϊκὸν τάφον εἶχα ἰδῆ προπέρουσιν ἀκόμη. Ἦτο ἐπιτυμβία στήλη μνημείου μεγάλου, ἐξ οὗ σώζονται ἔτι κατὰ χώραν δύο βάσεις κίωνων καὶ βάσεις ἄλλων στηλῶν. Ὁ χωρικός μὲ προέλαβε μετενεγκὼν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ τὸν μεταχειρισθῆ διὰ τινὰ οἰκιακὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καλλίτερα σκεφθεὶς τὸν διεφύλαξε καὶ τέλος παρέδωκεν εἰς ἐμὲ διὰ νὰ στησω καὶ αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μνημείου ἄλλα μάρμαρα ἐξορυχθέντα (ἴσως καὶ κομμάτια ἔτι ἀνδριάντος) κατασυνετριβήσαν καὶ ἐσωρευθήσαν κάπου ἐκεῖ πλησίον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ περιοχὴ αὕτη πᾶσα περὶ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ καὶ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Ἀγριελίκι καὶ τοῦ Κοτρῶνι εἶχε νὰ δείξῃ ἄλλοτε πλῆθος συντριμμάτων ἐπιτυμβίων στηλῶν καὶ λείψανα μεγαλειτέρων μνημείων, ἀρκετὰ δὲ τοιαῦτα περιέχει ἔτι καὶ σήμερον, ἀλλὰ καταθρυμματισμένα ὑπὸ τῶν χωρικῶν, οἵτινες ἀνεζήτησαν ἐνταῦθα τάφους ἀρχαίους. Καὶ ὄντως ὁ τόπος οὗτος ἅπας ἢ τοῦλάχιστον τὸ πλεῖστον αὐτοῦ ἦτο ἡ νεκρόπολις τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος, καθ' οὗς χρόνους ὁ λοιπὸς ἅπας μέχρι τῆς θαλάσσης, ὡς ἀρίστην γῆν ἔχων, καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ἐντατικῶς ὅπως σήμερα καὶ ἔτι καλλίτερον ἀκόμη, ἐνῶ ὁ κατάξηρος περὶ τὸν Ὀρνεόν, καὶ τὴν Αὐλώναν καὶ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ ὅπου δὲν ἦτο πλήρης τάφων, ὡς δεικνύουσι τὰ πολλὰ αὐτῶν μέχρι σήμερον λείψανα, ἦτο ἡ βοσκή τῶν κτηνῶν. Διὰ τοῦτο οὔτε καὶ ἀρχῆθεν ἔπρεπε οἱ ἐρευνηταὶ νὰ ζητήσουν τὴν θέσιν ἢ τῆς πόλεως Μαραθῶνος ἢ τῆς πόλεως Προβαλίνθου περὶ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ πλὴν ἴσως πενιχροῦ τινος οἰκισμοῦ ποιμενικοῦ μᾶλλον ὅπως καὶ σήμερον εἶτε ἀμέσως περὶ τὰ ἐκκλησιάδια Ἁγίος Ἀθανάσιος καὶ Ἁγίος Νικόλαος καὶ τὰ ἐρειπωμένα νῦν οἰκήματα τοῦ Μετοχίου τοῦ Βρανᾶ εἶτε εἰς μίαν ἄλλην μικρὰν θέσιν ὑψηλότερα τοῦ Βρανᾶ καὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς Αὐλώνας διὰ τὸν εἰσερχόμενον εἰς ταύτην. Διότι ἐδῶ μόνον παρατηροῦνται καὶ σήμερον ἐλάχιστά τινα ἴχνη ὀλιγί-

στον ἀρχαίων μικρῶν κατοικιῶν, ἀντιστοίχων πρὸς τὰς σημερινὰς παρὰ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ καλύβας νῦν τῶν ποιμένων. Πραγματικὰ λείψανα ὠραίων τινῶν μικρῶν τοίχων ἐκ μεγαλολίθων καλῶς εἰργασμένων τῶν κλασικῶν ἑλληνικῶν χρόνων παρατηροῦνται πάλιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὀλίγον ὑπερθεῖν τοῦ Ἡρακλείου μεταξὺ τῶν φυσικῶν βράχων παρὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον καὶ οὐδαμοῦ ἄλλου. Καὶ ἡ σφόδρα ἀνάντης ὑπώρεια ἐνταῦθα σώζει ἀρκετὰ λείψανα ἀναλημμάτων πρὸς χρησιμοποίησιν καὶ τῶν ἐλαχίστων μεταξὺ λίθων καὶ βράχων ἀγρῶν ὑπὸ τῶν φιλοπονωτάτων καὶ ἐργατικωτάτων προφανῶς ἀρχαίων Μαραθῶνιων. Σπεύδουν ὅμως σήμερον καὶ οἱ νέοι Μαραθῶνιοι μετὰ τῶν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας προσφύγων καταπληκτικὰ νὰ τοὺς μιμηθοῦν.

Διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν ἐπιγραφὴν (ἦν καὶ Γάλλος τις ἀρχαιολόγος εἶδε πρὸ ἐμοῦ καὶ ἐδημοσίευσεν) τοῦ Θεογένους υἱοῦ τοῦ Γύλητος πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ μὲν ὄνομα Γύλης ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζω ἄλλοθεν. Δὲν γνωρίζω ὅμως τίποτε καὶ περὶ τοῦ γλύπτου Ὀνητορίδου τοῦ ποιήσαντος τὸν ἐπὶ τοῦ τάφου στηθέντα ἀνδριάντα τοῦ Θεογένους.

Ἡ τρίτη, ἐπιτυμβία στήλης καὶ αὐτὴ ἐπιγραφή (τετάρτη μετὰ τὴν τοῦ Ὄρου) εἶναι τῶν πρώτων Ρωμαϊκῶν χρόνων, ὡς δηλοῖ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων:

Δημοκρατία Δημοφάνους.

Ἐκ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων τῶν τοποθετηθέντων μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Κοινότητος Μαραθῶνος ἐν εἶναι τοῦ 4^{ου} ἔως ἐτι αἰῶνος πρὸ Χρ. Τὰ ἄλλα τρία εἶναι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων¹.

Πολὺ πλησίον τῆς θέσεως ἐξ ἧς προέρχεται ἡ ἐπιγραφή τοῦ Ὄρου τεμένους τῆς Ἀθηνᾶς ὀλίγον μόνον καθαρίσας τὸ ἔδαφος εὗρηκα ὠραῖον μικρὸν τοῖχον ὅστις ἔως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ τέμενος τοῦτο. Ἄλλ' αἱ δοκιμαί μου αὐταὶ ἐντὸς τῶν πυκνῶν εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἀμπελώνων χρησιμεύουν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἐπισήμανσιν ἀπλῶς θέσεων, ὅπου ἐπιμονωτέρα ζήτησις δύναται ἐλπίζω νὰ φέρῃ εἰς φῶς περισσότερα ἀρχαῖα λείψανα παρὰ ὅσα παρουσιάζονται εἰς μίαν πρόχειρον μᾶλλον ἐξέτασιν.

Προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ καὶ εἰς τὴν ἀρκετὰ ἀπώτερον κειμένην θέσιν Πλάσι. Τὸ Πλάσι ἦτο νεώτερον χωρίον, μὴ ὑπάρχον πλέον. Ἡ θέσις του σημειώνεται ἀκριβῶς εἰς τὸν γερμανικὸν χάρτην κλίμακος 1:25,000. Καὶ ἐδῶ,

¹ Ἐπιγραφαὶ καὶ ἀνάγλυφα μετεφέρθησαν νεωστὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Μουσείου εἰς Ἀθήνας ὑπὸ ὑπαλλήλων τινῶν τοῦ Ἐπιμετρίου. Ἡ Κοινότης Μαραθῶνος ἀπαιτεῖ τώρα τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὸ ὠραῖον σχολεῖόν της καὶ θὰ ἐπιτύχῃ αὐτήν, ὡς μοι εἶπεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Κωνστ. Χρυσίνας.

ὅπως εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα τῆς πεδιάδος, καὶ παρὰ τὴν Αὐλώνα ἀκόμη εὗρηκα ὀψιανούς, οἱ ὁποῖοι καθὼς πρὸ ἐτῶν παρετήρησα εὗρίσκονται ἐν μεγαλειτέρῳ ἀριθμῷ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος, εἰς τὴν ὑπόρειαν δηλαδή τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς. Ἡ πηγὴ Μάτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πρῶην ἔλους παρ' αὐτὴν τὴν δημοσίαν ἀμαξιτὴν ὁδὸν σήμερον προσφέρει ἀφθονώτατον ὕδωρ, ὅπερ ῥυάκιον ὀλόκληρον σχηματίζει ἀέναον ῥέον εὐθὺ πρὸς τὴν παρὰ τὸ Νηοὶ ἢ Βορὸν θάλασσαν, ὅπου παρετήρησα τὸ 1926 ἤδη τὰ συμφανέστατα πλέον μετὰ τὴν ἀποστράγγισιν τοῦ ἔλους γενόμενα διὰ πάντα ἐπισκέπτῃ τῶν τόπων ἀποστραγγιστικὰ καὶ λιμενικὰ ἔργα τοῦ Ἡρώδου.

Ἐδῶ ἀναμφιβόλως ἔκειτο καὶ τὸ ἐπίγειον τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος. Ἀλλὰ κατὰ τὸν νεολιθικὸν ἤδη αἰῶνα πᾶσα ἡ μέχρι τῆς Τρικυρύνθου (σήμερον Κάτω Σοῦλι) καὶ τοῦ Μεγάλου ἔλους ἕξ ἑνός, ἕξ ἑτέρου δὲ μέχρι τῆς Αὐλώνας πεδιάς πρέπει νὰ εἶχε πυκνοὺς νεολιθικοὺς οἰκισμούς.

Πρὸς ἀποκάλυψιν πάντων, εἰ δυνατόν, τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἑλληνικῶν πρῶτον χρόνων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων μέχρι τῶν Μυκηναϊκῶν καὶ τῶν τοῦ νεολιθικοῦ αἰῶνος τείνουσιν αἱ ἀπὸ πολλοῦ τώρα ἐρευνητικαὶ μου προσπάθειαι εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ἐφόσον ἀκόμη εἶναι καιρός. Διότι ἡ ἐντατικωτάτη εἰς τὸν τόπον τοῦτον κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη καλλιέργεια τείνει ἐπίσης εἰς τὸ νὰ ἐξαλείψῃ πᾶν ἕγχοσ μέχρι πρὸ τινος ἀκόμη σωζόμενον ἐν Μαραθῶνι ἀρχαίου κτίσματος ἢ μνημείου. Τοῦτο μάλιστα παρετήρησα καὶ εἰς τὴν πολὺ εὐρυτέραν τῶν τόπων τούτων ἕκτασιν ἀπὸ τῆς Προβαλίνθου τῆς πρὸς δυσμὰς τοῦ συνοικισμοῦ Νέας Μάκρης κειμένης μέχρι τοῦ Ραμνοῦντος καὶ τῆς Δρακονέρας. Παντοῦ εἰς τοὺς τόπους τούτους τὸ ἄροτρον καὶ ἡ σκαπάνη ἕξ ἑνός τοῦ καλλιεργητοῦ καὶ ἡ ἀξίνη τοῦ ὑλοτόμου ἀφ' ἑτέρου φέρουν εὐλογίαν εἶναι ἀληθῆς εἰς τὸν ὠραῖον τόπον, ἀλλὰ καὶ τελείαν καταστροφὴν εἰς τὰ ἀρχαῖα. Μὲ τὰ σφόδρα περιορισμένα ὅμως μέσα, τὰ ὁποῖα σήμερον δύνανται νὰ διατεθῶσι πρὸς ἀρχαιολογικὴν τοῦ τόπου ἔρευναν, μόλις δύνανται νὰ ἐλπίσῃ τις ὅτι θὰ κατορθωθῇ τι ἄξιον λόγου.

Διὰ τοῦτο εὐπρόσδεκτος λίαν εἶναι καὶ εὐγνωμοσύνης ἀξία ἡ ἐκ δέκα χιλιάδων δραχμῶν ἐπικουρία, τὴν ὁποίαν εἶχε τὴν καλοσύνην νὰ ὑποσχεθῇ διὰ τὴν προσεχῆ ἐξακολούθησιν τῆς φειτειῆς ἐργασίας μου ἐν Μαραθῶνι ὁ φιλόκαλος Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Μαραθῶνος, καὶ εὐεργέτης αὐτῆς κ. Κωνστ. Χρυσίνας.

Προσεχῶς εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, εὐθὺς ὡς τελειώσῃ ὁ καθαρισμὸς τοῦ Μυκηναϊκοῦ τάφου, νὰ γίνῃ μία ἀνασκαφὴ ὀλοκληρωτικὴ κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὰς ἐπισημανθείσας ὡς εἶπα θέσεις. Ὅμοίως δὲ καὶ παρὰ τὴν Τρικυρύνθου τοῦτο μὲν εἰς τὴν θέσιν Μάρμαρα ὀλίγον ἐντεῦθεν τοῦ Λοιμικοῦ λεγομένου, ἕξ ἄλλου δὲ περὶ τὸν λεγόμενον Πύργον, ἀνακαινισθέντα πρὸ τινων ἐτῶν, ἔνθα ἔκειτο τὸ τῆς Τετραπόλεως κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς κοινὸν

θησκευτικὸν κέντρον, τὸ Διονύσιον ἦτοι ἱερὸν τοῦ Διονύσου. Εἰς τὰ Μάρμαρα, ὅπου ἔσκαψαν οἱ πανταχοῦ παρόντες ἀρχαιοθῆραι, ἀνασύραντες ἐκ τοῦ ἐδάφους ἓνα ὀγκῶδες μάρμαρον ἀπέριψαν αὐτὸ ὡς ἄχρηστον διὰ τὴν ἰδικὴν των προσπάθειαν. Ἀναγνωρίσας ὅμως αὐτὸ ἐγὼ ὡς βᾶθρον ἀγάλματος καὶ ἀναστρέψας παρετήρησα ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως αὐτοῦ ἣτις καθαροῖς γράμμασι λέγει ταῦτα:

Ἀθηνᾶς τελεσιουργοῦ.

Ἡ λέξις ἐγκλείει ἴσως εὐχὴν εὐκαιρον καὶ διὰ τὴν νῦν ἐργασίαν εἰς τὸν ἱερὸν Μαραθῶνα.

Ἐγγραφον κατὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου τοῦ 1933.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

2. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ Ν. ΑΓΧΙΑΛΩΙ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Ἐσυνεχίσθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1933 ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ αἱ ἀπὸ δύο κυρίως ἐτῶν ἀρξάμεναι ἀνασκαφαὶ τῆς τρίτης μεγάλης Βασιλικῆς τῶν Χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου Ζορμπᾶ καὶ τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου Εὐλογημένου, τοῦ παραχωρηθέντος μοι, ὡς γνωστόν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ Δημοσίου.

Σκοπὸν τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφῆς ἔταξα: τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐρεῦνης εἰς τὰ μετ' ἐπιφυλάξεων ἐρμηνευθέντα τῷ 1931 μέρη τοῦ ναοῦ (πρβλ. ΠΑΕ. 1931 σ. 40) καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀναφανέντων τότε ἐλαχίστων τμημάτων τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς Βασιλικῆς.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν μερῶν τοῦ μνημείου — τοῦ ἐπεκτεινομένου εἰς τέσσαρα οἰκόπεδα — περιορίσθη καὶ ἐφέτος εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ διαθεσίμου χώρου (τῶν οἰκοπέδων: Ζορμπᾶ καὶ Εὐλογημένου), δὲν προέβην δὲ εἰς δοκιμαστικὰς ἐρεῦνας ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων οἰκοπέδων (Βαϊνόγλου καὶ Ζώτου) ἵνα μὴ οἱ ἰδιοκτῆται ἐγείρωσιν ἀξιώσεις ἀποζημιώσεως. Μικρὸν μόνον τμημα τοῦ οἰκοπέδου Βαϊνόγλου, ἔνθα εἶχεν ἀναφανῆ τῷ 1931 μέρος τοῦ στυλοβάτου τῆς ἀριστερᾶς κιονοστοιχίας τοῦ ναοῦ (ΠΑΕ. 1931, σ. 39 εἰκ. 6), ἠναγκάσθη ν' ἀνασκάψω τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἰδιοκτῆτου, παραχωρήσαντος τοῦτο ἄνευ ἀποζημιώσεως, συμπεριέλαβον δὲ τὸ ἀνασκαφὴν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Μεθ' ὅλας ἐν τούτοις τὰς δυσκολίας ἅς συναντᾷ ὁ ἀνασκάπτων ἐντὸς περιωρισμένου χώρου περιβαλλομένου ὑπὸ οἰκιῶν καὶ κήπων, ηὐτύχησα ἐφέτος ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προσδιορίσω πληρέστερον τὸ μνημεῖον καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀνεύρω πολύτιμα γλυπτὰ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ διακοσμητικὰ μέλη καὶ ἀξιόλογα τμήματα τῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων τοῦ μεγάλου ναοῦ.

Τὴν ἀνασκαφὴν ἤρχισα συγχρόνως ἐκ τριῶν σημείων ἀπεκάλυψα δηλονότι:

1) *Μέγα μέρος τοῦ δεξιοῦ κλίτους τῆς Βασιλικῆς*, ἐπεστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ δαπέδου καὶ ἐκτεινόμενον εἰς τὸ οἰκόπεδον Ζορμπᾶ,

2) *Μικρὸν τμήμα τοῦ μέσου κλίτους* μετὰ μαρμαρίνης πλακοστρώσεως ἡμικατεστραμμένης, εὗρισκόμενον μεταξὺ τῶν οἰκοπέδων Ζορμπᾶ καὶ Βαϊνόγλου καὶ

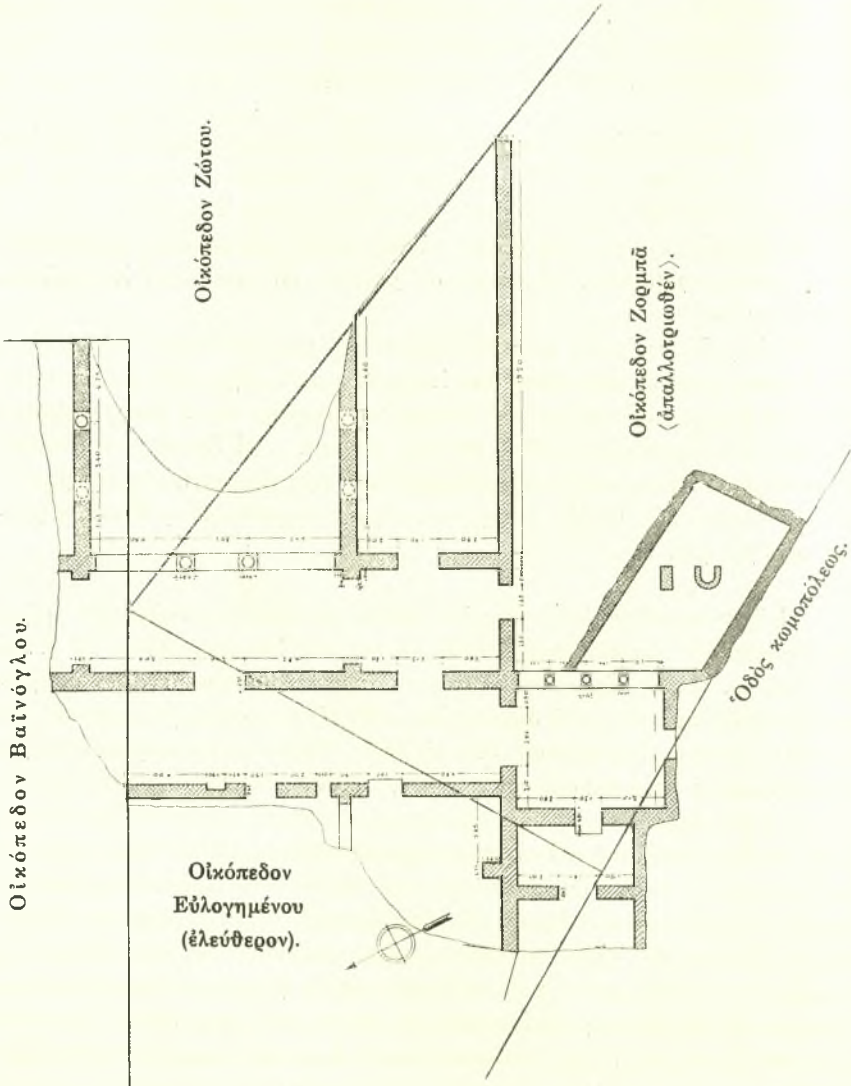
3) *Μεγάλα τμήματα τῶν ναρθήκων* καὶ *μικρὸν τμήμα τοῦ Αἵθριου*, ἐκτεινόμενα μεταξὺ τῶν οἰκοπέδων Ζορμπᾶ καὶ Εὐλογημένου καὶ ἐπεστρωμένα διὰ μαρμαροθετημάτων — ὁ ἔσωτερικὸς νάρθηξ — καὶ διὰ ψηφιδωτῶν δαπέδων — ὁ ἔξωτερικὸς νάρθηξ καὶ τὸ αἶθριον. — Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀνασκαφέντος ἐφέτος χώρου καὶ τὰ προσδιορισθέντα μέρη τῆς τρίτης ταύτης βασιλικῆς τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν διακρίνεται εἰς τὴν παρατιθεμένην ἐνταῦθα γενικὴν κάτοψιν (εἰκ. 1).

Ἡ ἔρευνα τοῦ πρώτου σημείου ἔφερεν εἰς φῶς τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιοῦ κλίτους τῆς Βασιλικῆς (μῆκ. 20 μ. καὶ πλ. 5 μ., βλ. εἰκ. 2), ὅπερ συνίσταται ἐκ συμπλεκομένων μεγάλων ρόμβων περικλειόντων κύκλους μετὰ διακοσμήσεων ἐν τῷ μέσῳ, περιβαλλομένων διὰ τριπλῶν ταινιῶν πληρουμένων διὰ πλοχμῶν, ἐλίκων καὶ ἐπιμήκων ὀρθογωνίων σχημάτων μετὰ μικροτέρων ρόμβων, κύκλων κ. λ. π.

Ἄτυχῶς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀξιολόγου τούτου μωσαϊκοῦ ἔχει ἐπικολληθεῖ στρώμα ἀσβέστου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῶν θεμάτων του εἶναι σήμερον δυσδιάκριτοι, ἐπιμελῆς ὅμως ἐκκαθάρισις αὐτοῦ ὑπὸ εἰδικοῦ τεχνίτου θὰ παρουσιάσῃ ἄριστον ψηφιδωτὸν δάπεδον, ὅπερ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιόλογον, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τ' ἀνευρεθέντα εἰς χαμηλότερα δάπεδα τοῦ αὐτοῦ ναοῦ παλαιότερα ψηφιδωτὰ καὶ νὰ παρακοθίσωμεν τὴν πρόοδον ἢ κατὰπτωσιν τῆς τέχνης τῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7^{ου} αἰ., ὅποτε συμπίπτει ἡ καταστροφή τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν.

Πρὸς σύγκρισιν μάλιστα τοιαύτην, δι' ἧς καθορίζονται καὶ ἡ ἡλικία τῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων καὶ αἱ ἐποχαι τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐπισκευῆς ἢ διασκευῆς τοῦ μνημείου, παρέχεται ἀφορμὴ ἐκ τῆς ἐφειτεινῆς ἀνευρέσεως ἔξω τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ τοίχου τοῦ δεξιοῦ κλίτους ἑτέρου χαμηλοτέρου μωσαϊ-

κοῦ δαπέδου, ἐκτεινομένου καὶ κάτωθεν τοῦ ἀνασκαπτομένου ναοῦ, προφανῶς παλαιότερου τοῦ ἀνευρεθέντος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κλίτους, ἀφ' οὗ ἐπ' αὐτοῦ ἐγέ-

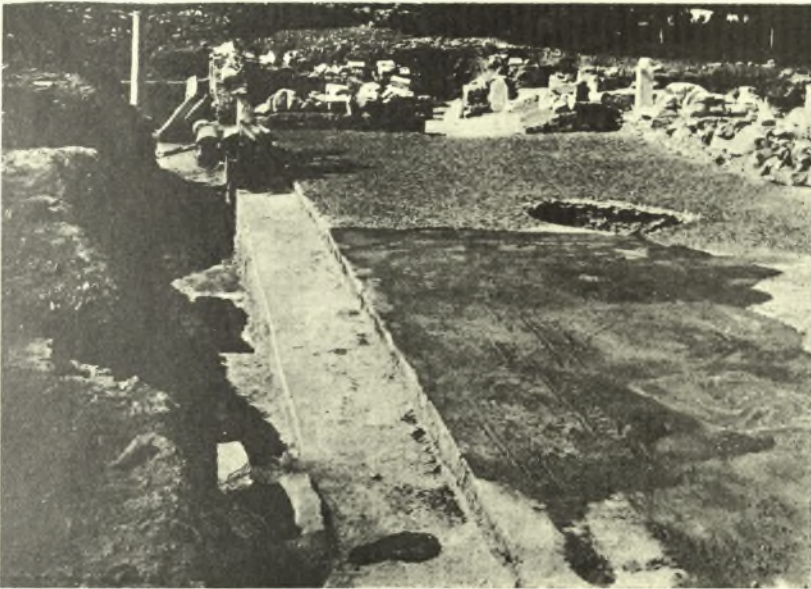

Εἰκ. 1. Γενικὴ κάτοψις τῶν ἀνασκαφέντων μερῶν τῆς ἐπὶ τεσσάρων οἰκοπέδων καὶ τῆς ὁδοῦ ἐκτεινομένης Χριστιανικῆς Βασιλικῆς τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν.

νετο ἢ θεμελίωσις τοῦ τοίχου. Τὸ δεύτερον τοῦτο ψηφιδωτὸν εἶχεν ἀναφανῆ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ κλίτους τούτου καὶ εἰς βάθος 0,80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας

τοῦ ἐπάνω ψηφιδωτοῦ δαπέδου εἰς ὀπὴν, ἣν ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ οἰκοπέδου εἶχεν ἀνοίξῃ καὶ περὶ ἧς ἀνέφερον ἐν τῇ ἐκθέσει μου περὶ τῶν πρώτων ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν (ΠΑΕ. 1930 σ. 32 καὶ εἰκ. 4 πρβλ. καὶ ἐνταῦθα εἰκ. 2 δεξιὰ ἄνω).

Ἐφέτος εἰς τὸ αὐτὸ περίπου βάθος ἀνευρέθη ἔξω τοῦ ναοῦ ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων — συνεχομένων ἀγκυλωτῶν σταυρῶν — ὅπερ, φαίνεται, ἐκτείνεται εἰς ἱκανὸν διάστημα δεξιὰ τοῦ ναοῦ. Ἄτυ-

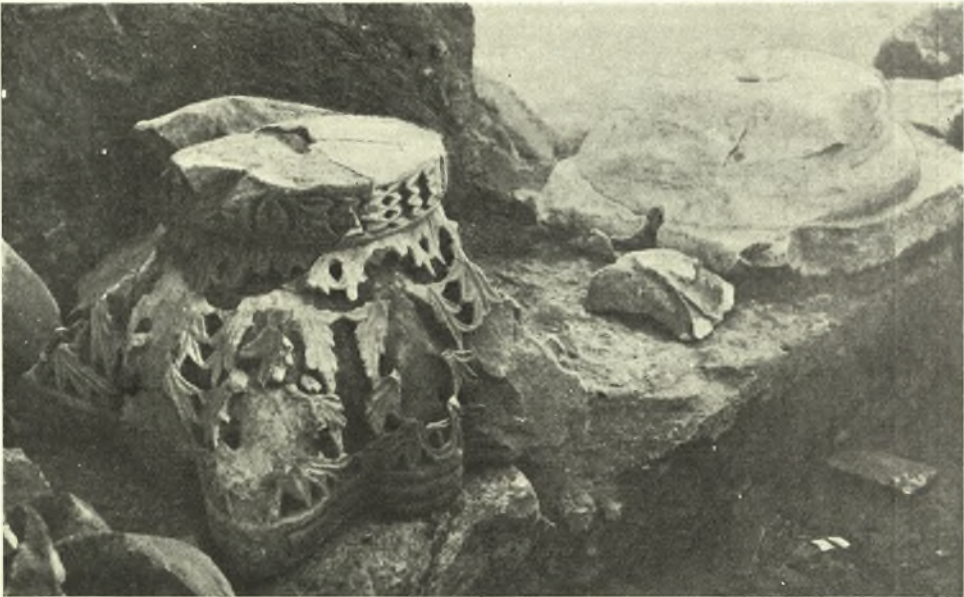

Εἰκ. 2. Τὸ ἀνασκαφὲν τμήμα τοῦ δεξιοῦ κλίτους τῆς βασιλικῆς (ἀριστερὰ κάτωθεν τοῦ τοίχου ὑπάρχει τὸ ἀρχαιότερον ἐπικαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ κτίσματος ψηφιδωτόν).

χῶς ἢ ἐπίχωσις εἰς τὸ μέρος τοῦτο φθάνει τὰ τρία περίπου μέτρα καὶ ἡ διευκρίνις τοῦ μωσαϊκοῦ τούτου ἀφῆθη διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. Ὅτι δύναται τις σήμερον νὰ εἰκάσῃ εἶναι ὅτι τὸ κάτω μωσαϊκὸν ἀνήκει εἰς προγενέστερον τοῦ ναοῦ κτίσμα—τῶν ἐσχάτων προφανῶς ρωμαϊκῶν χρόνων— καὶ ὅτι κατὰ τοὺς περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνους ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀνιδρυθέντος ναοῦ· εἰς τοῦτο (τὸ ἀρχικὸν κτίσμα) δὲ ἀνήκουν ἴσως καὶ οἱ ἀνευρεθέντες κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας Ζορμπᾶ ἐκ γρανίτου κίονες, οἱ ἀποκείμενοι νῦν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς μὴ κατεδαφισθείσης εἰσέτι οἰκίας.

Ἡ ἔρευνα τοῦ δευτέρου σημείου ἐπεξετάθη ἐκ τοῦ ἀναφανέντος κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1931 Τριβήλου εἰς βάθος 10,30 μ. κατὰ τὰ πλάγια (διότι εἰς τὸ μέσον παρεμβάλλεται τὸ οἰκόπεδον Ζώτου· πρβλ. εἰκ. 1) δι' αὐτῆς ἀπεκαλύφθησαν μέρη μαρμαρόστρωτα τοῦ κεντρικοῦ κλίτους τοῦ ναοῦ, τοῦ σχηματιζομένου διὰ τῶν ἐκατέρωθεν κιονοστοιχιῶν, ἐλάχιστα τμήματα τῶν ὁποίων εἶχον προηγουμένως ἐρευνήσει. Ἡ συστηματικὴ ἐκκαθάρισις τοῦ τμήματος τούτου τοῦ κεντρικοῦ κλίτους ἔφευρον εἰς φῶς πλεῖστα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ

Εἰκ. 3. Κρονόκρανον ἀνευρεθὲν παρὰ τὴν ἀριστερὰν κιονοστοιχίαν, ἧς διακρίνεται ὁ στυλοβάτης καὶ μία τῶν βάσεων.

διακοσμητικὰ γλυπτὰ μέλη, τὰ περισσότερα τεθραυσμένα, ἱκανὰ ὅμως νὰ μαρτυρήσουν τὰς δύο ἐποχὰς τοῦ ἀνασκαπτομένου μνημείου. Ἀτυχῶς ἐκ τῶν κιονοστοιχιῶν μόνη ἡ ἀριστερὰ διασφῆζει ὁπωσδήποτε καλῶς τὸν ὑψηλὸν στυλοβάτην (ὑψ. 0,50 μ.), σχηματιζόμενον διὰ μεγάλων τραχυτῶν ἐρυθρωπῶν λίθων ἐπεστρωμένων, ἐπὶ χαμηλῆς ἀργολιθοδομῆς ἐφ' ᾧν βαίνουν αἱ ἰωνικαὶ βάσεις (ἔχουσαι διαστάσεις 0,94 μ. εἰς ἐκάστην πλευρὰν τῆς πλίνθου, ὑψ. 0,40 καὶ διάμ. 0,66 μ.), ἐν ᾧ ἡ δεξιὰ κιονοστοιχία ἀνευρέθη κατεστραμμένη, ἐλάχιστοι λίθοι ἐκ τραχύτου διασφῆζονται κατὰ χώραν, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ ἱκανὰ τμήματα τῶν βάσεων. Ὅμοίως ἀνευρέθησαν πλεῖστα τμήματα τῶν ἐκ προκονησιακοῦ μαρμάρου κορμῶν τῶν κίωνων ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν κατὰ

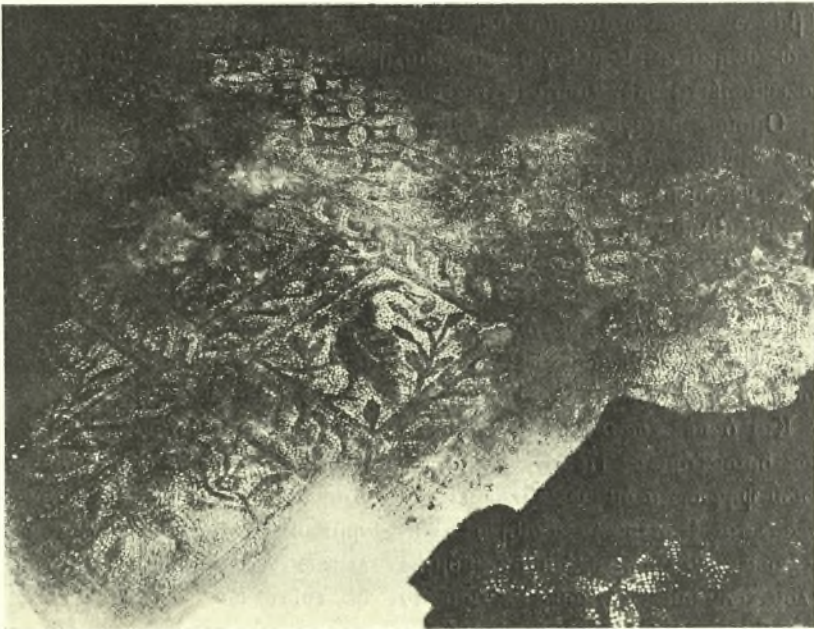
χώραν ἀνευρεθεῖσαν βάσιν (δὲν ἠδυνήθην ἀκόμη ἐκ τῶν τεμαχίων νὰ προσδιορίσω τὸ ὕψος των), ἤλθον δὲ εἰς φῶς καὶ δύο *κιονόκρανα* (ἀναδιπλούμενα μετὰ διατρήτων φύλλων ἀκάνθου), ἐξ ὧν τὸ ἐν διασφῶζει πάσας τὰς διαστάσεις του (ὕψ. 0,65 καὶ διαμ. ἄνω μὲν 0,53 μ. καὶ κάτω 0,88 μ. βλ. εἰκ. 3), ὡς καὶ μεγάλα ἐπιθήματα ἀπλᾶ ἔχοντα μόνον λατινικὸν σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν στενῶν πλευρῶν (1,00×0,64 καὶ ὕψ. 0,40 μ.). Ἄφ' ἑτέρου ἀνευρέθησαν ἐνταῦθα μεταγενεστέρως ἐποχῆς ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, οἷον: μετρίως τέχνης ἰωνίζοντα μετ' ἠνωμένων ἐπιθημάτων *κιονόκρανα*, τμήματα κορμῶν κίωνων καὶ βάσεις πιθανώτατα τῶν ὑπερώων τοῦ ναοῦ, προδιδόμενα ἐκ τῆς τέχνης των ὡς ἀνήκοντα εἰς μεταγενέστεραν ἐποχὴν, ὅπερ ἀποδεικνύει καὶ ὅτι εἰς τὸν διασκευασθέντα ναὸν ταῦτα ἀντικατεστάθησαν.

Ὅμοιως μεταγενεστέρως ἐποχῆς εἶναι καὶ τ' ἀνευρεθέντα *τεμάχια τῶν γείσων* τοῦ ναοῦ· τὰ περισσότερα τούτων εἶναι ἀπλᾶ μετὰ γλυφῶν, ἐν δὲ τεμάχιον ἀνευρέθη μὲ ἀξιόλογον — τοῦ 7^{ου} ἴσως αἰῶνος — διακόσμησιν ἐξ ἀνθεμίμων μεταξὺ δύο λογχοειδῶν φύλλων· ἡ τέχνη του εἶναι χαρακτηριστικὴ μίμησις προγενεστέρως διὰ τρυπάνου ἐργασίας.

Ἡ ἔρευνα τέλος τοῦ τρίτου σημείου ἀπεκάλυψεν ἐφέτος τελείως τ' ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸ μέσον καὶ τὸ δεξιὸν κλίτος μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ καὶ μικρὸν τμήμα τοῦ αἵθριου (πρβλ. εἰκ. 1).

Καὶ ὁ μὲν *ἐσωτερικὸς νάρθηξ* ἔχει δάπεδον μετὰ μαρμαροθετημάτων καλῶς διασφῶζόμενον εἰς τινὰ μέρη, ὁ δὲ *ἐξωτερικὸς* καὶ ἡ *δεξιὰ στοὰ* τοῦ *αἵθριου* ψηφιδωτὰ ὁμοίως καλῶς εἰς τινὰ μέρη διατηρηθέντα. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος εἶναι γεωμετρικόν, συνιστάμενον ἐκ μεγάλων κύκλων πληρουμένων διὰ ῥόμβων λευκῶν καὶ κνανῶν ἐναλλάξ περιβαλλομένων διὰ πλυχοῦ, πλαισιοῦνται δὲ τοῦτο διὰ διπλῆς ταινίας ἐκ τοξοειδῶν συμπλεκομένων διακοσμήσεων μετὰ μικρῶν σταυρῶν καὶ διὰ σπειρομαϊάνδρου. Τὸ ἀποκαλυφθὲν μικρὸν τμήμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἵθριου εἶναι πολὺ ἀξιολογώτερον· πλατεῖα ταινία ἐξ ἐφαπτομένων κύκλων πληρουμένων διὰ τετραφύλλων περιβάλλει μέγα τετράγωνον διαιρούμενον διὰ πλοχοῦ εἰς μικρότερα πληρούμενα διὰ ἐλάφων καὶ ἰδίᾳ ταῶν καὶ πτηνῶν, ραμφιζόντων ἀνθύλλια, φύλλα κλαδίσκων κ.λ.π. (εἰκ. 4). Τὰ μωσαϊκὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ αἵθριου εἶναι προφανῶς ἀρχαιότερα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου τοῦ δεξιοῦ κλίτους καὶ ἔνεκα τῆς τέχνης των ἀλλὰ καὶ διότι εὐρίσκονται χαμηλότερον τοῦ δαπέδου τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τῶν κλιτῶν τοῦ ναοῦ, εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν βάθος, εἰς ὃ ἀνευρέθη τὸ ὑπὸ τὴν θεμελίωσιν τοῦ τοίχου τοῦ δεξιοῦ κλίτους προαναφερθὲν ψηφιδωτὸν δάπεδον. Τὸ ὑπερυψωμένον ἄλλως τε δάπεδον τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος — ὅπως καὶ τῶν κλιτῶν — ἔχει σαφῆ τὰ ἴχνη τοῦ σχηματισμοῦ δι' ἐπιχώσεων

τοῦ ἐρειπωθέντος ἀρχικοῦ κτίσματος εἰς τὰς θύρας τὰς ἀγούσας ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν νάρθηκα, ἔνθα τὰ μαρμάρινα κατώφλια εὑρέθησαν κεκαλυμμένα διὰ κονιαμάτων ὕψους 0,30 μ.· τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὰ παραμείναντα ἄθικτα μέρη τοῦ ἀρχικοῦ κτίσματος εἶναι τὸ αἶθριον καὶ ὁ ἐξωτερικὸς νάρθηξ, αἱ μεταγενέστεραι δὲ ἐπισκευαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος. Τὸ αὐτὸ παρατηρήθη καὶ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν προσκτισμάτων δεξιὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ αἵθριου τῷ 1930, ἔνθα

Εἰκ. 4. Ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ ἀνασκαφέντος ἀριστεροῦ μικροῦ τμήματος τοῦ αἵθριου.

ἀνευρέθησαν τὰ δημοσιευθέντα εἰς ΠΑΕ. 1930 σ. 32 κέ. καὶ 1931 σ. 43 κέ. εἰς πίν. Α' - Ε' ἕτερα ἀξιόλογα ψηφιδωτὰ δάπεδα.

Δυνάμεθα ἐπομένως σήμερον νὰ χρονολογήσωμεν τὰ μὲν χαμηλότερα μωσαϊκὰ δάπεδα ὡς ἀνήκοντα εἰς κτίσμα τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων, μὴ δυνάμενον νὰ προσδιορισθῇ, τὰ δὲ ὑψηλότερα εἰς χριστιανικὸν ναὸν τοῦ τέλους τοῦ 6^{ου} ἢ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7^{ου} μ. Χ. αἰῶνος ὡς ἀποδεικνύουν τοῦτο καὶ τὰ ἀνευρεθέντα κιονόκρανα καὶ τὰ ἀμέσως κατωτέρω ἀναφερόμενα γλυπτὰ. Πιθανῶς ἔχομεν καὶ ἐπισκευὴν τινα πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ μνημείου ἣν θὰ προσδιορίσῃ ἴσως ἡ μέλλουσα ἔρευνα.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν ναρθήκων καὶ τῶν τμημάτων τοῦ αἰθρίου ἔφερον εἰς φῶς καὶ ἀξιολογώτατα γλυπτὰ διακοσμητικὰ μέλη, ἦτοι ἐπίκρανα, θωράκια, ὑπέρθυρα κ. ἄ. κατὰ τὸ πλεῖστον τεμαχισμένα. Ἐκ τούτων σπουδαιότερα εἶναι ὁκτὼ μικρῶν διαστάσεων ἐπίκρανα (0,42 · 0,45 × 0,37 καὶ πάχους 0,04 μ.) (εἰκ. 5-6), εὐρεθέντα παρὰ

τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τῆς δεξιᾶς στοᾶς τοῦ αἰθρίου, κοσμούμενα μὲ τέσσαρα εἶδη διακοσμήσεων: δελφίνας ἀντιμετώπους ἑκατέρωθεν ὑψηλοῦ ἀνθεμίου ἀπολήγοντος κάτω εἰς τρίαίνας — τρία ἐπίκρανα εἰκ. 5¹ —, εἰδός τι δικεφάλων αἰετῶν, αἱ κεφαλαὶ μόνον

τῶν ὁποίων διακρίνονται οἷον εἰς ἐξερχόμενοι ἐκ κεράτων εὐρισκομένων ἑκατέρωθεν κενθάρου ἀπὸ τοῦ ὁποίου πίνει ἢ μία τῶν κεφαλῶν — τὰ ἕτερα τρία, εἰκ. 5² —, ἔρωδιόν (ἢ πέρδικα) δάκνοντα ὄφιν ἐν τῷ μέσῳ φυτικῶν ἐσχηματοποιημένων διακοσμήσεων — ἐν ἐπίκρανον, εἰκ. 6¹ —, καὶ φυτικὰς διακοσμήσεις ἐκ φύλλων ἀκάνθου καὶ τριφύλλα ἐν μέσῳ ἐλίκων — ἐν ἐπίκρανον, εἰκ. 6² —. Αἱ διακοσμήσεις καὶ τῶν ὁκτὼ ἐπικράνων ἔχουσι κατὰ τὰ ἄκρα ἡμίφυλλα ἀκάνθου καὶ ἄνωθεν ταινίαν: τὸ μὲν

τοῦ ἔρωδιου πληρουμένην διὰ τριφύλλων ἐσχηματοποιημένων διακοσμήσεων ἐναλλάξ εἰργασμένων, τὸ ἔχον τὰς φυτικὰς διακοσμήσεις διὰ καρδιοσχήμου φύλλου καὶ ἀπλῶν τριγωνικῶν σχημάτων κατὰ τὰ ἄκρα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ διὰ τριῶν μικρῶν σταυρῶν, ρόμβων καὶ τριφύλλων (ἀτυχῶς εἰς τὰς φωτογραφίας τῶν εἰκ. 5¹ καὶ 6² αἱ ταινίαι δὲν διακρίνονται, εἶναι ὅμως ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν εἰκ. 5² καὶ 6²). Τὰ ἀνωτέρω ἐπίκρανα ἀνευρέθησαν μὲν εἰς τεμάχια

Εἰκ. 5. Ἐπίκρανα παραστάδων ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Αἰθρίου.

ἀλλ' ἦσαν προφυλαγμένα διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, παρέχουσι δὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐτέθησαν ἐκεῖ προτοῦ νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ὁ τεμαχισμὸς τῶν ὀφείλεται εἰς τοὺς καταπεσόντας ὄγκους κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου.

Πλὴν τούτων ἀνευρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ναρθήκων καὶ αἰθρίου

1

2

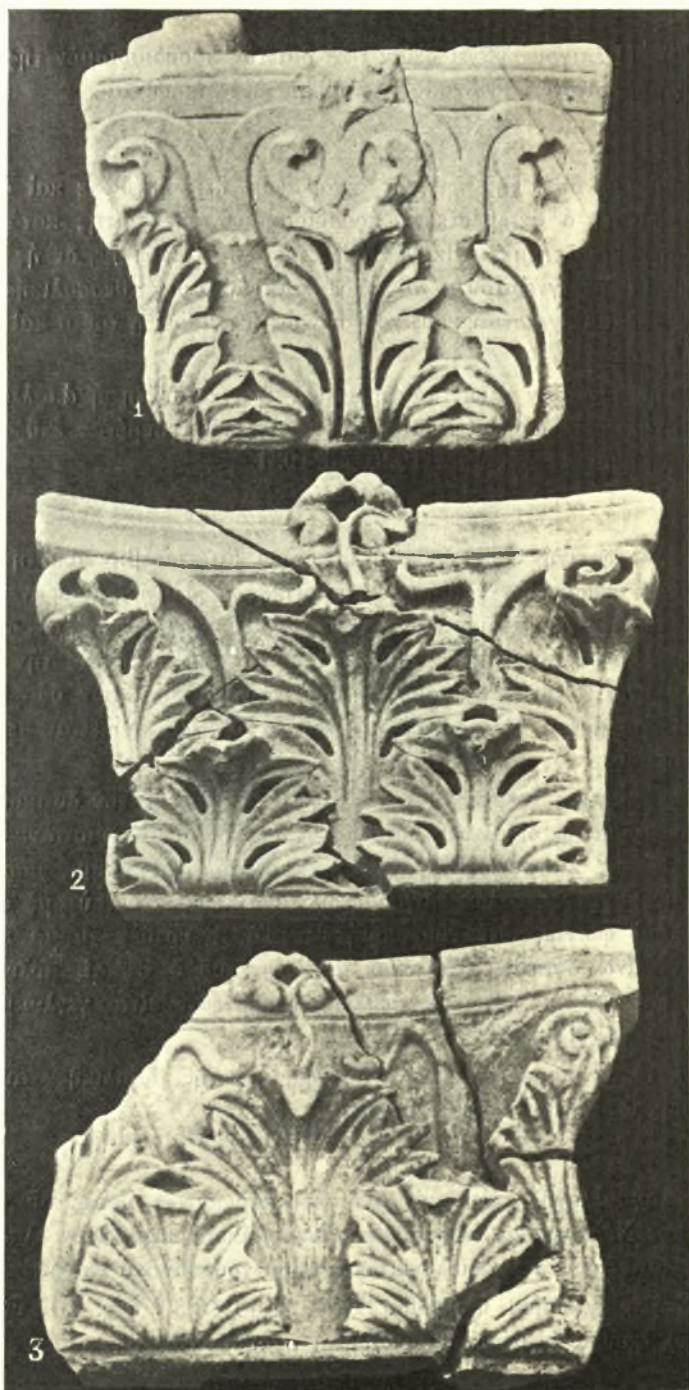
Εἰκ. 6. Ἐπίγραμμα παραστάδων ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Αἰθρίου.

καὶ τρία ἕτερα ἐπίγραμμα παλαιότερα μὲ φύλλα ἀκάνθου ἐξέχοντα, ἢ τέχνη τῶν ὁποίων προδίδει τοὺς ἐσχάτους ρωμαϊκοὺς χρόνους (εἰκ. 7). Τὰ γλυπτὰ ταῦτα εἶναι ἀξιολογώτατα διὰ τὴν σύγκρισιν πρὸς τὰ παλαιοχριστιανικά, ἔληφθησαν δὲ ἵνα τεθῶσιν ἴσως εἰς τὰς μαρμαρίνας παραστάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ νάρθηκος, τῶν ὁποίων τὰς μετὰ γλυφῶν βάσεις ἀνεῦρον κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς, ὡς ἀνεῦρον καὶ τμήματα τῶν ὁμοίως μαρμαρίνων κορμῶν κοσμούμενα διὰ φύλλων κισσοῦ κατὰ πολὺ μεταγενεστέρως τέχνης.

Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τέλος τῶν ἀνωτέρω μερῶν πλὴν τμημάτων ἐκ θωρακίων, ὑπερθύρων κ.ἄ. καὶ τῶν δύο ἐποχῶν

ἤλθεν εἰς φῶς καὶ ὑψηλὴ (1.65 μ.) μαρμαρίνη τετράπλευρος βάσις μετὰ γλυφῶν καὶ δύο ἐγκοπῶν, καταλήγουσα ἄνω εἰς εἶδος τι κιονοκράνου μετὰ διπλῆς σειρᾶς λογοχειδῶν φύλλων, ἧτις θὰ ἠδύνατο καὶ ὡς λυχνοστάτης νὰ ἐρμηνευθῆ μᾶλλον ἢ ὡς βάσις τραπέζης ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς αὐτὰς ρωμαϊκῶν οἰκῶν. Ἐπίσης ἀνεγνώσθη ἐπὶ ἀπλοῦ ἐπιστυλίου μετὰ γλυφῆς (εἰς τὴν ἀντίστοιχον στενὴν πλευρὰν) μέρος ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς ρωμαϊκῶν χρόνων: ... ΠΑΡΑΝΓΕΛΛΕΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΜΕ ΤΕΘΗΝΑΙ | ... Τῆ ΠΟΛΙ... ΜΑΓΝΗΤΩΝ... (εἰς

Εἰκ. 7. Ἐπίκρανα ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν ναρθήκων καὶ τοῦ αἰθρίου.

δύο σειράς). Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ἀξίαν τινά διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς πόλεως τῶν Μαγνητῶν ἀτυχῶς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως δὲν διασφύζεται.

Τὸ πόρισμα ὄθεν τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς, ἣτις ἀπέδωκε καὶ ἀξιόλογα εὐρήματα, εἶναι: ὁ ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τῆς τρίτης κατὰ σειρὰν ἀνευρεθείσης ἐν ταῖς χριστιανικαῖς Θήβαις μεγάλης βασιλικῆς, δι' ἧς πισοῦται ἡ σημασία τῆς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε λαμπρᾶς ταύτης θεσσαλικῆς πόλεως κατὰ τοὺς παλαιούς χριστιανικούς χρόνους, ὡς θ' ἀποδείξῃ τοῦτο καὶ ἡ συνέχισις τῆς ἀνασκαφῆς.

Διὰ τὴν συνέχισιν ὅμως ταύτην εἶναι ἀναγκασιότατη ἡ ἀπαλλοτριώσις τῶν δύο οἰκοπέδων, ὡς ἀνέφερον καὶ εἰς τὰς προηγουμένας ἐκθέσεις μου περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν ἐτῶν 1930 καὶ 1931.

Εἰς τὴν ἐφετινὴν μου ἐκθεσιν ἀναφέρω ὅτι προέβην ἀκόμη καὶ εἰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς τετάρτης χριστιανικῆς βασιλικῆς, ἀναφανείσης εἰς τὸ Β. Δ. ἄκρον τῆς κωμοπόλεως Ν. Ἀγχιάλου ἐπὶ λόφου φέροντος ἐκ παραδόσεως τὸ ὄνομα: «Ἅγιος Δημήτριος» καὶ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ζώνην. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην εἶχον ἀναφανῆ πρὸ ἐτῶν δύο θολωτοὶ τάφοι ἐπικεχωσμένοι, ἔζητησα δὲ ἐφέτος νὰ ἴδω ἂν πρόκειται περὶ ναοῦ ἢ νεκροταφείου.

Ἡ δοκιμαστικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὰ θεμέλια τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ μικρὸν τμῆμα τῆς δεξιᾶς κιονοστοιχίας ἀξιολόγου παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, ἀριστερὰ δὲ τῆς κιονοστοιχίας ἀνεῦρον ἀξιολογώτατον τμῆμα *μαρμαρίνου ἄμβωνος* μὲ κογχύλας, καλῶς εἰργασμένους ἀναγλύφους αἰετοὺς μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας καὶ φοινικοειδεῖς διακοσμήσεις. Τὸ ἀνευρεθὲν τμῆμα προέρχεται ἐκ τοῦ ἄνω δαπέδου ἀξιολόγου ἄμβωνος τοῦ 5-6^{ου} αἰ. πολυγωνικοῦ μετὰ κογχῶν, εἰς τὴν κάτω δὲ κυκλικὴν ἐπιφάνειαν εἶναι γεγλυμμένον τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἀνασκαφὴ καὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης θὰ παρουσιάσῃ, ὡς ἔλπίζω, ἱκανὰ εὐρήματα.

Ἐκ περισυλλογῆς τέλος γλυπτῶν καὶ ἐπιγραφῶν μετὰ τοῦ φύλακος ἀρχαιοτήτων Ν. Ἀγχιάλου ἐνεργηθείσης ἐντὸς οἰκῶν, περιβόλων κλπ. προέρχονται αἱ κατωτέρω τρεῖς ἀξιόλογοι ἐπιτύμβιοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί:

1) Στήλη ἑγχωρίου ὑποφαίου λίθου (1,00×0,30 πᾶχ. 0,07 ὕψ. γραμ. 0,03-4 μ.), ἔχουσα ἐν μέσῳ κεχαραγμένον σταυρὸν (εἰκ. 8).

Εἰκ. 8.
Ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος προερχομένη ἐκ περισυλλογῆς.

Μεταγραφή

1. † Εἴ τις τολμήσῃ ἄ	7. ὀκλ(ει)α ἀπὸ
2. ἄλλον τινὰ θ(έσθαι;)	8. καὶ Λεχινέου
3. δώσῃ δίκην Θεῶν καὶ ἁ-	9. γυνῆ Ὁν
4. ποκ(εἰ)σετ(αι) τοῖς νόμοις.	10. ισίμον Παλ
5. Ἐνθάδε κ(εἶ)	11. αίνου.
6. τ(αι) Ἀγαθ	

καὶ 2) Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου (0,40×0,40 π.ά.χ. 0,07 ὕψ. γρ. 0,04 μ).

Μεταγραφή

† СΦΑΔΕ ΚΙΤ	† с (ε̅) (ν) φ (θ) ἄδε κ(εἶ)τ
ΕΕΡΚΑΡΠΟС	ε (αι) Ἐρκαρπος κ
ΑΙ ΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ	αὶ διαφέροντα
ΤΟΥ ΥΒΡΙΑ †	τοῦ Ὑβρία †

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

3. ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΔΥΤΙΚῃ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ

Ἐπειδὴ ἡ προσοχή μου ἐστράφη εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἵνα ἐπιτύχω τὴν γεφύρωσιν τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἐπίστωσεν ἐκεῖ ὁ Heurtley, μετὰ τοῦ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὃν ἐβεβαίωσα παρὰ τὴν Ἐράτυραν καὶ παρὰ τὴν Φλώριναν (Πρακτ. 1930 74 ἔξ. 1931, 55, ἔξ., ΑΕ 1932, 48) καὶ ἀλλαγῆς (Πρακτ. 1932, 44), ἐξηκολούθησα καὶ ἐφέτος τὰς ἐρεῦνας μου, πρὸς ἀνάλογον τὸν σκοπὸν. Τὸ μὲν ἐπανέλαβον τὴν ἀνασκαφὴν τῆς πυρπολημένης πόλεως τῆς Φλωρίνης δηλ. τῆς «Ἡρακλείας τῆς ἐπὶ τοῦ Λύκου» (Dittenberger, Sylloge³ 762, 35) τουτέστιν τοῦ Λύκου¹ (ὄθεν ἢ Λύγκος καὶ οἱ Λυγκῆσαι), ἔνθα πρόκειται ἡμῖν ἄλλη Πομπηία, τὸ δὲ διέδραμον μέγα μέρος τῆς χώρας, ἵνα ἀνεύρω ἢ φρούρια ἢ «πόλεις» ἤτοι κόμας, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος περὶ τοῦ χαρακτηρὸς καὶ τῆς ἀδιασπάστου συνεχείας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Τὸ παράδειγμα τῶν εὐρημάτων τῆς Τρεμπένιστας (Ἀρχ. Ἐφ. 1927 - 8,41 ἔξ.) δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε μεμονωμένον, μήτε νὰ περιορίζηται εἰς τὸν 6^{ον} αἰῶνα π.Χ., ἀφ' οὗ μάλιστα οἱ ἔπειτα χρόνοι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν βαθμιαίαν πρόοδον καὶ τὴν μεγάλην ἀκμὴν τῆς χώρας καὶ τὴν ἔπειτα σχέσιν μετὰ τοῦ νοτιωτέρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ εὕρεσις κωμῶν ἢ πόλεων δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἄμεσον ἀνασκαφὴν αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀδρᾶς χρονολογίας αὐτῶν, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ πιστωθῇ μὲν ὁ ἀρχαιολογικὸς πλοῦτος τῆς χώρας καὶ ἀγάγη εἰς ἐξαναγκασμὸν τοῦ κράτους νὰ λάβῃ διοικητικὴν ἀρχαιολογικὴν μέριμναν περὶ αὐτῆς, ὡς δὲν ἔπραξεν ἐπαρκῶς μέχρι τοῦδε, εὐρεθῆ δὲ καὶ ἀρχαιολογικὸς τις κρίκος συνδέων τοὺς παλαιότερους χρόνους μετὰ τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ καλύπτων τὸ κενὸν τῶν κλασσικῶν χρόνων ἐν Μακεδονίᾳ.

Διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Φλωρίνης ἐτύχομεν γενναίας ἐπικουρίας παρὰ τοῦ δήμου τῆς πόλεως τῆς Φλωρίνης, δι' ἣν ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας καὶ τῶν θρησκευμάτων ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του· καὶ ἡμεῖς δ' ἐπαινοῦμεν τὴν ἀπόφασιν τοῦ δήμου καὶ ἐκφράζομεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τε τὸν κ. Δήμαρχον καὶ πρὸς σύμπαντας τοὺς κ.κ. Δημοτικοὺς συμβούλους ὡς καὶ πρὸς τὸν κ. Νομάρχην διὰ τὴν πατριωτικῶς φιλόστορα ἀντιληψιν τοῦ ἔργου ἡμῶν.

¹ Ὁ Λύ(γ)κος ποταμὸς πρέπει νὰ εἶνε ὁ διαρρέων τὴν Φλώριναν καὶ παραρρέων τὸν λόφον, ἐφ' οὗ ἡ πυρπολημένη πόλις. Ὁ διαρρέων τὸ Μοναστήριον (Βιτώλια), ἔνθα τοποθετεῖται κατ' ἄλλους συλλογισμοὺς ἢ Ἡράκλεια, λέγεται Ἐριγῶν. Πλείονα περὶ τούτου προσεχῶς ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ.

Μετὰ βραχεῖαν παραμονὴν ἐν Φλωρίνῃ κατέλιπον τὴν ἐποπτεῖαν τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀποσταλέντα ἐπιμελητὴν τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Μπακαλάκην, ὅστις ἐξετέλεσε τὸ ἔργον ἐπιμελῶς καὶ φιλοτιμῶς, μοὶ ὑπέβαλε δὲ τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἔκθεσιν.

1) Ἄνω Κλειναὶ (Κλέσταινα).

Ἐπιτυχῶν διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐποπτείας τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Φλωρίνης εἰς τὸν Μπακαλάκην ἐλευθερίαν κινήσεων, μετέβην βορειότερον τῆς Φλωρίνης εἰς τὸ χωρίον Ἄνω Κλειναὶ (Κλέσταινα) (Ἄθηνᾶ 1913, 438), κείμενον κατὰ τὴν ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ τῆς ὁδοῦ Φλωρίνης-Μοναστηρίου εἴσοδον πρὸς δυσμὰς εἰς μικρὸν μυχόν, οὗτινος τὸ ἔνδον ἄκρον κατέχει τὸ χωρίον Μπουφι.

Τὴν πεδιάδα τῆς Λύγκου καὶ τὸν μυχόν καὶ τὰ παρακείμενα ὄρη τῆς σειρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος κατοπτεύει ὑψηλὸς δασώδης κῶνος «Καλῆς» ὑπερκείμενος τοῦ χωρίου Ἄνω Κλεινῶν καὶ ἀναβατὸς ἀπὸ τοῦ χωρίου, ἀπότομος δὲ πρὸς δυσμὰς, πρὸς τὸ Μπουφι.

Ἡ κορυφὴ τοῦ κῶνου Καλῆς ἔχει μικρὸν τεῖχος ἀσβεστόκτιστον, κακῶς σφρζόμενον, ἔχον εἴσοδον πρὸς ἀνατολάς, ἐλλεῖπον δὲ (πλὴν μικροῦ τοιχείου) πρὸς δυσμὰς, ἔνθα ὁ τόπος εἶνε ἀπότομος. Κατὰ τὸ μέσον τῆς κορυφῆς ἀνοίγεται τεχνητὸν κοίλωμα μέγα, ἔνθα ἐπεχείρησα σκαφὴν μεταξὺ τῶν ῥιζῶν τῶν ἀγρίων δένδρων, χωρὶς νὰ εὔρω πυθμένα. Πιστεύω, ὅτι πρόκειται περὶ δεξαμενῆς διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν φρουρῶν τοῦ ὄχυρώματος. Συνήντησα πολλὰς κεράμους, ὀλιγωτέρας ὀπιὰς πλίνθους, ἐλάχιστα δὲ ὄστρακα ἀγγείων ἀχαρᾶκτηρίστα. Τὸ σύνολον κτίσμα εἶνε βυζαντιακῶν χρόνων καὶ ἴσως εἶνε ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (πρβλ. τὸν δυτικώτερον Γέρμαν ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν Πρῶκ. κτισμ. IV 4 = V 445 καὶ μεταφραζόμενον Ἄγιον Γερμανόν, εἰ καὶ ὁ Ἄγιος οὗτος ἠγάσασκε μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν).

Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀνάβασιν πρὸς τὸν Καλὸν ἐπὶ προβαθμίδος τοῦ βουνοῦ εἰς θέσιν Μαναστηράκι εὔρον τὰ λείψανα μικρᾶς κώμης, ἧς τὰ ἄκρα ἀναχώματα δηλοῦσιν ἴσως, ὅτι οἱ τοῖχοι τῶν ἀκραιῶν οἰκιῶν, παχύτεροι καὶ τυφλοὶ ποτε ὄντες, ἦσαν συνεχεῖς καὶ ἀπετέλουν τεῖχος ἔρυμα τῆς κώμης. Ἦνοιξα ἐντὸς τῶν ἀγρῶν τάφρους τινὰς καὶ εἶδον καλῶς σφρζομένους τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν, ὧν τὰ ὑψηλότερα μέρη θὰ ἦσαν ἐκτισμένα δι' ὀμῶν πλίνθων διαλυθεισῶν καὶ παρασχοσῶν τὸ χῶμα εἰς τοὺς νῦν ἀγρούς. Θραύσματα κεράμων καὶ πίθων μετὰ παχέων ἐπιπέδων ἢ ἀλλοίων χειλέων εἶνε πολλὰ. Ἐπίσης ἀγγείων τεφροῦ ἢ ἄλλου πηλοῦ καὶ τινα μετ' ἐντύπων κοσμημάτων ἑλληνιστικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων. Εὐρέθησαν καὶ τινες χειρόμυλοι. Ἐν νόμισμα χαλκοῦν εὐρεθὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας εἶνε τοῦ Κασσάνδρου (316-

297) καὶ δεικνύει κεφαλὴν Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιὰ, ὄπισθεν δὲ ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ἄνω, ΚΑΣΣΑ[ΝΔΡΟΥ] κάτω, ἐν μέσῳ νεαρὸν ἵππεά βαίνοντα πρὸς δεξιὰ, ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ ἵππου Λ καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἄστέρα. Ἴσως πρόκειται ἡμῖν πολίχνη ἐξ ἐκείνων, ὧν «οἰκήτορας ἀπέφηνε» τοὺς Μακεδόνες ὁ Φίλιππος (Ἀρριαν. 7, 9, 2).

2) Πέτραι (Πέτεροσκο).

Μετὰ τὰς Ἄνω Κλεινὰς μετέβην ἐκ τῆς Λύγκου πρὸς Ν. εἰς τὴν Ἑορδαίαν εἰς τὸ χωρίον Πέτραι (Πέτεροσκο), κείμενον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑορδαίας παρὰ τὴν δμῶνυμόν του μικρὰν λίμνην δυτικῶς τῆς λίμνης τοῦ Ὀσιρόβου (Ἄρνισσης). Τὸ Ἀμύνταιον (Σόροβιτς ἢ Σοροβίτσοβο πρότερον), ἔνθα ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης - Φλωρίνης - Μοναστηρίου, κεῖται πρὸς νότον πλησίον τῆς λίμνης τῶν Πετρῶν.

Τὸ χωρίον Πέτραι κεῖται ἀκριβέστερον ὑπὸ τὸν νότιον πόδα ὑψηλοῦ κώνου Λίλικ καλουμένου καὶ παρεκτεινομένου διὰ ταπεινοτέρων λόφων πρὸς βορρᾶν μὲν μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Γκορνιτσόβου (Κέλλη νῦν), δι' οὗ διέρχεται ἡ Ἐγνατία, ἄγουσα ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Λύγκου εἰς Ἑδεσσαν, πρὸς δυσμὰς δὲ μέχρι τῶν στενῶν Κιρλί - δερβὲν τῆς Μπανίτσης (Βεύης νῦν), δι' ὧν εἰσέρχεται τις ἐκ τῆς Λύγκου εἰς Ἑορδαίαν. Τὸ πρῶτον στενὸν εἶνε δυσχερέστερον καὶ ἐπιμηκέστερον, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ καὶ ἀνατολικώτερον τοῦ κώνου Λίλικ, ὄπισθεν δηλ. τῶν βραχωδῶν λόφων τῶν ἐκτεινομένων ἀμέσως πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης τοῦ Ὀσιρόβου (Ἄρνισσα νῦν), ἣν ταυτίζω πρὸς τὴν Βεγορρίτιν. Ὑπὸ τοὺς λόφους τούτους κατὰ τὴν βορείαν ὄχθην τῆς λίμνης διέρχεται νῦν ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ· πρὶν ὅμως κατασκευασθῆ αὕτη, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ὁδὸς αὐτόθι, οὔτε θάραξι νῦν, τῶν βράχων ὄντων ἀπορρώγων. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ μέρος τῆς νοτίας ὄχθης τῆς λίμνης ταύτης διὰ τὸ βραχώδες καὶ ἀπότομον τῶν ὄχθῶν. Ἀνατολικώτερον τῆς λίμνης ὑπάρχει ὄρεινὴ δύσβατος ὁδός, ἣν ἀντικαθιστῶσι νῦν διὰ κατασκευαζομένης ἐκεῖ ἀμαξιτοῦ. Ὡστε ὁ ἐρχόμενος ἐξ Ἑδέσσης καὶ κεντρικῆς Μακεδονίας ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ ἐντεῦθεν εἰς Ἑορδαίαν, ἂν ἦτο εὐζωνος· ἂν ὅμως ἦτο ὀπλιτικὸς στρατός, ὡς ἡ βαρεῖα Μακεδονικὴ φάλαγξ, θὰ εἶδε νὰ βαδίσῃ διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Κέλλης (τῆς ἔπειτα Ἐγνατίας) ὄπισθεν τῶν βορείως τῆς Βεγορρίτιδος λόφων. Δὲν ἦτο ὅμως ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ μέχρι Γκορνιτσόβου καὶ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Λύγκον, ὡς ἐβάδιεν ὁ Περδίκκας μετὰ τοῦ Βρασίδου (Θουκ. 4, 83, 124, 127)¹ ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθῃ διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Βεύης

¹ Ὁ Ἀλέξανδρος (Ἀρριαν. 1, 7, 5) ἐκ τῆς Δασσαρητίας ἄγων δὴ παρὰ τὴν Ἑορδαίαν τε καὶ τὴν Ἐλιμῶνιν καὶ παρὰ τὰ τῆς Στυμφαίας καὶ Παραναίας ἄκρα ἑβδομαῖος ἀφικνεῖται εἰς Πέλιναν τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Ἀρριανὸς δὲν εἶπε σαφῆς ἐνταῦθα, ἐπειδὴ

εἰς Ἑορδίαν· ἐπειδὴ ὁ λόφος Λίλικ καὶ οἱ δυτικοὶ πόδες τῶν βορείως τῆς Βεγορρίτιδος λόφων καταλείπουσι μεταξὺ δίοδον ἐκ τῆς Ἑγνατίας πρὸς τὴν λίμνην καὶ τὸ χωρίον τῶν Πετρῶν, ὥστε διὰ τῆς δίοδου ταύτης εὐρίσκειτο τις ἐντὸς τῆς Ἑορδίας.

Τοιαύτης οὔσης τῆς σημασίας τῆς δίοδου ταύτης, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ληφθῆ φροντίς πρὸς ὁχύρωσιν τοῦ στενοῦ συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν προώμων ἱστορικῶν χρόνων τῆς Μακεδονίας, ὅτε αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ αὐτῆς, οἷα ἡ Ἑορδία, ἀνεξάρτητα κράτη ἀποτελοῦσαι, ἦσαν ἠναγκασμένα νὰ ὀχυρώνωσι τὰς πύλας (εἰσβολὰς Θουκ.) αὐτῶν (πρβλ. Forschungen und Fortschritte 1932, σ. 201). Ἀληθῶς δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς Λίλικ ὑπάρχει ἰσχυρὸν καὶ εὐρὴν ἐπίμηκες ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον τεῖχος ἐκ μεγάλων ἀνωμάτων λίθων ἄνευ ἀσβέστου ἠρμοσμένων κατ' ἀρχαῖον τρόπον, ὥστε, βοηθούσης καὶ τῆς μεγάλης φθορᾶς καὶ ῥήξεως τῶν λίθων, νὰ εἶνε πιθανώτατον, ὅτι εἶνε πανάρχαιον τὸ τεῖχος· πᾶχ. 2.20. Διατέμνεται κατὰ μήκος ὑπὸ βραχῶδους κτενός, σφῆζεται ὀλίγον μόνον ὑπὲρ τὸ ἔδαφος καὶ ἀφανίζεται πρὸς ΝΑ εἰς τὸ κάταντες. Λεῖψανα κτισμάτων 2-3 σφῆζονται μόνον παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον. Τὰ χῶματα ἀπεπλύθησαν ὅπου δ' ἐν τοῖς κοίλοις ὑπάρχουσι καὶ ἔσκαψα, συνήντησα μόνον ἐρυθρὰν παρθένον γῆν. Πρέπει λοιπὸν ὄντως νὰ εἶνε τὸ φρούριον λίαν παλαιόν, ὥστε πλὴν τινων ἀποτετριμμένων κεράμων νὰ ἔχουν ἀφανισθῆ τὰ λείψανα τῆς χειροτεχνίας τῶν ἀνθρώπων ὁμοῦ μετὰ τῶν χωμάτων τοῦ πάλαι ποτὲ ἐδάφους.

Ἐρρήθη ἀνωτέρω, ὅτι ἀνατολικῶς τοῦ Λίλικ εἶνε ἡ στενὴ κοιλάς, δι' ἧς ἄγει ἐκ τῆς Ἑγνατίας ὁδὸς πρὸς τὴν λίμνην καὶ τὸ χωρίον Πέτραι. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς κοιλάδος κρασπεδοῦται ὑπὸ ἄλλου βραχῶδους λόφου, ὅστις εἶνε συνέχεια τῶν ὄρειων σχηματισμῶν τοῦ Ὀστρόβου, αἵτινες πρὸς νότον μὲν ἔχουσι τὴν ὁμώνυμον λίμνην (τὴν Βεγορρίτιν), πρὸς βορρᾶν δὲ τὴν Ἑγνατίαν, ἧς ὑπέρεκειται ἐν τινι σημείῳ τεῖχος καλῶς εἰς ὕψος σφζόμενον, ὅπερ εἶδον ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπεσκέφθην. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ τούτου νῦν. Πρόκειται περὶ τῆς παραφυάδος, ἧτις κλείει πρὸς ἀνατολὰς τὴν δίοδον τῶν Πετρῶν. Ἡ βραχῶδης αὕτη παραφυὰς ἔχει ἐπίσης μέγα φρούριον, οὗτινος οἱ δυοὶ βραχίονες ἄρχονται ἀπὸ τῆς λίμνης τῶν Πετρῶν (ὁ βόρειος ἀπὸ τῆς καταβόθρας τῆς λίμνης), καὶ ἀκολουθοῦντες ἐκάτερος φυσικὴν ῥάχιν ἐνοῦνται γωνιωδῶς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἀποκλείοντες κοίλην χοάνην τρίπλευρον. Ἡ τρίτη πλευρὰ ἀντὶ τεύχους εἶνε ἡ λίμνη. Κατὰ

εἶνε ἀόριστος ἡ ἔκφρασις διὰ τῆς παρά. Ὁ Πτολεμαῖος ὁ Δάγου, Ἑορδὸς ἀνήρ, γινώσκων καλῶς τοὺς τόπους, θὰ ἦτο ἐνταῦθα σαφέστερος. Νομίζω μόνον, ὅτι ἡ εἰσβολὴ εἰς Θεσσαλίαν ἐγένετο διὰ Καλαμπάκας καὶ ἡ ὅλη πορεία ἐντεῦθεν τοῦ Βοίου (ἀνατολικῶς), εἴτε διὰ μιᾶς ὁδοῦ εἴτε διὰ πλειόνων βαδίζοντος τοῦ στρατοῦ διηρημένου καὶ τείνοντος πρὸς Καλαμπάκην (Αἰγίνιον).

τὸ μέσον τῆς χαάνης ἢ ὑψηλότερον εἶνε διατειχίσμα ἐνοῦν τὰ δύο σκέλη καὶ ἀποκλείον τὸ ὑψηλότερον ἦτοι τὸ πρὸς τὴν κορυφὴν μέρος τοῦ τριγώνου. Παρατηρεῖται ὁμως τὸ ἐξῆς παράδοξον, ὅτι τὸ τεῖχος κάτω μὲν τοῦ διατειχίσματος εἶνε ὡς καὶ τὸ τοῦ Λίλικ (πάχ. 2.50) ἄνευ ἀσβέστου διὰ μεγάλων λίθων, ἄνω δὲ τοῦ διατειχίσματος ὡς καὶ αὐτὸ τὸ διατειχίσμα εἶνε δι' ἀσβέστου ἐκτισμένον. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ μέρος σφίζεται εἰς ὕψος καὶ ὑπὲρ τὰ δύο μέτρα, τὸ δὲ κάτω μόλις εἰς μίαν σειρὰν λίθων ὑπὲρ τὸ βραχῶδες ἔδαφος. Λίθοι ὁμως παράκεινται ἔξω τῆς κτιστῆς γραμμῆς. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηγεῖται διὰ τῆς πείρας, ἣν ἔχομεν ἐξ ἄλλων φρουριῶν τῆς Μακεδονίας, ἐπειδὴ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ τῆς Πέλκας καὶ τὸ τῆς Σελίτσης (Κτίσματα) καὶ εἰς τὸ τῆς Δέβρης (Ἀναρράχης). Ἐκ τούτων τὸ μὲν τῆς Πέλκας πιθανολογεῖται ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ Πέλεκον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ὁ Προκόπιος (κτίσμ. IV 4 = V 445) εἰς τὸν Ἰουστινιανόν, εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀναρράχης εὐρέθη ἐπὶ τῶν χωμάτων νόμισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὡστε εἶνε πιθανώτατον, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐχρησιμοποίησε καὶ τούτου τοῦ παλαιοῦ φρουρίου τὸ ἀνώτατον μέρος, ὅπερ ἀνέκτισε λαβὼν τοὺς λίθους ἐξ αὐτοῦ τούτου, ὥστε νὰ καταβιβάσῃ τὸ ὕψος αὐτοῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ ἐδάφους. Ἄν δ' ἔμεινε μία ἢ δύο σειραὶ ἐπαλλήλων λίθων, ἴσως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχον χῶματα μέχρι τοῦ ὕψους αὐτῶν, οἱ δ' ἄνθρωποι ἐλάμβανον μόνον τοὺς φανεροὺς λίθους. Ἐντὸς τοῦ Ἰουστινιανείου περιβόλου ὑπάρχουσι καὶ χῶματα καὶ λείψανα κτισμάτων καὶ ἐκκλησία, ὑποκάτω ὁμως ἐν τῇ χαάνῃ εἶνε γυμνὸς νῦν ὁ βράχος καὶ πιθανῶς τὸ μέρος τοῦτο ἦτο καταφύγιον τῶν κτηνῶν, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὸ μέγα φρούριον τῆς Ἐρατύρας διμερὲς ἐπίσης ὃν ἔκπαλαι¹.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἐπιβλέπει ἀσφαλῶς τὴν ἐκ τῆς Ἐγνατίας εἰσβολὴν πρὸς τὴν λίμνην καὶ ἐπομένως εἰς τὴν Ἐορδίαν. Δὲν βλέπει ὁμως τὴν Ἐγνατίαν, ἥτις ὡς φυσικὴ ὁδὸς ὑπῆρχε βεβαίως καὶ πρὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς διερρυθμίσθη ὡς Ἐγνατία ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πολυβίου (120 π.Χ.).

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸ Λίλικ καίπερ ὑψηλότερον κείμενον, διότι βορείως αὐτοῦ ὑπάρχουσι πρὸς τὴν Ἐγνατίαν ἄλλοι λόφοι.

Ἐκ τοῦ Λίλικ ὁμως εἶνε ὁρατὴ ὄχι μόνον ἡ Ἐορδία ἀλλὰ καὶ ἡ πεδιάς τῆς Λύγκου καὶ δυτικῶς ἡ ἐξ αὐτῆς πρὸς νότον εἰσβολὴ εἰς Ἐορδαίαν διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Μπανίτσης (Βεύης). Κεῖται ὁμως αὕτη ἱκανῶς μακρὰν πέραν ὄρειων σχηματισμῶν ταπεινοτέρων.

Ἐπὶ χωματῶδους λοφίσκου τῶν σχηματισμῶν τούτων, τοῦ πρώτου ἀπὸ τῆς Ἐορδαϊκῆς πεδιάδος, $\frac{1}{2}$ ὥραν πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου τῶν Πετρῶν, ὑπάρχουσι τὰ λείψανα κώμης Ἐορδαϊκῆς φέροντα τὸ γενικὸν ὄνομα Γραδίστα. Εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου εἶνε ὑψηλότερα τὰ χῶματα, καλύπτοντα

¹ Περὶ τούτου πλείονα ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1932.

γραμμὴν τείχους, οὐ μικρὸν μόνον μέρος ἀπεκάλυψα (2 μ. μήκ.). Ἐἶνε ἐκ λίθων μετρίου μεγέθους μετὰ πηλοῦ, ἀλλ' ἄνευ ἀσβέστου ἐκτισμένον. πιστεύω δέ, ὅτι ἦτο συνεχὲς τεῖχος ἅμα καὶ ἐξωτερικὴ πλευρὰ τῶν ἀκραίων οἰκιῶν, ὡς εἴκασα καὶ περὶ τοῦ Μαναστηρακίου τῶν Κλεινῶν, πιστεύω δὲ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ ἄλλων κωμῶν μακεδονικῶν. Ἐντὸς ἔσκαψα καὶ εὗρον ὑπὸ τὸ χῶμα τῶν διαλελυμένων ὤμων πλίνθων τῶν οἰκιῶν τὰς λιθίνας βάσεις αὐτῶν καλῶς σφωζομένας εἰ καὶ οἱ μεγάλοι σωροὶ λίθων ἐπὶ τῶν ἀγρῶν δηλοῦσιν, ὅτι ἡ καλλιέργεια θὰ κατέστρεψεν ἱκανοὺς τούτων, ὡς συνέβη καὶ ἐν Μαναστηρακίῳ, ὅπου ὅμοιοι σωροὶ ἐσηματίσθησαν ὑπὸ τῶν γεωργῶν. Ἐκ τῶν δοσράκων μνημονεύω χεῖλη ἐπίπεδα πίθων, terra sigillata, φαῖα μελαμβραφῆ μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων (μεγαρικά), ἀγνῦθας· προσέτι τεμάχια χειρομύλων, καὶ ἐν νόμισμα μακεδονικῆς πιθανῶς πόλεως ἐφθαρμένον. Οὐδὲν πρᾶγμα βυζαντιακόν, ὡς οὐδ' ἐν Μαναστηρακίῳ, εἰ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Πετρῶν εἶδομεν νομίσματα καὶ μακεδονικὰ καὶ ῥωμ. αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ βυζαντιακὰ προερχόμενα ἐκ τῆς περιχώρου. Διότι εὐρέθησαν δυτικῶς καὶ νοτιῶς τοῦ χωρίου ὡς καὶ ἀνατολικῶς ἐγγυὲς τάφοι, παρελάβομεν δὲ ἐντεῦθεν εἰς Φλώριναν καθαροειδῆ σκύφον μελαμβραφῆ μὲ δαβδωτὴν κοιλίαν δίωτον, οἰνοχόην στρογγυλόστομον ἐρυθροπῶς βεβαμμένην καὶ ἀβαφὲς ἐκφυλον μικρὸν lacrimaterium.

Ἐὶς ἰσόπεδος οὗτος λόφος τῆς Γραδίστας ἔχει πρὸς ἀνατολὰς τρία ὑπάλληλα ἄνθηρα, πρὸς ἃ αἱ κλιτύες σχηματίζονται ἀπότομοι. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν χωμάτων εἶνε πλήρης δοσράκων ὡς καὶ ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου, πιστεύω δέ, ὅτι καὶ τὰ ἄνθηρα ταῦτα ἦσαν μέρη τῆς κώμης ὄχυρά.

Ἡ κώμη αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ Μαναστηρακίου, ἀνήκουσαι εἰς τοὺς προβυζαντιακοὺς χρόνους, συνεχίζουσι βίον μακεδονικὸν παλαιότερον, ὥστε ἀνασκαπτόμεναι αὐταὶ καὶ τὰ νεκροταφεῖά των δύνανται νὰ δώσωσιν ἀντικείμενα διαφωτιστικὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐνδόξων χρόνων τῆς Μακεδονίας, οἷα ἀναζητοῦμεν, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἀκόμη.

3) Ἀναρράχη (Δέβρη).

Καθ' ὃν τρόπον τὰ τεῖχη τῆς καταβόθρας τῶν Πετρῶν καὶ τοῦ Λίλικ καὶ εἴ τινα ἄλλα (Ἀθηνᾶ 1913, 435) ἐφρούρουν τὰς βορείας ὑπερβολὰς τῆς Ἐορδαίας, οὕτω ἄλλα ἐφρούρουν τὰς ἄλλας πλευρὰς τῆς περιοχῆς ταύτης. Ἄλλαχοῦ θὰ μνημονεύσωμεν πλειόνων. Ἐφέτος ἠρευνήσαμεν ἐκ τούτων ἐν μόνον, τὸ ὑπὲρ τὴν Δέβρην (Ἀναρράχην). Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Πτολεμαΐδος (Καϊλάρ) εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὄρους καὶ τῆς ὄρεινης ἀμαξιτοῦ πρὸς Βλάσιν (Βλάτσι), ὑπέρκειται δ' αὐτοῦ βραχάδης κορυφὴ Καστρὶ καλουμένη (ὑψ. 1103 μ.) ἀπότομος πρὸς Α. καὶ Δ, προσιτὴ δὲ ἀπὸ

B καὶ N. Ἡ κορυφή αὕτη στεφανοῦται ὑπὸ ἀσβεστοκίστου τείχους (πάχ. 1 μ.) ἔχοντος ἓνα πύργον πρὸς A, πιθανῶς ἀνὰ ἓνα πρὸς B καὶ N καὶ δι' ἀναδιπλώσεως τοῦ τείχους ἐπίμηκες πρόσκτισμα μικρᾶς ἐκτάσεως πρὸς Δ, ἔχον πύλην κατὰ τὴν N. αὐτοῦ στενὴν πλευράν. Πολλαχοῦ τὸ τεῖχος εἶνε κατηδαφισμένον μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους, ἐνιαχοῦ (πρὸς Δ) σφίζεται μέχρις ὕψους 2 μ. Ἐντὸς διατηροῦνται ἑρείκια κτισμάτων ἄνευ ἀσβέστου ἐν τοῖς σφζομένοις τοῦλάχιστον θεμελίοις, ἐγκαταλειφθέντων ποτέ, ὥστε νὰ καταρρεῦσωσιν αἱ στέγαι καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἐντὸς τῶν χωμάτων αἱ ἑλληνικῆς μορφῆς κέραμοι αὐτῶν ἐν στρώματι. Πολλοὶ φέρουσι στρογγύλην σφραγίδα, ἐν ἣ οἰοῖνι πελαργός. Εὐρέθη ὄξυπύθμενος πίθος μετὰ σφαιρικοῦ κατὰ τὸ ἄκρον ἔμβόλου, ἄλλου τὸ στόμιον εὐρὸν μὲ κατακόρυφον χεῖλος, καὶ ἄλλου τὸ πῆλινον κάλυμμα. Τὰ λοιπὰ ὄστρακα εἶνε ἄχροα κοινῆς χρήσεως ἀγγείων, ἀπρόσφορα πρὸς χρονολογίαν ἀλλὰ τροχοποιήτα.

Ἡ ἡλικία τοῦ φρουρίου ἐδόθη ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν Προκόπιον ἔ.ἀ. διὰ νομίσματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ εὐρεθέντος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἔχοντος τὸν τύπον Brit. Mus. Catal. Byz. coins I 41, 163, Pl. VI, 11¹.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν λόφον τοῦτον εἶχον ἀνέλθῃ ἀπὸ B, δὲν εἶχον ἴδει παλαιότερα λείψανα καὶ ἡτοιμαζόμεν νὰ διακόψω τὴν ἐργασίαν καὶ ἀπέλθω μετὰ λύπης, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπον τὰς περὶ τῶν ἀρχαίων φρουρίων σκέψεις μου πραγματουμένας. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ N ἄκρον τῆς ἀκροπόλεως διέκρινα γραμμὴν τινα ὑποκειμένην καὶ ἀκριβεστέρα ἐξέτασις αὐτῆς ἀπέδειξε λαμπρὸν παχὺν εὐρύτερον περίβολον πολὺ παλαιότερον, διὰ μεγάλων (— 1.50 μ.) λίθων ἄνευ ἀσβέστου ἐκτισμένον. Σφίζεται που μέχρις ὕψ. 1 μ., περιβάλλων τὸ νότιον μέρος τῆς ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ μέσου περιήπου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς μέχρι που τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Περαιτέρω δὲν σφίζεται, ἐνιαχοῦ δὲ κατὰ τὰ κρημνώδη μέρη ἴσως δὲν ὑπῆρχε ποτέ.

Σκαφή τις ὀπισθεν σφζομένου μέρους, ἐνθα ὑπῆρχον ὀλίγα χῶματα, ἀπέδωκε παχέα ὄστρακα, ἅτινα φαίνονται τινὰ μὲν προσόμοια πρὸς τὰ τῆς ἀκροπόλεως, τινὰ δὲ ὡς χειροποιήτα.

Πιστεύω, ὅτι μέγα μέρος τῶν ἑλλειπόντων λίθων τοῦ παλαιοῦ τούτου τείχους ἐλήφθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὴν περιτείχισιν τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτις θὰ εἶχε καθὼς νομίζω, καὶ πρότερον τεῖχος· ἐπειδὴ οἱ διπλοὶ καὶ τριπλοὶ περίβολοι ἦ τὰ διάμεσα τεῖχη εἶνε συνηθέστατα ἐν Μακεδονίᾳ πάλαι, ἐντεῦθεν δὲ κατῆλθον

¹ Πανταχοῦ, ἐνθα χρησιμοποιοῦ νομίσματα ἐξ ἀνασκαφῆς μου μακεδονικῆς, ἀπὴ-
λαυσα τῆς φιλοφροσύνης τοῦ τε κ. Κωνσταντοπούλου καὶ τῆς κ. Εἰρ. Βαρούχα - Χριστο-
δουλοπούλου, οἵτινες καὶ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν ἐμερίμησαν καὶ περιγραφὴν
αὐτῶν μοι παρέσχον. Εὐχαριστῶ αὐτοὺς συναδελφικώτατα.

εἰς Θεσσαλίαν (Διμήνι, Σέσκλο) καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα (Ἐννεάπυλον Πελαργικόν).

Ὅτι δὲ καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους συνειθίζοντο τὰ πολλαπλᾶ τεῖχη, θὰ ἐμαρτύρει καὶ μόνος ὁ ὄραϊος ἕμνος τῆς παναγίας Θεοτόκου: «Χρυσοπλοκώτατε πύργε καὶ δωδεκάτειχε πόλις, ἡλιοστάλακτε θρόνε, καθέδρα τοῦ βασιλέως· ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς γαλουχεῖς τὸν δεσπότην;», ἀλλὰ ὑπάρχουσι καὶ τειχικοὶ περίβολοι νεωτέρων βυζαντιακῶν χρόνων ἀποδεικνύοντες ταῦτο, οἷοι οἱ στεφανοῦντες τὸν χλοερὸν λόφον ὑπὲρ τὸ Ἐμπορίον. Τοῦτο κεῖται ἡμίσειαν ὥραν δυτικῶς τῆς Ἀναρράχης ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ὃ δὲ λόφος ὑπέρεκκεται αὐτοῦ πρὸς Ν καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἀναρράχης ἀνερχομένην πρὸς Βλάστην ἀμαξιτὴν ὁδὸν ὑποκάτω πρὸς δυσμὰς τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀναρράχης. Τὸ νότιον μέρος τοῦ λόφου ὑψοῦται εἰς κῶνον, ὅστις ἐστέφετο ὑπὸ πύργου (ὡς φαίνεται), ἐν ᾧ βορειότερον εἶνε ὑπάλληλα τεῖχη μέχρι τῆς ὀφρῦος τοῦ λόφου. Εἶνε πάντα ἐκτισμένα διὰ πλακῶν καὶ ἀσβέστου, ἥτις διατηρεῖται κάλλιον ἢ εἰς τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀναρράχης, ὥστε νὰ πιθανολογεῖται ἡ ἡλικία τοῦ τεύχους τοῦ Ἐμπορίου νεωτέρα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Δυστυχῶς ἐλάχιστα μέρη σφύζονται, ἐπειδὴ πρό τινων χρόνων ἐλιθαγόγησαν ἐντεῦθεν ἀνοικτιζομένης πολλοὶ τῶν παροίκων.

4) **Τσοτύλιον.** Ἐκ τῆς Ἑορδαίας πορευθεὶς διὰ Κοζάνης καὶ Σιατιστῆς μετέβην πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος εἰς Τσοτύλιον, χωρίον γνωστὸν καὶ ἐκ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας τὸ μὲν διὰ τὴν ἀξιόλογον ἐβδομαδιαίαν ἀγορὰν του, τὸ δὲ διὰ τὰ σχολεῖα (δημοτικὸν καὶ Γυμνάσιον) καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον, ἅτινα εἶχεν ἰδρῦσει ἐν μέσῳ τῆς κατὰ κόμας ὠκισμένης ἐπαρχίας Βοΐου ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μακεδονικῇ Ἀδελφότης καὶ ἅτινα λειτουργοῦσιν ἄριστα καὶ τῶρα, ὅτε τὸ κράτος συντηρεῖ τὰ σχολεῖα, ὑπάρχει δ' ὑπὸ ἐφορείαν τὸ εὐεργετικὸν διὰ τὸν τόπον οἰκοτροφεῖον ἐν ἐξόχῳς ὑγιεινῇ θέσει¹.

Διὰ τὴν περιχώρον τοῦ Τσοτυλίου εἶχε γράψει ἤδη δις ὃ ἐκεῖ καθηγητῆς Κων. Ἀγγελῆς εἰς δύο δημοσιεύματα τῆς ἐν Κοζάνῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Βόρειος Ἑλλάς» ἥτοι πρῶτον εἰς τὸ «Λεύκωμα τῆς βορείου Ἑλλάδος» σελ. 27 καὶ ἔπειτα εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας» 1933 σ. 137 ἔξ. καὶ οὕτω ἐπεστήθη ἡ προσοχή μου πρὸς τὸν τόπον, εἰ καὶ ἔχω ἀνέκαθεν ἀκράδαντον πεποιθήσιν, ὅτι ἡ δυτικὴ Μακεδονία πανταχοῦ πρέπει νὰ κρύπτῃ τὰ ἐρείπια τῶν κωμῶν καὶ τοὺς τάφους λαοῦ, ὅστις ἔδωκεν εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον τοὺς ὑγιειντέρους καὶ ῥωμαλεωτέρους διὰ τὸ κλιμα στρατιώτας καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους στρατηγούς, δι' ὧν οὗτος ἐνίκησε

¹ Πρὸς τὸν διευθύνοντα καθηγητὴν κ. Δ. Χατζῆν καὶ πρὸς τὸν ἐλθόντα ἐκεῖ κ. Ἥλ. Παπανικολάου ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἀρωγὴν, ἣν μοι παρέσχον κατὰ τὰς αὐτόθι ἐρεῦνας μου.

καὶ κατέλυσε καὶ κατέκτησε τὸ κράτος τοῦ Δαρείου καὶ χώρας πέραν αὐτοῦ, καὶ τὴν Αἴγυπτον. Οἱ στρατηγοὶ δὲ οὗτοι διεκρίθησαν καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῆς ἐξουσίας, ὡς ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεόννατος ἐξ Ὁρσειδῶν, (Ἄρριαν. Ἀνάβ. 6,28,4 Beloch Gr. Gesch. III 2 σ. 78), ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Πείθων ἐξ Ἑσθραίας (Ἄρριαν. ἔ. ἀ.). Ταῦτα δὲ χωρὶς νὰ ἀπίδη τις καὶ εἰς τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν, ἣν περὶ τὰ βασιλικά γένη τῆς δυτικῆς Μακεδονίας ἀναπλάττει ὁ Beloch ἔ. ἀ. σ. 72 ἐξ. ἢ τὴν ἔτι παλαιότεραν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας. Μοὶ ἦτο λοιπὸν βέβαιον, ὅτι αἱ ἀρχαιότητες ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχουσιν ἀναμένουςαι τοὺς ἐπιστήμονας ἐρευνητὰς καὶ μελετητὰς.

Πρὶν ὅμως οὗτοι κατασταθῶσιν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ κράτους, εἶχον ἤδη ἀρχίσει οἱ ἰδιῶται νὰ κινῶνται ἔνεκα τυχαίων εὐρημάτων ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν ἀπαγορευτικῶν νόμων, ἀφ' οὗ οὐδεὶς ἀρχαιολογικὸς ὑπάλληλος εἶχε διέλθει ἐκεῖθεν πλὴν τοῦ Παππαδάκι στρατιώτου πρὸ 20 ἐτῶν.

Οὗτοι εἶχον συλλεχθῆ τελευταίως εὐρήματά τινα, ἅτινα ἐπεδείχθησαν καὶ ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ἡλίου Παπανικολάου ἐργολάβου δημοσίων ἔργων, ἐκ δυτ. Μακεδονίας καταγομένου καὶ κατοικοῦντος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Οὗτος μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος μὲ ἀνεζήτησε διερχόμενον διὰ Θεσσαλονίκης καὶ μοι ἐπέδειξε χαλκᾶς τινὰς λαβὰς ἀγγείων ἀξιολόγους, θραύσματα ἀγγείων, ὧν πολλὰ σκύφου «ἀρρητινοῦ» μετ' ἀσέμων παραστάσεων, χαλκᾶς σπείρας, ἀρύβαλλον καὶ ἄλλα τινα ἀσήμαντα.

Τὰ δείγματα ταῦτα ἐπέτειναν τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ μεταβῶ ἐξ Ἀναρράχης πέραν τοῦ Ἀλιάκμονος.

Ὁ χρόνος καὶ τὰ μέσα, ἅτινα διέθετον ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Ἐπίσης δ' ἡ γνῶσις τοῦ πολιτισμοῦ, ἅτινα θὰ διηυκόλυνον τὴν εὐρεσιν τῶν ἀρχαίων καὶ δὴ καὶ τῶν τάφων. Ἐπεχείρησα σκαφὰς εἰς διάφορα σημεῖα, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος εἶνε ἀλλοβυτικὸν ἀργιλλῶδες, τὰ ρεύματα τῶν χειμάρρων καὶ τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀλιάκμονος πολυαριθμώτατα καὶ ἡ παλαιὰ ἐπιφάνεια διαβεβρωμένη καὶ ἠφανισμένη, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Veith (Anzeig d. Phil. — hist. Klasse d. Akad. Wien 1923 N° XXIV) περὶ ὅλης ἐδῶ τῆς παραλιακμοῦνιου χώρας.

Συνηγνῶμεν λοιπὸν εἰς θέσιν Σιανίστι (1/4 μακρὰν ΒΔ τοῦ Τσοτυλίου) κατεστραμμένους τάφους, ἥλους παλαιούς, ὄστρακα ἀγγείων πηλίνων ἢ υαλί-νων, μικρὰ ἐλάσματα ἐξ ἀγγείων χαλκῶν, θραύσματα πλακῶν καὶ πλατυχείλων πίθων. Εἰς τάφος εὐρέθη ἀκάλυπτος μὲν καὶ πλήρης χρωμάτων, ἀλλ' ἐντὸς ὁ νεκρὸς καὶ τὰ κτερίσματα ἦσαν ἄθικτα. Ὁ τάφος εἶχε μῆκ. 2 μ. καὶ πλ. 0.70-0.50. Αἱ πλευραὶ ἦσαν ἐσηματισμέναι δι' ὀρθίων πλακῶν (ἀνὰ τρεῖς αἱ μακραὶ, ἀνὰ δύο αἱ στεναὶ) συνδεομένων δι' ἀσβέστου ἢ δὲ στρωσῆς διὰ πλίνθων ὀπτῶν (διαστάσεις 41 × 25 × πᾶχ. 04) ἐπεστρωμένων δι' ἀσβέστου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἦτο εἰς τὸ νότιον ἄκρον, πλησίον δὲ ἦσαν τρία ἀγγεῖα, ὧν

μία χύτρα διὰ στιλπνῆς, βαθέως μελαίνης, βαφῆς, ὡσεὶ πίσης, βεβαμμένη ὕψ. 0.103, ἐν ἀβαφῆς μετὰ στομίον ἀνοικτοῦ τριλόβου ὕψ. 0.05 καὶ τὸ τρίτον στάμνος ὕψ. 0.258. Ἐντὸς τῶν πέριξ τοῦ τάφου χωμάτων, ἔνθα ἦσαν ἄλλοι κατεστραμμένοι τάφοι, εὐρέθη τριπτήρ ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ ἐν σχήματι κεκαμμένου δακτύλου καὶ χαλκοῦν νόμισμα τοῦ Κώνσταντος (333-350 μ. Χρ. Cohen, Mon. imper. 2 τομ. 7, σελ. 43. Περαιτέρω εὑρομεν ἐν ἀργῷ τεμάχια κατεστραμμένου ψηφιδωτοῦ, τοῖχον ἀσβεστόκτιστον καὶ ἐπένδυσιν πηλίνην κλιβάνου πιθανῶς ἀγγειοπλαστικοῦ κεκαυμένην μέχρις ὑαλώσεως.

Ἐκτενῆς ὁμως κόμη ὑπῆρχεν ἐπὶ δύο λόφων γειτόνων καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν λαιμοῦ κατὰ τὴν θέσιν Μπουφάρι βορείως τοῦ Τσοτυλίου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λεμπίνι παραποτάμου τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ὑπὲρ τὸ χωρίον Λῶπες (Ἄθηνᾶ 1913, 445). Ἐνταῦθα παρατηροῦνται τοῖχοι κανονικοὶ εὐθύγραμοι, εἰς (πάχ. 0.75) περιθέει τὴν ὄφρυν τῶν λόφων καὶ φαίνεται, ὅτι ἐσχηματίζετο διὰ τῶν ἔξω τοίχων τῶν ἀκραιῶν οἰκιῶν, ὡς εἰς Μαναστηράκι καὶ Γραδίσταν, ὑπῆρχε δ' ἴσως καὶ δεύτερος περίβολος ἐξώτερος ταπεινότερον. Λίθοι πελεκητοὶ διάσπαρτοι κατάκεινται πλεῖστοι τῆδε κἀκεῖσε εἰς ἕκτασιν. Ὅστρακα πίθων πλατυχείλων (εἰς εὐρέθη κεχωσμένοι καὶ ἀφῆθη κατὰ χώραν), πολλὰ ἑλληνιστικά, τινὰ μετὰ γεωμετρικῶν γραπτῶν κοσμημάτων, ἀγνῦθες καὶ κέραμοι, ὧν τινες ἴσως κοσμητικαὶ (ἀκρωτήρια ἢ ἀνθήμια) καὶ πλεῖστα θραύσματα κοινῶν ἀγγείων μαρτυροῦσι περὶ τῆς ζωηρᾶς καὶ μακρᾶς ἀκμῆς τῆς κόμης ἐν μέσῳ πλουσίας καὶ ἐκτάκτως ὄραιας χώρας. Ὑπόκειται τὸ χωρίον Λῶπες καὶ ὁ παραπόταμος τοῦ Ἀλιάκμονος Λεμπίνι, ὃ ὄνομα συνδέει ὁ Ἀγγελῆς πρὸς τὴν μακεδονικὴν πόλιν τοῦ Ἡροδότου (8, 137) Λεβαίην, ἣν ἐνθυμεῖται ὁ Παππαδάκις (Ἄθηνᾶ 1913, 477) ὁμιλῶν περὶ Λαπίνης¹. Ἐξω τοῦ χωρίου Λόπες εὐρέθη κατάγειος κτιστὸς τάφος μεταβληθεὶς ἐσχάτως εἰς ἐκκλησίαν.

Ἐν τῷ χωρίῳ Λόπες κατέχει ὁ Ἀθ. Καλιμάφας νομίσματα συλλεχθέντα πέριξ καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν Πέλλαν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν βασιλέα Φίλιππον ἢ φέροντα ἐπιγραφὰς Φιλῶτα, Στράτωνος, Πρόβου, Λικινίου, καὶ ἐν ἀργυροῦν δηναρίον. Ὁ δὲ Βασ. Σταυρόπουλος κατεῖχε δύο ψέλια χαλκᾶ βαρέα (160 δρμ. περίπου) τριγωνικῆς τομῆς καὶ κεκοσμημένα διὰ σειρᾶς συγκεντρικῶν κύκλων καὶ ἰχθυοκανθῶν χαρακτῶν· τούτων ἐν ἐκόμεσα εἰς Ἀθήνας, τὸ δ' ἕτερον παρεδόθη εἰς τὸ Γυμνάσιον Τσοτυλίου. Τὰ ψέλια ταῦτα εὐρέθησαν, ὡς ἐλέχθη

¹ Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Λεβαίη μόνον ἀπαξ παρ' Ἡροδότῳ εὐρεται, θὰ ἠδύνατό τις νὰ υποθέσῃ, ὅτι παραγράφῃ ποτὲ ἐκ τύπου Λεβίνη· εὐρίσκει δ' ὁ τύπος οὗτος στήριγμα εἰς τὴν μορφὴν τοῦ ὀνόματος ἄλλης κόμης τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, τῆς Λαπίνης, ἣν μαρτυρεῖ ἡ ἐπιγραφὴ ἢ δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Φ. Σακελλαρίου ἐν Archäol. Zeitung 1880, 159 πρβλ. Δήμιτσα Ἡ Μακεδονία κλ. III, 236 ἐξ. καὶ μάλιστα ὑπὸ Woodward JHSt. 1913, 337 ἐξ. καὶ Παππαδάκι Ἄθηνᾶ 1913, 462 ἐξ.

μοι, μετὰ νομίματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπερ ἐδόθη μοι. Ἀνάγλυφόν τι εἰκονίζον ὄφιν ἐλισσόμενον περὶ δένδρον δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω, ἐλήφθη ὅμως φροντίς καὶ περισυνελέχθη ἤδη ὑπὸ τοῦ κ. Χατζῆ εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ἄλλα καὶ οἱ πέριξ λόφοι εἶνε κατάσπαρτοι ὑπὸ ὀστράκων καὶ μαρτυροῦσιν ὄχι μόνον διασπορὰν τάφων ἀλλ' ἴσως καὶ κατοικιῶν. Πιστεύω ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅτι πολλὰ γένη κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ καὶ ὀμάδες συγγενικῶς μᾶλλον ἢ ἡἴτον ἀσύνδετοι ἔκτιζον τὰς κατοικίας των ἐπὶ τῶν ἀναριθμητῶν λοφοειδῶν πτυχώσεων τοῦ ἐδάφους παρὰ τοὺς εὐφόρους ἀγρούς των [περὶ τούτου ὄρα σαφέστερα ἐν ΑΕ 1932]. Παρατήρησα δέ, ὅτι λόφοι τινὲς ἔχουσιν ὑπὸ λεπτὸν στρώμα γῆς συνεχῆ βράχον· οἱ λόφοι λοιπὸν οὗτοι οὐδὲν ἀρχαῖον λείψανον δεικνύουσι καὶ εἶνε φανερόν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι λόφοι ὡς ἄγονοι ἀπεφύγοντο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὰς σκαφικὰς ἐργασίας ἐχρησιμοποίησα καὶ τοὺς δύο ἰδιώτας Σταῦρον Τσεβεκίδην καὶ Νικ. Δώσαν, οἵτινες εἶχον ἀνεύρει εἰς Σιανίσι τὰ ἀρχαῖα, ἅτινα μοὶ εἶχε παραδώσει ὁ Παπανικολάου. Οὗτοι λοιπὸν μοὶ παρέδωκαν καὶ ὅτι ἄλλο εἶχον εὔρει, τὸ δὲ ὕλικόν τοῦτο ὅλον κομισθὲν εἰς Ἀθήνας καὶ συγκολληθὲν ἀπέδωκεν α) ὠραιότατον ἀμφορέα χαλκοῦν, οὗ αἱ λαβαὶ σχηματίζονται ἑκατέρω ὑπὸ δελφίνος κρατοῦντος εἰς τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας κολλώμενον στόμα χαλκῆν λύραν, β) χαλκῆν λεκάνην μετὰ δύο λαβῶν μιμουμένων πλέγμα κισσοῦ, γ) κάδον χαλκοῦν, οὗτινος ὁ πυθμὴν μετὰ τοῦ κάτω μέρους τῆς κοιλίας προσηλώθη κατ' ἐπισκευήν, καλυφθείσης ἔνδον τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ παλαιὸν μέρος διὰ γύψου χάριν στεγανότητος (βανουσοῦρημα), δ) ἓνα πῆλινον σκύφον, τὸν ἀρρητινόν, μετ' ἀσέμων παραστάσεων γραφικοῦ ὕφους, ε) δύο πλαγγόνας διὰ τοῦ αὐτοῦ τύπου πλασθείσας καὶ εἰκονίζούσας Ἀφροδίτην (τῆς μιᾶς ἐσώθησαν ἐλάχιστα μέρη), στ) τεθραυσμένον ἀργυροῦν κάτοπτρον δισκόμορφον μετ' ὀπῶν κύκλω. Μετὰ τῶν χαλκῶν ἀγγείων ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθησαν αἱ πλαγγόνες καὶ προσέτι δύο σιδηροὶ πελέκεις καὶ μία σμίλη σιδηρᾶ. Ἀξιοσημεῖωτον εἶνε, ὅτι οὔτε τὰ χαλκᾶ ἀγγεῖα οὔτε τὰ σιδηρᾶ ἐργαλεῖα ἔπαθον σπουδαίως ἐκ κατιώσεως δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν ἔπαθον κατίωσιν ἔνεκα ἰδιαζούσης τινὸς χυμικῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους. Μόνον ἡ κοιλία τῆς λεκάνης, λεπτὴ οὖσα, ἐθρυμματίσθη. Βραδύτερον ἀπεστάλη χαλκῆ οἰνοχόη μετὰ δύο κεφαλῶν εἰς τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς καὶ σκύφος χαλκοῦς μετὰ κινητοῦ κρῖκου ὡς λαβῆς.

Ὁ ἀρύβαλλος εἶνε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ καὶ βεβαιότητα κορινθιακῆς κατασκευῆς, εἰσαχθεὶς ἴσως ἐκ τῶν ἀποικιῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ δὴ καὶ ἐκ Ποτιδαίας, ἀποικίας κορινθιακῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ χρόνοι, εἰς οὓς ἀνήκει, εἶνε παλαιοί, ἀρνούμεθα τὸ δίδαγμα, ὅτι ἡ κόμη αὕτη ἔζη καὶ κατὰ τὸν 6^{ον} αἰ. π. Χ., ὃ δὲ βίος τῶν ἐκεῖ ἀνθρώπων ἦτο ὁμότροπος πρὸς τὸν τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, ἄφ' οὗ διὰ τοῦ ἀρυβάλλου πιθανολογεῖται ἐν τῇ μεσο-

γαία τῆς Μακεδονίας καὶ ἀποκοσμίῳ χώρᾳ ἢ ὑπαρξίς γυμνασίου. Ὁ ἀρύβαλλος εὐρέθη ἐν τάφῳ.

Ἄν τὰ θραύσματα μετὰ γεωμετρικῶν γραπτῶν κοσμημάτων δὲν ἀνήκωσιν εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, τότε ἡ κόμη ὑπῆρχε καὶ ἐν χρόνοις πολλῶν παλαιότεροις τοῦ ἔκτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ. Ἄλλὰ χειροποίητα ἀβαφῆ ἀγγεῖα κατεσκευάζοντο καὶ ἐν Ρωμαϊκοῖς χρόνοις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὑπολείπεται νὰ βεβαιωθῆ, ἂν ποιότης τις τοῦ πηλοῦ καὶ ἡ λείανσις τῆς ἐπιφανείας, ἦν δεικνύουσί τινα θραύσματα, εἶνε ἀποκλειστικὸν γνώρισμα μόνον τῶν παλαιότερων γεωμετρικῶν χειροποιήτων. Ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν χειροποίητα εὐρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαπτομένη πόλει τῆς Φλωρίνης (ΑΕ 1932, 69 ἐξ.).

Μεταξὺ Τσοτυλίου καὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς χωρίου Βουδουρίνα (νῦν Νέα Σπάρτη) ἐγγὺς ταύτης ἐπὶ λόφου, εἶνε λείψανα τοίχων καὶ σωροὶ λίθων καὶ ὄστρακα ἑλληνιστικά (τινὰ *terra sigillata*) μαρτύρια ἀγροικίας τινός. Μοὶ ἐπεδείχθησαν δὲ μικροὶ χαλκοῦς Ἐρμῆς καὶ νομίσματα ἐν τῷ χωρίῳ. Ἀνεξετησάμεν ἐγγὺς τάφους ἀθίκτους ἀλλὰ ματαίως.

Πρὸς τὸ χωρίον Μποχορίνα ΝΔ τοῦ Τσοτυλίου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ παραποτάμου Πραμόρτσα ἡ ἔρευνά μου εἶνε ἀτελής. Ὁσαύτως καὶ πρὸς νότον. Ἄλλὰ πέραν πάλιν τῆς Πραμόρτσας εἰς τὴν θέσιν Παλαιογουλᾶς παρὰ τὸ χωρίον Παλαιοκόπρια εἶνε λόφος ὠχυρωμένος διὰ τείχους φανεροῦ ἐν τῇ ἀνόδῳ κατὰ γῆς. Ἐντὸς τοῦ τείχους πίθος ἐντετειχισμένος. Ἐρείπια πολλὰ ἄνω καὶ χαμηλότερα. Πρὸς Ν τοῦ λόφου λαιμὸς κλειστὸς διὰ τείχους ἀσβεστοκτίστου καὶ εἰς ἀπόστασιν 50 μ. περίπου ἀπότομος μικρότερος κῶνος περιβαλλόμενος δι' ἀσβεστοκτίστου τείχους, πλήρης ἐπίσης ἐρειπίων καὶ κεράμων ἑλληνικῶν. Ἴσως ἦτο προμαχὼν τῆς ἐπὶ τοῦ μείζονος λόφου πολίχνης ἢ κόμης, ἐπειδὴ περαιτέρω μὲν πρὸς Ν εἶνε ὄροπέδιον συνεχές, ἐν ᾧ πρὸς βορρᾶν εἶνε ὁ λόφος ἀπότομος πρὸς τὴν παραποτάμιον κοιλάδα.

Εἰς βάθος 0.50 μ. εἰς ἀμφοτέρους τοὺς λόφους εἶνε στρῶμα πυρκαϊᾶς ὄρατὸν παρὰ τὴν τέμνουσαν καὶ ἀνερχομένην ὁδὸν καὶ εἰς ὅσα σημεῖα ἔσκαψα. Εὗρον ὄστρακα πολλὰ κοινά, τινὰ ἐρυθρὰ *terra sigillata* ἄλλα χειροποίητα μετὰ γεωμετρικῶν κοσμημάτων βαθέος οἰνοχόου χρώματος, ἱκανὰ ὑάλινα καὶ ἄλλα πλατυχείλων πίθων, ὥστε ὁ βίος τοῦ λόφου ὡς ἀνθρωπίνης κατοικίας ἦτο μακρός.

Τὸ ὄχυρόν τοῦτο πόλισμα εὔρηται παρὰ τὴν πρὸς Γρεβενὰ καὶ Καλαμπάκαν ὁδὸν καὶ ἴσως ἐπέβλεπεν αὐτήν.

Εἰς τὸ χωρίον Λουκόμι παρὰ τὸ Τσοτύλιον δὲν μετέβην, ἀλλ' ἐκομίσθη μοι ἐκεῖθεν χαλκοῦς βοῦς μικρός.

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝΗ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἐπικουροῦντος εὐγενῶς τοῦ Δήμου Φλωρίνης ἐπανελήφθη καθ' ὄλον τὸν ἐφετινὸν Σεπτέμβριον ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη 1930 καὶ 1931¹ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Κεραμοπούλλου διεξαχθεῖσα ἀνασκαφὴ τῆς ἀρχαίας πολίχνης, τῆς στεφανούσης ποτὲ τὸν ἐπικείμενον τῆς σημερινῆς πόλεως Φλωρίνης γραφικὸν καὶ καταπράσινον λόφον.

Ἀρχόμενος τῆς μικρᾶς ταύτης διὰ τὰ Πρακτικά ἐκθέσεως τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς, θεωρῶ καθῆκον μου νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας καὶ πρὸς τὸ Δημοτ. Συμβουλ. τοῦ Δήμου Φλωρίνης, καὶ πρὸς τὸν σεβαστὸν καθηγητὴν μου κ. Α. Κεραμόπουλλον, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνην ὅπως συνεχίσω τὴν ἀνασκαφὴν του, καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος ἦτο ἀπησχολημένος μὲ ἄλλας μελέτας καὶ ἐκδρομὰς κατὰ τὴν ὑπόλοιπον δυτικὴν Μακεδονίαν.

Ἐπεκταθεῖσα ἡ σκαφὴ ἀνατολικῶς τῆς ταινίας τῆς σκαφείσης κατὰ τὰ ἔτη 1930 - 31 καὶ καθ' ὄλον τὸ ἀπὸ Ν - Β μῆκος αὐτῆς, συνεπλήρωσεν ὄχι μόνον τὴν ἀποκάλυψιν διαμερισμάτων ἀνηκόντων εἰς οἰκίας τῶν προηγουμένων σκαφῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐπέτυχεν δρόμον τῆς πόλεως αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ἔσκαψε καθ' ὄλον τὸ μῆκος του, μόλις δὲ μέγα μέρος μιᾶς ἄλλης οἰκίας, τῆς **κα**, (Σχεδ. 1) πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ τοῦ δρόμου ἠδυνήθη νὰ ἀποκαλύψῃ². Καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφορᾶς τῶν χωμάτων τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸ βορειότατον σημεῖον αὐτῆς, ὅπου τὸ χεῖλος τοῦ λόφου, καὶ τὸ ἐπικλινὲς τοῦ φυσικοῦ βράχου, ὃ ὁποῖος μόλις ἀναφαίνεται εἰς τὸ νότιον σημεῖον, ἐνῶ εἰς τὸ βόρειον καλύπτεται ὑπὸ ἐπιχώσεως 1.50 μ. σχεδόν, ἐπέβαλαν καὶ ἐφέτος τὴν ἀπὸ τοῦ νοτιωτάτου σημείου Λ τοῦ σχεδιογράφου ἀρχὴν τῆς σκαφῆς.

Εἶναι προβληματικὴ ἡ χρῆσις τοῦ χώρου **λ'**. Ἡ ἐπίχωσις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς σκαφῆς περιεῖχεν χονδρὰ ὄστρακα πίθων καὶ κεράμων στέγης, ἀγνῦθας καὶ τεμάχια διαφόρων σιδηρῶν ἀντικειμένων κατωμένα, προχωροῦσα δὲ πρὸς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ οἰκήματος **κα** καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου ἦτο πλήρης ἀποσυντεθειμένων πλίνθων ὤμων. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰς κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς πολίχνης τὴν πανταχοῦ φανεράν (πβλ. καὶ Π. Α. Ε. 1930 - 31) μετεβλήθησαν εἰς ὀπτοπλίνθους (τοῦβλα) καὶ διετήρησαν ὄχι μόνον τὸ σχῆμα των καὶ τὰς διαστάσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴχνη τῶν ἐν αὐταῖς ἀχύρων. Ὑπὸ τὸ στρῶμα αὐτῶν τῶν πλίνθων καὶ λίθων καταπεσόντων προφανῶς ἀπὸ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ οἰκήματος **κα**, εὐρέθησαν τεμάχια κατεστραμμένου χαλκοῦ

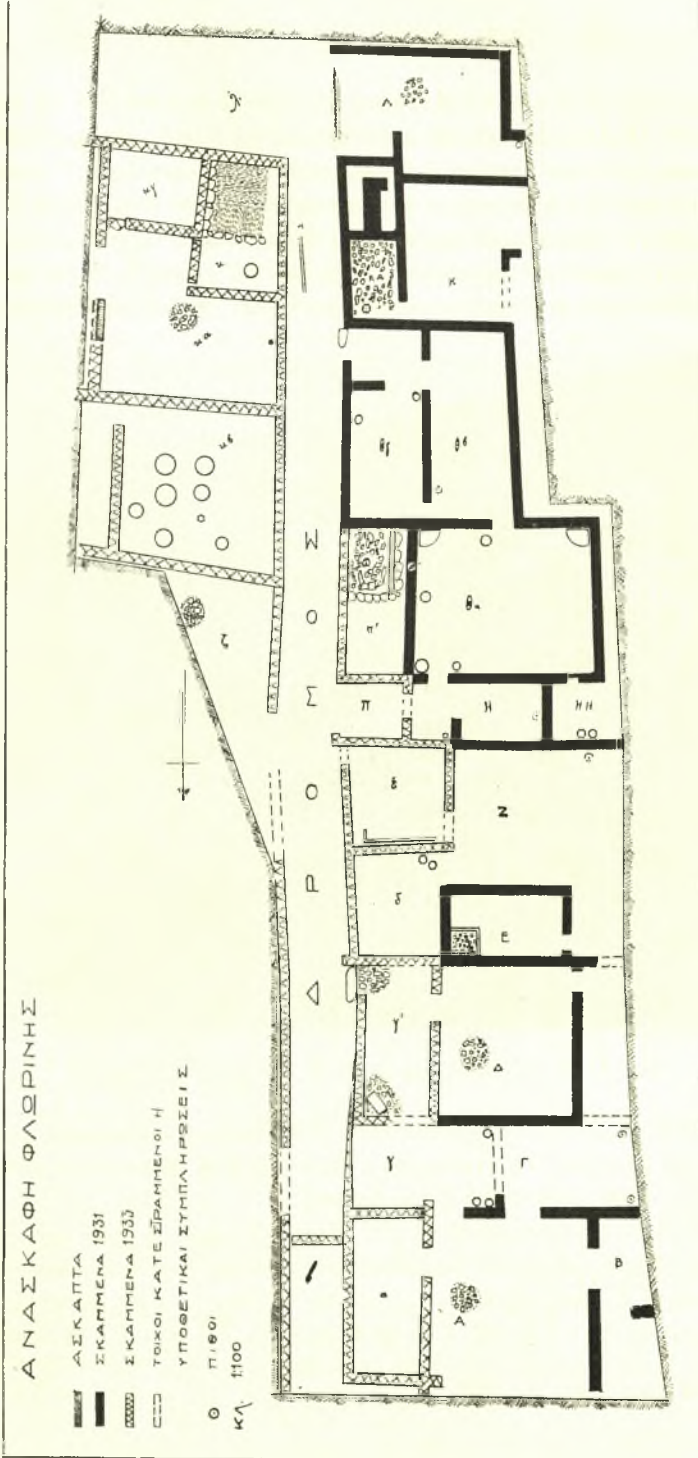
¹ Πρβλ. Π. Α. Ε. 1930 σ. 74 ἐξ. καὶ 1931, σ. 55 κέξ.

² Πβλ. Σχεδιαγράφημα ἀρ. 1. Τὸ ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἰδίου χαραχθὲν ἀτελὲς βεβαίως αὐτὸ σχεδιογράφημα ἐμελάνωσεν ὁ κ. Ε. Ζαμπατῆς. Τὸν κ. Ζαμπατῆν καθὼς καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ γραφείου Ἀναστηλώσεων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Ἀ. Ὁρλάνδον θερμῶς εὐχαριστῶ.

Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1933.

Σχεδιογράφημα 1.

κυπέλλου, τοῦ ὁποίου μόνον ἡ ἀπλή καὶ ἐπίπεδος βάσις καὶ ἡ λαβὴ του διετηρήθησαν¹. Ἐπίσης ἐκ τελείως κατεστραμμένης χαλκῆς πρόχου μόνον ἡ κατακόρυφος λαβὴ κοσμουμένη δι' ἀναγλύφων δακτυλίων καὶ φύλλων διετηρήθη. Διάφορα ἄλλα λογχόσχημα κατεστραμμένα σιδηρᾶ ἀντικείμενα, χαλκοῦς κρικός, χαλκοῦν ἔλασμα μετὰ τροχοσχήμου ἑξαρτήματος, λαβὴ πώματος κιβωτιδίου τινὸς ἢ ἐρμαρίου ἴσως, εἶναι τὰ εὐρήματα τοῦ χώρου λ'. Ἡ μὴ παρουσία τοίχων αὐτόθι πλὴν τοῦ νοτίου τοῦ οἰκήματος κα — ἡ γραμμὴ ἢ παρισταμένη

Εἰκ. 1. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ Ν-Β. Εἰς τὸ κέντρον ὁ δρόμος.

εἰς τὸ σχεδιάγραμμα ὡς «ψαροκόκκαλον» εἶναι θεμέλιον ἀνήκον εἰς τὸν χώρον Λ — δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσωμεν, ἂν ὁ χώρος λ' εἶναι μέρος οἰκίας καὶ ποίας, ἢ ἂν εἶναι πλάγιός τις ἄλλος δρόμος.

Ὅπως καὶ προηγουμένως ἐλέχθη, ἀπὸ τοῦ χώρου Λ καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς σκαφῆς μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς διήκει ὁ μόνος γνωστὸς πρὸς τὸ παρὸν δρόμος τῆς πολίχνης, μήκους περίπου 37 μ. καὶ πλάτους κυμαινομένου μεταξὺ τῶν 2 μ. καὶ 1.75, εὐθύγραμμος δὲ σχετικῶς συγκρινόμενος

¹ Ὅμοια πρὸς Δήλου Β. 5518.

πρὸς τοὺς στενοὺς καὶ ὁμοίους δρομίσκους τῆς Δήλου π. χ. (πβλ. εἰκὼν 1). Τοῦ δρόμου τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρκεταὶ εἴσοδοι τῶν οἰκιῶν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς του ἀνοίγονται, δὲν παρετηρήθη καμμία στρωῶσις, οὔτε φαίνεται καὶ νὰ ὑπῆρχε. Τοῦλάχιστον τὸ βόρειον ἡμισυ τοῦ μήκους του σκαφὲν μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου, οὔτε στρωῶσιν λιθίνην ἐφανέρωσεν, οὔτε καὶ ὑπόνομον. Ἐκ τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τῶν χωμάτων τοῦ δρόμου καὶ μόλις βορειότερον τοῦ τ τοῦ σχεδίου, εὐρέθη τὸ χαλκοῦν νόμισμα ἀρ. 1 Ἀντιγόνου Γονατᾶ ἢ Φιλίππου Ε΄ κατὰ τὸν συνημμένον πίνακα τῶν νομισμάτων τῆς σκαφῆς συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Κωνσταντοπούλου¹. Ὑπὸ τὴν ἐπίχωσιν τῶν ἄνω στρω-

¹ Τὸν Διευθυντὴν τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν κ. Κωνσταντόπουλον θεωρῶ καθήκον μου καὶ ἐνταῦθα θερμῶς νὰ εὐχαριστήσω διὰ τὴν εὐγενῆ καλωσύνην του νὰ μελετήσῃ καὶ χρονολογήσῃ τὰ νομίσματα τῆς σκαφῆς, παραθέτω δὲ ἐνταῦθα τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν περιγραφὴν.

«Τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Φλωρίνης νομίσματα (1933).

1. № 19 χιλ. — Ἐμπρ. ὄψις ἐφθαρμένη. (Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους πρὸς δεξιὰ).

Ὅπ. Β — [Α]. Ἰππεὺς πρὸς δεξιὰ στέφων τὸν ἵππον αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου μονογράφημα ἢ γράμμα ἐφθαρμένον Αἰ ἢ Φ. Ἐὰν ἦτο τὸ πρῶτον τότε τὸ νόμισμα ἀνήκει εἰς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν (277-339) ἐὰν ἦτο τὸ δεύτερον τότε ἀνήκει εἰς Φίλιππον τὸν Ε΄ (220-179).

2. № 18. χιλ. — Κεφαλὴ νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ πρὸς δεξιὰ.

Ὅπ. Ὅλος ἐφθαρμένον. Ἄν τὰ ὑποφαινόμενα ἴχνη τοῦ τύπου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λειψανα ῥοπάλου καὶ τόξου τότε τὸ νόμισμα ἀνήκει εἰς Ἀλέξανδρον Γ΄ τὸν Μέγαν (336-323).

3. № 17 χιλ. — Ἐμπρ. ὄψις ἐφθαρμένη. (Μακεδονικὴ ἀσπίς).

Ὅπ. Ἐπιγραφή ἐφθαρμένη. Μακεδονικὸν κρᾶνος. Πιθανώτατα τὸ νόμισμα ἀνήκει εἰς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν (227-239).

4. № 17 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀθηναῶν πρὸς δεξιὰ.

Ὅπ. Θ|ΕΣΣΑ-Α|Ο Ἴππος τρέχων πρὸς δεξιὰ. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ κλάδος ΝΙΚΗΣ φοίνικος.

Νόμισμα Θεσσαλονίκης πρώτου π. Χ. αἰῶνος.

5. № 19 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιὰ.

Ὅπ. Τρίπους. — Ἐπιγραφή ἐφθαρμένη καὶ δυσανάγνωστος. Τὸ νόμισμα ἐκ τῆς τεχνοτροπίας φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δεύτερον ἢ πρῶτον π. Χ. αἰῶνα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τύπος τοῦ τρίποδος ἀπαντᾷ εἰς πολυαριθμοὺς ἑλληνικὰς πόλεις, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ εἰς ποίαν ἐξ αὐτῶν ἀνήκει.

6. № 31 χιλ. — Κεφαλὴ Ἰαννοῦ.

Ὅπ. πρῶτα πρὸς δεξιὰ, ἦς ἄνωθεν ΙΑ καὶ κάτωθεν ROMA. Ῥωμαϊκὸν ἀσσάριον δευτέρου ἢ πρώτου π. Χ. αἰῶνος.

7. № 20 χιλ. — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς δεξιὰ.

Ὅπ. MAKE
ΔΟΝΩΝ Τρίπους.

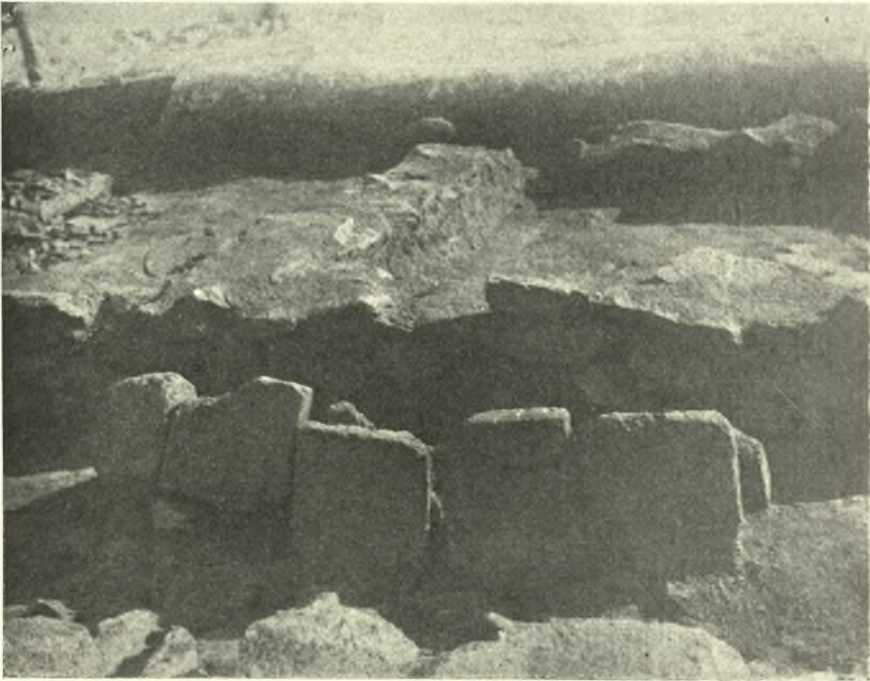
8. № 20 χιλ. — Ὅμοιος ἀλλὰ ΜΑΚ|Ε
ΔΟΝΩ|Ν
ΕΤΘ

9. № 20 χιλ. — Ὅμοιος ἀλλὰ MAKE
Δ|ΟΝΩ|Ν

Τὰ τρία ταῦτα νομίσματα τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους ἀνήκουσι εἰς τὰ ἔτη 168-146 π. Χ.»

μάτων καὶ εἰς βάθος 1.25 μ. ἀπὸ ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους παρατηρήθησαν στρώματα ἀμώδη, κατασταλάγματα ἐπιχώσεων τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, περιέχοντα ἄρκετὰ ὄστρακα μεγαρικῶν σκύφων, τῶν καλυτέρων ἀγγείων τῆς πολίχνης. Μεταξὺ τῆς αὐτῆς ἐπιχώσεως καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου γ' εὗρέθη μικρὸν (ῦψους μὲν 0,05) καὶ εὐτελοῦς τέχνης χάλκινον εἰδώλιον κρανοφόρου θεοῦ, πιθανῶς Ἑρμοῦ. Ὑπὸ τὴν ἐπίχωσιν αὐτὴν ἀμέσως ἔχομεν τὸν φυσικὸν βράχον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου καὶ μετὰ τὸν χώρον Λ, εὗρέθη δλόκληρος

Εἰκ. 2. Πλίνθοι καταπεσοῦσαι ἐκ τοῦ ὀπισθέν των εἰκονιζομένου τοίχου εἰς τὸ δρόμον.

σειρὰ πλίνθων ἀκεραίων καταπεσοῦσα ἐκ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τῆς οἰκίας κα (πλ. σχεδιογρ. τ καὶ εἰκ. 2). Αἱ μεταβληθεῖσαι εἰς ὀπτοπλίνθους αὐταὶ πλίνθοι ἔμετρήθησαν εὐθυγῶς καὶ ἔχουν διαστάσεις $0,37 \times 0,37$ (ἢ $0,36$) $\times$ $0,08$. Εἶναι δηλαδὴ τετράγωνοι περίπου καὶ ἀντιστοιχοῦν ὡς μία σειρὰ μόνον κατὰ πλάτος εἰς τὴν λιθίνην εὐθυνηθρίαν τοῦ τοίχου, μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ 0,45 εἰς πλάτος. Τὸ δάπεδον ὅμως τὸ κανονικὸν τοῦ δρόμου δὲν θὰ ἦτο ποτὲ χαμηλότερον ἀπὸ τὸ ῦψος τῶν δύο πλακῶν, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς κατώφλια τῶν εἰσόδων γ' καὶ θγ, αἱ ὁποῖαι πάλιν πλάκες πάχους μὲν 0,05, δὲν ἦτο

δυνατὸν νὰ ἦσαν ὑψηλότεραι τοῦ ἐπιπέδου τοῦ δρόμου. Ὁ δρόμος ὀλίγον πρὸ τοῦ βορειοτάτου ἄκρου του τέμνεται ὑπὸ τινος τοίχου, ὥστε τὸ ἐκεῖθεν τῆς τομῆς μέρος νὰ λαμβάνῃ ὄψιν διαμερίσματος β. Ὁ τοίχος αὐτὸς ἂν καὶ δὲν εἶναι ὀργανικῶς συνδεδεμένος μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἀποτελούντων τὰς πλευρὰς τοῦ δρόμου, πιθανὸν νὰ ὀρίζῃ τὸ βορειότατον σημεῖον τοῦ δρόμου, καμπτομένου εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρὸς Α, ἐὰν ἡ διακοπὴ ἐκεῖ τοῦ μακροῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ δρόμου δὲν εἶναι τυχαία ἢ εἴσοδος τις. Ἐντὸς τοῦ β καὶ μετὰ ἐπιχώσεως κεκαυμένης, πλήρους τέφρας, σιδηρῶν ἤλων καὶ πλίνθων εὐρέθησαν πῆλινον εἰδώλιον βόδς ἀκρωτηριασμένον καὶ μέρη στενομήκων ἀγγείων (lacrimateria) διακρυδόχων.

Στενόμακρον διαμέρισμα τὸ Π' (5.20 × 2 μ.) ἀνήκει εἰς τὸ συγκρότημα δωματίων περὶ τὴν αὐλὴν θα, τὸ μικρὸν δὲ χώρισμα π τῶν ἀθλίων τοιχαρίων κατὰ τὴν ΝΑ αὐτοῦ γωνίαν φαίνεται νὰ εἶναι ἐστία, μαρτυρουμένη καὶ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως. Ὁ δυτικὸς τοίχος εἶναι χαμηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ ἐκεῖ πιθανὸν θὰ τοποθετηθῆ ἡ θύρα του.

Εἰς τὸ αὐτὸ συγκρότημα ἀνήκει καὶ τὸ μικρὸν διαμέρισμα (2 μ. × 2 μ.) Π, ἢ εἴσοδος προφανῶς τοῦ οἰκήματος θα. Ἐκ τοῦ μικροσκοπικοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος προέρχεται ὁ ὠραιότερος μεγαρικὸς σκύφος τῆς σκαφῆς συγκολληθησόμενος ἐκ πολλῶν τεμαχίων, θρυματισθέντων κατὰ τὴν καταστροφὴν καὶ φερόντων φανερά ἴχνη τῆς πυρκαϊᾶς. Τὸ ἀγγεῖον εἶναι κατάκοσμον ἐξ ἀναγλύφου παραστάσεως ἀλώσεως Τροίας, ἐπιγραφαὶ δὲ εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς στεφάνης του δηλοῦν τὰ ὀνόματα τῶν πολεμιστῶν καὶ τοῦ γεγονότος. Ὑπεράνω ὑψουμένων πύργων πόλεως ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ «Ἴλιον» καὶ Ἴλιου κατάληψις» ἔπεται δὲ ἡ σειρά τῶν πολεμιστῶν «Ὀδυσσεύς», «Αἴας» κλπ., δὲν λείπει δὲ καὶ ὁ «Δούρειος Ἴππος. Βίαιαι κινήσεις πολεμιστῶν, ἀρπαγαὶ γυναικῶν πρὸ τῆς προστασεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἰλιάδος Ἀθηνᾶς εἶναι ἡ σύνθεσις τῆς παραστάσεως. Ἡ βᾶσις τοῦ ἀγγείου κοσμεῖται διὰ ἀναγλύφων ῥαβδώσεων καὶ ἀνθεμίων.

Ἐντὸς τοῦ τραπεζιοσχήμου δωματίου ε εὐρέθησαν ἐπίσης ἀρκετὰ ὄστρακα ἀποτελοῦντα μέγα μέρος ἄλλου μεγαρικοῦ σκύφου, ἀπολεπισμένου ὅμως καὶ κατακαυμένου τόσον, ὥστε μόνον ἄμορφα ἀνάγλυφα πολεμιστῶν νὰ διακρίνονται, ὑπεράνω δὲ ἐνὸς μόλις ἡ ἐπιγραφὴ «Ἀλέξανδρος» νὰ ἀναγινώσκειται. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος πλὴν ἄλλων χονδρῶν ὄστράκων χρήσεως καθημερινῆς συγκολληθησομένων, προέρχονται καὶ ἀμφορίσκος τῶν τελευταίων χρόνων ἀκέραιος, λεπίς σιδηρᾶ, μέγα μέρος καλυπτῆρος τῆς στέγης καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 2 νόμισμα Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (:) Τοιχαρίον τι μεταγενέστερον ἐπικαθήμενον, δηλωθὲν εἰς τὸ σχεδιογράφημα διὰ 2 γωνιωδῶν παραλλήλων γραμμῶν, ἀφέθη κατὰ χώραν. Ἐντὸς δὲ τῆς κεκαυμένης ἐπιχώσεως τοῦ δωματίου παρετηρήθησαν πυρῆνες ἐλαιῶν ἀπηνθρακωμένοι.

Ἐκ τοῦ, μετὰ τοῦ ε ἀποτελοῦντος μέρος τοῦ συνόλου Ζ, δωματίου δ προέρχονται ἐκτὸς ἄλλων συγκολληθησομένων χονδρῶν ὀστράκων, μικρὰ τριφυλλόστομος πρόχους μετὰ διπλῆς ῥαβδωτῆς λαβῆς καὶ ἐγχαράκτου διακόσμου, φιάλη μετὰ ἀνθεμωτοῦ ἐντύπου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς διακόσμου, μικρὸν ἀγγεῖον εὐτελές, μόνωτον χειροποίητον ἀγγεῖον, μεγαρικὸς σκύφος μετ' ἐκτύπων ἀνθεμίων καὶ ῥαβδώσεων, χονδρὸν ἀγγεῖον μετὰ καθέτου λαβῆς ἅμα καὶ αὐλοῦ ὑπ' αὐτήν, πιθανῶς μαγειρικῆς χρήσεως καὶ μήτρα πηλίνη τεθραυσμένη μὲ παράστασιν ζῶον τινός. Παρὰ τὴν πρὸς τὸ Ζ εἴσοδον τοῦ δωματίου αὐτοῦ εὑρέθησαν δύο πίθοι ἀφεθέντες κατὰ χώραν, μεταξὺ δὲ τῶν ὀστράκων ἐνὸς ἄλλου χονδροῦ ἀγγείου εὑρέθησαν πάμπολλα βαλανίδια ἀπνηθρακωμένα¹. Τὸ δωμάτιον δ ἦτο πλήρες τέφρας καὶ ξύλων ἀπνηθρακωμένων τῆς στέγης καὶ ἄλλων μερῶν. Τὰ νομίσματα ἀρ. 3 καὶ 4., λεπτότατος καὶ κατεστραμμένος χαλκοῦς πυρὴν δακτυλίου ἐπιχρυσωμένου, χαλκῆ κεφαλῆ ἤλου τορευτῆ καὶ διαμορφωμένη εἰς λαβὴν ἢ ἀκρωτήριοι ἐπίπλου τινός, (ἐπίσπαστρον), ἡμίτομον κλάδου κέρατος ἐλάφου, εἶναι τὰ ἄλλα εὐρήματα τοῦ δωματίου. Ὁ λίθινος τοῖχος ὁ χωρίζων τὰ δωμάτια ε καὶ δ, σωζόμενος εἰς ὕψος 0,65, ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι διατηρεῖ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν ἰσοπεδομένην ἐπιφάνειάν του διὰ κεράμων καὶ πλακῶν πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πλινθίνης ἀνωδομίας του, τῆς ὁποίας καὶ ἔχνη διατηρεῖ. Εἶναι ὁ μόνος τοῖχος ὁ ὁποῖος διασφῆζει τὸ ὄλικόν ὕψος τῆς λιθίνης εὐθυνηρίας του.

Τὸ στενόμακρον δωμάτιον γ' (5.20 × 2 μ.) ἔχει τὴν καλύτερον σφωζομένην καὶ κατασκευασμένην κυρίαν εἴσοδον οἰκῆματος, μετὰ κατωφλίου ἐκ μεγάλης (1,35 × 0,50) πλακὸς καὶ λιθοστρώτου ἐσωτερικῶς. Εἰς τὴν ΒΑ γωνίαν του ὑπάρχει μέγας μυλόλιθος εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν καὶ ἐνεσφηνωμένος εἰς λιθόστρωτον, (πβ καὶ θα εἰς δύο γωνίας του). Παρὰ τὴν εἴσοδόν του, ὄχι ὅμως εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν, εὑρέθη ὁ μόνος πελεκημένος λίθος τῆς σκαφῆς, ἐρυθροπὸς πῶρος τῆς Βεύης (Μπανίσις) διαμορφωμένος ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς βᾶσις ξυλίνης παρασιάδος θύρας. Ἡ παρακολούθησις τῆς σκαφῆς καὶ εἰς τὸ γ' ἔδειξε καθαρὰ τὰ ἔχνη τῆς διὰ πυρὸς καταστροφῆς τῆς πολίχνης· σανίδες ἀπνηθρακωμέναι μὲ ὑπερκείμενον σκληρὸν κοκκινωπὸν χῶμα τῆς δωρώσεως τῆς στέγης, μετατραπὲν εἰς ὀπτὰς πλίνθους ἐχούσας ἐπιφάνειαν κυματοειδῆ, ὅπου βλέπομεν τὴν θέσιν τῶν στρωτήρων, εἶναι αἱ ἀποδείξεις τῆς². Χαλκοῦς κρίκος κοσμούμενος διὰ τριπλῶν σφαιριδίων εἰς τέσ-

¹ Τὴν γνώμην ὅτι πρόκειται περὶ βαλανιδίων μάλιστα ἐκ τοῦ εἶδους τῶν καὶ σήμερον περὶ τὴν Φλώριναν ὑπαρχόντων δένδρων δρυῶν καὶ χρησίμων ὡς τροφὴ ζῶων, ἐπιβεβαίωσεν καὶ ὁ καθηγητῆς τῶν Φυσικῶν τοῦ Γυμνασίου Φλωρίνης κ. Μ. Φανουριάκης, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ θερμῶς.

² Ὅμοιαι παρατηρήσεις ἐγένοντο καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγ. Κεραμοπούλλου εἰς ἀνασκαφὴν Ἐρατῖρας παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα.

σαρα σημεῖα του, τεμάχια κλάδων κεράτων ἐλάφου κατειργασμένα διὰ λαβὰς προφανῶς μαχαιριδίων ἢ ἄλλων ἐργαλείων, ὅστ᾽ αἰ κέρας προβάτου εὐρέθησαν εἰς τὸ γ'.

Ἐκ τοῦ δωματίου γ, τὸ ὁποῖον μόλις δι' ὀλίγων ἰχνῶν τοῦ τοίχου του ἦτο δυνατὸν νὰ χωρισθῇ ἐκ τοῦ Γ, προέρχεται τεμάχιον ὀστοῦ κατειργασμένου κυκλικῶς δισκομόρφου, ὥστε νὰ φαίνεται ὡς λαβή τις, καὶ ξύστρα σιδηρᾶ ζυμώματος. Ἄπειραι εἶναι αἱ καθ' ὅλην τὴν σκαφήν εὐρεθεῖσαι ἀγνῦθες, διαφόρων μάλιστα τύπων καὶ κοσμημάτων ἐνίοτε, ἀλλὰ ἐκ τοῦ γ προέρχεται φωλεὰ δλόκληρος ἐκ 50 τοιούτων. Ἐπίσης ἀρκεταὶ εἶναι αἱ πῆλιναι «κουβαρίστραι» καὶ ἐκ τοῦ γ καὶ ἐξ ὅλης τῆς σκαφῆς προερχόμεναι.

Ἐκ τοῦ α καὶ ἐξ ἐπιχώσεως κεκαυμένης προέρχονται δύο κλειδιά¹, ἡλοὶ διαφόρων τύπων καὶ μεγέθους, εὐρεθέντες βεβαίως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς σκαφῆς, καὶ ἀνερμήνευτα εἰς σχῆμα Π μὲ δξέα τὰ ἄκρα σίδηρα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν ὄχι μόνον ὡς βαλανοθήκαι θύρας, ἀλλὰ καὶ ὡς σὺνδεσμοὶ (πβ. σημερινῶν ξυλουργῶν τὰ «κινέτια») δύο δοκῶν διασταυρουμένων.

Εἰς τὸν τριγωνικὸν καὶ ἐν μέρει μόνον σκαφέντια χῶρον ζ, καὶ ὁ ὁποῖος ὑποθέτομεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀλλῆ οἰκίματος ἀσκάπτου ἔνεκα τῆς παρουσίας τῆς ἐστίας, εὐρέθη εἰδώλιον πῆλινον θεᾶς φερούσης εἰς τὸν δεξιὸν ὤμον της βέλη εἰς δὲ τὸν ἀριστερὸν κεφαλὴν ἐλάφου, ἐν ἀναγλύφῳ. Τὸ εἶδῶλιον εἶναι τοιουτοτρόπως κατασκευασμένον ὥστε ὅλη ἡ μορφή νὰ εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ καὶ νὰ παρίσταται ἡ θεὰ προφανῶς Ἄρτεμις, ὡς στηθαία προτομὴ ἐπὶ βάσεως τετραπλεύρου διατηρηθείσης ἐν μέρει. Χαλκῆ πόρπη, χαλκῆ λαβὴ κοχλιαρίου καταλήγουσα εἰς κεφαλὴν πτηνοῦ, αἰχμὴ σιδηρᾶς λόγχης, πηλίνου πινακίου μετ' ἐντύπων ἀνθεμίων μέγα μέρος, σιδηρᾶ καὶ χαλκῆ κεφαλαὶ ἡλῶν διακοσμητικὴν θέσιν ὑπέχουσαι, εὐρέθησαν ἐπίσης εἰς τὸ ζ.

Τὸ μόνον καὶ τοῦλάχιστον κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς αὐτοῦ ἀπηλλαγμένον παρακειμένων συγκεχυμένου διαγράμματος κτισμάτων, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν ἐξ αὐτοῦ κατωτέρω νὰ ὀρίσωμεν ἕνα τύπον τῶν οἰκημάτων τῆς πολίχνης, εἶναι τὸ κα. Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς σκαφῆς τῶν διαμερισμάτων τῆς ἀλλῆς Α καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς μερικῆς τοῦ κα, ἐφάνη, ὅπως καὶ ἄλλοτε ὑπετέθη, (Π.Α.Ε 1931) ὅτι τὰ οἰκήματα τῆς πολίχνης ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς πυρῆνος ὑπαίθρου ἢ ὑποστεγασμένου ἐν μέρει, τῆς ἀλλῆς δηλαδή. Εἰς τὴν ἀλλῆν αὐτὴν ὑπάρχει ἐστία, ὀρίζομένη ἐκ τοῦ κεκαυμένου καὶ τοῦ ὀστρακοσιρώτου δαπέδου της. (πβ. Α, Δ, ζ καὶ κα). Ἐπὶ τῆς ἐστίας κα, καὶ ἐν ἐπιχώσει πλήρει ἀνθρώπων καὶ τέφρας εὐρέθη κατεστραμμένος δλόκληρος ὁ χαλκοῦς λέβης, ὅστις διὰ τῶν καρδιοσχημῶν λαβῶν του² ἐκρεμάτο διὰ μακρᾶς

¹ Ὅμοιον ἐκ Δήλου. Β. 6714.

² Ὅμοιαι λαβαὶ εὐρέθησαν εἰς Δήλον, Β. 5956.

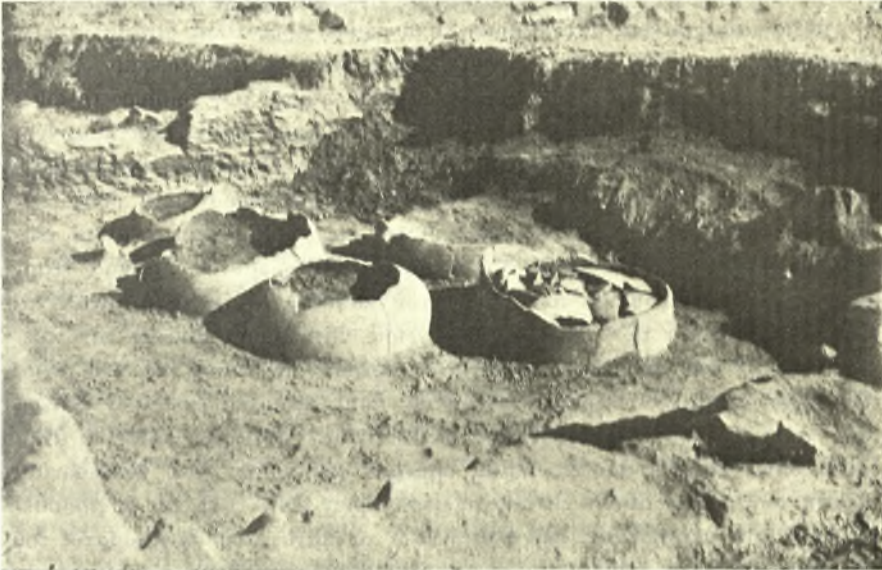
(1,50 μ. μῆκος) σιδηρεῶς ἀλύσσου, ἕξ ὀκτασχημῶν κρίκων ἀποτελουμένης καὶ ἀποληγούσης εἰς τὸ ἐν ἄκρον εἰς διχαλωτὸν ἄγκυστον διὰ τὴν ἀνάρτησιν τοῦ λέβητος, εἰς δὲ τὸ ἄλλο εἰς μέγα κρίκον διὰ τὴν ἀνάρτησιν αὐτῆς ἀπὸ τινος δοκοῦ ἢ κοντοῦ ἢ ἥλου. Δυστυχῶς τὰ τοιχώματα τοῦ λέβητος εἶναι τελείως κατεστραμμένα καὶ μόνον ἐκ μέρους τῆς στεφάνης του, ὡς τόξου. δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν διάμετρον τῶν χειλέων του, 040 προχείρους ὑπολογιζομένης. Ὅχι ὀλίγον περιεργος καὶ πρωτόγονος εἶναι ὁ ἐπιζῶν ἀκόμη αὐτὸς τρόπος τῆς ἀναρτήσεως τῶν λεβήτων ὑπεράνω τῆς πυρεῶς! Αἱ αὐλαὶ Α καὶ Δ εἶναι τετράγωνοι, ἢ κα ἐν σχήματι Γ. Ἦσαν συνήθως ὑπαιθροὶ ἢ τὸ πολὺ ἐξεῖχον εἰς αὐτὰς τὰ γείσα τῆς στέγης κάπως τοῦτο συμπεραίνεται ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς, ἢ ὑποία ἐντὸς τῶν αὐλῶν δὲν παρουσίασε οὔτε δωρώσεως καὶ καμένης στέγης ἴχνη, οὔτε ἥλους καὶ ἄλλα ἴχνη ἐστεγασμένου χώρου.

Ἡ παρουσία τοίχου παρὰ τὴν ἐστίαν κα παραλλήλου πρὸς τὸν τοῦ δωματίου κβ χωρὶς ἄλλου ἀνατολικοῦ, φαίνεται νὰ μαρτυρῇ, ὅτι μέρος τῆς αὐλῆς κα ἦτο ὑπόστεγον. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποστέγου ἐκρεμάτο ὁ λέβης. Ἐν τῇ τέφρᾳ εὐρέθησαν χαλκῆ πόρπη, σιδηροῖ ὀβελοὶ καὶ εὐμεγέθεις σπόνδυλοι λιμναίων ἰχθύων, κατὰ δὲ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ ὑποστέγου ἀκέραιον κυκλικὸν ἐπιμύλιον, πόρπη χαλκῆ ἐτέρα, καὶ πήλινον εἰδώλιον γυναικείας κεφαλῆς, μικρὸς δὲ πίθος εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀρχικῇ θέσει του.

Περὶ τὰς ὑπαιθροὺς αὐλὰς ἀνοίγονται μικρὰ δωμάτια (πβ. α, γ, Γ, Β τῆς αὐλῆς Α. κ, κγ τῆς αὐλῆς κα) ἢ μεγαλύτερα (κβ), τὰ ὅποια ὡς μέσον ἀρισμοῦ καὶ φωτισμοῦ φαίνεται ὅτι μόνον τὸ ἀνοίγμα τῆς θύρας εἶχον, λόγοι δὲ ἀκριβῶς θερμάνσεως εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὑπαγορεύουν τὸ μέγεθος τῶν δωματίων. Ἐπειδὴ τὸ δάπεδον τῶν δωματίων κ καὶ κγ εἶναι ὑψηλότερον τῆς αὐλῆς κα ἀκολουθοῦν τὴν κλίσιν τοῦ φυσικοῦ βράχου, πρὸ τῶν ἀνοιγμάτων τῶν θυρῶν των ὑπάρχουν δύο τοιχάρια, χρησιμεύοντα διὰ τὴν συγκράτησιν προφανῶς τοῦ ὑψηλοτέρου δαπέδου καὶ διὰ τὴν ὑπαρξιν προχείρου βαθμῖδος. Τὰ δάπεδα τῶν δωματίων ἦσαν ἀπλῆ πεπατημένη γῆ, πλὴν τοῦ ὀλίγου λιθοστρώτου τοῦ γ' καὶ τοῦ δαπέδου κ ὅπου ἐκτὸς τοῦ ἐνεσφηνωμένου ἡμιτόμου πίθου χρησιμοποιοῦμένου ποτὲ καὶ ὡς πυραύνου, ἔχομεν καὶ πτωχὸν ψηφιδωτὸν ἐξ ὀστράκων πίθων καὶ κεράμων καθέτως τοποθετημένων. Ἐκ τοῦ κ προέρχονται χαλκοῦν κοχλιάριον, χαλκοῦν ἐπίσπαστρον¹ ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν δ καὶ μέρος λύχνου πήλινου. Παρὰ τὸ ἀνοίγμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς αὐλῆς κα, ὅπου ὀφείλει νὰ τοποθετηθῇ προφανῶς ἡ θύρα, εὐρέθησαν μεταξὺ ἐπιχώσεως ἐκ πλίνθων τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, πολλοὶ ἥλοι σιδηροῖ διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὄνυχοσχήμου κεφαλῆς, ὀλόκληρος δὲ ἡ βαλανοθήκη

¹ Ὅμοια χάλκινα ἀκρωτήρια ὡς τὰ σημερινὰ «πόμολα» τῶν ἐπίπλων εὐρέθησαν πολλὰ ἐν Ὀλύμπῳ εὐρισκόμενα σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον Θεσσαλονίκης.

τῆς θύρας ἐξ ἐλάσματος σιδηροῦ σχήματος Ω μετὰ τῶν ἤλων ἐνεσφημένων εἰς τὸ ἔλασμα εἰσέτι. Ἀνατολικῶς τῆς αὐλῆς **κα** πρέπει νὰ δεχθῶμεν ἓν ἢ περισσότερα δωμάτια, δι' ἑνὸς τῶν ὁποίων θὰ εἰσέρχεται τις ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἀσφαλῶς ἐκεῖ ἄλλου δρόμου καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν αὐλήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Δ διὰ τοῦ γ'. Δι' αὐτῶν τῶν ὑποθετικῶν δωματίων θὰ εἰσερχεται τις καὶ εἰς τὸ μέγα διαμέρισμα **κβ**, ἀνήκον εἰς τὸ σύνολον **κα** καὶ ἀποτελοῦν τὴν πλουσίαν ἀποθήκην τροφῶν του.

Εἰκ. 3. Οἱ ἐξ πρώτοι πίθοι τοῦ δωματίου **κβ**, πρὶν ἀκόμη σκαφῇ ὀλόκληρον.

Ἐκ τοῦ **κβ** προέρχονται τὰ ὑπ' ἀρ. 5-9 νομίσματα καὶ ἐκ τοῦ δαπέδου του, ἐξ ὧν τὰ 7-9 εἶναι τῶν ἐτῶν 168-146 π.Χ. Χαλκᾶ ἀγκύστρια¹ ἀλιείας (ψαρεύματος) δύο, χαλκῆ πόρπη διὰ σφαιριδίων ἀναγλύφων κοσμουμένη, θραύσματα μεγαρικῶν σκύφων κοσμούμενα δι' ἀναγλύφων παραστάσεων, αὐλὸς μὲ ἠθμὸν ποτιστηρίου, εὑρέθησαν ἐπίσης εἰς τὸ **κβ**². Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ **κβ** εἶναι χωσμένοι 8 πίθοι (εἰκῶν 3), ὧν τινες ὑπερμεγέθεις, οἱ ὅποιοι ὅμως

¹ Ὅμοια ἐκ Δήλου, Β 574 καὶ Β. 1127 καὶ ἐκ Θάσου πολλά.

² Ἐκ τῶν ἄνω στρωμάτων τοῦ **κβ** καὶ ἄλλων μερῶν τῆς σκαφῆς προέρχονται 3 λίθινοι πελέκεις ἀσφαλῶς προερχόμενοι ἐκ τινος ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ λόφου ὅπου πρέπει νὰ ὑπάρχουν τὰ ἴχνη προϊστορικοῦ τινος συνοικισμοῦ (πβκ. Π. Α. Ε. 1931 ὅπου καὶ ὁστρακὰ τινὰ εὑρέθησαν).

οὐδὲν ἔδωκαν ἐξετασθέντες, πλὴν θραυσμάτων χειλέων των καὶ πηλίνων καλυμμάτων των εὐρεθέντων ἐντός των, ἀλλὰ μὴ φερόντων δυστυχῶς, σφραγίδά τινα. Τὸ δάπεδον τοῦ **κβ** ἀκολουθοῦν καὶ αὐτὸ τὴν κλίσιν τοῦ βράχου εἶναι κατὰ 0,80 χαμηλότερον τῆς αὐτῆς, **κα** ἐπὶ δὲ τοῦ τοίχου τοῦ χωρίζοντος αὐτὸ ἀπὸ τὴν αὐτὴν εὐρέθησαν ἀκόμη καὶ τὰ ἐκ πηλοῦ ἐπιχρίσματα αὐτοῦ μὲ ἴχνη γαλακτώματος ἀσβέστου ἐκ λεπτοτάτου στρώματος.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εὐθυγράμμου, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας ἀρχαίας πόλεις σπουδαιότερας, καὶ ὄχι στενοῦ δρόμου ὑψούμενον τὸ ἀποκαλυφθὲν τμήμα τῆς ἀνωρύμου πολίχνης ἡμῶν, κατέχεται ἀπὸ οἰκίας τῶν ὁποίων τὸ διάγραμμα ἐν τῇ ἀπλῇ βεβαίως καὶ ὀλίγον ἐπιπολαία μορφῇ καὶ ἐκτελέσει του, εἶναι τὸ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν (Ὀλυθος, Πριήνη, Δῆλος, Πομπηία) παρατακτικὸν σύστημα δωματίων περὶ μίαν αὐτὴν ὑπαιθρον, τετράπλευρον, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον τοῦτο φαίνεται εἰς τὰς οἰκίας **A** καὶ **κα**, χωρὶς βεβαίως καὶ αἱ τέσσαρες πλευραὶ τῆς αὐτῆς αὐτῆς νὰ κατέχωνται ἀπὸ δωμάτια, πρᾶγμα ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ χώρου καὶ τῶν πόρων τοῦ καθενὸς (**Δ**, **Z**). Κατὰ κανόνα τὰ θεμέλια τῶν τοίχων τῶν οἰκῶν αὐτῶν, χωρὶς νὰ τηροῦν πάντοτε τὸν πρόποντα μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν τοῦλάχιστον τοίχων σύνδεσμον των, καὶ μέρος τῶν τοίχων μέχρι 0,80 περίπου ἑκατοστῶν ἦσαν κτισμένα ἐκ λίθων πλακωτῶν. Ἄνω τῶν 0,80 περίπου ὕψους (εὐθυνηρίας) ἤρχιζεν ἡ πλίνθινη ἀνωδομία, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς πολλὰ σήμερον χωρία τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Πλάτος τῶν τοίχων αὐτῶν εἶναι κατὰ μέσον ὄρον 0,40-0,45, ἐὰν δὲ προσθῶμεν εἰς τὰς μετρηθείσας πλίνθους (0,37) τὸ πάχος τοῦ ἐπιχρίσματος τοῦ πηλοῦ, θὰ ἔχωμεν περίπου ἰσοπλατῆ ἀνωδομίαν πλινθίνην ἐκ μιᾶς μόνον σειρᾶς πλίνθων κατὰ τὸ πλάτος της ἀποτελουμένην. Πλινθόκτιστοι ἦσαν ἀδιακρίτως καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ μεσότοιχοι. Ἡ μεσοτοιχία, τὸ κοινὸν δηλ. τοῦ αὐτοῦ τοίχου καὶ διὰ δύο παρακειμένας οἰκίας, εἶναι σύνηθες. Εἶχε δὲ ἡ πολίχνη μόνον μονωρόφους οἰκίας, καθόσον τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν μέχρι σήμερον δεδομένων. Ξύλινοι κεραμῶται στέγαι ἐκάλυπτον τὰς οἰκίας αὐτάς, ἡ εὐφλεκτος δὲ αὐτὴ ὕλη μετέβαλεν εἰς ὀπτοπλίνθους τὰς ἀρχικῶς ὡμὰς τοιαύτας.

Πάρα πολὺ μικρὰ μελαμβαφῆ ὄστρακα ἀρίστου βερνικίου, δυνάμενα νὰ ἀνέλθουν χρονικῶς καὶ μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος π.Χ., παρατηρήθησαν καὶ ἐφέτος, τὸ ἀρχαιότερον δὲ νόμισμα τῆς σκαφῆς ἀνάγεται πιθανὸν εἰς τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Καὶ αἱ δύο ὅμως αὐταὶ παρατηρήσεις καθὼς καὶ ἐν Π. Α. Ε. 1930 σ. 77 ὅμοιαι τοῦ κ. Κεραμοπούλλου δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρκεταὶ διὰ νὰ μᾶς ὁρίσουν τὴν ἀρχὴν τοῦ βίου τῆς πολίχνης αὐτῆς, τῆς

δποίας οὔτε διὰ τὸ ὄνομα ἔχομέν τι περισσότερον ἀπὸ ὑποθέσεις¹. Ἡ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν παρεχομένη εἰκὼν τῆς ζωῆς τῆς πόλεως εἶναι ἀσφαλῶς τοῦ α' αἰῶνος π. Χ.², χρονολογία καὶ τῶν νεωτέρων νομισμάτων μας. Εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι ἡ πολίχνη μετὰ τὴν πυρκαϊάν δὲν κατῳικήθη ἐκ νέου. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι νεώτεροι εἰς τὸ μέλλον ἐπεκτάσεις τῆς σκαφῆς θὰ φέρουν διαφοριστικά εὐρήματα τόσον περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πολίχνης, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ζωῆς, τὰ ἰδιαιτέρως δὲ μέλλοντα νὰ μελετηθῶσιν ἀγγεῖα καὶ ἄλλα εὐρήματα τῆς σκαφῆς, θὰ συμβάλουν ἀρκετὰ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ τμήματος αὐτοῦ καὶ τῆς λοιπῆς Μακεδονίας.

Γ. Μ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΙΣ

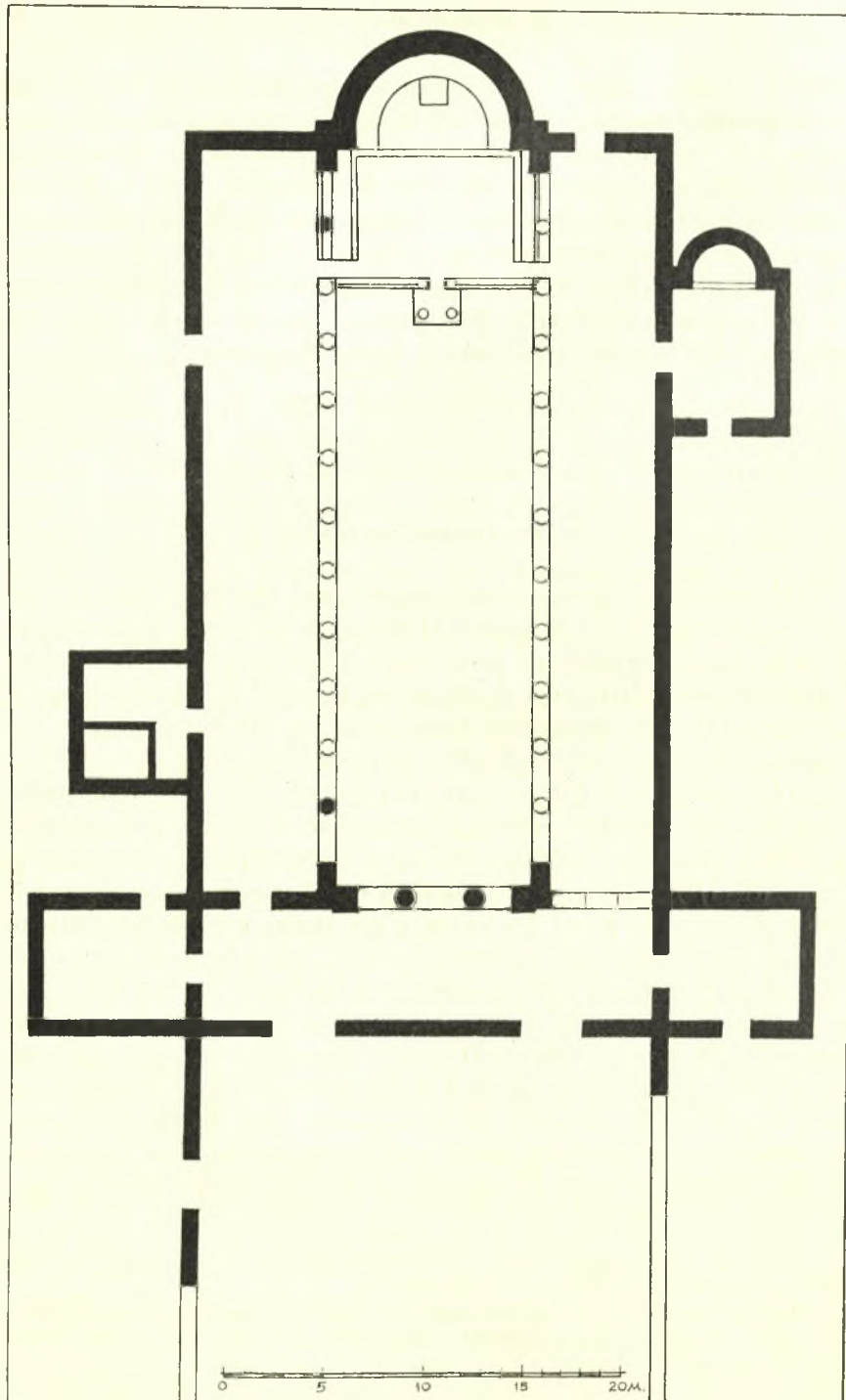
Β. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΙΚΥΩΝΟΣ

Ἡ ἐφετινὴ ἐν Σικυῶνι σκαφὴ ἐστράφη περὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πρὸ διετίας, δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, δοκιμαστικῶς ἀνασκαφείσης μεγάλης βασιλικῆς, κειμένης εἰς μικρὰν πρὸς Α. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Κιάτου ἀπόστασιν, ἐντὸς περιοχῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν Φιλοδοσιακὴν Ἑταιρείαν Σικυωνίας, ἣτις καὶ εὐγενέστατα παρεχώρησε τὴν ἐλευθέραν σκαφὴν τοῦ γηπέδου τῆς καὶ πολλαχῶς ὑπεβοήθησε τὸ ἔργον.

Ἡ ἀποκαλυφθεῖσα βασιλικὴ ἔχει τὸν τύπον τῶν ἑλληνιστικῶν λεγομένων βασιλικῶν, τῶν ἐπιμήκων δηλονότι ὀρθογωνίων κτηρίων, ἅτινα φέρουσιν ἐσωτερικῶς μακρὰς καὶ συνεχεῖς κατὰ μῆκος κιονοστοιχίας. Τὸ ἀποκαλυφθὲν κτήριο (εἰκ. 1) ἔχει πλάτος μὲν 23,90 μ, μῆκος δὲ τῶν μακρῶν πλευρῶν ὑπερβαῖνον ἐν συνόλῳ τὰ 65 μέτρα. Ἐκ τούτων ὁ μὲν κυρίως ναὸς καταλαμβάνει τὰ 38.40 μ. τὰ δὲ λοιπὰ καταλαμβάνει ὁ νάρθηξ καὶ μία μεγάλη ὑπαιθρος αὐλὴ, ἣτις δὲν ἀνεσκάφη εἰσέτι ὀλοσχερῶς διὰ νὰ ἴδωμεν ἐὰν εἶχε ἐσωτερικῶς καὶ κιονοστοιχίας ἀπαρτιζούσας τὸ συνήθως πρὸ τῶν παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν εὐρισκόμενον αἶθριον. Πάντως ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ναὸν θὰ ἐγένετο διὰ τῶν δύο πρὸς τὴν αὐλὴν μεγάλων θυρῶν τοῦ νάρθηκος, ὡς καὶ εἰς ἄλλους ναοὺς συμβαίνει. Τὸ μῆκος τῆς αὐλῆς παραμένει εἰσέτι ἀκαθόριστον, καθόσον οἱ τοῖχοι αὐτῆς εἰσέρχονται ἐντὸς γειτονικοῦ ἀμπελῶνος, ἔνθα ἡ ἀνασκαφὴ δὲν δύναται πρὸς τὸ παρὸν νὰ προχωρήσῃ. Ἐπὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος ὁμως

¹ Μίαν τούτων, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς Ἡρακλείας τῆς ἐπὶ τοῦ Λύκου, (Λύγκου Λυγκίσται) θὰ δημοσιεύσῃ προσεχῶς ὁ κ. Κεραμόπουλος.

² Περὶ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου πιθανῆς καταστροφῆς αὐτῆς πβ. Forschungen und Fortschritte 1932, σ. 314.

Εἰκ. 1. Κάτοπις τῆς βασιλικῆς τῆς κάτω Σικωνῶνος.

τημέματος τοῦ τε βορείου καὶ τοῦ νοτίου τοίχου τῆς αὐτῆς διεπιστάθῃ ἢ ὑπαρξίς θυρῶν εἰσόδου (εἰκ. 1)¹. Εἰς τὸν ὀρθογώνιον πυρῆνα τοῦ ναοῦ εἶναι προσκεκολλημένα διάφορα προσκτίσματα, ὡς συνήθως συμβαίνει κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν. Οὕτω κατὰ μὲν τὴν νοτίαν πλευρὰν ὑπάρχει μικρὸν μεθ' ἡμικυκλικῆς ἀψίδος παρεκκλήσιον ἐσωτερικῶν διαστάσεων 6.55×5.05, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς βαπτιστήριον, διότι δὲν φέρει κολυμβήθραν, ἀλλ' ὡς ναῖσκον. Ὁ ναῖσκος οὗτος συγκοινωνῶν διὰ θύρας πρὸς τὸν ναόν, ἀλλὰ καὶ ἀπ' εὐθείας προσιτὸς ἐκ τῶν ἔξω, διασώζει τὸ ὥραϊον διὰ μαρμαρίνων ποικιλοχρῶμων πλακιδίων ἐπεστρωμένον δάπεδον αὐτοῦ, τὴν κυβόσχημον ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὴν βᾶσιν τοῦ τέμπλου, φέρουσαν ὥραϊας ἰωνικὰς γλυφάς. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ τέμπλου πιθανώτατα προέρχεται μαρμαρίνον θωράκιον (εἰκ. 2) φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸ σύνηθες θέμα τοῦ στεφάνου, ἀφ' οὗ ἐκφύονται δύο μακροὶ βλαστοὶ καταλήγοντες εἰς φύλλα κισσοῦ, ἐφ' ὧν ἴστανται σταυροί. Πρωτότυπος ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἄμματος (φριόγκου), τὸν ὅποιον συνήθως φέρει κάτω ὁ στέφανος, διὰ μικροῦ ἀμφορέως. Ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ θωρακίου σῴζεται τμήμα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς «ἀπάντων καλλιεργούντων» συμπληρουμένης πιθανῶς ὡς ἑξῆς «[Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου (δεῖνα δωρητοῦ) καὶ] ἀπάντων [τῶν] καλλιεργούν[των]» δηλ. πάντων τῶν περιποιουμένων τὸν ναὸν ἢ ὑπὲρ τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῷ ναῷ ἐργαζομένων².

Εἰκ. 2. Θωράκιον ἐκ τοῦ τέμπλου τοῦ παρεκκλησίου.

φέρει κάτω ὁ στέφανος, διὰ μικροῦ ἀμφορέως. Ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ θωρακίου σῴζεται τμήμα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς «ἀπάντων καλλιεργούντων» συμπληρουμένης πιθανῶς ὡς ἑξῆς «[Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου (δεῖνα δωρητοῦ) καὶ] ἀπάντων [τῶν] καλλιεργούν[των]» δηλ. πάντων τῶν περιποιουμένων τὸν ναὸν ἢ ὑπὲρ τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῷ ναῷ ἐργαζομένων².

¹ Ὁμοία περίπου ὑπαιθροῦς αὐτῆς εὑρεθαι καὶ ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν Δαφνουσίων τῆς Λοκρίδος Orlandos, Byzantion τόμ. V σελ. 208.

² Ἐν ἐπιγραφῇ Τροιζήνης (IG IV, 784) ἀπαντᾷ ἡ φράσις «ἐκαλλιέργησε τὸν ἄββ[ω]να» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κατεσκεύασε μετ' ἐπιμελείας.

Ἄλλο κτίσμα σχήματος τετραγώνου εὐρίσκεται προσκεκολλημένον ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, συγκοινωνοῦν διὰ θύρας μόνον μετὰ τοῦ βορείου κλίτους αὐτοῦ (εἰκ. 1). Ποῖος ἦτο ὁ προορισμὸς του δὲν γνωρίζομεν. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθη δεξαμενὴ (εἰκ. 1), ἣτις καὶ λόγῳ τοῦ σχήματος καὶ λόγῳ τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ λόγῳ τῆς ἀπουσίας ὀπῆς κενώσεως δὲν δύναται νὰ θεω-

Εἰκ. 3. Βάσεις τῶν κίωνων τοῦ τριβήλου.

ρηθῆ ὡς κολυμβήθρα ἀλλ' ὡς ἀποθήκη ὑγροῦ, πιθανώτατα ἐλαίου. Τέλος δύο ὀρθογώνια διαμερίσματα εὐρίσκονται προσκεκολλημένα εἰς τὰς δύο στενὰς πλευρὰς τοῦ νάρθηκος, συγκοινωνοῦντα μετ' αὐτοῦ διὰ θύρας. Ἀμφότερα φέρουσι καὶ θύραν πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ἴσως νὰ ἦσαν ταῦτα σκευοφυλάκια ἢ καὶ ἀπλῶς προθάλαμοι.

Εἰς τὸν νάρθηκα, ὡς εἵπομεν, εἰσῆρχετο τις ἀπὸ τοῦ αἵθριου διὰ θυρῶν

εὐρισκομένων κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρᾶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ νάρθηκος πρὸς τὸν κυρίως ναὸν πολλαὶ ὑπῆρχον εἴσοδοι ἢ μᾶλλον ἀνοίγματα, ἵνα καὶ οἱ ἐνταῦθα παραμένοντες κατηχούμενοι θεῶνται καλύτερον καὶ ἀκούωσι τὴν εἰς τὸ βάθος τοῦ ναοῦ τελουμένην λειτουργίαν. Ὑπάρχουσι λοιπὸν δύο μὲν πλευρικοὶ θύραι εἰς τὰ ἄκρα κλίτη, μεγαλοπρεπὲς δὲ τριβήλον εἰς τὸ μέσον,

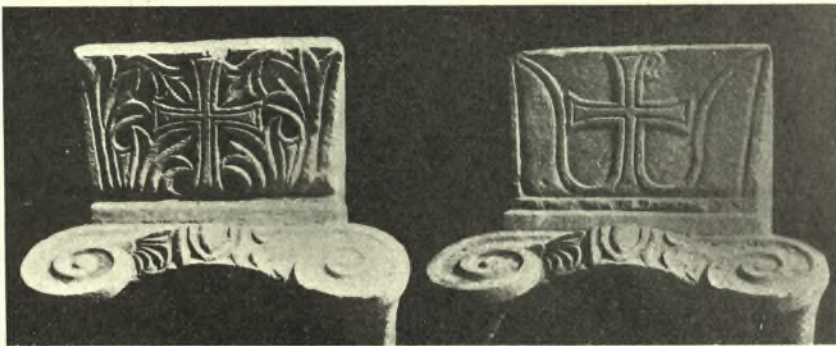
Εἰκ. 4. Κιονόκρανον ἐκ τῶν κιόνων τοῦ τριβήλου.

τριπλοῦν δηλ. τοξωτὸν ἀνοίγμα κλειόμενον διὰ βήλων, τὸ ὁποῖον μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ὥραϊαν προοπτικὴν δίοψιν τοῦ ναοῦ. Τῶν κιόνων δὲ τοῦ τριβήλου τούτου εὐρέθησαν ἐφέτος κατὰ χώραν αἱ βάσεις, τοποθετημέναι ἐπὶ ὑψηλῶν βάθρων (εἰκ. 3). Εὐρέθη δ' ἐπίσης καὶ ἐν τῶν κιονοκρανῶν (εἰκ. 4), συνθέτου κορινθιακοῦ τύπου ἦτοι μὲ τὸν κάλαθον κάτω μὲν περιβαλλόμενον ὑπὸ φύλλων ἀκάνθης ἐργασμένων διὰ τοῦ τρυπάνου, ὡς συνειθίζετο κατὰ τὸν 5^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, ἄνω δὲ καὶ ὑπὸ τὰς γωνίας τοῦ ἄβακος φέρον ἀνὰ ἐν ἡμίτομον ὀκλάζοντος κριοῦ, τοῦ ὁποῖου τὰ ἐλικοειδῆ κέρατα ἀντικαθιστῶσιν ἐπιτυχεστάτα τὰς γωνιαίας ἔλικας τῶν ἀπλῶν κορινθιακῶν κιονοκρανῶν. Εἰς

δὲ τὸ μέσον ἐκάστης πλευρᾶς εἰκονίζονται ἀετοὶ πατοῦντες ἐπὶ ὑπτίων μικρῶν βοῶν. Τὸ θέμα τῶν μετὰ κριῶν κιονοκράνων ἀπαντῶν καὶ ἀλλαχοῦ π. χ. ἐν Ραβέννα (Ἰ. Ἀγ. Ἀπολλινάριος in Classe), Θεσσαλονίκη (νῦν εἰς τὸ βυζ. μουσεῖον Ἀθηνῶν), Βενετία (Ἰ. Ἀγ. Μᾶρκος), Ἰ. Ἀγ. Ὀρει (Μονὴ Ἰβήρων), δὲν εἶναι δημιούργημα τῶν χριστιανῶν. Εἶναι κληρονομία ρωμαϊκῆ (εὐρίσκεται π. χ. εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ ναὸν τῆς Ὁμονοίας)¹ ἀλλὰ καὶ ἡ ρωμαϊκῆ τέχνη φαίνεται ὅτι τὸ ἐδανείσθη ἐξ ἑλληνιστικῶν προτύπων, ἰδίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὁ κυρίως ναὸς διαιρεῖται διὰ δύο κιονοστοιχιῶν εἰς τρία κλίτη. Ἐν

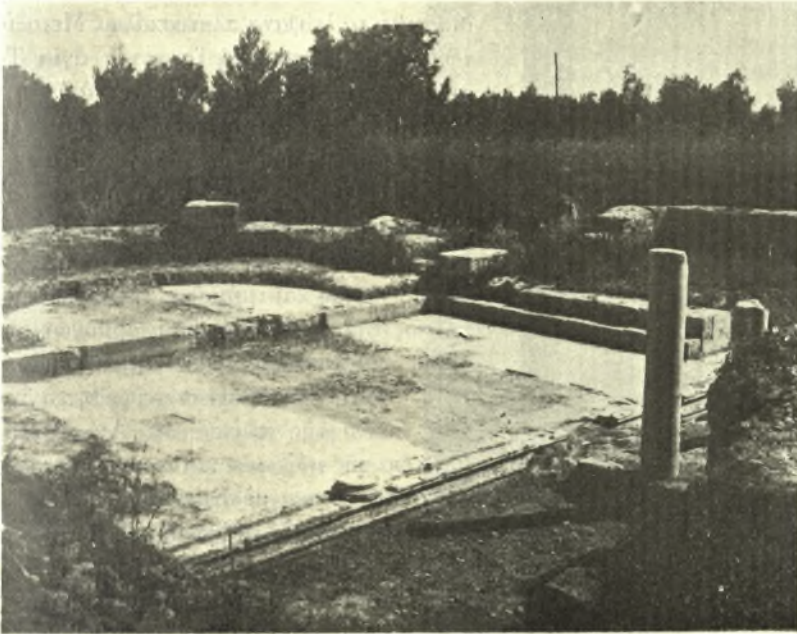
Εἰκ. 5. Κιονόκρανα τῶν κιονοστοιχιῶν.

μεσαῖον πλατὺ (10 μέτρ.) καὶ δύο στενὰ (5.50 μέτρ.). Εἰς ἐκάστην σειρὰν ὑπῆρχον ἀνὰ 11 κίονες βαίνοντες ἐπὶ ὑψηλοῦ (0.44) στυλοβάτου καὶ ἔχοντες διάμετρον μικροτέραν τῶν τοῦ τριβήλου, ἀντικρύζοντες δὲ κατὰ τὰ ἄκρα παραστάδας. Τὰ κιονόκρανα τῶν κίωνων τούτων ἦσαν ἰωνικὰ μετὰ χωριστῶν ἐπιτημάτων φερόντων σταυροὺς καὶ ἄλλον γλυπτὸν φυτικὸν διάκοσμον (εἰκ. 5). Ἡ ὑπαρξίς ἐπιτημάτων ὑποδηλοῖ ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν κίωνων κενὰ ἐγεφυροῦντο διὰ τόξων. Ὑπεράνω δ' αὐτῶν θὰ ὑπῆρχε τοῖχος ὑψοῦμενος ὑπὲρ τὰς στέγας τῶν πλαγίων κλιτῶν καὶ φέρων φωτιστικὰ παράθυρα. Γυναικωνίτης φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχε, διότι δὲν εὐρέθησαν μικρότεροι κίονες ἢ κιονόκρανα. Καὶ ἤδη θὰ ἐξετάσωμεν τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τοῦ ναοῦ, τὸ πρεσβύτεριον, ὅπερ καὶ ἀνεσκάφη τελείως, εὐρέθη δὲ εἰς πολὺ καλὴν σχετικῶς κατάστασιν καὶ φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς μίαν μόνον περίοδον. Φαίνεται δηλ. ὅτι ὁ ναὸς καταστραφεὶς δὲν ἀνεκτίσθη, ἀλλ' ἐχρησίμευσε μόνον ὡς τόπος ταφῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ὄντως κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν του ἀνεῦρον πολλοὺς πλιν-

¹ Βλέπε προχείρως εἰκόνας παρὰ Andersson - Spiers, Die Architektur von Griechenland und Rom σ. 181 εἰκ. 197.

θραύσιμους καὶ κεραμοσκεπεῖς τάφους καὶ τινὰ καλὰ τεμάχια βυζαντινῶν ἀγγείων μετὰ κιτρίνου γανώματος καὶ μιᾶς περιέργου ἐρυθρᾶς στικτῆς διακοσμῆσεως. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα μετεφέρθησαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μοσεῖον.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸ πρεσβυτέριον. Τοῦτο περιορίζεται κυρίως εἰς εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ μέσου κλίτους· δὲν ἐκτείνεται δηλ., ὡς συμβαίνει ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἔξῃς, καὶ εἰς τὰ πλάγια. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν ἧτοι τοῦ ἡμικυκλίου τῆς ἀψίδος καὶ ἐνὸς πρὸ αὐτοῦ ὀρθογωνίου χώρου, τῆς σολέας (8.35×6.50). Ἀμφότερα τὰ μέρη ταῦτα εἶναι ἐστρωμένα διὰ μαρμα-

Εἰκ. 6. Ὅψις τῆς σολέας καὶ τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ.

ρίων πολυχρῶμων πλακιδίων εἰς γεωμετρικοὺς συνδυασμούς, ἀλλὰ τὸ δάπεδον τοῦ ἡμικυκλίου εἶναι κατὰ 0.27 ὑψηλότερον τοῦ ὀρθογωνίου, σχηματιζομένης οὕτω μιᾶς βαθμίδος, ἣτις συνεχίζεται εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὀρθογωνίου χώρου, ἀποτελοῦσα τὴν κάτω βαθμίδα τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ὀρθογωνίου καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτοῦ κατεσκευασμένων βάθρων τῶν ἱερέων (εἰκ. 6). Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὰ βάθρα συνηγώθησαν ὀργανικῶς πρὸς τὸ ἡμικύκλιον τῆς ἀψίδος, τοῦθ' ὅπερ δὲν παρατηρεῖται εἰς ἄλλας βασιλικάς. Ὅριζεται λοιπὸν ὁ ὀρθογώνιος χώρος δεξιὰ μὲν καὶ ἀριστερὰ ὑπὸ τῶν βάθρων τῶν ἱερέων, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ τέμπλου. Τὰ ἐκατέρωθεν βάθρα ἐχρησίμευον, ὡς εἴπομεν,

ἵνα ἐπ' αὐτῶν κἀθηγται οἱ ἱερεῖς τοῦ β' πιθανῶς βαθμοῦ· ἐν ᾧ οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ θὰ ἐκάθηγτο ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ, ἔνθα εὐρέθη κτιστὸν βᾶθρον πλάτους 1.00 καὶ ὕψους 0.30 δμοκέντρον πρὸς τὸν κύκλον τῆς ἀψίδος (εἰκ. 6).

Ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀκριβῶς τοῦ δακτυλιοειδοῦς τούτου βᾶθρου εὐρίσκετο ὁ θρόνος τοῦ Ἀρχιερέως, μεγαλοπρεπέστερος τῶν λοιπῶν καὶ ὑψηλότερος, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ πρὸ αὐτοῦ διασωθέντα λείψανα πλατυσκάλου. Μεταξὺ δὲ τῶν κάτω βᾶθρων θὰ ἴστατο ἡ ἁγία Τράπεζα, ἣς ὁμως δὲν εὐρέθησαν τὰ ἴχνη τῆς ἐδράσεως· διότι ἡ στρώσις ἐνταῦθα εἶναι κατεστραμμένη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τάφων. Ἡ Τράπεζα ὁμως αὕτη ἦτο ἀσφαλῶς μαρμαρίνη, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρεθέντων τεμαχίων της ἤτοι κιονίσκων καὶ δὴ καὶ τμήματος τῆς καλυπτηρίου πλακὸς της, ὅπερ εἶχε σχῆμα ὀρθογώνιον μὲ χεῖλη κυματοφόρα ἀνακεκαμμένα (εἰκ. 7). Κατ' εὐτυχίαν δὲ σύμπτωσιν εὐρέθη τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο τῆς πλακὸς τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ὅπερ ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν κατακορύφων παρεῶν του φέρει πίνακα μὲ ἀνάγλυφον κύκλον περιβάλλοντα σταυρόν, οὔτινος ἡ μία τῶν κεραιῶν σχηματίζει τὸ γράμμα Ρ δηλ. τὸ μονογράφημα τοῦ Χριστοῦ, τὸ συνήθως ὀνομαζόμενον χρίσμα. Ἡ τράπεζα θὰ ἐκαλύπτετο βεβαίως ὑπὸ κιβωρίου, οὔτινος ὁμως δὲν εὐρέθησαν τεμάχια.

Τοῦ δὲ τέμπλου, ὅπερ ἐχώριζε τὸ πρεσβυτέριον ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιάσματος, σχηματίζον τὴν δυτικὴν ἀπόληξιν τῆς σολέας, εὐρέθη ἄριστα διατηρουμένη ἡ πωρίνη βᾶσις φέρουσα ὄραιας ἰωνικὰς γλυφὰς καὶ παρουσιάζουσα κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν σαφέστατα ἴχνη καὶ ἐγκοπὰς, δι' ὧν βοηθούμεθα εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ τέμπλου. Οὕτω ἐκατέρωθεν τῆς Ὁραίας Πύλης ὑπῆρχεν ἀνά εἰς κίων ἀρκετὰ ὑψηλός, ὡς συνάγομεν

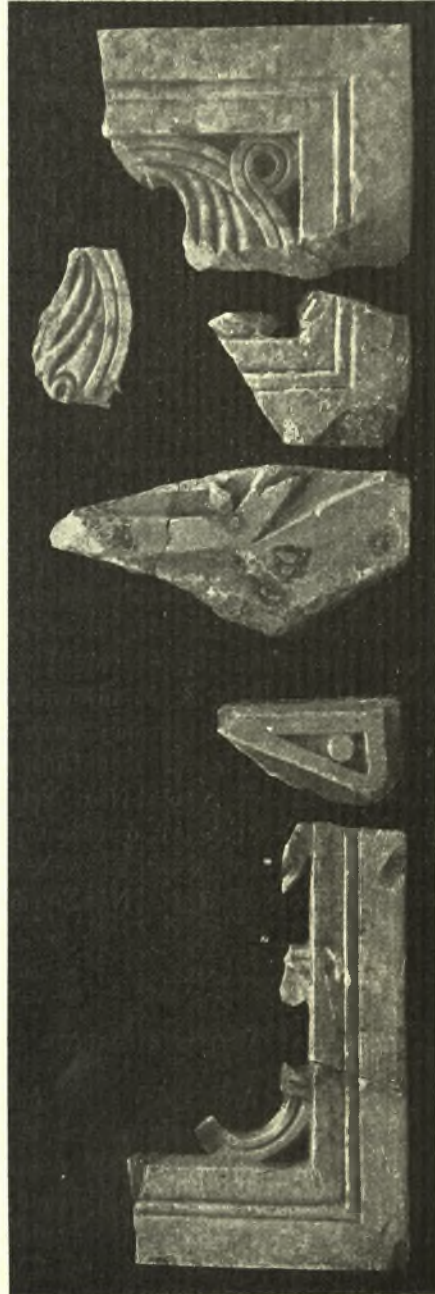

Εἰκ. 7. Τεμάχιον τῆς καλυπτηρίου πλακὸς τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς.

ἐκ τῆς διαμέτρου του. Ἐκατέρωθεν δὲ τῶν κίωνων ὑπῆρχον χαμηλὰ θωρακία μετὰ πεσίσκων. Τὰ θωρακία δὲ ταῦτα ἦσαν διάτρητα καὶ εὐρέθησαν αὐτῶν ἱκανὰ τεμάχια, ὧν τινὰ παρίστανται ἐπὶ τῆς εἰκόνας 8. Πρὸ δὲ τῆς Ὁραίας Πύλης προσετέθη ὀλίγον ἀργότερον τετράγωνον πλατύσκαλον, ἐφ' οὗ σώζονται δύο κυκλικαὶ ὀπαι κατεσκευασμένα ἀντιστοίχως πρὸς τοὺς κίονας τοῦ τέμπλου. Ὑπῆρχον λοιπὸν ἐνταῦθα ἄλλοι δύο κίονες, δι' ὧν ἐσχηματίζετο τετρακιόνιον (εἰκ. 1), οἷον παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας παλαιοχριστιανικὰς βασιλικὰς π.χ. ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ καὶ ἐν Θάσῳ.

Τοιαύτη ἡ μορφή τοῦ πρεσβυτερίου, ἣτις ἂν δὲν προσθέτει τί τὸ ἐξαιρετικῶς νέον, ὑποβοηθεῖ ὅμως ἡμᾶς εἰς τὴν κατανόησιν τῆς διατάξεως ἄλλων πρεσβυτερίων, μὴ σαφοῦς λόγῳ τῆς καταστροφῆς των. Ὡς πρὸς δὲ τὴν χρονολογίαν κατασκευῆς τῆς βασιλικῆς, ταύτην δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ ὀρίσωμεν, διότι ἔχομεν πρὸς τοῦτο πολλὰς συμφωνούσας ἐνδείξεις 1^{ον} τὸ σύστημα τῆς τοιχοδομίας ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἀκανονίστου τοιχοποιίας—opus incertum—καὶ 2 ἢ 3 ὀριζοντίων στρώσεων πλίνθων τοποθετουμένων κατ' ἀποστάσεις 0,45 2^{ον} τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάταξιν τοῦ πρεσβυτερίου, 3^{ον} τὸν τύπον καὶ τὴν τεχνοτροπίαν τῶν κιονοκράνων καὶ τῶν θωρακίων τοῦ τέμπλου. Πάντα ταῦτα ὑποδηλοῦσι σαφῶς ὅτι καὶ ἡ βασιλικὴ τῆς Σικυῶνος θὰ κατε-

Εἰκ. 8. Τεμάχια θωρακείων τοῦ τέμπλου.

σκευάσθη κατὰ τὸν 5^{ον} μ. Χ. αἰῶνα ἦτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς παλαιοχριστιανικῆς τέχνης, ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῶν ἐσχάτως ἀποκαλυφθέντων πολυπληθῶν λαμπρῶν χριστιανικῶν μνημείων, ἅτινα χρονολογούνται ἀσφαλῶς ἀπὸ τοῦ 5^{ον} αἰῶνος.

Ἐρωτᾶται ἤδη ποίαν χριστιανικὴν κοινότητα ἐξυπηρετεῖ ἡ παρὰ τὸ σημερινὸν Κιάτο μεγάλη αὐτῆ βασιλική; Ἡ θέσις ἐφ' ἧς κεῖται ὁ ναὸς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν θέσιν ἐν ἣ ἔκειτο τὸ ἐπίνειον τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος, τῆς τε ἀρχαϊκῆς καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ 303 π. Χ. ἐπὶ τοῦ μίαν ὥραν νοτιώτερον ὄχυροῦ ὄροπεδίου ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ συνοικισθείσης ἑλληνιστικῆς Σικυῶνος (Δημητριάδος). Ἡ ἑλληνιστικὴ δ' αὕτη Σικυῶν ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται μέχρι περίπου τῶν χρόνων τοῦ Πausανίου, ἦτοι τοῦ 2^{ον} μ. Χ. αἰῶνος. Ἐκτοτε ὅμως ἀρχίζει νὰ παρακμάζη, ἐρημωθείσα ὑπὸ σεισμῶν συμβάντων καὶ κατὰ τὸν 2^{ον}, μάλιστα δὲ τὸν 3^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Ἐχω λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων σεισμῶν παρέμεινε μὲν συνοικισμὸς τις ἐν τῇ παρὰ τὸ Βασιλικὸν θέσει τῆς ἑλληνιστικῆς Σικυῶνος, ὃν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ κατὰ τὴν βυζ. ἐποχὴν, συνεπήχθη ὅμως καὶ νέος χριστιανικὸς συνοικισμὸς ἀνω ἐν τῇ πεδιάδι καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀφθονα δὲ λείψανα τοῦ συνοικισμοῦ τούτου, κείμενα εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπὸ τῆς βασιλικῆς ἀπόστασιν, εὗρέθησαν πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς μεγάλην ἔκτασιν, κατεστραφισαν ὅμως δυστυχῶς ὑπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος κτηματίου πρὶν εἰς ἐρευνηθῶσιν. Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν συνοικισμὸν, ἀνθούντα φαίνεται καὶ κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα, θὰ πρέπει νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀκμάσαντος γραμματικοῦ Ἱεροκλέους μνημονευομένην ὡς μίαν τῶν σπουδαιότερων πόλεων τῆς Ἀχαΐας, Νέαν Σικυῶνα. Κατὰ ταῦτα τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν βασιλικὴν θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομάσω μᾶλλον τῆς Νέας Σικυῶνος. Ἐν τούτοις πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεώς της πρὸς τὴν ἑλληνιστικὴν, ἥτις εἶναι ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν, ἡ Νέα Σικυῶν, ὀνόμασα ταύτην τῆς Κάτω Σικυῶνος.

ΑΝΑΣΤ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΥΚΗΝΑΪΚΩΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Εἰς θέσιν Λομποκά, θερινὴν διαμονὴν τῶν χωρίων Μποντιὰ (μεγάλου καὶ μικροῦ) καὶ εἰς κτήματα τοῦ κ. Θάνου Κατριμάνου κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκτείνεται γήλοφος ἐκ μαλακοῦ ψαμμίτου παρὰ τὰς ὄχθας σχεδὸν τοῦ Σελινοῦντος ποταμοῦ καὶ ἀκριβῶς κάτωθι τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ὅλως ἀπόκρημνον ὑπέρεκειται καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Κρανιὰ (κραναή).

Ἐπὶ τοῦ γηλόφου τούτου καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν οἱ ἀρχαῖοι κατὰ τὸν 12^{ον} καὶ 11^{ον} αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ κατεσκεύασαν τὸ κοιμητήριον τῶν νεκρῶν

των διὰ τῆς λαξεύσεως θαλαμοειδῶν τάφων κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκείνων.

Τὴν κορυφὴν τοῦ γηλόφου εὐρόντες μαλακὴν οἱ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς κάτοικοι ἰσοπέδωσαν εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν ὡς ἀλώνια τῶν χωρίων.

Τὰ χώματα τοῦ λόφου κατέπεσον πλαγίως καὶ ἐκάλυψαν τὰς ὑπωρείας ἐνθα ἐκτείνονται ἀραβοσιτοφόροι ἀγροὶ κρύπτοντες ἄνευ ἀμφιβολίας πλείστους εἰσέτι θαλαμοειδεῖς τάφους, ὧν ἡ εὐρεσις ἀπόκειται εἰς τὸ μέλλον.

Ἡμεῖς κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἠρευνήσαμεν μόνον μέρος τῶν παρειῶν τῶν σημερινῶν ἀλόνων, εὐρόντες μόνον τρεῖς λαξευτοὺς τάφους, εἰσελθόντες εἰς αὐτοὺς ἄνωθεν. Τούτων οἱ δύο μὲν ἦσαν συλημένοι καὶ κατεστραμμένοι, καίτοι ὄλος ὁ θάλαμος αὐτῶν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀνεφάνη καὶ ἐκαθαρίσθη μέχρι τοῦ δαπέδου, ὃ δὲ τρίτος πλήρης μὲν χωμάτων ἀλλ' οὐχὶ συλημένος,

Εἰκ. 1. Εὐρήματα ἐκ τῶν Μυκηναϊκῶν τάφων τῆς θέσεως Λομποκά τοῦ Μποντιὰ τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐξ ἀνασκαφῶν τοῦ θέρους 1933. Τυφλόστομα ἀμφορεΐδια, χαλκὴ λεπίς μαχαιρίου καὶ κύπελλον.

διότι εὐρομεν ἐν αὐτῷ οὐ μόνον τοὺς σκελετοὺς τῶν νεκρῶν ἀλλὰ καὶ τέσσαρα τυφλόστομα ἀμφορεΐδια καὶ κύπελλον καὶ χαλκὴν λεπίδα μαχαιρίου εἰς ἀρίστην κατάστασιν (εἰκ. 1).

Καίτοι ἡ ἔρευνα αὐτόθι ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς μικρὰ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο, λόγῳ τῶν γλισχροτάτων μέσων, τὰ ὅποια διετέθησαν διὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ἀρκετὴ διὰ νὰ ἀποδειξῆ ὅτι καὶ εἰς τὸ ἀπομακρυσμένον τοῦτο καὶ ὄρεινόν μέρος τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐξετείνεται ὁ αὐτὸς προϊστορικὸς πολιτισμὸς, πυκνότατα διαδεδομένος μὲ τὰ αὐτὰ ἢ παρόμοια εὐρήματα, ὡς εὐρέθησαν καὶ εἰς πλείστας ὑπ' ἐμοῦ ἐρευνηθείσας νεκροπόλεις τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας τῆς δευτέρας π. Χ. χιλιετηρίδος.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὄλως ἀντίθετον πρὸς τὸ ἀνασκαφέν, εἰς τὸ χωρίον Λάλουσι τῆς Τριταίας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ τῶν

παρειῶν τῶν γηλόφων τῶν περιστερόντων τὸ χωρίον διεπιστώσαμεν τὴν ὑπαρξίν Μυκηναϊκῶν τάφων, ὧν τὴν ἔρευναν θὰ ἐπιχειρήσωμεν εἰς προσεχῆς μέλλον.

Ἐκεῖνο δ' ὅμως τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ θέρουσ τούτου εἶναι, ὅτι διεπιστώσαμεν παμμέγιστον Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον ἐγγύτατα τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ἐκτείνεται εἰς τοὺς ἀμέσους ὑπὲρ τοὺς σημερινούς στρατώνας κειμένους λόφους, καὶ ἐν συνεχείᾳ καταλαμβάνει ὅλην σχεδὸν τὴν ἀμπελοτρόφον κατὰ τὸ πλεῖστον ἔκτασιν τῆς σημερινῆς Σαμακιᾶς.

Διὰ τὴν προελληνικὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν, ἡ εὔρεσις τοῦ νεκροταφείου τούτου σχετιζομένη μὲ τὴν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ 1923 εὔρεσιν ἡμίσειαν ὥραν ὑψηλότερον εἰς θέσιν ἄνω Σιχαινὰ ἐτέρου Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, ἔχει μεγίστην σημασίαν καὶ παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸν μίτον πρὸς λύσιν ζητημάτων ἀναγομένων εἰς τὴν παναρχαίαν ἱστορίαν τῶν συνοικισμῶν ἐκείνων, ἐξ ὧν βραδύτερον εἰς ἱστορικοὺς πλέον χρόνους ἀπετελέσθη ἡ σημερινὴ πόλις τῶν Πατρῶν. Οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι ἦσαν τρεῖς, ἡ Ἀρόη, ἡ Μεσάτις καὶ ἡ Ἄνθεια, ἔχοντες οὐ μόνον ἰδίᾳ λατρείας ἐκάστη ἀλλὰ καὶ κοινὰς λατρείας καὶ κοινούς θεοὺς καὶ εορτὰς θρησκευτικὰς κατὰ τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πανσανίου.

Τὸ παρὰ τὰ ἄνω Σιχαινὰ ὑφ' ἡμῶν ἀναλυφθὲν νεκροταφεῖον παρὰ τὸν Μείλιχον ποταμὸν καὶ ὀλίγον κατωτέρω τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ὑδρεύεται ἡ σημερινὴ συνοικία Τζίνη, πλησίον τῶν χωρίων Μούντενη καὶ Μπάλα καὶ εἰς θέσιν «Ἀγριαπιδιά» ἀπεδώσαμεν τότε εἰς τὴν προϊστορικὴν Ἀρόην καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν θέσιν ἐκείνην λόφους εἶπομεν ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῇ τὸ ἱερὸν τῆς Τρικλαρίας Ἀρτέμιδος, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ κοινόν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δεικνύει, τῶν τριῶν κλήρων, τῶν τριῶν παραρχαίων συνοικισμῶν (ἴδε Jules Herbillon *Les cultes de Patras* σελ. 40 καὶ ἀλλαχοῦ καὶ Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν ὑπὸ Στεφάνου Θωμοπούλου πολλαχοῦ καὶ ἐν σελ. 50 καὶ ἐξῆς καὶ ἐμὴν ἔκθεσιν εἰς Ὑπουργεῖον ὑπ' ἀριθ. 49 τῆς 6-9-23).

Ἦδη ἡ εὔρεσις τοῦ Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου τῆς Σαμακιᾶς πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν Μεσάτιδα, εἰς τὸν δεῦτερον δηλ. προϊστορικὸν συνοικισμὸν, ὅστις ἔκειτο, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τῆς Ἀρόης καὶ τοῦ τρίτου συνοικισμοῦ, τῆς Ἄνθειας, ἣτις τοποθετεῖται γενικῶς δεξιότερον, ὅπου σήμερον εἶναι ἡ Ἐγλυκάς. (Στέφ. Θωμόπουλος «Ἱστορία πόλεως Πατρῶν» σελ. 52-53) Ἀλλ' ἡ λέξις Μεσάτις, ὡς ὁ ἐμβριθῆς ιστοριοδίφης τῶν Πατρῶν κ. Θωμόπουλος παραδέχεται, διεσώθη ἀκριβῶς κατὰ μετάθεσιν γραμμάτων εἰς τὴν θέσιν Σαμακιᾶ, ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ Μασακιᾶ, Μεσακιᾶ, καθὼς τὸ ρωλοῖ λέγεται λωροῖ κ.λ.

Καὶ εἰς τὴν σημερινὴν Σαμακιᾶν παράγονται ἐτι ἐξαισίοι οἶνοι, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Μεσάτιδα, ἔνθα ἐλατρεύετο καὶ ὁ Μεσατεὺς Διόνυσος καὶ

ὑπῆρχεν ἱερὸν ἴδιον τῇ Μεσάτιδι Ἀρτέμιδι, ζητητέον εἰς τοὺς λόφους παρὰ τὸ Γηροκομεῖον. Τὸ ἀνωτέρω σπουδαιότατον Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς παναρχαίας Μεσάτιδος θέλομεν ἐρευνήσει προσεχῶς, ἐλπίζοντες εἰς γενναϊότεραν χορηγίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνασκαφῆς αὐτοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας οὐ μόνον ἀφθονος πλουτισμὸς τῆς ἤδη σπουδαίας προϊστορικῆς συλλογῆς τῶν εὐρημάτων τοῦ ἀνὰ τὴν ἐκτεταμένην ἀρχαίαν Ἀχαΐαν Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ θέλει ἐπέλθει, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότατη συμβολὴ εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ μυθικὴν εἰσέτι προελληνικὴν ἱστορίαν τῶν Πατρῶν διὰ τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῶν τριῶν συνοικισμῶν, ἐξ ὧν συνεκροτήθη ἡ πόλις τῶν Πατρῶν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ταχέως θέλομεν εὑρεῖ καὶ τὴν θέσιν τοῦ Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου τοῦ τρίτου συνοικισμοῦ, τῆς Ἀνθείας.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΜΝΙΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ 1933 διεξήχθη ἐν Ἀμνισῷ διὰ δραχμῶν 5 χιλιάδων ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ 10 χιλ. δραχ. φιλαρχαίων ὁμογενῶν, φροντίδι τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη. Τὰ ἀποτελέσματα ταύτης ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα:

Κατὰ πρῶτον ἐπεχειρήσαμεν νὰ καθαρίσωμεν ἐντελῶς τὸ περιεργον πυργοειδὲς οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνακαλυφθῆ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1932 (Πρακτικὰ 1932 σ. 80). Ἄν καὶ ἠναγκάσθημεν πάλιν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοῦτο πρὸ τῆς ἐντελοῦς σκαφῆς του πρὸς ἐξοικονόμησιν χρημάτων δι' ἄλλο μέρος, ἐν τούτοις ἐξηκριβώθη ὁ προορισμὸς του. Πρόκειται περὶ δεξαμενῆς γλυκέος ὕδατος διαρρυθμισθείσης κατὰ μνημειώδη τρόπον ὡς ἔξῃς: Σύριζα πρὸς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ βράχου τῆς Παληοχώρας καὶ ἀρκετὰ βαθέως εἶχεν ἀνακαλυφθῆ φλὲψ γλυκέος ὕδατος, ἂν καὶ τὸ μέρος τοῦτο εὐρίσκεται ἐν κυριολεξίᾳ ἐντὸς τῆς ἄμμου τοῦ αἰγιαλοῦ. Τὸ ὕδωρ τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι καλλίστης ποιότητος πόσιμον χωρὶς νὰ παρουσιάξῃ ὑφάλμυρον γεῦσιν, περισυνέλεξαν καλύτερον λαξεύσαντες φρεατοειδῆ ἀκανόνιστον κοιλότητα εἰς τὸν βράχον. Ἐπειδὴ θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ καταχωθῆ ὑπὸ τῆς ἄμμου ἂν ἔμεινεν ἀκάλυπτον, ἔκτισαν πέριξ τούτου τὸ πυργοειδὲς στερεώτατον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἤγαγον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἔτι ὑψηλότερον. Ἀναμφιβόλως εἶτα ἐστέγασαν τοῦτο, κατήρχοντο δ' εἰς τὴν οὕτω σχηματισθεῖσαν ὑπόγειον δεξαμενὴν διὰ θυρίδος καὶ κλιμακωτῆς πιθανώτατα ἐγκαταστάσεως, ἣν μένει νὰ ἐξακριβώσωμεν διὰ μελλούσης σκαφῆς. Οὕτως ἐδημιούργησαν ὕδαταποθήκην ἐνθυμίζουσαν ἐν σμικρῷ τὴν ἀνάλογον μνημειώδη ἐγκατάστασιν τῶν Μυκηναίων.

Μετὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν συνάντησιν τοῦ ὕδατος ἡ ἐργασία καθίστατο δυσκολωτέρα καὶ ἀπῆται εἰδικὴν ἐγκατάστασιν, δι' ἣν διεκόπη ἡ ἔρευνα, ἵνα συγκεντρώσωμεν τὰς οἰκονομικὰς ἡμῶν δυνάμεις ἀλλαχοῦ. Ἐν τούτοις τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς βέβαια:

Ἡ δεξαμενὴ ἐκτίσθη κατὰ τὴν ὑστερωτέραν περίοδον τῆς μινωικῆς ἐποχῆς (ΥΜ 2 ἢ 3), τὸ δὲ ὕλικόν ἐλήφθη ἐκ παρακειμένων ἀχρηστων ἤδη οἰκοδομημάτων, διότι εἶναι ποικίλον καὶ ὁ τρόπος οἰκοδομῆς δὲν εἶναι

Εἰκ. 1. Τὸ ἱερόν Ἀμνισοῦ. Ἀριστερά, τὸ βαθύτερον μινωϊκὸν οἰκοδόμημα. Δεξιὰ, τὸ κτίσμα τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

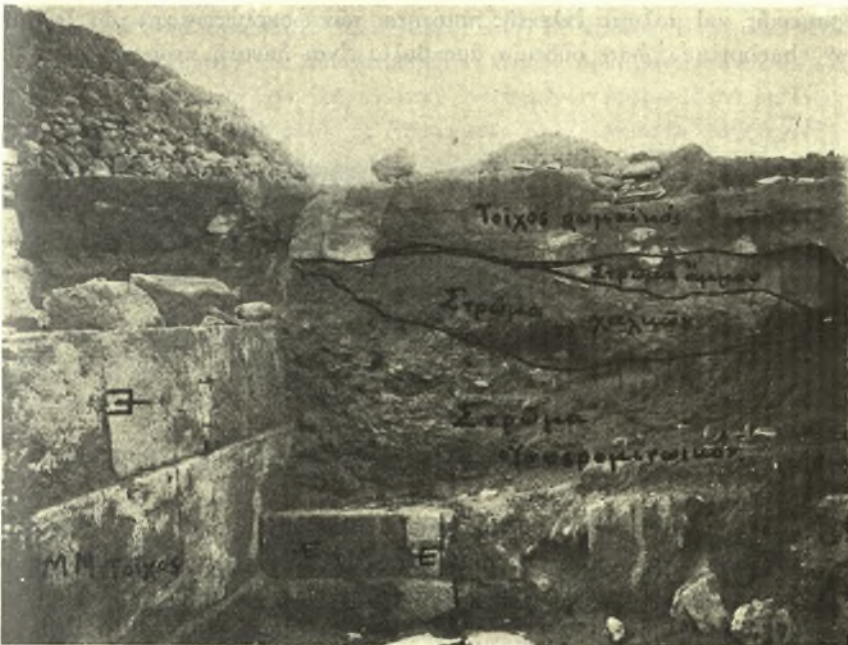
ὁμοιομερῆς. Εἰς τὰ κατώτατα στρώματα καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ ὕδωρ ἀνευρίσκοντο ὄστρακα, τὰ ὁποῖα εἶναι χρονολογίας ἀποκλειστικῶς ΥΜ 3. Οὐδὲ ἐν ἑλληνικῆς ἢ ἄλλης ἐποχῆς ὄστρακον ἀνεκαλύφθη. Ἐπομένως ἡ δεξαμενὴ ἠχρησεύθη εἰς μινωϊκοὺς ἔτι χρόνους καὶ βαθμηδὸν κατεχώθη ἐξαφανισθεῖσα.

Ἐτέρα ἔρευνα πρὸς ἀνακάλυψιν τυχόν κρυπτομένων τάφων ἐγένετο εἰς τοποθεσίαν Μαφεζέ, ὅπου πρὸ ἐτῶν εἶχον ἀνασκάψει σπουδαῖον λαξευτὸν τάφον (Ἀρχ. Δελτ. 11, 1927-28, 68-90). Ἡ ἔρευνα ἀπέβη ἄκαρπος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἶχον ἀναφανῆ τὰ ἴχνη ἐνδιαφερουσῶν ἀρχαιοτήτων εἰς τοὺς

δυτικούς πρόποδας τῆς Παληοχώρας, ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ Π. Λαγουνδάκη. Ἐκεῖ εἶχεν ἤδη εὐρεθῆ ὁ πρῶτος σωρὸς μινωϊκῶν δοστράκων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων, ἅτινα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχον χαρακτηρίσει ὡς προερχόμενα ἐξ ἀποθέτου τινὸς (Πρακτικὰ 1932, 79). Ἡ ἀνασκαφή τοῦ 1933 ἐβεβαίωσε τοῦτο καὶ ἀπεκάλυψε καὶ τὸ οἰκοδόμημα, εἰς ὃ ἀρχικῶς τὰ συντρίμματα ἐκεῖνα ἀνῆκον.

Νῦν, ὅποτε ἡ ἀνασκαφή τοῦ ἔτους εὐρίσκεται περὶ τὸ πέρασ τῆς, τὰ πράγματα θὰ ἐκτεθῶσιν οὐχὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τῶν προόδων τῆς

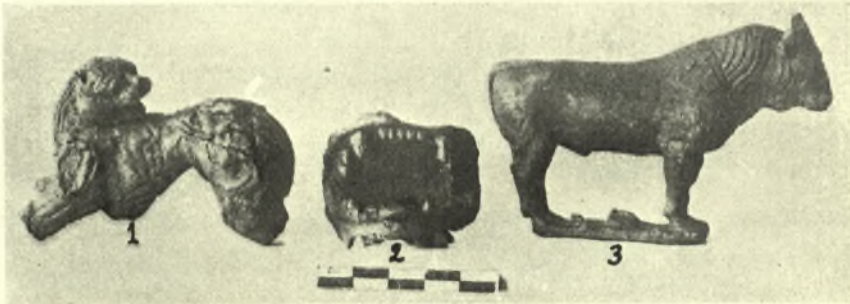

Εἰκ. 2. Ἄριστ., ὁ τοῖχος τοῦ μινωϊκοῦ κτίσματος. Εἰς τὸ βάθος τὰ διοδοχικὰ στρώματα.

ἀνασκαφῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλως ἐγένετο εἰς τὰς ἐβδομαδιαίας ἐκθέσεις μου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Προτιμότερον εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν κατὰ λογικὴν ἀλληλουχίαν τὰ πράγματα, ὡς ἐγένοντο φανερά μετὰ τὸ πέρασ τῆς σκαφῆς :

Πέντε μόλις μέτρα δυτικώτερον τοῦ μνημονευθέντος ἀποθέτου ἦλθον εἰς φῶς τὰ λείψανα διαφόρων κτισμάτων, ἐν μέρει ἐντὸς ἀλλήλων καὶ ἐν μέρει ὑπερκειμένων ἀλλήλων. Ὀλόκληρος ἡ ἱστορία τούτων ἔχει κατὰ τὰ πορίσματα καὶ τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὴν Μεσομινωϊκὴν ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἐκεῖ μέγα καὶ σπουδαῖον κτίσμα, περὶ τοῦ ὁποίου πρὸς τὸ παρὸν οὐδὲν

ἄλλο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Οἱ τοῖχοι τοῦ κτίσματος τούτου ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ μεγάλων ὀρθογωνίων ἢ τετραγώνων πελεκητῶν πῶρων λίθων, ἐπιμελέστατα συνηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλους (εἰκ. 1 - 2). Ἐκαστος δόμος τῶν λίθων εἰσέχει κατὰ 0,05 τοῦ ὑποκειμένου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελεῖται κλιμακοειδῆς ἢ πρόσοψις τοῦ τοίχου. Ὁ μέγιστος τῶν ἀποκαλυφθέντων μέχρι τοῦδε λίθων ἀριθμῆι μῆκος 2,75 μ. Οἱ περισσότεροι τῶν λίθων φέρουν βαθέως κεχαραγμένον τὸ σύμβολον τῆς τριαίνης, ἐξ οὗ καὶ ὁ πορισμὸς τῆς χρονολογίας τοῦ κτηρίου. Εὐρέθησαν ἄλλως τόσον ἄφθονα τὰ ἴχνη τῆς ΜΜ κεραμικῆς, καὶ μάλιστα ἐκλεκτῆς ποιότητος τῶν ὠκελύφων καὶ τῶν λεγομένων «barbotine», ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία εἶναι δυνατὴ περὶ τῆς χρονολο-

Εἰκ. 3. Χαλκᾶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ Ἀμισοῦ. 1) Αἰλουροειδής. 2) στόμα λέοντος. 3) βοῦς.

γίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ κτίσματος κατὰ τὴν ΜΜ ἐποχὴν.

Πότε καὶ πῶς τὸ κτίσμα τοῦτο κατεστράφη δὲν εἶναι δυνατόν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ὀρισθῇ, ἂν καὶ τεμάχια εὐμεγέθη ξύλων ἀρχιτεκτονικῆς χρήσεως εὐρέθησαν ἐν πλήρει ἀπανθρακώσει καὶ θὰ ὑπεδήλουν πυρκαϊάν. Βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἐνταῦθα ἀνεπτύχθη λατρεία τις. Τὸν χρόνον δὲν δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ὀρίσωμεν μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας, τοῦλάχιστον ὅμως κατὰ τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου ἢ λατρεία αὕτη ὑπῆρχε. Ἡ λογικὴ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων, ὡς ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς πάλιν ἐξάγεται, εἶναι ἡ ἀκόλουθος :

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἢ ὀλίγον προγενέστερον τὸ ἡρειπωμένον μινωικὸν οἰκοδόμημα ἀνεσκάφη ἐν μέρει καὶ ἐκαθάρθη πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἱεροῦ. Κατὰ τὸν καθαρμὸν εὐρέθησαν ἄφθονα μεσομινωϊκὰ ἴχνη κεραμικῆς καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἅτινα δὲν ἀπερρίφθησαν, ἀλλ' ἀπετέθησαν εἰς τὸν μνημονευθέντα ἀποθέτην, ὅστις ἀνεκαλύφθη πρὸ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν. Ἀπόδειξις, ὅτι εἰς τὸ μινωικὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα ἀπεδίετο ἱερὰ σημασία καὶ ὅτι δὲν ἐξελέγη ὁ χῶρος τυχαίως. Ἰχνη γεωμετρικῶν κτισμάτων δὲν εὐρέθησαν, ἐπειδὴ

δὲ οἱ στερεοὶ τοῖχοι τοῦ μινωικοῦ κτηρίου διατηροῦνται μέχρις ἀρκετοῦ ὕψους, φαίνεται ὅτι ὑψωθέντες προχείρως ὀλίγον ἔτι ἐστεγασθήσαν (ἂν δὲν ἐπρόκειτο κατ' ἀρχὰς περὶ ἐντελῶς ὑπαιθρίου ἱεροῦ).

Ἡ λατρεία ἐξηκολούθησε κυρίως ἐντατικῇ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ στρώματος μελανοῦ καὶ λιπαροῦ, ἔχοντος πάχος 0,70 κατὰ τὸ μέσον, λεπτυνομένου δὲ πρὸς τὰ ἄκρα τῶν τοίχων. Τὸ στρώμα τοῦτο περιεῖχε μεγάλην ἀφθονίαν συντριμμάτων ἐκ χαλκῶν σκευῶν, ἐργαλείων καὶ εἰδωλίων. Δυστυχῶς ἡ γεινίασις τῆς θαλάσσης εἶχεν ἐμποτίσει πάντα ταῦτα τὰ ἀντικείμενα ὑπὸ κακῆθους ὀξειδώσεως, πλὴν δὲ τούτου εὐρέθησαν καὶ εἰς κατάστασιν ἀμόρφων καὶ συνοξειδωμένων ὄγκων θρυμμάτων. Τὸ στρώμα ἐκτὸς τούτων περιεῖχε καὶ ἴχνη ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων (σφραγίδων), ὑαλίνων (ψήφων ἢ μικρῶν σκευῶν), τέλος δὲ ἀντικείμενα ἐξ αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς.

Ὑπὲρ τὸ μελανὸν στρώμα εὐρέθη ἕτερον στρώμα καθαρᾶς ἄμμου, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἱερὸν καταστραφὲν ἢ ἄλλως ἐγκαταλειφθὲν ἔμεινε ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἔρημον. Τὸ πάχος τῆς ἄμμου ὑπερβαίνει εἰς ἓν σημεῖον τὰ 50 ἑκατοστά, λεπτύνεται δὲ καὶ μηδενίζεται ἐφόσον βαίνει πρὸς Ἀνατολὰς (εἰκ. 2).

Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἐπικάθηται ἕτερον στρώμα καλλιεργησίμου γῆς, πάχους 0,60-0,70, εἰς τὸ ὁποῖον, ἂν προστεθῶσιν ἔτι 15-20 ἑκατοστά γῆς ἀπὸ αἰῶνων ἀυλακουμένης ὑπὸ τοῦ ἀρότρου, φθάνομεν εἰς τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἄγρου. Τὸ στρώμα τοῦτο παρουσίασε τοίχους ἐκτισμένους δι' ἀρχαίου ὕλικου, λεπτοῦς καὶ εὐτελεῖς, ἄνευ συνδετικῆς ὕλης, ἐν μέρει ἀποτελουμένους μόνον ἐξ ὀρθίων πλακῶν. Οἱ τοῖχοι οὗτοι ἀπετέλουν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὀρθογώνιον δωμάτιον διαστάσεων 4×7 μ. περίπου, ἀφ' ἑτέρου μικρὸν τετράγωνον χώρον $1,70 \times 170$ ὅστις περιεκλείετο ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω δωματίου καὶ ἀπετελεῖτο ἐν μέρει μὲν ἐξ ὀρθίων πλακῶν, ἐν μέρει δὲ ἐκ τοίχου πάχους μόλις 0,25. Τὸ στρώμα τοῦτο περιεῖχε κεραμικὴν ἀνάμεικτον ἀπὸ τῆς ΜΜ ἐποχῆς μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς. Ἀφθονα τεμάχια λύχνων χρονολογοῦσι τὸ κατώτερον ὄριον τῆς μακρᾶς ταύτης ἱστορίας εἰς τὸν Β'. μ. Χ. αἰῶνα.

Τὰ εὐρήματα, τῆς ἀνασκαφῆς ἂν καὶ ἐνδιαφέροντα, ἦσαν ὀλίγα: Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἐντελῶς ἀδιατάρακτα δὲν ἦσαν τὰ στρώματα. Οὕτως ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀρχαϊκῶν τοῦ μελανοῦ στρώματος εὐρίσκετο σποραδικῶς ἓν τεμάχιον ἑλληνικοῦ, ἑλληνιστικοῦ ἢ καὶ ρωμαϊκοῦ ἀγγείου. Ὑπὸ τὸ ἀρχαϊκὸν μελανὸν στρώμα εὐρίσκοντο κυρίως γεωμετρικὰ ἢ ἀνατολίζοντα τεμάχια, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τεμάχια πίθων μὲ ἐμπιέστους συγκεντρικοὺς κύκλους. Ἐν τούτοις εὐρέθη ὁμοῦ καὶ ληκύθιον μετ' ἀνθεμίου, τέλους τοῦ 5^{ου} ἢ ἀρχῆς τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἐπι βαθύτερον εὐρίσκοντο κυρίως μινωικὰ ὄστρακα καὶ πλήρη μικρὰ ἄωτα κύπελλα, τὰ ὁποῖα εἶναι κοινότατα εἰς τὴν ΥΜ ἐποχὴν. Ἀκριβῶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ μελανοῦ ἀρχαϊκοῦ στρώματος καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑποκειμένου εὐρέθη ἐγγειρίδιον χαλκοῦν διατηροῦν ἓνα ἐπίχρυσον ἦλον, τὸ ὁποῖον ἀνῆκει

ἀναμφιβόλως εἰς μινωϊκὴν ἐποχὴν, προδήλως μάλιστα μεσομινωϊκὴν. Δὲν θὰ ἦτο ἀπίθανον νὰ εὐρέθη ὑπὸ τινος εὐσεβοῦς, ὅστις ὡς παλαῖον καὶ σπάνιον ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν ἄχρηστον εὔρημα, ἀφιέρωσε τοῦτο εἰς τὸ ἱερόν τῶν ἑλληνικῶν χρόνων. Φυσικὰ δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ ἡ πιθανότης, ὅτι τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ ἀρχικὸν ΜΜ οἰκοδόμημα.

Ἐκ τῶν ἄλλων εὑρημάτων τὰ σπουδαιότερα ἐσημειώθησαν ἐντὸς τοῦ

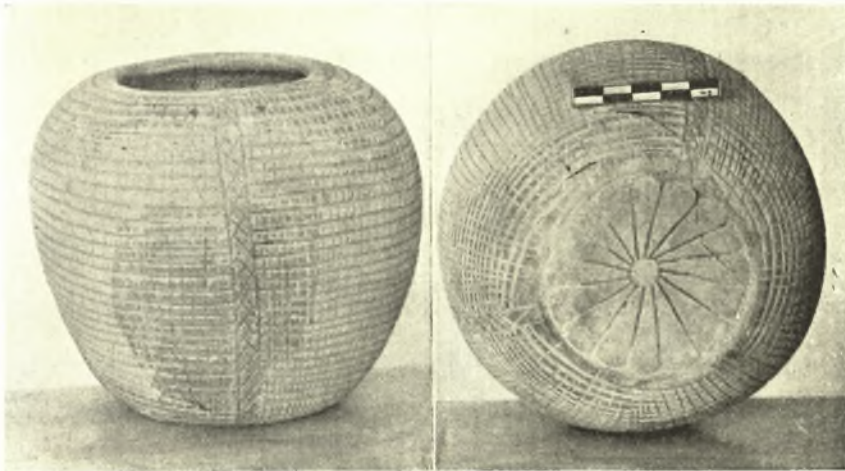

Εἰκ. 4. Αἰγυπτιακὰ ἀντικείμενα ἐκ φαγεντιανῆς, εὐρεθέντα ἐν τῷ στρώματι τῶν χαλκῶν. 1) Ὁ Αἰγύπτιος θεὸς Βησᾶς. 2) Εἰδῶλιον «Αἰδήμονος Ἀφροδίτης». 3) Καθημένη αἰγυπτιακὴ θεότης. 4) Κεφαλὴ αἰγυπτιακῆς θεότητος.

μελανοῦ στρώματος καὶ ἀπεικονίζονται ἐπὶ τῶν εἰκόνων 3-5: Χάλκινα εἰδῶλια βοῶς καὶ αἰλουροειδοῦς ὀκλάζοντος καὶ στρέφοντος τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω μὲ χαῖνον στόμα. Τεμάχιον εἰκονίζον τὸ στόμα μετὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῆς γλώσσης λέοντος ἢ ἄλλου αἰλουροειδοῦς. Τοῦτο θὰ ἦτο τεμάχιον ἐξ ὀλοκλήρου ζῶου καὶ ἐνθυμίζει τὴν διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν ἀναφερομένην κατασκευὴν χαλκῶν μεγαλυτέρων ἔργων, τὰ ὅποια ὡς μὴ δυνάμενα νὰ γίνωσι χυτὰ κατεσκευάζοντο σφυρήλατα. (Ὁ ὑποτιθέμενος λέων θὰ εἶχεν ἐνταῦθα μέγεθος μεγάλης γαλῆς ἢ μικροῦ κυνός. Κατὰ τι μεγαλύτερος τούτου εἶναι ὁ

ἀρχαῖκός πήλινος λέων τῆς Πραισοῦ, BSA 8 πίν. 13 - 14, ὅστις καὶ δέον νὰ θεωρηθῆ παράλληλον λίαν πιστόν). Ἐπίσης ἀνευρέθη ἑλλιπὲς σύμπλεγμα θεότητος ἐπὶ ἵππου, θέμα προσφιλὲς εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν. Ὅμοια πήλινα εὐρέθησαν εἰς τὸ τέμενος τῆς Ὁρθίας καὶ εἰς τὸ Μενελαῖον τῆς Σπάρτης, ἔξ οὗ οἱ Ἄγγλοι ἔδωκαν εἰς τὴν μορφὴν τὸ ὄνομα «Ἐλένη».) Ἔτερα τεμάχια εἶναι ἄμορφα καὶ πρὸ τοῦ ἐντελοῦς καθαρισμοῦ των δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ τι περὶ αὐτῶν.

Τὰ πλείστα τῶν θραυσμάτων χαλκῶν ἀγγείων προέρχονται ἔξ εὐμεγέθων

Εἰκ. 5. Ἄγγειον ἔξ αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς (συμπληρωθέν).

σκευῶν. Ἐν τεμάχιον διατηρεῖ ἔγχαράκτως τεχνικὸν ὄραϊον πλοχμὸν (Flechtband) μετ' ὀμφαλοῦ εἰς τὸ κέντρον ἐκάστου μέλους τοῦ κοσμήματος. Διατηρήθη ἐπίσης καὶ ἡ λαβὴ ἑνὸς χαλκοῦ σκεύους, καταλήγουσα ἄνω εἰς λατοειδὲς ἄνθος.

Τὰ ἐκ φαγεντιανῆς ἀντικείμενα (εἰκ. 4 - 5) εἶναι κολοβὸν ἀγαλμάτιον τοῦ αἰγυπτιακοῦ θεοῦ Βησᾶ (Bês), κολοβὸν ἐπίσης εἰδώλιον γυμνῆς θεᾶς, τοῦ τύπου τῆς καλουμένης Venus Pudica, γνωστῆς καὶ ἐκ τῆς ἀρχαϊκῆς Κρήτης καὶ ἔξ ἄλλων μερῶν (Πρβλ. Val. Müller Frühgr. Plastik κλπ. 207 ἔξ.), τέλος δὲ κορμὸς καθήμενου ἀγαλματίου καὶ κεφαλὴ αἰγυπτιακῆς θεότητος. Ἐπὶ τῆς εἰκ. 4 κορμὸς καὶ κεφαλὴ ἔχουν συνενωθῆ δοκιμαστικῶς, ἐν τούτοις δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι συνανήκουν. Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ εἰδώλιον τῆς Ἀφροδίτης διατηροῦν ἔχνη τοῦ βαθέος ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ των. Τοῦ Βησᾶ ὁ χρωματισμὸς ἦτο μέλας. Ἡ φαγεντιανὴ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ἦτο ὑπόλευκος ἢ πρασι-

νωπή. Τέλος εὐρέθησαν τὰ τεμάχια ἀγγείων ἐξ αἰγυπτιακῆς φαγεντιανῆς, ὧν ἓν συνεπληρώθη μετ' ἀσφαλείας (εἰκ. 5).

Ἐκ τῶν κεραμικῶν συντριμμάτων οὐδὲν ἀπεικονίζεται ἐνταῦθα. Ἰδιαιτέρως μνημονεύονται προϊσκη σχεδὸν ἀκεραία, πρωίμου ἀρχαϊκῆς ἢ ὑστερογεωμετρικῆς ἐποχῆς, μικρὰ τεμάχια ἀγγείων τῆς ἀνατολιζούσης περιόδου, δύο ἢ τρία ρωμαϊκὰ ἀγγεῖα ἄνευ ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ ἰσάριθμα τοιαῦτα ἐξ ἀρρετινῆς γῆς (Terra sigillata). Ἐν ἓκ τούτων (πινάκιον ἀβαθῆς μετὰ καθέτου περιχειλώματος) ἔφερε περίξ τοῦ χείλους ἐξωτερικῶς ἀνάγλυφα κυνάρια.

Πολλὰ συντρίμματα κεράμων εὐρέθησαν ἓκ τοῦ ὑποτιθεμένου ἱεροῦ. Στρωτῆρες ὑπάρχουσι πολλοί, μᾶλλον ἢ ἦτον κολοβοί. Ἐκ τῶν καλυπτῆρων εὐτυχῶς διατηρεῖται εἰς πρακτικῶς ἀκέραιος, τῆς συνήθους ἀετοειδοῦς μορφῆς, μήκους 0,70 καὶ πλάτους 0,18 Στρωτῆρες καὶ καλυπτῆρες ἀνήκουσιν εἰς διαφόρους τύπους μικρὸν παραλλάσσοντας μεταξὺ τῶν. Ἐπομένως προέρχονται ἓκ διαφόρων οἰκοδομῶν ἢ ἓκ διαφόρων ἐπισκευῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κτηρίου. Εὐρέθη ἐπίσης τεμάχιον ἀκροκεράμου μετ' ἀναγλύφου σπειροειδοῦς κοσμήματος ἐν σχήματι ∞.

Ἐκ τῶν λιθίνων ἀντικειμένων μνημονεύονται πώρινος βωμίσκος, τεμάχιον πωρίνου ἀκρωτηρίου (;) μετ' ἀνθεμίου καὶ ἄλλα θραύσματα. Ἐν τεμάχιον πωρίνου μικροῦ κιονοκράνου εὐρεθὲν ἤδη πρὸ δύο ἐτῶν ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγοῦ, ἐξακτῆρισα ἤδη ὡς ἀρχαϊκὸν μᾶλλον ἢ μινωϊκὸν (A. Anz. 1933, 295).

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφικῆς περιόδου ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάζεται οὕτω χειροπιαστῇ ἢ συνέχισι μιᾶς λατρείας ἐπὶ οἰκοδομήματος παλαιότερου. Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας εἶναι γνωστὸν πόση σημασίαν ἔχουν τοιαῦτα παρατηρήσεις, κυροῦσαι τὴν ἐπιβίωσιν λατρείας τινὸς ἓκ προελληνικῶν χρόνων. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἐφ' ὄλων σχεδὸν τῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐποχὴν λατρεῖα θεοτήτων (Τίρυνς σαφέστατα, ἐπίσης Μυκήναι, Ἀκροπολις, Θῆβαι). Ἐν Κρήτῃ ἀκόμη ἐπιστῶθη λατρεία κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν ὑπὲρ τὰ πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθέντα ἀνάκτορα Κνωσοῦ, Φαιστοῦ καὶ τὸ μέγαρον Τυλίσου. Διὰ πρώτην ὅμως φορὰν βλέπομεν τόσον ἐντατικὴν καὶ τόσον μακρόβιον λατρείαν ἐν ἑλληνικοῖς χρόνοις, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἑνὸς μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος.

Φυσικὰ ἡ ἀξία τῆς ἀνακαλύψεως θὰ εἶναι πλήρης, ὅταν ἐξακριβωθῇ ἡ φύσις τοῦ μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος. Διότι δυνατὸν νὰ εἶναι τυχαία ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἑλληνικῆς λατρείας, τῆς ὁποίας τὴν φύσιν ἀγνοοῦμεν ἔτι, ὑπὲρ τὰ ἐρείπια τοῦ μινωϊκοῦ οἰκοδομήματος. Ἄν ὅμως ἦθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι καὶ τοῦτο ἦτο ἀρχῆθεν χαρακτηρὸς ἐπισημοτέρου καὶ δὴ θρησκευτικοῦ (τοιαῦτα δὲ ἀγνοοῦμεν σχεδὸν μέχρις ὥρας ἓκ τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς), τότε φυσικὰ τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας.

Ἡράκλειον, Δεκέμβριος 1933.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Ευχαρίστως αναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1933 βιβλία, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἐκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρενθεσις, δωρητὴς ὑπονοεῖται ὁ συγγραφεὺς].

1. **Åberg, Nils:** Bronzezeitliche und früheisentliche Chronologie. T. 1-3: Stockholm 1930-32 (Kngl. Vitterh. Histor. och Antiqu. Akademien).
2. **Ἀλήθεια:** Περ. Δ', ἔτ. 1, Ἄρ. 21: Κέρκυρα 12 Ἰαν. 1933. [Περιεχ.:] Γεώργιος Θεοτόκης (Ἡ Διεύθυνσις).
3. **Das Alpenbuch.** (Zürich.: 1931) Ἄπ.: «Eidg. Postverwaltung» Jg. 3.
4. **Ἀμάντου, Κ. Ι.:** Εἰσαγωγή εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν. Ἐν Ἀθήναις 1933.
5. **Andreadès, A.:** Philippe Snowden. Paris 1916. (Δ. Παππούλιας).
6. » » Le théâtre grec contemporain. Genève 1927. Ἄπ.: «Bibliothèque Univers. et Revue de Genève» Oct. 1927. (Δ. Παππούλιας).
7. **Angélopoulos, Élie J.:** Aristophane et ses idées sur Socrate. Athènes 1933.
8. **Ἀποστολίδου, Π. Χ.:** Αἱ Παγασαί. Ἐν Ἀθήναις 1912 (Δ. Παππούλιας).
9. **Ἀθηναγόρα:** Μία ἐπιστολὴ ἀποσταλεῖσα τῷ σοφῷ φίλῳ Καθηγητῇ καὶ Ἀκαδημαϊκῷ κυρίῳ Δ. Κ. Μπαλλάνῳ εἰς ἀπάντησιν μιᾶς κριτικῆς ἐπὶ τοῦ «Γνησίου Συγγραφέως» Ἐν Ἀθήναις 1933.
10. » » Λί ἱεραὶ μοναὶ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει... Ἐν Ἀθήναις 1927 (Δ. Παππούλιας).
11. » » Ὁ γνήσιος συγγραφεὺς τῶν εἰς Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδομένων συγγραμμάτων. Ἐν Ἀθήναις 1932.
12. **Ἀύγερινου, Πέτρου Δ.:** Δημήτριος Παππούλιας. Κάϊρον 1932.
13. **Βαλσαμῶνος, Μιχ.:** Πατριαρχικὴ κατήχησις. Ἐκδ. Μ. Γεδεῶν. Ἐν Καρυαῖς Ἄγ. Ὄρους 1931. (Μ. Ι. Γεδεῶν).
14. **Βαμβουδάκη, Ἐμμ.:** Τὸ ἐν Κέδρω Σάμου Βαπτιστήριον. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἄπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδῶν» 9.
15. » » Ἐπιγραφή ἑλληνιστικὴ ἐν Ἄνω Βαθει Σάμου. Ἄπ.: «ΑΕ» 1931.
16. **Bollettino** [dell'] Associazione Internazionale degli Studi Mediterranei. Anno 4: Roma 1933. (Γ. Π. Οἰκονόμος).
17. **Brueckner, A.:** Der Wiederbeginn der Arbeiten. **Ernst Buschor:** Eine Poros-Stele vom Heiligen Tor. Ἄπ.: «Athen. Mitt.» 51, 1926 (Δ. Παππούλιας).

18. **Brunn, H.**: Über die kunstgeschichtl. Stellung des Pergamen. Gigantomachie. Berlin 1884. Ἄπ.: «Jahrb. d. Kngl. Preuss. Kunstsamml.» 5 (Α. Μπενάκης).
19. » » » » Kleine Schriften. Bd. 1-3. Leipzig 1898-1906 (Δ. Παππούλιας).
20. **Bulle, H.**: Untersuchungen an griech. Theatern. München 1928. Ἄπ.: Abhandl. Bayer - Akad. Wiss.» Bd 33.
21. **Bulletin de l'Académie des Beaux - Arts.** Ann. 8, Paris 1932 (Acad. des Beaux - Arts).
22. **Bulletin of the Metropolitan Museum of Art.** V. 28, 1932: New York. (Metrop. Mus. of Art).
23. **Buren, A. W. van**: A companion to the study of Pompeii und Herculaneum. Rome 1933 (Amer. Acad. in Rome).
24. » » » » A bibliographical guide to Latium and Southern Etruria. Ed. 3. Rome 1933. (Amer. Acad. in Rome).
25. **Buschor, Ernst**: Der Dreileibige. Ἄπ.: «Athen. Mitteil.» 47, 1922. (Δ. Παππούλιας).
26. » » » » Der Oelbaumgiebel. Burgloewen. Ἄπ.: «Athlen. Mitteil.» 47, 1922 (Δ. Παππούλιας).
27. » » » » Die Tondächer der Akropolis. 2: Stirnziegel. Text. Berlin 1933 (D. Archäol. Inst.).
28. » » » » Die Wendung des Blaubarts. Ἄπ.: «Athen. Mitteil.» 47, 1922 (Δ. Παππούλιας).
29. **Calderini, Ar.**: La manomissione e la condizione dei liberti in Grecia Milano 1908 (Δ. Παππούλιας).
30. **Cantineau, J.**: Inventaire des inscriptions de Palmyre. Fasc. 7-8. Beyrouth 1931-32.
31. **Caputo, G.**: Divergenze e convergenze dopo venti mesi di dimora in Attica e dopo lunghi colloqui con le rovine cosiddette mute. Roma 1933. Ἄπ.: «Rassegna Italiana» 1933.
32. » » » » Dell'antico giuoco del Paleo. Ἄπ.: «Historia» 1933.
33. **Carta dell'Isola di Rodi.** Istituto Geogr. Militare. 1925. F^o 1-4 (Σ. Ζερβός).
34. **Χαβιαρᾶ, Νικήτα Δ.—Κουγέα, Σωκρ.**: Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας πάπυρος. Ἄπ.: «ΑΕ» 1913 (Δ. Παππούλιας).
35. **Chamberlain, H. St.**: Die Grundlagen des 19. Jahrhunderts H. 1-2. München 1907 (Δ. Παππούλιας).
36. **Χατζῆ, Ἄντ. Χ.**: Ἐδοτάθιος Μακρομβολίτης καὶ Ἀκρητῆς. Ἀθήναι 1932. Ἄπ.: «Byz.-Neugr. Jahrb.» 9, 1931.
37. **Choisy, Frank**: Les allégories musicales du Musée Nat. d'Athènes. Ἄπ.: «Monde Musical» 1932.
38. **Ἡπειρωτικὰ Χρονικά.** Ἔτ. 1-6 καὶ Παραρτ. 1-3. Ἐν Ἰωαννίνοις 1926-1931 (Δ. Παππούλιας).
39. **Κυπριακὰ Χρονικά.** Ἔτ. 9, 1933. Ἐν Λάρνακι Κύπρου. (Ἡ Διεύθυνσις).
40. **Χρυσάφη, Ι. Ε.**: Οἱ σύγχρονοι διεθνεῖς Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Τ. 1. Ἐν Ἀθήναις 1930 (Δ. Παππούλιας).
41. **La conservation** des monuments d'art et d'histoire. (Paris 1933). (Office Internat. des Musées),

42. **Corinth**, V. 1: Indroduction, topography, architecture, by A. N. Fowler and R. Stillwell. Cambridge, Mass. 1932. καὶ Plates: 1932 (Ἄμερ. Ἀρχ. Σχολή Ἀθηνῶν).
43.   V. 5: The Roman Villa. By Theod. L. Shear Cambridge, Mass. 1930 (Ἄμερ. Ἀρχ. Σχολή Ἀθηνῶν).
44.   V. 6: Coins. 1896 - 1929. By K. M. Edwards. Cambridge, Mass., 1933 (Ἄμερ. Ἀρχ. Σχολή Ἀθηνῶν).
45. **Delbrueck, Hans**: Das Tagebuch Kaiser Friedrichs. **Gustav Freytag**: Über Kaiser Friedrich. Berlin 1889. Ἄπ.: «Preuss Jahrbücher» (Δ. Παππούλιας).
46. **Δελτιον** τῆς Ἑλλην. Γεωγρ. Ἐταιρείας T. 2 (1926 - 1932) Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἑλλην. Γεωγρ. Ἐταιρεία).
47.   » τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος N. Σειρά T. 1, τχ. 1. 4. Ἐν Ἀθήναις 1928. (Δ. Παππούλιας).
48. **Δημοπούλου, Π. Ν.**: Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀθήναι 1933.
49. **Doerpfeld, W.** Γουλιέλμος Δόρφφελτ (1853 - 1933). Ἐκδοσις «Κοινότης Περγάμου» Μυτιλήνη 1933. («Κοινότης Περγάμου» Μυτιλήνη).
50. **Δραγάτση, Ἰακ. Χ.**: Τὸ ἐν Πειραιεὶ Σηράγγιον. Ἄπ.: «A. E.» 1925/26: 1928. (Δ. Παππούλιας).
51. **Dreier, E.**: Das Generationsproblem in der griech. und griech.-röm. Kultur. Paderborn 1933.
52. **Ἐκθεσις** τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκπονήσεως Νέου Σχεδίου Ἀθηνῶν, Καλλιθέας, Φαλῆρων καὶ Πειραιῶς [καὶ] Διαγράμματα. 1924 (Δ. Παππούλιας).
53.   » τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης. Ἐν Ἀθήναις 1875. Ἄπ.: «Στοὰ» (Δ. Παππούλιας).
54.   » ἐπὶ τῆς περιοριστικῆς καταστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δεκέμβριος 1930. (Δ. Παππούλιας).
55. Ἡ ἐνενηκονταετηρὶς τῶν Ἀθηνῶν ὡς πρωτεύουσος τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1925. (Δ. Παππούλιας).
56. **Ἐπετηρὶς Φιλολ. Συλλόγου Παρνασσῶ.** Ἐτ. 1 - 3 [καὶ] Περ. Β', ἐτ. 10 - 12. Ἐν Ἀθήναις 1897 - 99 [καὶ] 1914 - 16. (Δ. Παππούλιας).
57. **Ἐβδομαδικαὶ Ἐπιθεώρησις τοῦ Ξένου Τύπου.** Ἐτ. 2, 1933. Ἐν Ἀθήναις (Ἐπιθ. Ἐξωτ.).
58. Die **Ergebnisse** der Ausgrabungen zu Pergamon. Vorläuf. Bericht [1]. [2]. 3. Berlin 1880 - 88. (Ἄντ. Ἐμμ. Μπενάκης).
59. **Εὐαγγελίδου, Δ.**: Ἀνασκαφαὶ Δωδώνης. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1932.
60. **Εὐαγγελίδου, Τρύφ.**: Ροδιακά. T. 2, 1. Ἐν Ἀθήναις 1929. (Δ. Παππούλιας).
61. **Εὐριπίδου Ἴων.** Ἀρχαία τραγωδία, ὅπως τὴν ἔχει μεταφράσει ἔμμετρα ὁ Νικόλαος ὁ Ποριώτης Ἀθήνα 1933. (N. Ποριώτης).
62. **Führer** durch die Königl. Museen. Aufl. 12. Berlin 1902 (Δ. Παππούλιας).
63. **Archaeologische Funde** aus dem Jahre 1929 und der 1. Hälfte von 1930. Ἄπ.: «Jahrbuch d. D. arch Inst.» (Δ. Παππούλιας).
64. **Gai** Institutionum commentarii 4. Sextum ed. B. Kuebler. Lipsiae 1928 (Δ. Παππούλιας).
65. **Γεδεῶν, Μαν, Ἴω.**: Ἀποσημειώματα χρονογράφου. 1780 - 1800 - 1869 - 1913. Ἐν Ἀθήναις 1932.

66. **Γεδεών, Μαν. Ἰω.** : Ὁ χαρακτήρ τοῦ βυζαντινοῦ ἀγῶνος δικαιοῦμενος. Ἐν Ἀθήναις 1931. Ἀπ. : «Ἱερ. Σύνδ.»
67. » » » Ἐπιστολή ὡς ἐπίλογος καί πρόλογος Ἀγιορείτ. Προσφυνηταρίου. Ἀθήναι 1923.
68. » » » Μηνιαίων γράμματα. Ἀπ. : «Μοῦσαι» Παράρτ. Ἐν Ζακύνθῳ 9 Νοεμβρ. 1933.
69. » » » Πατριαρχικῆς ἱστορίας μνημεία. 1 : Ἀθήναι 1922.
70. » » » Κληρικῶν προνομίαι καί τιμαὶ κοσμικαί. Ἐν Ἀθήναις 1931 Ἀπ. : «Ἱερ. Σύνδ.».
71. » » » Ἡμίγνωστοι σελίδες τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων. Ἀθήναι 1927. Ἀπ. : «Θεολογία».
72. **Ghiberti, L.** : Porte principale du Baptistère de Florence. [Ἄνευ προμετοπίδος].
73. **Γιαννοπούλου, Νικ. Ι.** : Ἐπιγραφαὶ Θεσσαλίας. 1932. Ἀπ. : «ΑΕ» 1931.
74. **Gilliéron, E.** : Galvanoplastische Nachbildungen mykenischer und kretischer (Minoischer) Altertümer. (Stuttgart) (Δ. Παππούλιας).
75. **Goekoop, A.E.H.** : Ithaque la grande. Athènes 1908 (Δ. Παππούλιας).
76. **Cotsmich, Alois** : Studien zur ältesten griech. kunst. Prag. [1930]. [Κροίσις]. E. Kunze. Ἀπ. : «Götting. Gelehr. Anzeiger» 1932, Nr. 6 (E. Kunze).
77. **Γούδα, Ἀναστ. Ν.** : Τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Ἀθήναις 1876 (Δ. Παππούλιας).
78. **Μεσαιωνικά γράμματα.** Τ. 1, τχ. 1. Ἐν Ἀθήναις 1930 (Δ. Παππούλιας).
79. **Granic, B.** : L'acte de fondation d'un monastère dans les provinces grecques du Bas - Empire au Ve et au VIe siècle. Paris : 1930. Ἀπ. : «Mélanges Ch. Diehl» V. 1 (Δ. Παππούλιας).
80. » » Das Klosterwesen in der Novellengesetzgebung Kaiser Leons des Weisen. Leipzig 1931. Ἀπ. : «Byz. Zeitschr.» 31, 1 (Δ. Παππούλιας).
81. **Grillparzer, Fr.** : Σαφῶ. Μετάφρ. Ἐμμ. Λαυίδ. Ἀθήναι 1926. (Δ. Παππούλιας).
82. **Hamann, R.** : Deutsche Kōrpe des Mittelalters. Marburg 1922 (Δ. Παππούλιας).
83. **Hansen, H. D.** : Early civilization in Zhessaly. Baltimore 1933.
84. **Heisenberg, Aug.** : Karl Krumbacher. Ἀπ. : «Allgäuer Geschichtsfreund» 24, 1925, 1 (Δ. Παππούλιας).
85. **Τουριστικὴ Ἑλλάς.** Ἔτ. 1 - 4. Ἀθήναι 1931 - 33. (Τουρισμός).
86. **Ἑλληνικά.** Τ. 6, 1933. Ἐν Ἀθήναις 1933 (Σύλλ. Ὁφελ. Βιβλ.)
87. **Ἐορτασμός** τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ τῶν ὁμοτίμων καθηγητῶν Ζήκου Ρώση καὶ Ἰωάννου Μεσολορᾶ. Ἐν Ἀθήναις 1933 (Πανεπιστήμιον).
88. **Hiller von Gaertringen, Fr.** : Epigraphische Hymnen. Ἀπ. : «Forsch. u. Fortschr. 9, 1933, Nr. 20 - 21.
89. **Hutton, C. A.** : The jubilee celebration of the Society. Ἀπ. : «Journal of Hell. Stud.» 49, 1929.
90. **Jahresbericht** des Archäol. Instituts für das Jahr 1924, 1925, 1929 - 30 (Δ. Παππούλιας).

- 91 **Kalitsunakis, Joh. E.**: Ein Jahrhundert Neugriechenland. Berlin 1921 (Δ. Παππούλιας).
92. **Καμπούρογλου, Δ. Γρ.**: Οἱ Χαλκοκονδύλοι. Ἐν Ἀθήναις 1926 (Δ. Παππούλιας).
93. » » Μελέται καὶ ἔρευναί. Ἐν Ἀθήναις 1923 (Δ. Παππούλιας).
94. **Καρακασσώνη, Π. Γ.**: Ἱστορία τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χίου κατὰ τὸ 1912. Ἐν Ἀθήναις 1928 (Δ. Παππούλιας).
95. **Καρελίδου, Π.**: Διαμαρτυρία πρὸς τὸν κοσμήτορα τῆς Φίλοσ. Σχολῆς κ. Κυπάρισσον Στέφανον ἐναντίον Σπυρ. Δ. Λάμπρου. Ἀ': Ἀθήνησιν 1892 (Δ. Παππούλιας).
96. **Κατάλογος** Βιβλιοθήκης Βουλῆς. Ἐν Ἀθήναις 1900 (Δ. Παππούλιας).
97. » τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἑπταετίαν 1920 - 1926 προσκτηθέντων ἐξ ἀγορᾶς συγγραμμάτων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Τ. 1 - 2. Ἐν Ἀθήναις 1927. [Πολυγραφημένους] (Δ. Παππούλιας).
98. **Συστηματικὸς κατάλογος** τοῦ Ἑθν. Μετσοβείου Πολυτεχνείου. Ἐν Ἀθήναις 1924. (Δ. Παππούλιας).
99. **Keil, Jos.**: Ephesos. Wien 1915 (Δ. Παππούλιας).
100. **Ἰερά Κειμήλια** Ναῶν καὶ Μονῶν τῶν ἀνταλλαξίμων. Ἀθήναι 1930 (Δ. Παππούλιας).
101. **Κεραμοπούλου Ἀντ. Δ.**: Σύμμεκτα ἀρχαιολογικά 1932. Ἀπ.: «ΑΕ» 1931.
102. » » » Ἐρευναὶ καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Δυτ. Μακεδονίᾳ. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1932.
103. **Keyssner, G.**: Das Gebäude der Universität in Jena. Leipzig. Ἀπ.: «Profanbau» (Δ. Παππούλιας)
104. **Κόλια, Γ.**: Σιδερόκαστρον. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ.» 10.
105. » » Τοπωνυμικὸν τοῦ δήμου Δωριέων Παρνασσίδος. Ἀθήναι 1933. Ἀπ.: «Ἀθηνᾶ» Τ. 44.
106. **Κοσμᾶ** Μητροπολ. Βιζύης: Ἐπτὰ ἐπιστολαὶ λόγου ἄξια. Ἐπιμελεία Μ. Ι. Γεδεών. Ἐν Ἀθήναις 1928. Ἀπ.: «Θρακικά» 1. (Μ. Ι. Γεδεών).
107. **Κουρουγιώτη, Κ.**: Εἰς τὸ ἀνάκτορον Ἐλευσίνος. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 1926 (Δ. Παππούλιας).
108. » » Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1926 (Δ. Παππούλιας).
109. **Κριαρᾶ, Μ.**: Διορθώσεις εἰς τὸν Στάθην τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου Σάθα. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζαντ. Σπουδῶν» Τ. 9.
110. **Κυπαρίσση, Ν.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Γουρζουμίση Ἀρχαίας Ἀχαΐας. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1932.
111. **Κυπρος.** Ἀπ.: «Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ.» Τ. 15 (1931). (Δ. Παππούλιας).
112. **Λαμπάκη, Γ.** Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς Μονῆς Δαφνίου. Ἐν Ἀθήναις 1889 (Δ. Παππούλιας).
113. **Λάμπρου, Σπ. Π.**: Παλαιολόγια καὶ Πελοποννησιακά. Τ. 3. Ἐν Ἀθήναις 1926. (Δ. Παππούλιας).
114. **Lascaris, M.**: Diplôme du Tsar Ivan Asên II. Sofia 1930. [Κεῖμ. βουλγαρικὸν καὶ περιλήψις γαλλικὴ]. Ἀπ.: «Bulgarski Starini» 11. (Δ. Παππούλιας).
115. **Λεβίδου, Ν. Δ.**: Ἔργα δημοσιευθέντα ἐν ἰδίῳ τεύχεσι. [Ἐν Ἀθήναις 1933].
116. » » Μελέτη πῶς ἀκριβῶς ἰδρύθη ἡ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παιδῶν ὑπὸ τοῦ Φιλολ. Συλλόγου Παρνασσού. Ἐν Ἀθήναις 1933.

117. **Leitschuh, Fr.:** Die Wittelsbacher in Bayern. Aufl. 2 Bamberg 1894. (Δ. Παππούλιας).
118. **Λούβαρι, Ν. - Παππούλια, Δ.:** Μιχαήλ Διβαδάς. Λόγοι - Ἐν Ἀθήναις 1933 (Πανεπιστήμιον).
119. **Macmillan, G. A.:** H history of the Hellenic Society 1879 - 1929. London (Γ. Γεννάδιος).
120. **Malve, Jean:** Grèce antique-Grèce moderne. Chartres 1928. (Δ. Παππούλιας)
121. **Μαρινάτου, Σπ.:** Αἱ ἀνασκαφαὶ Goekoop ἐν Κεφαλληνίᾳ 1933. Ἄπ.: «ΑΕ» 1932.
122. » » Ἀνασκαφὴ ἸἈμνισοῦ Κρήτης. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1932.
123. » » Höhlenforschungen in Kreta. Ἄπ.: «Mitteil. ueber Höhlen-und Karstforschung» 1928.
124. » » Ἡ ὄρεϊά κρύσταλλος ἐν Κρήτῃ 1932. Ἄπ.: «ΑΕ» 1931.
125. **Megas, G.:** Die Sage von Alkestis Ἄπ.: «Archiv f. Religionswiss.» 30, Leipzig 1932.
126. **Μηλιάδῃ, Γ.:** Ἀμβρακίας τάφοι. Ἄπ.: «Ἀρχ. Δελτίον» 1926 (Δ. Παππούλιας).
127. **Μηλιαράκη, Ἄντ.:** Ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου. Ἄπ.: «Μελέτη» 1907 (Δ. Παππούλιας).
128. **Milet.** Bd 3, H 1: Der Latmos von Theod. Wiegand. Berlin 1913 (Ἄντ. Ἐμμ. Μπενάκης).
129. **Moerland, H.:** Rufus de podagra. Olsoae 1933. (Symbolae Osloenses, Fasc. Supl 6) (Γ. Π. Οἰκονόμος).
130. **Μπαλάνου, Δ. Σ.:** Θεόκλητος Φαρμακίδης. (1784 - 1860), Ἐν Ἀθήναις 1933. (Πανεπιστήμιον).
131. **Μπαλάνου, Ν.:** Τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα πρὸς ἀναστήλωσιν τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως. 1834 - 1930. (Δ. Παππούλιας).
132. **Μπίρη, Κ. Α.:** Τὰ πρῶτα σχέδια τῶν Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1933.
133. **Μυλωνᾶ, Γ. Σ.:** Ἐρυθρόμορφος κρατὴρ Ἐλευσίνος 1932. Ἄπ.: «Ἀρχ. Ἐφ.» 1931.
134. **Νικηφόρου:** Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός καὶ Βησσαρίων ὁ Καρδινάλιος. Ἀθῆναι 1893. (Δ. Παππούλιας).
135. **Νοταρᾶ, Χρυσάνθου:** Εἰσαγωγή εἰς τὰ γεωγραφικά καὶ σφαιρικά... Ἐν Παρισίοις 1716 (Δ. Παππούλιας).
136. **Οἰκονόμου, Γ. Π.:** Ἀναθηματικὸν κράνος τῶν Ὀρχομενίων. 1928. Ἄπ.: «ΑΕ» 1925 - 1926.
137. » » Ἐκ τοῦ Ἐργαστηρίου τῶν Τράλλεων. 1925. Ἄπ.: «ΑΕ» 1923.
138. » » Bronzen von Pella 1927. Ἄπ.: «Athen. Mitteil.» 51, 1926.
139. » » Περί τῆς σημασίας τῶν ἑλλην. νομισματ. ὑστεροσήμων ἐπὶ τῇ βάσει νέας δραχμῆς τῶν Ναξίων. Ἄπ.: «ΠΑΑ» 1928.
140. » » Le nouveau «Zeus» due Musée d'Athènes. Paris 1930. Ἄπ.: «Mon. et Mém. Piot» 30.
141. » » Ἐκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1932 ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1933.
142. **Ὀρλάνδου, Ἀναστ.:** Τὸ ἀέτωμα τοῦ ἐν Σουνίῳ Ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐναΐσιμος Διατριβή. Ἀθ. 1915, Ἄπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» Τ. 1 (Δ. Παππούλιας).

143. **Ὁρλάνδου, Ἀναστ.**: Ἀνασκαφὴ τοῦ Ὁρείου τοῦ Περικλέους. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1932.
144. » » Ἀνασκαφὴ Πελλήνης. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1932.
145. » » Ἀνασκαφὴ Σικυῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1932.
146. » » Μοναστηριακὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀθήναι 1927 (Δ. Παππούλιας).
147. » » Ὁ ἐν Στράτῳ τῆς Ἀκαρνανίας ναὸς τοῦ Διός. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 1923 (Δ. Παππούλιας).
148. » » Ἡ Ὁμιορφη Ἐκκλησιά. Ἀθήναι 1921 (Δ. Παππούλιας).
149. **Osborn, H. F.**: Men of the old stone age. Ed. 3 New York 1918 (Ἀναστ. Ὁρλάνδος).
150. **Πάλλα, Δ. Ι.**: Ἡ φιάλη τοῦ Χριστιανικοῦ Παρθενῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀπ.: «Byz. - Neugriech. Jahrb.» 10.
151. **Παπαδημητρίου, Ι.**: Ὁ ἐθνικὸς βίος τοῦ Μουστοξύδου. Κέρκυρα 1933.
152. **Παπανδρέου, Γ.**: Ἱστορία τῶν Καλαβρυτών. Ἀθήναι [1928] (Δ. Παππούλιας).
153. **Παπασπυρίδη, Σέμνης—Κυπαρίσση, Ν.**: Νέα λήκυθος τοῦ Δουρίδος. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 1927 - 28. (Δ. Παππούλιας).
154. **Papiri greci e latini.** V. 8, Fasc. 1. Firenze (1925) (Δ. Παππούλιας).
155. **Παππούλια, Δ. Π.**: Τὸ ἐν Βελιγραδίῳ συνέδριον τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Ἀπ.: «ΠΑΑ» 2, 1927.
156. **Πασχάλη, Δ. Π.**: Ἱστορικὰ ἔργα καὶ μελέται (1887 - 1933) Ἐν Ἀθήναις 1933.
157. » » Ἀνδριακὸν γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις 1933.
158. » » Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Ἄνδρου. Ἐν Ἀθήναις 1933.
159. **Peek, W.**: Griechische Epigramme II. Ἀπ.: «Athen. Mitteil.» 57, 1932.
160. » » Μετρικαὶ ἐπιγραφαὶ 1932. Ἀπ.: «ΑΕ» 1931.
161. **Peirce, H. - Tyler, R.**: L'art byzantin. T. 1: Paris 1932 (Α. Ε. Μπενάκης).
162. **Pendlebury, J. D. S.**: A handbook to the Palace of Minos at Knossos. London 1933.
163. **Φιλαδελφέως, Ἀλεξ.**: Ἡ ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι. (Ἐν Ἀθήναις 1920). Ἀπ.: «Πανελλ. Δεύκ.» 5 (Δ. Παππούλιας).
164. **Φίλιος, Δ.**: Eleusis. Athènes 1896. (Δ. Παππούλιας).
165. **Φραγκούλη, Κ. Ν.**: Λεύκωμα τῆς Κάσου. Ἐν Πόρτ - Σαϊδ 1921. (Γ. Π. Οικονόμος).
166. **Πολίτου, Ἀθαν. Γ.**: Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Νεωτέρα Αἴγυπτος. T. 1-2. Ἀλεξάνδρεια, Ἀθήναι: 1928 - 30.
167. » » Σκέψεις τινὲς ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν μελλοντικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνισμοῦ. Ἀλεξάνδρεια 1931.
168. **Pottier, Edm.**: Théophile Homolle 1848-1925. (Paris 1926). (Δ. Παππούλιας).
169. **Πρακτικὰ** τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔτ. 1933, T. 8. Ἐν Ἀθήναις 1933. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.
170. **Προσχέδιον** Ὁργανισμοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μάϊος 1931. (Δ. Παππούλιας)
171. **Πυθαγόρας - Γνώμων.** T. Α', τχ. 8: Ἀθήναι Αὔγ. 1932. [Περιεχ.] Δημήτριος Παππούλιας. (Ἡ Διεύθυνσις).
172. **Ραδοπούλου, Ραδ. Γ.**: Ὁ βασιλεὺς Φουάτ ὁ Α' καὶ ἡ ἀναγεννωμένη Αἴγυπτος Ἀλεξάνδρεια 1930 (Δ. Παππούλιας).
173. **Ρεδιάδου, Π. Δ.**: Ὁ Κρητικὸς Λαβύρινθος καὶ οἱ σχετικοὶ μῦθοι 1932. Ἀπ.: «ΑΕ» 1931.
174. **Reisch, E.**: Bericht über die Gesamtsitzung des Österr. Archäel Institutes 1930. Ἀπ.: «Jochreshefte des Österr. Arch. Inst.» 26, 1930 (Δ. Παππούλιας).

175. **Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos.** Ep. 3., Anno 35, 1931. Madrid (Cuerno Facultativo del Ramo).
176. **Ricci, C.:** Monumenti. Tavole storiche de Mosaici di Ravenna Fasc. 1 Roma 1930.
177. **Ρωμαίου, Κ. Α.:** Ὁ ἔφηβος τοῦ Μαραθῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1927. Ἀπ.: «Ἐλ-
ληνικά». 1924-25. (Δ. Παππούλιας).
178. **Σαβράμη, Εὐάγγ. Ι.:** Σημειώματα ἐκ διαφόρων κωδίκων Ἀπ.: «Ἐλληνικά»
Τ. 4, 1931.
179. » » Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δημητσάνης. Ἐν Ἀθήναις
1932. Ἀπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδῶν», 9.
180. » » Λόγος τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου τοῦ Β' ὑπὲρ τοῦ
Δ. Θέμελι καὶ τῶν Μεσολογγιτῶν. Ἀλεξάνδρεια 1933.
Ἀπ.: «Ἐκκλησ. Φάρος».
181. **Sardis. V. 7: Greek and Latin inscriptions P. 1:** by W. H. Buckler and
Dav. M. Robinson. Leyden 1932 (D. M. Robinson).
182. **Siegel, K.:** Alois Riehl. Graz 1932.
183. **(Σικελιανοῦ, Ἄγγ.)** Δελφικὲς ἑορτές. 1927 (Δ. Παππούλιας).
184. **Sjoevall, Einar:** Die Bedeutung der Skelettanalyse bei Grabunter-
suchungen. Ἀπ.: Kungl. Fysiogr. Sällskapets i Lund Förlhandlingar
Bd 2, Nr. 10.
185. **Σωτηριάδου, Γ.:** Ἀνασκαφαὶ Μαραθῶνος. Ἐν Ἀθήναις 1933.
186. » » Π. Καρολίδης, ὁ διαμαρτυρούμενος Καππαδόκης. Ἐν Ἀθήναις
1894. (Δ. Παππούλιας).
187. » » Ἡ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡρο-
δότου. Θεσσαλονίκη 1928. Ἀπ.: «Ἐπετ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπ.
Θεσσαλονίκη» 1.
188. **Σωτηρίου Γ. Α.:** Ἀνασκαφὴ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐν
Ἀθήναις 1922. Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 1922 (Δ. Παππούλιας).
189. » » Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ τέχνῃ. Ἐν Ἀθήναις 1914 (Δ. Παππούλιας).
190. » » Ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Ἐφέσῳ. Ἐν Ἀθήναις 1924.
Ἀπ.: «Ἀρχ. Δελτ.» 1922 (Δ. Παππούλιας).
191. » » La sculpture sur bois dans l'art byzantin. Paris. Ἀπ.:
«Mélanges Ch. Diehl» V. 2.
192. **Σωτηρίου, Μαρίας Γ.:** Ὁ Ναὸς τῆς Σκριποῦς τῆς Βοιωτίας 1932. Ἀπ.:
«ΑΕ» 1931.
193. **Spann, O.:** Bibliographie der Wirtschafts- und Sozialgeschichte des Welt-
krieges. Wien 1923 (Δ. Παππούλιας).
194. **Spiegelberg, W.:** Die demotischen papyri Hauswaldt. Leipzig 1913 (Δ.
Παππούλιας).
195. **Σταυροπούλου, Φοίβου Δ.:** Τιμητικὸν ψήφισμα ἐκ Ραμονούντος. Ἀπ.: «Ἐλ-
ληνικά». Τ. 3 1930.
196. **Stein, A. - Andrews, Fr. H.:** Catalogue of wall - paintings from ancient
shrines in Central Asia and Sistān [of the] central Asian Antiquities,
Museum, New Delhi. Delhi 1933 (Arch. Survey of India).
197. **Στέρης.** 18 κύρια ἄρθρα γύρω ἀπὸ μὴ ἐκθεση. Ἀθήνα (Δ. Παππούλιας).
198. **Στεργιαννόπουλος, Π.:** Ἀπὸ τὰς ἀρχαίας Ἀμύκλας. Σπουδαῖον κιονόκρανον.
Ἀπ.: «Νεολόγ. Πατρῶν» 8, Μαρτ. 1933.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1933

Α'. Τακτική Συνέλευσις.

Τῆ 5^η Φεβρουαρίου 1933, ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὥρα 5^η μ. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα ἐκλέξωσι τὸ τε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1933, ἀκούσωσι δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας περὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς διαχειρίσεως τοῦ 1932, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1932.

Παρήσαν ἑταῖροι τριάκοντα. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Μιλτιάδης Πουρῆς, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Κίμων Πρινάρης, Α'. Γραμματεὺς ὁ κ. Διονύσιος Καλογερόπουλος καὶ Β'. Γραμματεὺς ὁ κ. Βασ. Μαρκόπουλος.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως κ. Δ. Καλογερόπουλος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας περὶ τῆς Οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1932, ἣ δὲ συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1933 οἱ κ. κ. Βασίλειος Αἰγινήτης, Εὐάγγελος Κρητικός, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Ἄγγελος Σταυρόπουλος καὶ Ἰωάννης Σεργόπουλος.

Διακοπέισις μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 6 1/2 ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1932 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

Β'. Τακτική Συνέλευσις.

Τῆ 12^η Φεβρουαρίου 1933, ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὥρα 10^η π. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς δευτέραν τακτικὴν συνέλευσιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Μιλτ. Πουρῆ καὶ προέβησαν κατὰ ἄρθρον 10 τοῦ Ὁργανισμοῦ εἰς μυστι-

κὴν διὰ ψηφοδελτίων ἐκλογὴν τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν τριετίαν 1933-1935. Ἐψήφισαν ἑταῖροι ἑκατὸν τριάκοντα δύο, ἐξελέγησαν δὲ μέλη τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν τριετίαν 1933-1935 οἱ κ. κ. Ἄντωνιος Κεραμόπουλλος διὰ ψήφων 129, Γεώργιος Σωτηρίου διὰ ψήφων 129, Ἄντωνιος Μπενάκης διὰ ψήφων 128, Γεώργιος Οἰκονόμος διὰ ψήφων 128, Φιλώτας Παππαγεωργίου διὰ ψήφων 127, Σῆμος Μενάρδος διὰ ψήφων 127, Γεώργιος Βέλτσος διὰ ψήφων 125, Σωκράτης Κουγέας διὰ ψήφων 125, Ἀναστάσιος Ὀρλάνδος διὰ ψήφων 125, Νικόλαος Μπαλάνος διὰ ψήφων 124, Μιχαὴλ Βολονάκης διὰ ψήφων 123, Σπυρίδων Παγανέλης διὰ ψήφων 123, Θεόφιλος Βορέας διὰ ψήφων 115.

Συμπλήρωσις καὶ καταρτισμὸς τοῦ νέου Διοικ. Συμβουλίου.

Τὸ οὕτως ἐκλεχθὲν ὑπὸ τῶν ἑταίρων νέον Συμβούλιον συνελθὼν τῇ 15^ῃ Φεβρουαρίου εἰς συνεδρίαν πρὸς πλήρη καταρτισμὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 10 τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐξέλεξε μέλη τοῦ Συμβουλίου τοὺς κ. κ. Ἰάκωβον Χ. Δραγάτην, Ν. Κυπαρίσσην καὶ Ἄντ. Χατζῆν, ἀντιπρόεδρον δὲ τὸν κ. Ἄντ. Μπενάκην καὶ Γραμματέα τὸν κ. Γ. Π. Οἰκονόμον.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1933
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1933 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τῆς 8^{ης} Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1933, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα :

Α' Χρηματικόν.

Ταμείον.

α) Χρέωσις :

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932	Δρχ.	53.138.90
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ Ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	»	689.187.10
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ καταθέσεων τῆς Ἑταιρείας παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ	»	225.000.—
4) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφὰς	»	265.50
Ἔθροισμα	Δρχ.	<u>967.591.50</u>

β) Πίστωσις :

1) Πληρωμαὶ εἰς Ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρχ.	587.849.55
2) Καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ	»	331.734.40
3) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	265.50
4) Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31/1/1934	»	47.742.05
Ἔθροισμα	Δρχ.	<u>967.591.50</u>

Ἀνάλυσις Ἐσόδων Ἐξόδων.

α) Ἔσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	243.539.40
2) » μισθώματα	»	29.500.—
3) » ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	»	81.320.—
4) » εἰσφορὰς ἑταίρων	»	3.925.—
5) » πώλησιν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	216.073.50
6) » πώλησιν ἀχρήστου ὕλικου καὶ ἀπρόβλεπτα ἔσοδα »	»	26.025.—
7) » κεκλεισμένας χρήσεις	»	88.804.20
	Ἔθροισμα . . . Δρχ.	<u>689.187.10</u>

β) Ἔξοδα.

1) Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	138.940.—
2) » ἔξοδα γραφείων	»	45.963.40
3) » » τῆς βιβλιοθήκης	»	62.122.15
4) » ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	3.513.—
5) » εἰς ἀνασκαφὰς	»	35.734.50
6) » δημοσιεύματα	»	123.155.—
7) » διδασκαλίαν	»	2.150.—
8) » προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	132.407.50
9) » διάφορα ἔξοδα	»	18.999.—
10) » χορηγήματα δι' ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς	»	12.000.—
11) » ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	12.865.—
12) » περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1933	»	101.337.55
	Ἔθροισμα . . . Δρχ.	<u>689.187.10</u>

Γ') Γενικὸς Ἰσολογισμὸς.

α) Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἐταιρείας τῇ 31 Ἰανουαρίου 1934 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	<u>2.493.062.80</u>
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	47.742.05
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἐταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
	Εἰς μεταφορὰν . . . Δρχ.	<u>482.643.60</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . Δρχ.	482.643.60
5)	Ἀπὸ 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Παγίου Δαν. 4 ⁰ / ₀ , 1889 »	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. 5 ⁰ / ₀ , 1890, Σιδηροδρομὸν Λαρίσης. . . . . »	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5 ⁰ / ₀ , 1907 (Ἀμύνης) »	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₀ , 1914 . »	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 ⁰ / ₀ , 1893, (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140 . . . »	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου . »	25.—
11)	» 25 ὁμολ. Ἐθν. Προσφυγικοῦ Δανείου 7 ⁰ / ₀ , 1924 »	183.047.50
12)	» 4003 ὁμολογίας Ἐθν. Ἀναγκαστ. Δαν. 6 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ , 1922, (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου) »	329.314.15
13)	» καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ Λ/σμῶ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ . . . . . »	430.652.40
14)	» προκαταβολὰς . . . . . »	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς . . . . »	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος . . . »	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως, 6 ⁰ / ₀ , 1923 . . . . . »	52.733.60
	Ἄθροισμα . . . Δρχ.	<u>2.493.062.80</u>

β) Παθητικόν.

Τὸ Παθητικόν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Ἰανουαρίου 1934

ἀνήρχετο εἰς . . . . . Δρχ.	2.493.062.80
ἀποτελούμενον :	
1) ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τῆς Ἑταιρείας . Δρχ.	2.454.357.95
2) ἐκ τῆς Μερίδος ὑπὲρ τῶν Μουσείων »	<u>38.704.85</u>
(Νόμ. 4823).	<u>2.493.062.80</u>

Δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῇ 31

Ἰανουαρίου 1934 ἀνήρχετο εἰς . . . . . Δρχ.	<u>2.493.062.80</u>
Ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς :	
1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ . . . . . »	47.742.05
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας . . . . . »	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα . . . . . »	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς . . . . »	<u>157.190.25</u>
Εἰς μεταφορὰν . . . Δρχ.	482.643.60

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . Δρχ	482.643.60
5)	Ἀπὸ 405 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 4 %/ο, 1889 (Παγίου) »	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. 5 %/ο, 1890, Σιδηροδρομοῦ Λαρίσης . . . »	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5 %/ο 1907 (Ἀμύνης) »	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 %/ο 1914 . »	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολ. Ἐθν. Δαν. 5 %/ο, 1893 (Κεφαλαίωσης μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140 . . . »	640.—
10)	» 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου . »	25.—
11)	» 25 ὁμολ. Ἐθν. Προσφυγικοῦ Δανείου 7 %/ο, 1924 »	183.047.50
12)	» 4003 ὁμολογίας Ἐθν. Ἀναγκαστ. Δαν. 6 1/2 %/ο 1922, (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου) »	329.314.15
13)	» καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ Λ/σμῶ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐταιρείας . . . »	430.652.40
14)	» προκαταβολὰς . . . »	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς . . . »	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος . . . »	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως, 6 %/ο, 1923 . . . »	52.733.60
	Σύνολον . . . Δρχ.	<u>2.493.062.80</u>

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνη τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τὸν τε Ἰσολογισμόν καὶ Ἀπολογισμόν τοῦ λήξαντος ἔτους 1933.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Φεβρουαρίου 1934.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑἸΓΙΝΗΤΗΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΝΝΟΥ
 ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Εἶδος ἐσόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Εἰσπρα- χθέντα	Διαφορὰ		
Κεφάλ.	Αριθμ.				Ἐπί πλέον	Ἐπί ἔλαττον	
Α'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	262.438	243.539	40	18.898	60
»	2	Μισθώματα	10.100	29.500	—	19.400	—
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων .	60.000	81.320	—	21.320	—
Β'	1	Εἰσφοραὶ ἐταίρων	3.000	3.925	—	925	—
»	2	Συνδρομὴ Δημοσίου	40.000	—	—	—	40.000
Γ'	1	Φωτογραφίαι καὶ Φωτογρα- φικὰ δελτάρια	125.000	216.073	50	91.073	50
»	2	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλι- κοῦ, καὶ ἄλλων ἀπροβλέ- πτων ἐσόδων	100	26.025	—	25.925	—
»	3	Ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων .	88.575	88.804	20	229	20
Σύνολον			589.213	689.187	10	158.872	70
						58.898	60

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α', ἀρθροῦ 3.

« Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων ».

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς	Δραχ.	70.150.—
2) Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	»	3.600.—
3) Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι 1855	»	50.—
4) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	»	400.—
5) Χ. Τσοῦντα. Προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908	»	1.200.—
6) Κ. Κουρουνιώτου. Κατάλ. τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. 1911	»	60.—
7) Ἄντων. Κεραμοπούλλου. Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917	»	50.—
8) » » Ἀποτυμπανισμός 1923	»	240.—
9) Ἀ. Ἀρβανιτοπούλου. Γραπτὰ Στήλαι Δημητριάδος - Πα- γασῶν. 1928	»	3.600.—
10) Γ. Μυλωνᾶ. Ἡ Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	»	1.350.—
11) Γ. Σωτηρίου. Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931	»	500.—
12) Ἴωσ. Χατζιδάκη. Ἱστορία Κρητικοῦ Μουσείου. 1931	»	120.—
Σύνολον	Δραχ.	<u>81.320.—</u>

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1933

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Εἶδος ἐξόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Δαπανη- θέντα	Διαφορὰ ἐπὶ ἑλαττον
Κεφάλ.	Ἄρθρ.				
A'	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	163.440	— 138.940	— 24.500
»	2	Ἔξοδα γραφείων	46.000	— 45.963 40	— 36 60
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	70.000	— 62.122 15	— 7.877 85
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις	5.000	— 3.513	— 1.487
B'	1	Ἀνασκαφαὶ	69.500	— 35.743 50	— 33.765 50
»	2	Δημοσιεύματα	125.000	— 123.155	— 1.845
»	3	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρ- χαιολογικά	2.600	— —	— 2.600
»	4	Διδασκαλία	3.673	— 2.150	— 1.523
Γ'	1	Φωτογραφίαι καὶ φωτογραφικὰ δελτάρια	135.000	— 132.407 50	— 2.592 50
»	2	Διάφορα ἔξοδα	19.000	— 18.999	— 1
»	3	Ἔξοδα δι' ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	15.000	— 12.000	— 3.000
»	4	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	13.000	— 12.865	— 135
Σύνολον			667.213	— 587.849 55	— 79.363 45

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β'. ἄρθρου 1.

« Ἀνασκαφαί ».

	Πιστώσεις	
	Διατεθεῖσαι	Ἀδιάθετοι
1) Μαραθῶνος	10.743 50	
2) Νέας Ἀγχιάλου	5.000 —	
3) Δυτ. Μακεδονίας	5.000 —	
4) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	5.000 —	
5) Σικυῶνος	5.000 —	
6) Μεσσηνίας		5.000 —
7) Μεσαιωνικῆς Λακεδαι- μονίας		5.000 —
8) Ἀμνισοῦ Κρήτης	5.000 —	
Σύνολον	35.743 50	10.000 —

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

A' Ἔσοδα	Δρ. 689.187.10
B' Ἔξοδα	» 587.849.55
Περίσσευμα	Δρ. 101.337 55

Διαχείρησις Φωτογρ. Δελταρίων δυνάμει τοῦ Νόμου 4823.

Προκῆψαν καθ. κέρδος	Δρ. 77.409.70
ἐξ ὧν, ὑπὲρ τῶν φυλά- κων Μουσείων	7.741.—
ὑπὲρ τῶν Μουσ.	38.704.85
ὑπὲρ τῆς Ἑταιρ.	30.963.85 Δρ. 77.409 70

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1933.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ Κ. Α. Α.
Ο ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α' ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς 1931	εἰς σόματα	500
2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1933	εἰς τεύχη	800

Β. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς				2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας			
Σειρά τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμή τόμου	Εἰσπραχθέν ποσόν	Σειρά τευχῶν	Πωληθέν- τα τεύχη	Τιμή τεύχους	Εἰσπραχθέν ποσόν
1910	1	500	500	1912	1	80	80
1911	1	500	500	1915	1	80	80
1912	1	500	500	1916-1919	1	80	80
1913	1	500	500	1920	1	80	80
1920	1	400	400	1921	1	80	80
1923	1	400	400	1922-1924	2	80	160
1924	1	400	400	1925-1926	2	80	160
1925-1926	2	400	800	1928	3	80	240
1925-1926	11	500	5.500	1929	4	80	320
1927-1928	5	400	2.000	1930	4	80	320
1927-1928	15	500	7.500	1931	8	80	640
1929	8	400	3.200	1932	17	80	1.360
1929	13	500	6.500				
1930	25	400	10.000				
1930	24	500	12.000				
1931	2	250	500				
1931	37	500	18.500				
* Ἀθροισμα	149		69.700	* Ἀθροισμα	45		3.600
Ἐκ πωλήσεως τόμων Α. Ε.			450				
			70.150				

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἀξῶν ἀριθμὸς	Ἐπιγραφή Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος	Ἐισπραχθέν ποσόν
1	Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι Γ' τευχ. 1855 . . .	1	50	50
2	Χρ. Τσουντα: Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908	2	600	1 200
3	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . .	4	100	400
4	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσοῦρας. 1911 . . .	1	60	60
5	Ἄντ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917 . . .	1	50	50
6	Ἄντ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμpanισμός. 1923 . . .	3	80	240
7	Ἄ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ Στήλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928 . . .	3	1.200	3.600
8	Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 . . .	6	225	1.350
9	Ἰωσήφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικῆς Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. 1931 . . .	2	60	120
10	Γ. Σωτηρίου: Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931.	1	500	500
	Ἄθροισμα	24		7.570

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς	Δρ. 70.150.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	» 3.600.—
3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας	» 7.570.—
Σύνολον	Δρ. 81.320.—

Γ. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
		Ἐκ μεταφορᾶς 149	
1931	135	1917	1
1930	2	1916	1
1929	2	1915	1
1927-1928	2	1914	1
1925-1926	1	1913	2
1924	1	1912	2
1923	1	1911	2
1922	1	1910	2
1921	1	1909	1
1920	1	1908	1
1919	1	1907	1
1918	1	1900	1
Εἰς μεταφορὰν 149		Σύνολον 165	

2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τευχῶν	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τευχῶν
1932	137	Ἐκ μεταφορᾶς	160
1931	5	1920	1
1930	2	1916-1919	1
1929	2	1915	1
1928	3	1914	1
1927	3	1913	1
1925-1926	3	1912	1
1922-1924	3	1911	1
1921	2	1910	1
Εἰς μεταφορὰν 160		Σύνολον 168	

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Ἀξὸν ἀριθμὸς	Ἐπιγραφὴ Συγγράμματος	Ἐξα-χθῆτες τόμοι
1	Γ. Σωτηρίου: Αἱ Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931	1
2	Π. Καββαδία: Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. 1900	1
3	Π. Καββαδία: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας ἀπὸ 1837-1900.	2
4	Β. Στάη: Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων. 1902	2
5	Π. Καββαδία, Καστριώτη κλπ.: Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος. 1906	2
6	Χρ. Τσουντα: Αἱ προϊστ. ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου 1908.	3
7	Ἄντ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917	2
8	Ἄ. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	3
9	Ἄ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπτ. στήλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928	1
10	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. 1930	1
11	Ἰωσήφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου. 1931	1
12	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	3
13	Η. Lolling: Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθῆναις Ἐπιγρ. Μουσείου. 1899.	1
14	Κ. Κουρουγιώτου: Κατάλογος Μουσείου Λυκοσούρας. 1911.	1
15	Georg. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis. 1921	1
16	Ἄ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμpanισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923	1
	Σύνολον	26

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1933.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ Κ. Α. Α.

Φ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1932 ΚΑΙ 1933 (ΝΟΜΟΣ 4823)

Α'. Δαπανηθέντα κατά τὸ 1932.		Δραχ.	Λ.
Εἰς φωτογραφικὰ δελτάρια κτλ. Ἐθνικοῦ Μουσείου		62.515	25
» » » » Μουσείου Ἀκροπόλεως		13.155	—
» » » » Βυζαντινοῦ		9.455	—
» » » » Ἐλευσίνοσ		2.325	—
Σύνολον		87.450	25
Β'. Εἰσπραχθέντα κατά τὸ 1932.		Δραχ.	Λ.
Ἐπὸ Ἐθνικὸν Μουσείον		70.571	—
» Μουσείον Ἀκροπόλεωσ		1.952	—
» » Βυζαντινὸν		996	—
» » Ἐλευσίνοσ		—	—
		73.519	—
Πρὸσ ἐξίσωσιν δαπανηθέντα ὡσ ἄνω		15.931	25
Σύνολον		87.450	25

Α'. Δαπανηθέντα κατά τὸ 1933.		Δραχ.	Λ.	Δραχ.	Λ.
Ἐπόλοιπον δαπάνησ προηγ. ἔτουσ				13.931	25
Εἰς φωτογραφικὰ δελτάρια		87.580	50		
» φωτογραφίασ τῶν 4 ὡσ ἄνω Μουσείων		24.558	—		
» φωτ. πλάκασ » » »		2.750	—		
» Τυπωτικὰ τίτλων φωτ. δελταρίων		8.059	—		
» διάφορα ἔξοδα		1.620	—	124.567	50
				138.498	75
Κέρδοσ καθαρόν πρὸσ ἐξίσωσιν				77.578	75
Σύνολον				216.077	50
Β'. Εἰσπραχθέντα κατά τὸ 1933.		Δραχ.	Λ.		
Ἐπὸ Ἐθνικὸν Μουσείον		118.647	—		
» Μουσείον Ἀκροπόλεωσ		80.081	50		
» » Βυζαντινὸν		2.630	—		
» » Ἐλευσίνοσ		14.305	—		
» φύλακα Μ. Βυζαντινοῦ Βοστυτισάνον	} διὰ τοῦ γραφείου	240	—		
πωλήσεισ		124	—		
»		50	—		
Σύνολον				216.077	50

Ἀθῆναι τῆ 31 - 12 - 1933.

Ἐ Διευθυντήσ τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ

ΑΠΟ 1^{ΗΣ} ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ - 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1933 ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ
(ΕΘΝΙΚΟΝ - ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ - ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ)

Α'. Δαπανηθέντα (1 Ιανουαρίου-31 Δεκεμβρίου 1933).	Δραχ.	Λ.
Είς 21.585 Φωτογρ. Δελτάρια Μουσείου Ἐθνικοῦ	39.792	25
» 19.140 » » » Ἀκροπόλεως	35.367	—
» 350 » » » Βυζαντινοῦ	647	50
» 3.225 » » » Ἐλευσίνος	5.966	25
» 200 » » » Βόλου	370	—
» 3.846 Φωτογραφίας Νο 1	19.230	—
» 542 » Νο 2	4.878	—
» 15 » Νο 3	225	—
» 9 » Νο 4 καὶ 5	225	—
» 4.700 + 2 Album Φωτογρ. Δελτ. «Boissonas»	4.840	—
» 108 » » «Ἀνάγλυφα»	597	50
» 55 Φωτογραφικὰς Πλάκας	2.750	—
» 40.295 Φ. δ. Τυπωτικὰ Τίτλων	8.059	—
Εἰς Διάφορα ἔξοδα	1.620	—
	124.567	50
Πρὸς ἐξίσωσιν	91.510	—
Σύνολον	216.077	50

Β'. Εἰσπραχθέντα (1 Ιαν. - 31 Δ'βρίου 1933).	Δραχ.	Λ.	
Ἀπὸ 24.263 Φωτ. Δελ. Μουσ. Ἐθνικοῦ	97.052	—	(Εἰς τὸ ποσὸν 24.263 περιλαμβάνονται καὶ Δελτ. τῆς Ἀκροπόλ.)
» 1.039 Φωτογραφ. Νο 1	8.792	—	
» 598 » Νο 2	8.970	—	
» 29 » Νο 3	725	—	
» * 8 » Νο 4	—	—	
» 1.036 Φωτ. Δελτ. «Boissonas»	3.108	—	118.647,— Μ. Ἐθν.
» 14.910 » » Μουσ. Ἀκροπόλεως	59.640	—	
» 1.730 Φωτογραφ. Νο 1	13.840	—	
» 49 » Νο 2	735	—	
» 1.684 Φωτ. Δελτ. «Boissonas»	5.052	—	
» 108 Δελτ. «Ἀνάγλυφα»	814	50	80.081,50 Μ. Ἀκρ.
» * 733 Φωτ. Δελτ. Μουσ. Βυζαντινοῦ	* 2.630	—	2.630,— Μ. Βυζ.
» 3.242 » » Μουσ. Ἐλευσίνος	12.968	—	
» 97 Φωτογραφ. Νο 1	776	—	
» 187 Φωτ. Δελτ. «Boissonas»	561	—	14.305,— Μ. Ἐλευ.
	215.663	50	
Εἰσπρ. Γραφείου { Ἀπὸ 10 Φωτ. Διλόγια Νο 1	124	—	
{ » 5 Φωτ. Καλογερ. Νο 2	50	—	
{ » Ὁφειλόμεν. Βοστυτσάνου	* 240	—	
Σύνολον	216.077	50	

* Τὰ 733 φωτ. δελτ. Βυζ. Μουσ. ἀντιπροσωπεύουν ποσὸν δραχ. 2.931, ἐξ ὧν δραχ. 2.630 ἐμετρήθησαν ὑπὸ τοῦ Βυζ. Μουσ., δραχ. 240 ὑπὸ τοῦ πρώην φύλ. Βοστυτσάνου καὶ 62 ὀφειλόμενα ἀκόμη ὑπὸ τοῦ ἴδιου.

** Τὸ ἀντίτιμον 8 φωτ. Νο 4 φέρεται εἰς τὰς εἰσπράξεις τοῦ 1932 (ἰδ. Βιβ. Καθ.).

Ἀθῆναι τῆ 31-12-1933.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου

Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΤΗ 31/12 1933

ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩ ΓΡΑΦΕΙΩ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ημερομηνία προμηθείας	Φωτογρ. δελτάρια						Φωτογραφία				
	Μ. Έθν.	Μ. Ακρ.	Μ. Βυζ.	Μ. Έλευ.	Μ. Βόλ.	Boissons	Πλάκες	Νο 1	Νο 2	Νο 3	Νο 4
Υπόλοιπα 1932	9.574	3.638	2.743	750	—	—	332	189	306	19	1
Προμήθεια 1933	21.585	19.140	350	3.225	200	4.700	55	3.846	542	15	—
Σύνολον	31.159	22.778	3.093	3.975	200	4.700	387	4.035	848	34	1
Πωληθέντα	21.619	17.554	798	3.242	—	2.907	—	2.986	652	29	—
Υπόλοιπα (διά τὸ 1934)	9.540	5.224	2.295	733	200	1.793	387	1.099	196	5	1
Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὑπολοίπων εὐρίσκονται:											
α) ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Γραφείου	5.620	2.918	1.382	169	200	1.400	387	547	7	—	1
β) ἐν τοῖς Μουσείοις	3.920	2.306	913	564	—	393	—	552	189	5	—
	9.540	5.224	2.295	733	200	1.793	387	1.099	196	5	1

Ἀθήραι τῇ 31 Δεκεμβρίου 1933.

Ο Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(1837 - 1933)

	<i>Λογαριασμοί</i>
1. <i>Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς</i> 1837 - 1931 (ΑΕ 1 - 69: πρβλ. πινάκιον παρὰ (Β. Λεονάρδω), Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον. (Περίοδος Α'): τόμος 1-16 (1837-1860).	
1837-1843: τεύχη α'-ιβ', ιγ' (καὶ ιδ'), ιε' (τεύχος ιϜ' ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ' - καθ' 1852-1860: τεύχη λ'-νε': πωλοῦνται τὰδε τὰ τεύχη: α', β', γ', δ', ἕκαστον τεύχος	45.—
Περίοδος Β': τόμος 17-21 (1862-1874).	
1862: τεύχη α'-ιβ' (τὰ τεύχη θ'-ιβ' ἐξεδόθησαν τῷ 1863) ἕκαστον τεύχος .	45.—
1869: τεύχος ιγ' 1870: τεύχος ιδ' 1872: τεύχη ιε' καὶ ιϜ' (τὸ ιϜ' ἐξεδόθη τῷ 1873) 1874: τεύχος ιζ'. ἕκαστον τεύχος	45.—
Περίοδος Γ': τόμος 22-62 (1883-1923).	
1883-1923: εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος ἕκαστος τόμος	500.—
Περίοδος Δ': τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).	
1924, 1925 - 1926 (εἰς ἓνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἓνα τόμον), 1929, 1930, 1931 εἰς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένων ἕκαστος τόμος .	500.—
2. <i>Εὐρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου</i> ὑπὸ Ἀλε- ξάνδρου Λαμπροπούλου· τόμος 1ος: 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 550. 1902	80.—
3. <i>Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας</i> 1837-1933 (ΠΑΕ 1-84: πρβλ. πινά- κιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77-79).	
(Περίοδος Α'): τόμος 1-13 (1837-1848/9).	
1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α' —Γ' συνεδριά- σεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (Ἐκδοσις 1η). 'Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93.1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ' συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολο- γικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). 'Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις 'Αρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). 'Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται).	—
6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ' (γράφε: F) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν 'Αθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). 'Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842	50.—
7-11 (1842/3-1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαίτερος.	—
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α' —ΙΑ' Γενικῆς συνε- δριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκδοσις 2α. 'Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 (γράφε: 1847). (Δὲν πωλεῖται).	—

12 (1847/8): Πρακτικά τῆς IB' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848	Δραγμαὶ 50.—
13 (1848/9): Πρακτικά τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849	50.—
Περίοδος Β' : τόμος 14-25 (1858,9-1869,70).	
14 (1858/9:) Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859	50.—
15-25 (1859,60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868,9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεῦχος	50.—
Περίοδος Γ' : τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).	
26-74 (1870/71-1919): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874,5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	80.—
75-88 (1920-1933): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἓνα τόμον), 1925,6 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 καὶ 1933. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος	80.—
3A. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεῦχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεῦχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεῦχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεῦχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεῦχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται).	—
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἐκάτερον	50.—
5. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1858. (Δὲν πωλεῖται).	—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860	50.—
7. Εὐθύμιος Καστόρηξ: Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879	45.—
7A. Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Τεῦχος 1ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1887. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται).	—
8. H. G. Lolling: Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαῖκα ἀναθηματικά ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899	180.—

9. Π. Καββαδίας· Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
10. Π. Καββαδίας· Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . . 45.—
- 10A. <Βαλέριος Στάης>· Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀνικυθῆρων (ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . . . 75.—
11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie, Ière session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . . 90.—
12. Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . . . 400.—
13. P. Canvadias + G. Kawerau· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου· Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλον, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 . . . . . 600.—
14. Χρήστος Τσουντας· Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηθίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιϛ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . . 600.—
15. Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου· Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . . 150.—
16. Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης· Κατάλογος τοῦ μουσείου Ἀντισσοῦρας. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . . 60.—
- 16A. <Βασίλειος Λεονάρδος>· Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
17. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος· Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . . 60.—
18. Γεώργιος Κ. Γαροδικας· Μελετήματα ἀρχαιολογικά. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . . 15.—
19. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος· Τοπογραφία τῶν Δελφῶν· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . . . 50.—
20. Βαλέριος Στάης· Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . . 50.—
21. Georgius P. Oeconomus· *De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921 . . . . . 60.—
22. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος· Ὁ ἀποτυμpanισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 . . . . . 80.—
23. Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος· Γραπτὰ στήλαι Δημητριάδος—Παγασῶν. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928 . . . . . 1200.—
24. Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς· Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 . . . . . 225.—

25.	<i>Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος</i> : Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομαὶς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες α-αF + 257, πίνακες 5. 1930	Δραχμαὶ 250.—
26.	<i>Ἰωσήφ Χατζιδάκης</i> . Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931	60.—
26 A.	<i>Γ. Σωτηρίου</i> : Χριστιανικαὶ Θῆβαι. (= ΑΕ 1929). Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5. 1931	500.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα :

1.	<i>Βασιλείου Λεονάρδου</i> : Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901	δραχμαὶ 100.—
2.	<i>Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλλου</i> : Θηβαϊκὰ (= Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1	λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (Λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (88ος) τόμος τῇ 31. 8. 34.

